

306.6
ท ๒๖๘๐
ร. 3

การเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย กับ
ลักษณะทางพุทธศาสนาและทางพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนวัยรุ่น

ปริญญาโท

ของ

ทรรษา เลาทเสีกุล

19 1. 2537

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ท ๒๓๙๙๒

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

มีนาคม 2537

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ท ๒๕๙๙๒

190002

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญาบัตรฉบับนี้แล้ว เห็นสมควร
รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการวิจัยพฤติกรรม
ศาสตร์ประยุกต์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... ประธาน
(ผศ.งามตา วณิชทานนท์)

..... กรรมการ
(ศ.ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน
(ผศ.งามตา วณิชทานนท์)

..... กรรมการ
(ศ.ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ดร.อ้อมเดือน สดมณี)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญาบัตรฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร.ศิริยุภา พูลสุวรรณ)

วันที่ ๒ เดือน มีนาคม พ.ศ. 2537

ประกาศขอบคุณการ

ปริญญาโทฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์
งามตา วณิชานนท์ ประธานที่ปรึกษาปริญญาโท ศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน
กรรมการที่ปรึกษาปริญญาโท ที่ได้สละ เวลาอย่างมากมายในการให้ความรู้ คำแนะนำ และตรวจ
ตราทุกขั้นตอนของการทำวิจัยอย่างใกล้ชิด ดร.อ้อมเดือน สดมณี กรรมการสอบปากเปล่าที่
กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวิจัยนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้ถ่ายทอด
ความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ผู้วิจัย และขอขอบคุณนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้งในโรงเรียนพุทธศาสนาวัน
อาทิตย์ และ โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ตลอดจนครูอาจารย์ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บ
รวบรวมข้อมูลของผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง

พรรษา เลาทเสีกุล

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
การถ่ายทอดทางศาสนา	9
สถาบันการศึกษากับการถ่ายทอดทางศาสนา	10
สถาบันศาสนากับการถ่ายทอดทางศาสนา	13
สถาบันครอบครัวกับการถ่ายทอดทางศาสนา	15
ลักษณะทางศาสนาของเยาวชน	19
ความเชื่อทางศาสนาของเยาวชน	21
การปฏิบัติทางศาสนาของเยาวชน	26
ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์	30
ความนาสุกทางจิตใจ	31
การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม	37
ลักษณะทางศาสนากับการถ่ายทอดทางศาสนา	41
ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนากับ	
ประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา	42

ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนากับ	
การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว	45
ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนากับ	
ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว	47
ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์กับการถ่ายทอดทางศาสนา	52
ความผาสุกทางจิตใจกับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา	53
ความผาสุกทางจิตใจกับการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว	56
ความผาสุกทางจิตใจกับลักษณะทางชีวสังคมและ	
ภูมิหลังของครอบครัว	60
การคบเพื่อนกับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา	66
การคบเพื่อนกับการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว	68
การคบเพื่อนกับลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว	70
ลักษณะทางศาสนากับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์	71
นियามปฏิบัติการณ์	73
สมมติฐานการวิจัย	78
3 วิธีดำเนินการวิจัย	81
ประชากร	81
กลุ่มตัวอย่าง	81
เครื่องมือวัดตัวแปร	83
การสร้างเครื่องมือ	90
การหาคุนภาพเครื่องมือ	90
การเก็บรวบรวมข้อมูล	92
การวิเคราะห์ข้อมูล	92

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	93
ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	94
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	97
ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของเยาวชน ประสบการณ์จาก กิจกรรมทางศาสนา 2 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ กับความเชื่อทางพุทธศาสนา	98
ความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มีเพศ ระยะเวลา ที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาใน โรงเรียนต่างกัน	98
ความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มีสภาวะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน ต่างกัน	102
ความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่บิดามารดามีระดับการ ศึกษาต่างกัน และได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ในปริมาณต่างกัน	107
ความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มีสภาวะของครอบครัว ระดับทางเศรษฐกิจ และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ต่างกัน	110
ความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มี ระยะเวลาที่เข้าเรียน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทาง พุทธศาสนา และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะในปริมาณ ต่างกัน	114

เปรียบเทียบปริมาณการทานายความเชื่อทางพุทธศาสนา

เมื่อใช้ตัวทานายต่างชุดกัน 117

ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของ เยาวชน ประสบการณ์จาก

กิจกรรมทางศาสนา 2 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว

2 แบบ กับการปฏิบัติทางพุทธศาสนา 123

การปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มีเพศ ระยะเวลา

ที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ

การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาใน

โรงเรียนต่างกัน 124

การปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มีสภาวะของครอบครัว

ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ

การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน

ต่างกัน 127

การปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่บิดามารดา มีระดับการ

ศึกษาต่างกัน และได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ

ในปริมาณต่างกัน 131

การปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มีสภาวะของครอบครัว

ระดับทาง เศรษฐกิจ และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ

ต่างกัน 134

การปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มี ระยะเวลาที่เข้าเรียน

โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทาง

พุทธศาสนา และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะในปริมาณ

ต่างกัน 138

เปรียบเทียบปริมาณการทานายการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อใช้ตัวทานายต่างชุดกัน	139
ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของเยาวชน ประสบการณ์จาก กิจกรรมทางศาสนา 2 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ กับความผาสุกทางจิตใจ	146
ความผาสุกทางจิตใจของนักเรียนที่มีเพศ ระยะเวลา ที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาใน โรงเรียนต่างกัน	147
ความผาสุกทางจิตใจของนักเรียนที่มีสภาวะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน ต่างกัน	150
ความผาสุกทางจิตใจของนักเรียนที่บิดามารดามีระดับการ ศึกษาต่างกัน และได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ในปริมาณต่างกัน	153
ความผาสุกทางจิตใจของนักเรียนที่มีสภาวะของครอบครัว ระดับทางเศรษฐกิจ และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ต่างกัน	157
ความผาสุกทางจิตใจของนักเรียนที่มี ระยะเวลาที่เข้าเรียน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทาง พุทธศาสนา และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะในปริมาณ ต่างกัน	160

เปรียบเทียบปริมาณการทำนายความผาสุกทางจิตใจ	
เมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน	163
ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของเยาวชน ประสบการณ์จาก	
กิจกรรมทางศาสนา 2 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว	
2 แบบ กับการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม	169
การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนที่มีเพศ ระยะเวลา	
ที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ และ	
การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาใน	
โรงเรียนต่างกัน	169
การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนที่มีสภาวะของครอบครัว	
ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ และ	
การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน	
ต่างกัน	172
การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนที่บิดามารดามีระดับการ	
ศึกษาต่างกัน และได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ	
ในปริมาณต่างกัน	176
การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนที่มีสภาวะของครอบครัว	
ระดับทางเศรษฐกิจ และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ	
ต่างกัน	180
การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนที่มี ระยะเวลาที่เข้าเรียน	
โรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทาง	
พุทธศาสนา และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะในปริมาณ	
ต่างกัน	183

เปรียบเทียบปริมาณการทานายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม	
เมื่อใช้ตัวทานายต่างชุดกัน	186
ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนา กับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์	
ในนักเรียนประเภทต่าง ๆ	193
ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา	196
ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ทางพุทธศาสนา และ	
การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว	196
ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนา และลักษณะทาง	
พฤติกรรมศาสตร์	199
5 การสรุปและอภิปรายผล	202
การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐาน 1	203
การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐาน 2	207
การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐาน 3	210
การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐาน 4	214
การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐาน 5	218
การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐาน 6	219
การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐาน 7	222
ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น และ	
การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวกับคุณลักษณะของนักเรียน	223
ลักษณะของนักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากการเข้าเรียนใน	
โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์	224
ลักษณะของนักเรียนที่ได้รับผลดีจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว	
และประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา	225

บทที่	หน้า
ปัจจัยปกป้องในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง	227
ปัจจัยเชิงสาเหตุและผลของลักษณะทางศาสนา	228
ปัจจัยเชิงสาเหตุของลักษณะทางศาสนา	228
ปัจจัยเชิงผลของลักษณะทางศาสนา	229
ข้อดีและข้อจำกัดในการทำวิจัย	232
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป	233
ข้อเสนอแนะ เพื่อการปฏิบัติ	236
 บรรณานุกรม	 239
 ภาคผนวก	 248
ภาคผนวก ก	249
ภาคผนวก ข	270
 ประวัติย่อผู้วิจัย	 306

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามเพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนา วันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน	99
2 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของ คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามเพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการ ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม	100
3 การวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามสภาวะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียน พุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรม ทางพุทธศาสนา ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน	103
4 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนน ความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามสภาวะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม	104
5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามระดับการศึกษาของบิดามารดา และการอบรม เลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน	107
6 ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของ คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามระดับ การศึกษาของบิดามารดา และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม	109

7	<p>ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามสภาวะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของ ครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน .....</p>	111
8	<p>ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนน ความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามสภาวะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธ- มามกะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม .....</p>	112
9	<p>ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตามระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนา วันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน .....</p>	115
10	<p>ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนน ความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามระยะเวลาที่เข้าเรียนใน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการส่งเสริมความเป็นพุทธ- มามกะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม .....</p>	116
11	<p>แสดงปริมาณการทานายและลำดับความสำคัญของตัวทานายความเชื่อทางพุทธศาสนา โดยมีประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว เป็นตัวทานาย ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 15 กลุ่ม .....</p>	118
12	<p>การวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามเพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนา วันอาทิตย์ และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน .....</p>	125

13	ค่าเอพในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของ คะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามเพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์ และการ ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม	126
14	การวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามสภาวะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียน พุทธศาสนาวินาศิษย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรม ทางพุทธศาสนา ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน	128
15	ค่าเอพในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนน การปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามสภาวะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์ และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม	129
16	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามระดับการศึกษาของบิดามารดา และการอบรม เลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน	132
17	ค่าเอพในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของ คะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามระดับ การศึกษาของบิดามารดา และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม	133
18	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามสภาวะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของ ครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน	135

19	<p>ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนน การปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามสภาวะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธ- มามกะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม .....</p>	136
20	<p>ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตามระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนา วันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน .....</p>	139
21	<p>ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนน การปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามระยะเวลาที่เข้าเรียนใน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการส่งเสริมความเป็นพุทธ- มามกะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม .....</p>	140
22	<p>แสดงปริมาณการทํานายและลำดับความสำคัญของตัวทํานายการปฏิบัติทางพุทธศาสนา โดยมีประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว เป็นตัวทํานาย ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 15 กลุ่ม .....</p>	142
23	<p>การวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนความผาสุกทางจิตใจ เมื่อวิเคราะห์ตามเพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนา วันอาทิตย์ และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน .....</p>	148
24	<p>ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของ คะแนนความผาสุกทางจิตใจ เมื่อวิเคราะห์ตามเพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการ ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม .....</p>	149

25	การวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนความพึงพอใจ เมื่อวิเคราะห์ตามสถานะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียน พุทธศาสนานิกายเถรวาท และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรม ทางพุทธศาสนา ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน	151
26	ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนน ความพึงพอใจ เมื่อวิเคราะห์ตามสถานะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนานิกายเถรวาท และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม	152
27	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนความพึงพอใจ เมื่อวิเคราะห์ตามระดับการศึกษาของบิดามารดา และการอบรม เลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน	154
28	ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของ คะแนนความพึงพอใจ เมื่อวิเคราะห์ตามระดับ การศึกษาของบิดามารดา และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม	155
29	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนความพึงพอใจ เมื่อวิเคราะห์ตามสถานะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของ ครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน	158
30	ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนน ความพึงพอใจ เมื่อวิเคราะห์ตามสถานะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธ- มามกะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม	159

31	<p>ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนความพึงพอใจ เมื่อพิจารณาตามระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนา วันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน .....</p>	161
32	<p>ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของความ ความพึงพอใจ เมื่อวิเคราะห์ตามระยะเวลาที่เข้าเรียนใน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการส่งเสริมความเป็นพุทธ- มามกะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม .....</p>	162
33	<p>แสดงปริมาณการทำงานและลำดับความสำคัญของตัวแทนความพึงพอใจ โดยมีประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว เป็นตัวแทน ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 15 กลุ่ม .....</p>	164
34	<p>การวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อวิเคราะห์ตามเพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนา วันอาทิตย์ และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน .....</p>	170
35	<p>ค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของ คะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อวิเคราะห์ตามเพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการ ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม .....</p>	171
36	<p>การวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อวิเคราะห์ตามสถานะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียน พุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรม ทางพุทธศาสนา ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน .....</p>	173

37	<p>ค่าเอพินในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนน</p> <p>การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อวิเคราะห์ตามสภาวะของครอบครัว</p> <p>ระยะ เวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ</p> <p>การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม .....</p>	174
38	<p>ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม</p> <p>เมื่อวิเคราะห์ตามระดับการศึกษาของบิดามารดา และการอบรม</p> <p>เลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน .....</p>	177
39	<p>ค่าเอพินในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของ</p> <p>คะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อวิเคราะห์ตามระดับ</p> <p>การศึกษาของบิดามารดา และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว</p> <p>2 แบบ ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม .....</p>	178
40	<p>ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม</p> <p>เมื่อวิเคราะห์ตามสภาวะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของ</p> <p>ครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ</p> <p>ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน .....</p>	181
41	<p>ค่าเอพินในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนน</p> <p>การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อวิเคราะห์ตามสภาวะของครอบครัว</p> <p>ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธ-</p> <p>มามกะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม .....</p>	182
42	<p>ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม</p> <p>เมื่อพิจารณาตามระยะ เวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนา</p> <p>วันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และ</p> <p>การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน .....</p>	184

43	<p>ค่าเอพินการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนน การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อวิเคราะห์ตามระยะเวลาที่เข้าเรียนใน โรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ และการส่งเสริมความเป็นพุทธ- มามกะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม .....</p>	185
44	<p>แสดงปริมาณการทํานายและลำดับความสำคัญของตัวทํานายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม โดยมีประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว เป็นตัวทํานาย ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 15 กลุ่ม .....</p>	188
45	<p>แสดงปริมาณการทํานายของตัวทํานาย (ความเชื่อทางพุทธศาสนา กับการปฏิบัติ ทางพุทธศาสนา) และตัวถูกทํานาย (ความพอใจทางจิตใจ กับการคบเพื่อน อย่างเหมาะสม) ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 17 กลุ่ม โดยวิธีการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แคนอนนิคอล .....</p>	195
46	<p>แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรระยะเวลาเข้าเรียนในโรงเรียน พุทธศาสนวันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา การอบรมเลี้ยงดูแบบรักส้นับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม .....</p>	198
47	<p>แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความเชื่อทางพุทธศาสนา การ ปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม .....</p>	201

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

- 1 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา 80
- 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนาและลักษณะ
ทางพฤติกรรมศาสตร์ ในกลุ่มนักเรียนที่มารดาการศึกษาสูง 202
- 3 ตัวแปรเชิงสาเหตุและผลของความเชื่อและการปฏิบัติ
ทางพุทธศาสนา ในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาสูง 231

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา เรามักจะได้ฟัง เรื่อง เกี่ยวกับความต้องการพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งการที่ประเทศไทยจะพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว นั้น นักวิชาการได้เสนอไว้ว่าประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยจะต้องเป็นผู้มีจริยธรรมสูงเสียก่อน นั่นคือ มีความซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบหน้าที่ มีระเบียบวินัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เป็นต้น และแนวทางหนึ่งที่จะยกระดับจิตใจ พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลได้ก็คือการฝึกอบรมทางศาสนา (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524 :63) อย่างไรก็ตาม ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านต่างๆ ทำให้มนุษย์มีวิถีความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายขึ้น จนเป็นเหตุให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาวัตถุมากกว่าจิตใจ คนรุ่นใหม่จำนวนมากมองเห็นหลักปฏิบัติทางศาสนาเป็นเรื่องล้าสมัย เยาวชนไทย เช่น นิสิตนักศึกษาบางกลุ่มมีความคิดเห็นในเชิงลบต่อพุทธศาสนา มองเห็นว่าพุทธศาสนาได้มไปด้วยพิธีกรรมและไสยศาสตร์ (จางงศ์ อติวัฒน์สิทธิ์. 2526) ซึ่งแท้ที่จริงแล้วหลักธรรมในพุทธศาสนานั้น เข้ากันได้ดีทีเดียวกับสภาพสังคมไทยที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย ตัวอย่างเช่น ในด้านส่วนบุคคล หลักคำสอนในกาลามสูตรเน้นให้บุคคลมีเหตุมีผล ให้มีอิสระในการคิด ใช้ปัญญาในการไตร่ตรองคิดแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ยอมรับว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวของบุคคลเกิดจากการประพฤติปฏิบัติของแต่ละบุคคล ในด้านเศรษฐกิจ พุทธศาสนาเน้นความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน การประกอบอาชีพสุจริต รู้จักอดออมประหยัด ดำเนินชีวิตพอเหมาะแก่อัตตภาพไม่มุ่งแสวงหาประโยชน์โดยไม่มีคำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น และในด้านสังคมก็เน้นในเรื่องความสามัคคี การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เมื่อทุกคนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สังคมเกิดความสงบสุข ประเทศชาติก็ย่อมเจริญรุ่งเรือง ดังนั้น หากเราสามารถพัฒนาเยาวชนให้เข้าใจแก่นแท้ของพุทธศาสนามีความศรัทธาพร้อมจะปฏิบัติตามอย่างจริงจัง ลักษณะของสังคมที่เราคาดหวังกันไว้ย่อม

จะเป็นจริงได้นานไม่ช้า

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนนั้น มีาชน้ำที่ของผู้ใดผู้หนึ่งหรือสถาบันใดสถาบันหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นหน้าที่ของทุกสถาบันในสังคม เริ่มตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน วัด ตลอดจนสื่อมวลชนต่าง ๆ และหน่วยงานของรัฐ ด้วยเหตุที่ว่า ความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อคุณธรรมและจริยธรรมก่อตัวขึ้นในบุคคลตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ลักษณะของการถ่ายทอดทางศาสนาจึงเป็นการถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยมและหลักปฏิบัติทางศาสนาจากบุคคลหนึ่งสู่อีกบุคคลหนึ่ง (เพ็ญแข ประจวบจักษ์, 2528 : 9) / จึงกล่าวได้ว่าการถ่ายทอดทางศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) ดังนั้น ครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันแรกในการถ่ายทอดทางสังคม จึงเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลมากในการถ่ายทอดทางศาสนาด้วย และสามารถทำการถ่ายทอดทางศาสนาได้ดีที่สุดเมื่อเทียบกับสถาบันอื่น ๆ ทางสังคม หากบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กคนใดเป็นแบบอย่างพุทธศาสนิกชนที่ดี มีความรู้ความเข้าใจ สามารถปลูกฝังความเชื่อ และค่านิยมทางศาสนาที่ถูกต้องแก่บุตรหลานก็เชื่อได้ว่าเด็กคนนั้นจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติที่ดีต่อศาสนา นอกจากครอบครัวแล้ว เด็กและเยาวชนยังได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากโรงเรียนและสถาบันทางศาสนาโดยตรงด้วย โดยจะเรียนรู้เนื้อหาทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี จากการเรียนการสอนในชั้นเรียน หรือจากการเข้าโครงการฝึกอบรมเยาวชนด้วยวิธีการทางพุทธศาสนา เช่น การจัดให้นักเรียนได้ฟังเทศน์ในวันธรรมสวนะ การบวชเป็นสามเณรในภาคฤดูร้อน ตลอดจนการจัดการเรียนการสอนทางพุทธศาสนาในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย เป็นต้น ซึ่งเป็นโครงการที่จัดขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างวัดกับโรงเรียน จากการสัมภาษณ์พระมหาบุญถึง ชุตินธโร ผู้อำนวยการโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ท่านได้กล่าวว่าสาเหตุที่นักเรียนมาเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยนั้น มีทั้งที่เกิดจากความต้องการของเจ้าตัวที่จะศึกษาพระธรรมให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น หรือจากการแนะนำของบิดามารดา ครูอาจารย์ที่โรงเรียน และบ้างก็มาตามคำชักชวนของเพื่อนในกลุ่ม เมื่อเป็นเช่นนี้เราจะเห็นได้ว่า เพื่อนเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของเยาวชน ซึ่งหลักธรรมในพระพุทธศาสนาถือว่าการมีกัลยาณมิตรเป็นมงคลประการหนึ่งของชีวิต และพระเทพเวที (2532 : 622-647) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ "พุทธธรรม" ว่าสำหรับคนทั่วไป (ปัญญายังไม่แก่กล้า) การเจริญปัญญาต้องเริ่มต้นจากองค์ประกอบภายนอกคือความมีกัลยาณมิตร

เป็นผู้คอยแนะนำชักจูงไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง การคบหากัลยาณมิตรจะมีอิทธิพลชักจูงกันในด้านความคิดเห็น ทศนคติ ค่านิยม ความรู้ความเข้าใจต่าง ๆ ในด้านที่ตึงงาม เยาวชนที่รู้จักเลือกคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ย่อมรู้จักหลีกเลี่ยงและปฏิเสธเพื่อนที่จะนำตนไปสู่หนทางแห่งอบายมุขทั้งปวง ซึ่งก็เป็นหลักประกันได้ว่าเยาวชนที่เลือกคบเพื่อนอย่างเหมาะสม จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาในสังคม

อนึ่ง สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้บิดามารดาบางกลุ่มมีภาระต้องประกอบอาชีพจนไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนบุตรธิดา ต้องส่งไปอาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง เช่น ปู่ย่าตายาย ลุงป้าน้าอา นอกจากนี้ยังอาจเกิดความตึงเครียดในครอบครัว เช่น บิดามารดาทะเลาะเบาะแว้งกัน ดื่มเหล้าเมายาอาละวาด และที่สุดอาจจบลงด้วยการหย่าร้าง เหล่านี้ล้วนแต่ทำให้เด็กและเยาวชนขาดความใกล้ชิดกับบิดามารดา ขาดแบบอย่างของการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อบุคลิกภาพบางประการของเด็กและเยาวชน เช่น ก้าวร้าว เห็นแก่ตัว วิตกกังวล ขาดความเชื่อมั่น คิดว่าตนไม่เป็นที่ต้องการของบิดามารดา ในที่สุดอาจกลายเป็นปัญหาไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาวะแวดล้อมและบุคคลรอบข้างได้ เกิดเป็นความคับข้องใจ ไม่พอใจไม่ยอมรับสภาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่ในขณะนั้น งานวิจัยเกี่ยวกับสภาวะเสี่ยงทางครอบครัวของนักเรียนในกรุงเทพมหานคร (ดวงเดือน พันธุนาวิน และคนอื่น ๆ . 2536) จากข้อมูลเบื้องต้น พบว่านักเรียนที่แยกกันอยู่กับบิดามารดามีจำนวนร้อยละ 33 (1,509 คน) ในจำนวนนี้อาศัยอยู่กับบิดาหรือมารดาเพียงฝ่ายเดียวร้อยละ 20 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงเดือน พันธุนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนิก (2524 : 95) ที่พบว่าร้อยละ 22 ของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างมิได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา จะเห็นได้ว่าเยาวชนไทยประมาณร้อยละ 20-30 กำลังอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาส่วนบุคคลและต่อสังคม หากว่าเยาวชนได้มีโอกาสใกล้ชิดศาสนา เช่น มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ ซึ่งเป็นสถาบันที่มีวัตถุประสงค์ในการให้ความรู้ทางศาสนธรรมแก่เยาวชนตามสมควรแก่วัยทั้งในด้านหลักธรรมและการปฏิบัติ เมื่อเยาวชนได้ฝึกบาเพ็ญศีล เรียนรู้การมีสมาธิ เกิดความเข้าใจสภาพแวดล้อมตามสภาพที่เป็นจริง ย่อมไม่รู้ว่าวามและมีสติใช้พิจารณาในการขบคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น กิจกรรมเช่นนี้ถือเป็นการปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยมทางศาสนาให้แก่เยาวชนที่มีประสิทธิผลนำพอใจ และการได้ลงมือปฏิบัตินั้นก็ทำให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น เป็น

การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง จึงเป็นเรื่องน่าคิดว่าการอบรมบ่มเพาะจากครอบครัว และการได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินายก จะมีความเกี่ยวข้องกับการตระหนักถึงความสำคัญของการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมในกลุ่มเยาวชนหรือไม่ แม้ว่าจะมีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกอยู่บ้าง แต่ยังไม่มีการศึกษาถึงผลที่เกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษประเภทนี้ในด้านที่วิจัยเกี่ยวกับลักษณะทางพุทธศาสนา และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ที่น่าบรารถนาของกลุ่มนักเรียนดังกล่าวอย่างชัดเจน ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่า การได้มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินายก และการได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากครอบครัว จะมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาของนักเรียน และนักเรียนจะมีความสามารถในการปรับตัว (ซึ่งเกี่ยวข้องกับระดับความฉลาดทางจิตใจ) มีการคบเพื่อนแตกต่างไปจากผู้ที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาว่าประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว เกี่ยวข้องกับลักษณะทางศาสนาของนักเรียนอย่างไร
2. เพื่อศึกษาว่าประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนอย่างไร
3. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนที่เข้าเรียนและไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินายก และมีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบลักษณะ ของแหล่งสำคัญในการถ่ายทอดทางศาสนา และวิธีการถ่ายทอดทางศาสนา ที่มีผลต่อลักษณะทางศาสนาของ เยาวชน
2. ทำให้ทราบว่าลักษณะทางศาสนาเกี่ยวข้องกับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์บางประการของเยาวชน ได้แก่ ความผาสุกทางจิตใจ และพฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมอย่างไร
3. ทำให้ทราบว่าการใช้กิจกรรมทางศาสนา เช่น การเรียนหลักศาสนาจากโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย จะช่วยส่งเสริมให้เยาวชนประเภทใดและในสถานการณ์ใดมีความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา มากน้อยเพียงใด ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณธรรมและจริยธรรมของเยาวชนต่อไป
4. ผลการวิจัยนี้ เป็นการ เพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการ เกี่ยวกับการปลูกฝังลักษณะทางศาสนาแก่เยาวชน ซึ่งคาดว่าจะมีผลเชื่อมโยง ไปถึงพฤติกรรมที่น่าปรารถนาด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยมีขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1. ประชากร เป็นนักเรียนชายและหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ในปีการศึกษา 2535 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ซึ่งในโรงเรียนเหล่านี้มีนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย
2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชายและหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ในปีการศึกษา 2535 ที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย จำนวน 145 คน และเพื่อนร่วมชั้นเรียนและร่วมโรงเรียนเดียวกันที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย จำนวน 140 คน รวมทั้งหมด 285 คน
3. ตัวแปรที่ศึกษา ในการศึกษานี้ได้แบ่งตัวแปรออกเป็น 5 ชุด ดังต่อไปนี้

ประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา ประกอบด้วย

- ระยะเวลาในการเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์
- การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น

วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ได้รับจากครอบครัว ประกอบด้วย

- วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนสนุน
- การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ

ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว ประกอบด้วย

- ชีวสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ชั้นเรียน
- ภูมิหลังของครอบครัว ได้แก่ -ระดับการศึกษาของบิดามารดา
- ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว
- สภาวะของครอบครัว

ลักษณะทางศาสนา ประกอบด้วย

- ความเชื่อทางพุทธศาสนา
- การปฏิบัติตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา

ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ ประกอบด้วย

- ความพอใจทางจิตใจ
- พฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม

นิยามศัพท์เฉพาะ

ลักษณะทางศาสนา หมายถึง ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาความเชื่ออันเป็นหลักคำสอนที่สำคัญทางพุทธศาสนา ได้แก่ ความเชื่อในเรื่องพระรัตนตรัย บาป-บุญ กฎแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิด นรก-สวรรค์ และนิพพาน ส่วนการปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนานั้น ยึดหลักการปฏิบัติทาน ศีล ภาวนา และการปฏิบัติตามความเชื่อในเรื่องที่กล่าวมาแล้ว และศีลที่ปฏิบัติคือศีลห้า เพราะ เป็นศีลที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปพึงปฏิบัติเป็น

ประจำ

พฤติกรรมศาสตร์ หมายถึง ศาสตร์ที่มีลักษณะ เป็นสหวิชาการเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ในที่นี้ได้ศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมทางศาสนา (การปฏิบัติทางพุทธศาสนา) ของนักเรียนวัยรุ่น โดยศึกษาสาเหตุทั้งทางด้านจิตใจและสภาพแวดล้อม รวมเรียกว่า **ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์** ซึ่งเป็นการรวมศาสตร์อย่างน้อย 4 สาขาวิชาเข้าด้วยกันคือ จิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และศึกษาศาสตร์ ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ในที่นี้ประกอบด้วย ความผาสุกทางจิตใจ (Psychological Well-being) และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ที่น่าปรารถนาและควรส่งเสริมให้มีในเยาวชนไทย

ความผาสุกทางจิตใจ หมายถึง การที่บุคคลมีความพึงพอใจในชีวิต พึงพอใจต่อการเรียนและการทำงาน ยอมรับตนเอง รับผิดชอบต่อตนเอง รับผิดชอบต่อสังคม รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เปิดใจกว้างยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ มองโลกในแง่ดี มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง ทำให้สามารถปรับตัวและมีความสุขอยู่ในสังคมได้

การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม หมายถึง การมีพฤติกรรมในด้านการเลือกเข้ากลุ่ม การเลือกคบหาเพื่อนที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ไม่คล้อยตามการชักจูงของเพื่อนไปในทางเสื่อมเสีย เช่น เล่นการพนัน เสพสิ่งเสพติด และหนีเรียน เป็นต้น

โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หมายถึง โรงเรียนซึ่งจัดดำเนินการโดยพระสงฆ์ เปิดสอนและอบรมวิชาพุทธศาสนาและจริยธรรมเป็นสำคัญ มุ่งการสอนหนักไปในทางภาคปฏิบัติ โดยยึดหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนโดยไม่เรียกเก็บค่าบำรุงการศึกษาใด ๆ และเปิดสอนเฉพาะวันอาทิตย์เท่านั้น

ประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา หมายถึง สิ่งที่นักเรียนได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ในที่นี้ประกอบด้วยตัวแปร 2 ด้านคือ (1) ระยะเวลาที่นักเรียนได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และ (2) การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา มีความหมายรวมถึงความถี่ของการเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น (เช่น การทำบุญตักบาตร ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา การไปฟังเทศน์ในวันธรรมสวนะ การทำความสะอาดบริเวณลานวัด เป็นต้น) และการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับคุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาแต่ละประเภทดังกล่าว

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประมวลเนื้อหาทางวิชาการสำหรับการศึกษาค้นคว้า เน้นบทบาทของสถาบันการศึกษาควบคู่ไปกับสถาบันศาสนาและสถาบันครอบครัว ในการถ่ายทอดความเชื่อ การปฏิบัติทางศาสนา และลักษณะทางจิตและพฤติกรรมบางประการของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการเสนอหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. การถ่ายทอดทางศาสนา ประกอบด้วย สถาบันการศึกษากับการถ่ายทอดทางศาสนา สถาบันศาสนากับการถ่ายทอดทางศาสนา และสถาบันครอบครัวกับการถ่ายทอดทางศาสนา
2. ลักษณะทางศาสนาของเยาวชน ได้แก่ ความเชื่อทางศาสนาของเยาวชน และการปฏิบัติทางศาสนาของ เยาวชน
3. ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ที่น่าปรารถนา ได้แก่ ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม
4. ลักษณะทางศาสนากับการถ่ายทอดทางศาสนา ประกอบด้วย ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนากับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนากับการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว และ ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนากับลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว
5. ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์กับการถ่ายทอดทางศาสนา ประกอบด้วย ความผาสุกทางจิตใจกับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา ความผาสุกทางจิตใจกับการอบรมเลี้ยงดู ความผาสุกทางจิตใจกับลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมกับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมกับการอบรมเลี้ยงดู และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมกับลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว
6. ลักษณะทางศาสนากับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์

การถ่ายทอดทางศาสนา

การถ่ายทอดทางศาสนาถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดทางสังคม มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางโลกทัศน์ของบุคคล เพราะเป็นการถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ ให้แก่บุคคลเพื่อให้สอดคล้องกับบุคคลอื่น ๆ และสังคมรอบข้าง ดังที่เพ็ญแข ประจันปัจฉนิก และอ้อมเดือน สดมณี (2529:16) ได้ให้คำนิยาม การถ่ายทอดทางศาสนา ว่าหมายถึงการที่บิดามารดาถ่ายทอดหลักคำสอน ความเชื่อและค่านิยมทางพุทธศาสนาแก่บุตร และอบรมสั่งสอนให้บุตรรับและปฏิบัติตามหลักคำสอน ความเชื่อและค่านิยมเหล่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับกลาสและคนอื่น ๆ (Cornwall.1989 ; citing Glass and others. 1986) กล่าวว่าการถ่ายทอดทางศาสนาของบิดามารดามีส่วนเกี่ยวข้องกับความรู้ทางศาสนาของบุตร ตลอดจนประสบการณ์ชีวิตและแบบอย่างทัศนคติทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วงอายุที่บุคคลสามารถรับการถ่ายทอดได้มากที่สุดก็คือวัยเด็กนั่นเอง (เพ็ญแข ประจันปัจฉนิก. 2528 : 9) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ และการปฏิบัติตามหลักศาสนา นั้นมิได้ติดตัวบุคคลมาแต่กำเนิด หากแต่เป็นกระบวนการที่จะต้องปลูกฝังกันไปจนตลอดชีวิตของบุคคล วิธีการที่ใช้ในการถ่ายทอดทางสังคมจึงมีทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยอาศัยตัวแทนในการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization agents) ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสื่อมวลชน เป็นต้น

การถ่ายทอดทางสังคมเพื่อให้บุคคลซึมซับรับเอาทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนมีพฤติกรรมตามที่สังคมหนึ่ง ๆ พึงปรารถนานั้น เราจะใช้วิธีการต่าง ๆ คือใช้การให้รางวัลเมื่อบุคคลกระทำพฤติกรรมที่น่าปรารถนา และใช้การลงโทษเมื่อบุคคลกระทำพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา ทั้งนี้ต้องมีตัวแบบที่ดีเพื่อให้ปฏิบัติตามได้ด้วย (พรพิมล วรวิฑูฒิพงศ์. 2528) สำหรับการถ่ายทอดทางศาสนาก็อาศัยกระบวนการเดียวกันนี้ กล่าวคือ เมื่อเยาวชนประพฤตินอยู่ในกรอบของศีลธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีจิตใจเมตตากรุณา การได้รับรางวัลซึ่งอาจเป็นเพียงคำชมเชยจากผู้ใหญ่ จะทำให้เยาวชนมีทัศนคติที่ดีต่อการกระทำนั้น และจะดำรงพฤติกรรมที่น่าปรารถนานั้นตลอดไป แต่ถ้าเยาวชนประพฤตินไม่เหมาะสม เช่น เสพสิ่งเสพติด ลักขโมย เป็นต้น การใช้วิธีการลงโทษจะช่วยลดและควบคุมมิให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าว และควรใช้วิธีการลงโทษให้เกิดความรู้สึกสำนึกผิดด้วย

ตนเองจะได้ผลดีกว่าในการถ่ายทอดทางศาสนานั้นสิ่งสำคัญที่มีอาจมองข้ามคือตัวแบบ ซึ่งได้แก่บิดา มารดาหรือผู้ปกครองใกล้ชิดและครูอาจารย์ การพร่ำสอนหลักธรรมโดยผู้ใหญ่ไม่ปฏิบัติตามคำสอนนั้น จะทำให้เกิดเกิดความสับสนและไม่อาจคาดการณ์ในสิ่งที่กระทำได้ นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัวแบบกับผู้เลียนแบบก็เป็นสิ่งที่ควรให้ความสนใจ บิดามารดาและครูที่ให้ความสนิทสนมอบอุ่นเป็นกันเองกับเด็ก โอกาสที่เด็กจะยึดบุคคลเหล่านี้เป็นตัวแบบในการประพฤติปฏิบัติก็มีมากตามไปด้วย ดังนั้น สิ่งที่จะกล่าวถึงต่อไปคือ บทบาทและความสำคัญของสถาบันสังคมในการถ่ายทอดทางศาสนาสู่เยาวชน และผลที่เกิดจากกระบวนการถ่ายทอดดังกล่าว

สถาบันการศึกษากับการถ่ายทอดทางศาสนา

โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นทางการ ทั้งความรู้ด้านวิชาการและการ ปฏิบัติตามบทบาททางสังคม ดังนั้น โรงเรียนจึงมีการถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม รวมทั้งการถ่ายทอดลักษณะทางศาสนาซึ่งคนในสังคมนั้น ๆ ยึดถือ และปฏิบัติกัน

ในส่วนนี้จะได้ประมวลผลการวิจัยเกี่ยวกับประสบการณ์ทางศาสนาที่นักเรียนได้รับการ การเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีจุดเน้นแตกต่างกัน คือ โรงเรียนสอนศาสนาและโรงเรียนทั่วไป ใน ต่างประเทศ ได้มีการศึกษาวิจัยกลุ่มนักเรียนที่ได้รับประสบการณ์จากการเรียนโรงเรียนสอนศาสนา เปรียบเทียบกับนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนทั่วไป แม็คคอล (McCall, 1974) ศึกษาเปรียบเทียบ กลุ่มนักเรียนวัยรุ่น (เกรด 9) ในโรงเรียนแคทอลิกและในโรงเรียนทั่วไป จำนวนทั้งสิ้น 58 คน พบว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนแคทอลิกนานกว่า 5 ปี จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การปรับตัว ทางสังคม และค่านิยมเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนทั่วไป ส่วนชาร์ฟแมน (Sharfman, 1974) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์ การฝึกฝนทางศาสนา และ เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชายหญิงจำนวน 315 คน ที่เรียนอยู่ในโรงเรียนสอนศาสนา (Jewish day school) ผลสรุปว่า การฝึกฝนทางศาสนามีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างเด่นชัด กับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนที่มีการสอนศาสนา ผลวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ

วอลลิน (Wallin. 1978) ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการด้อยความสามารถทางการเรียน (Learning disabilities) การฝึกฝนทางศาสนาและเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชายชาวยิวระดับมัธยมต้น จำนวน 48 คน โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 12 คน คือ นักเรียนด้อยความสามารถทางการเรียนจากโรงเรียนเอกชนทั่วไป (Secular school) และโรงเรียนเอกชนที่สอนศาสนาของชาวยิว (Jewish all-day school) จำนวน 2 กลุ่ม และนักเรียนปกติจากโรงเรียนเอกชนทั่วไปและโรงเรียนเอกชนที่สอนศาสนาของชาวยิวอีก 2 กลุ่ม ปรากฏว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนทั่วไปและนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนสอนศาสนา มีระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมต่างกัน และในกลุ่มนักเรียนทั้งสองประเภท (นักเรียนด้อยความสามารถทางการเรียนและนักเรียนปกติ) ที่เรียนโรงเรียนสอนศาสนา ทำคะแนนจากแบบวัด DIT (Rest's Defining Issue Test) ได้สูงกว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนทั่วไป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การได้รับการฝึกฝนทางศาสนาจากโรงเรียนมีผลต่อการส่งเสริมระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าโรงเรียนสอนศาสนามีสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนแตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป คือนอกจากสอนวิชาการทั่วไปแล้ว ยังเน้นการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมทางศาสนาแก่นักเรียน จึงทำให้นักเรียนมีจริยธรรมสูงกว่านักเรียนจากโรงเรียนทั่วไป ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการศึกษากลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในประเทศไทย ดังจะได้อธิบายต่อไป

สำหรับในประเทศไทยแม้ว่าโรงเรียนจะมีการสอนวิชาพุทธศาสนา จริยศึกษา เพื่อเป็นการปลูกฝังค่านิยมคุณธรรมมาให้เกิดในเยาวชนของชาติ แต่การสอนวิชาเหล่านี้ยังคงใช้วิธีบรรยายครูใช้วิธีให้นักเรียนท่องจำเนื้อหาเพื่อสอบเอาคะแนน จึงมิได้เป็นการสร้างความเข้าใจและสร้างทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนาเลย การท่องจำไม่ช่วยให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็น ซึ่งเป็นหลักสำคัญของพุทธศาสนา (พระเทพเวที. 2533) ครูเป็นบุคคลสำคัญในการถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนาสู่นักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เยาวชนในวัยที่กำลังเรียนชั้นประถม งานวิจัยที่กล่าวถึงบทบาทของครูประถมนในการถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนาเรื่องหนึ่งคืองานวิจัยของอ้อมเดือน สดมณี และนงเล็ก สุขถิ่นไทย (อ้อมเดือน สดมณี และนงเล็ก สุขถิ่นไทย. 2528) ได้ศึกษากลุ่มครูอาจารย์สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร และสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 200 คน จากแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับหน้าที่ของครูประถมศึกษาพบว่า ครูส่วนใหญ่ให้ความสำคัญอันดับแรกแก่

หน้าที่การสอนให้ควมรู้ รองลงมาคือการดูแลบรมมารยาท ความประพฤติ ปลูกฝังศีลธรรมอันดี แก่เด็กนักเรียน และอันดับสุดท้ายคือการ เป็นตัวอย่งที่ดีแก่นักเรียน สรุปได้ว่าวิธีการที่ครูใช้ในการปลูกฝังค่านิยมทางศาสนาแก่เด็ก มีสองวิธีคือ การอบรมสั่งสอนและ เป็นตัวแบบเท่านั้น จะเห็นว่า ครูมองข้ามความสำคัญของการให้นักเรียนฝึกฝน หรือให้มีประสบการณ์ทางศาสนาด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เด็กมีพฤติกรรมตามที่เราต้องการได้มากกว่า นอกจากนี้ครูควรเป็นผู้ที่มีจิตใจดี มีคุณธรรม เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ให้ความสนิทสนมเป็นกันเอง ให้ความอบอุ่นแก่นักเรียน จึงจะสร้างทัศนคติที่ดีต่อศาสนาให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนและ เป็นแบบอย่างพุทธศาสนิกชนที่ดีแก่นักเรียนด้วย จากการศึกษาธรรมจริยาของครูไทย (บุญกอบ วิสมิตะ นันทน์, 2524) กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดภาคกลาง 15 จังหวัด จำนวนทั้งหมด 593 คน มีทั้งครูที่สอนในโรงเรียนนอกเขตวัดและครูที่สอนในโรงเรียนในเขตวัด ข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ครูในกลุ่มตัวอย่างซึ่งทำหน้าที่สอนจริยศึกษามีจำนวน 49 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่าครูที่สอนจริยศึกษามีธรรม-จริยาสูงกว่าครูที่สอนวิชาที่ไม่ใช่จริยศึกษา และครูที่สอนจริยศึกษาสั่งสอนฝึกอบรมศิษย์ถูกหลักมากกว่าครูประเภทอื่น ครูจากโรงเรียนในเขตวัดสอนจริยศึกษาได้ถูกหลักมากกว่าครูจากโรงเรียนนอกเขตวัด อาจกล่าวได้ว่า ครูที่ใกล้ชิดศาสนามากกว่าเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางศาสนา มากกว่า และผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า ครูที่มีหิริ-โศดตบะ และสติสัมปชัญญะสูง ศิษย์จะมีธรรม-จริยาด้านศีลห้า สติ-สัมปชัญญะ และหิริ-โศดตบะสูงด้วย และศิษย์ที่มีธรรมจริยาสูง เป็นศิษย์ที่มีทัศนคติที่ดีต่อครู คือมีความรักใคร่ศรัทธา และยอมรับการสั่งสอนฝึกอบรมจากครูเป็นอย่างมาก นั่นคือครูจะต้องรับรู้บทบาทและความสำคัญของตนในการถ่ายทอดทางศาสนาแก่ศิษย์ ครูที่มีความรักต่อศิษย์อย่างจริงใจและ เป็นผู้มีจริยธรรมสูง ย่อมส่งเสริมให้ศิษย์เป็นผู้มีจริยธรรมสูงด้วย

ในสถาบันการศึกษา นอกเหนือจากบทบาทของครูแล้ว การที่โรงเรียนและวัดได้จัดกิจกรรมร่วมกัน เพื่อชักจูงให้นักเรียนได้ใกล้ชิดศาสนามากขึ้น ก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง เช่น การส่งเสริมให้นักเรียนมีกิจกรรมทางศาสนาโดยการทำบุญตักบาตร การไปฟังเทศน์ในวันธรรมสวนะ หรือการประกอบศาสนพิธี เนื่องในวันสำคัญทางศาสนา บางแห่งก็จัดให้มีการเข้าค่ายพุทธศาสนาเพื่อกล่อมเกล่าจิตใจ จัดโครงการบรรพชาสามเณรในภาคฤดูร้อน ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนไปเรียนพุทธศาสนานานวันอาทิตย์ที่วัด เหล่านี้ล้วนเป็นประสบการณ์ทางศาสนาที่นักเรียนจะได้

มีโอกาสเรียนรู้หลักธรรมศาสนาและฝึกปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งจะทำให้เด็กเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อ พุทธศาสนาและมีจริยธรรมสูง

นอกจากการอบรมทางพุทธศาสนาโดยผ่านระบบโรงเรียนแล้ว ยังมีกิจกรรมที่สถาบัน ศาสนาเข้าร่วมรับผิดชอบโดยตรงด้วยคือ การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

สถาบันศาสนากับการถ่ายทอดทางศาสนา

ในสมัยก่อนวัดจะเป็นแหล่งให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่สอนการ อ่านเขียน ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ถ่ายทอดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแก่ประชาชนในสังคม นั้น ๆ ด้วย วัดกับโรงเรียนจึงมีความเกี่ยวข้องกันมาช้านานแล้ว และหน้าที่ของวัดก็มีความสอดคล้อง คล้ายคลึงกับหน้าที่ของโรงเรียนอยู่มาก กล่าวคือ ให้การศึกษาแก่สมาชิกในสังคม ชัดเกล้าให้เป็น คนดีมี ศีลธรรม มีความรู้เพื่อจะได้ช่วยกันพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง ในปัจจุบันวัดหลายแห่ง ได้แบ่งบริเวณส่วนหนึ่งให้แก่ทางราชการสร้างเป็นโรงเรียน และมีครูอาจารย์มาสอนวิชาต่าง ๆ หลายโรงเรียนมีการนิมนต์พระสงฆ์มาเทศนาสั่งสอนนักเรียนเป็นครั้งคราว บางแห่งมีการนำนักเรียน ไปทำบุญและฟังเทศน์ที่วัดในวันสำคัญทางศาสนา การที่โรงเรียนพานักเรียนไปวัดบ่อย ๆ เด็กก็จะได้ เห็นบุญนียสถานอันสงบเงียบ ได้พบเห็นจริยวัตรของพระภิกษุที่อยู่ในวัด เห็นการเป็นแบบอย่างของผู้ ไม่รู้แสวงหา บรรยากาศที่เต็มไปด้วยความเลื่อมใสศรัทธาเช่นนี้ จะทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นและ ศรัทธาอย่างจริงจัง เป็นการป้องกันปัญหาเด็กวัยรุนได้ ซึ่งวิธีการนี้เหมาะสมกว่าการนิมนต์พระสงฆ์ มาให้ศีลและเทศน์ที่โรงเรียน (อนันต์ รอดแจ่ม, 2514)

สถาบันทางศาสนาซึ่งประกอบด้วยวัดและพระสงฆ์ เป็นสถาบันที่มีบทบาทในการถ่ายทอด ทางศาสนาสู่สังคมโดยตรง และดังได้กล่าวแล้วว่า วัยที่เหมาะสมแก่การถ่ายทอดทางศาสนา ก็คือ เยาวชน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์จึงถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อเยาวชนจะได้มีโอกาสศึกษาพระพุทศาสนา ในฐานะที่เป็นชาวพุทธได้เข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนาตั้งแต่เยาว์วัย โดยผู้เรียนเป็นผู้สมัครมา ด้วยตนเองไม่มีการบังคับ อีกทั้งยังเป็นสิ่งดึงดูดใจให้เยาวชนเข้าไปใกล้ชิดกับพระสงฆ์และวัดมาก ขึ้น จุดประสงค์หลักของการเรียนการสอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์คือ ปลูกฝังศีลธรรม

วัฒนธรรมและชนบประเพณีอันดีงามของไทย ตลอดจนทำให้เยาวชนรู้จักบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์เปิดรับนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงระดับอุดมศึกษา แบ่งการศึกษาออกเป็น 5 ระดับ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น เทียบได้กับระดับชั้นปลาย 1-3 หลักสูตรที่ใช้ศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เป็นหลักสูตรที่จัดทำโดยกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ วิชาหลักที่เปิดสอนมี 3 วิชา คือ วิชาธรรม วิชาประวัติพระพุทธศาสนา และวิชาพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ยังมีวิชาอื่นที่เปิดสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เช่น วิชาธรรมภาคปฏิบัติ ฝึกสมาธิภาวนา วิชาศาสนพิธี ฝึกการอาราธนาศีล ขั้นตอนการทำบุญในพิธีการต่าง ๆ และวิชาอื่น ๆ อีกมากมายรวมทั้งวิชาสามัญบางวิชา เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาไทย เป็นต้น (พอ. มหาจุฬาฯ 2530) พระอาจารย์ภิรมย์ มีประดิษฐ์ (2531) ได้กล่าวเปรียบเทียบว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เป็นการเพาะเชื้อความดีที่เกิดขึ้นในจิตใจของเยาวชน โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์เปรียบเสมือนแปลงเพาะชาต้นกล้าเยาวชนของชาติ ให้ชาติได้ต้นพันธุ์ที่ดีไปขยายพันธุ์ต่อไป นอกจากจะต้องอบรมสั่งสอนเยาวชนให้มีความรู้ดี มีความสามารถ มีความฉลาด คิดเป็น ทำเป็นแก้ปัญหาเป็นแล้ว ยังต้องเป็นผู้ปฏิบัติดี มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงด้วย

ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลการเรียนการสอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์อยู่บ้าง เช่น จีรพันธ์ พิทักษ์ (2524) ได้ศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่เคยเรียนและไม่เคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ จำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ มีระดับจริยธรรมสูงกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบ แต่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับจำนวนปีที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ ต่อมา กิตติวราณ สิทธิเวทย์ (2534) ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับการปฏิบัติตนทางพุทธศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 300 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ 150 คน และไม่ได้เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ 150 คน โดยให้นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อการเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ แบบสอบถามวัดความรู้ความเข้าใจทางพระพุทธศาสนาของนักเรียน และแบบทดสอบการปฏิบัติตนทางพุทธศาสนาของนักเรียน จาก

การศึกษาพบว่า ความรู้ความเข้าใจกับการปฏิบัติตนทางพุทธศาสนาของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างทั้งที่เรียนและไม่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์ มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างเด่นชัด แม้ว่านักเรียนทั้งสองกลุ่มจะไม่มี ความแตกต่างในด้านความรู้ ความเข้าใจ กับ การปฏิบัติตนทางพุทธศาสนา แต่กลุ่มนักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์ มีการปฏิบัติตนทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียน นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์มีการปฏิบัติตนทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่มีทัศนคติตั้งกล่าวในด้านตรงข้าม จะเห็นว่าการได้ใกล้ชิดพระสงฆ์และวัดโดยตรงจากการเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์นั้น ทำให้นักเรียนได้รับการถ่ายทอดทั้งด้านหลักธรรมและฝึกปฏิบัติทางศาสนา ส่งผลดีต่อระดับจริยธรรมของนักเรียน ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนามากก็จะมี การปฏิบัติมากตามไปด้วย

สำหรับการวัดความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าเรียน และไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์กับลักษณะทางศาสนาของงานวิจัยทั้งสองเรื่อง ยังมีข้อด้อยบางประการคือไม่ได้เปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างที่มาจากสภาพแวดล้อมเดียวกัน การเลือกกลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนคนละแห่งอาจมีปัจจัยของชุมชนและสภาพแวดล้อมอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้มีอาจแน่ใจได้ว่าความแตกต่างของลักษณะทางศาสนาที่เกิดขึ้น มีความสัมพันธ์กับการได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์จริงหรือไม่ ซึ่งในงานวิจัยลักษณะทางศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนวัยรุ่นที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์จะได้ใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่มาจากสภาพแวดล้อมโรงเรียนและชั้นเรียนเดียวกันเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว

สถาบันครอบครัวกับการถ่ายทอดทางศาสนา

จากการประมวลผลการวิจัยของคอร์นวอลล์ (Cornwall, 1989) ได้สรุปว่าความสนใจศาสนาของบิดามารดา และการได้รับการอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับศาสนาจากครอบครัว มีผลกระทบต่อความเชื่อและความศรัทธาในศาสนาของบุคคลเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ อีกทั้งยังเป็นแนวทางให้แก่บุคคลวัยรุ่นในการเลือกคบหาเพื่อนที่มีลักษณะสอดคล้องกับค่านิยมทางศาสนาที่ได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว เช่น เลือกคบเพื่อนที่มีจิตใจรอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หลีกเลี่ยงการ

คบเพื่อนที่ชอบท้าวเทวเร คอยสร้างความยุ่งยากให้ผู้อื่น เป็นต้น

ครอบครัวสามารถถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยม และหลักปฏิบัติทางศาสนาได้หลายทาง การอบรมสั่งสอนโดยตรง ได้แก่การบอกให้ทราบว่าอะไรดีอะไรชั่ว สิ่งใดควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ ให้รางวัลเมื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอน และลงโทษเมื่อไม่ปฏิบัติตาม อีกด้านหนึ่งคือการอบรมสั่งสอนทางอ้อม ได้แก่ การที่บิดามารดาทำตนเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนที่ดี และมีการปฏิบัติตามคำสั่งสอนทางศาสนาอย่างเคร่งครัด วิธีการถ่ายทอดทางศาสนาดังที่กล่าวมาข้างต้น ดวงเดือน พันธมนาวิน (2533 : 16) ให้ข้อคิดเห็นว่า การทำให้เด็กได้ฝึกกระทำและได้รับแรงเสริม จะเป็นการปลูกฝังที่ทำให้ผลต่อการปฏิบัติของเด็กมากที่สุด รองลงมาคือทำให้เด็กดูเป็นแบบอย่าง ส่วนการพูดจาสั่งสอนมักทำให้ผลน้อย โดยเฉพาะ เมื่อผู้ใหญ่ไม่กระทำตามที่พูดสั่งสอนหรือกระทำตรงข้ามกับที่สั่งสอนเด็ก

นอกจากวิธีการถ่ายทอดทางศาสนาแบบให้รางวัลเป็นแรงเสริม และการทำตัวเป็นแบบอย่างแล้ว การปลูกฝังหลักปฏิบัติทางพุทธศาสนายังอาจกระทำได้โดยการเปลี่ยนทัศนคติ ซึ่ง งามดาว นินทานนท์ (2536 : 41-45) ได้อาศัยหลักทฤษฎีทางจิตวิทยาทัศนคติเสนอแนะวิธีการปลูกฝังหลักปฏิบัติเบื้องต้นทางพุทธศาสนาแก่เยาวชน ได้แก่ การบริจาคทาน การบำเพ็ญศีลและภาวนา ภายใต้อุปนิสัยของผลการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในกระบวนการสื่อสารเพื่อการจูงใจ (Persuasive communication process) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (1) ขั้นสร้างความสนใจ และ เปิดโอกาสให้รับทราบหลักปฏิบัติเบื้องต้นทางพุทธศาสนา หมายถึงการที่บิดามารดาพยายามทำให้บุตรเกิดความสนใจในพุทธศาสนา เช่น ส่งเสริมให้บุตรได้ร่วมทำบุญใส่บาตรในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ชี้นำให้บุตรร่วมสละสิ่งของส่วนตัวที่เหลือใช้แก่ผู้ยากไร้ ชี้นำให้บุตรทราบเกี่ยวกับศีลห้าหรือข้อห้ามที่สำคัญทางพุทธศาสนา เช่น ดักเตือนมิให้บุตรทำร้ายสัตว์ ไม่กล่าวเท็จ เป็นต้น โดยบิดามารดาต้องเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย เปิดโอกาสให้บุตรได้สัมผัสกับการปฏิบัติเจริญภาวนาในขั้นต้น เช่น แนะนำให้บุตรท่องบทสวดมนต์ในยามว่าง เพื่อฝึกสมาธิ บอกให้ทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำสมาธิ และชวนบุตรให้ทดลองนั่งภาวนาส่งเกตลมหายใจเข้าออก เป็นต้น (2) ขั้นสร้างความเข้าใจในเนื้อหาทางพุทธศาสนา เนื่องจากเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติทางพุทธศาสนามีความหมายละเอียดลึกซึ้ง บิดามารดาควรช่วยให้บุตรเข้าใจถึงความหมายของการปฏิบัตินั้น ๆ ให้ชัดเจนเพื่อเป็นพื้นฐานในการเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อไป ชี้นำให้เห็นประโยชน์และโทษของการปฏิบัติและไม่ปฏิบัติตามหลักพุทธ

ศาสนา เช่น แนะนำให้บุตรสั่ง เกตสีหน้าอ้อมเอิบของบุคคลหลังการทำบุญให้ทาน บอกให้รู้ว่าการให้ภัย
 ไม้จักรธเคื่องผู้ที่กระทำไม้ดีต่อตนเองเป็นการทำทานประเภทหนึ่ง การทำทานเพื่อแข่งขันหรือโอ้อวด
 เป็นเรื่องไม่เหมาะสม ยกตัวอย่างผลร้ายซึ่ง เกิดขึ้นแก่บุคคลที่ละ เมตตีสักห้าและผลดีจากการรักษาศีลห้า
 ช่วยอธิบายความหมายหลักของบทสวดมนต์หรือความสำคัญของการทำสมาธิภาวนา และ (3) ขั้นการ
ยอมรับและ เปลี่ยนตาม บิคารมารดาเป็นผู้ได้รับความไว้วางใจจากบุตรอย่างสูงอยู่แล้ว หากทำตัวเป็น
 แบบอย่างที่เหมาะสมด้วยแล้ว ก็จะสามารถจูงใจให้บุตรยอมรับหรือ เปลี่ยนจิตใจตามได้มากยิ่งขึ้น
 บิคารมารดาควรสนับสนุนให้บุตรกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา เช่นเปิดโอกาสให้บุตรได้ช่วย
 จัดเตรียมสิ่งของที่จะใส่บาตร และร่วมใส่บาตรกับบุตรเป็นตัวอย่างด้วย ให้รางวัลหรือชมเชยเมื่อ
 บุตรปฏิบัติได้ถูกต้อง ต้องระมัดระวังไม่ให้พินิจให้บุตรเห็นเป็นตัวอย่าง การเจริญภาวนาอาจทำได้
 หลายทาง เช่น นำบุตรสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอนเป็นประจำ พาบุตรไปฝึกปฏิบัติธรรมตามวัดใน
 โอกาสอันควร แสดงความชื่นชมยินดีเมื่อเห็นบุตรพยายามฝึกสมาธิ เป็นต้น การปฏิบัติตามขั้นตอน
 ต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นจะมีผลต่อเนื่องกันไปถึงขั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับจิตใจได้ ก่อให้เกิด
 เกิดทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา และในสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยก็จะเป็นสาเหตุให้เกิดการปฏิบัติอย่าง
 จริงจังต่อไป ดังเช่นที่ กิตติวราณ สิทธิเวชย์ (2534) พบว่า นักเรียนที่มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน
 พุทธศาสนาวินิจฉัยมีการปฏิบัติตนทางพุทธศาสนา มากกว่านักเรียนที่มีทัศนคติดังกล่าวในด้านตรงข้าม
 จากที่กล่าวมาทำให้มองเห็นว่า วิธีการถ่ายทอดทางศาสนาที่ให้ผลดีอีกวิธีหนึ่งคือ การ
 อบรมเลี้ยงดูด้วยวิธีการจูงใจให้เยาวชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อศาสนา เป็นการส่งเสริมความเป็นพุทธ-
 มามกะของเยาวชน ซึ่งตัวแทนทางสังคมที่ทรงอิทธิพลในการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะก็คือสถาบัน
 ครอบครัวนั่นเอง งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศต่างก็สนับสนุนว่าวิธีการถ่ายทอดทางศาสนาที่ทำให้
 ผลดีนั้น บิคารมารดาต้องให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตร อบรมเลี้ยงดูบุตรโดยใช้เหตุผลมากกว่า
 อารมณ์ คอยแนะนำให้คำปรึกษาและให้การสนับสนุนเมื่อบุตรต้องการ ดังเช่นผลงานวิจัยของ โอซอร์ค
 (Ozorak, 1987) ซึ่งทำการศึกษาพัฒนาการความเชื่อทางศาสนาและความเลื่อมใสศรัทธาของเด็ก
 วัยรุ่นตอนต้น ตอนกลางและตอนปลาย จำนวน 390 คน โดยให้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับภูมิหลังทาง
 ครอบครัวและภูมิหลังทางศาสนา ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนา ประสบการณ์ทางศาสนา
 ตลอดจนความใกล้ชิดสนิทสนมกับครอบครัวและกลุ่มเพื่อน พบว่า ในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด

สนิทสนมกัน และบิดามารดาปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี บุตรจะมีความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนา มาก โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนกลาง และยังบิดามารดาปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีมากเท่าไร บุตรก็จะมีการเปลี่ยนแปลงทางศาสนาน้อยลงเท่านั้น ในทานองเดียวกัน ผลการวิจัยของ ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชำวัลลี (2524) ซึ่งศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 979 คน เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจ 5 ด้าน โดยวัด ค่านิยมทางบาปบุญคุณโทษ ความกตัญญู ความเอื้อเฟื้อ ความซื่อสัตย์ และการมีสัมมาคารวะต่อ บิดามารดาและผู้อาวุโส ผลปรากฏว่า เด็กที่มีค่านิยมเหล่านี้สูงรายงานว่าตนรู้สึกว่าได้รับการอบรม เลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์สนุนมาก (ให้ความรักใคร่ชื่นชม สนใจทุกข์สุข และช่วยเหลือแก้ปัญหาให้บุตร) และ ถูกควบคุมจากครอบครัวมากด้วย นอกจากนี้ยังรายงานอีกว่าบิดามารดาได้ถ่ายทอดค่านิยมทางพุทธ ศาสนาแต่ละด้านนี้ให้แก่ตนมาก ผลเช่นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชัย มีกลาง (2530) ซึ่งทำ การศึกษานิสิตปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร จำนวน 510 คน พบว่า นิสิตซึ่งมี เจตคติที่ดีต่อศาสนาและมีการปฏิบัติตามหลักศาสนาмаกนั้น เป็นนิสิตที่ได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนา จากบิดามารดามากเช่นกัน นอกจากนี้ สารวย วรเดชะคงคา (2534) ได้ศึกษากลุ่มนักเรียนชายชั้น ประถมปีที่ 4, 5, และ 6 จำนวน 100 คน เป็นผู้เข้าร่วมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน 50 คน และไม่เข้าร่วมโครงการอีก 50 คน การวิจัยพบผลทานองเดียวกันว่า ในกลุ่มนักเรียนที่ได้ รับการถ่ายทอดทางมากและครอบครัวมีฐานะ เศรษฐกิจปานกลาง ผู้เข้าร่วมในโครงการบรรพชา สามเณรภาคฤดูร้อน มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อพุทธศาสนาในทางดีขึ้น มีทัศนคติเชิงจริยธรรมสูงขึ้น กว่าผู้ไม่เข้าร่วมโครงการ และในกลุ่มครอบครัวฐานะ เศรษฐกิจสูง ผู้เข้าร่วมโครงการที่ได้รับการ ถ่ายทอดทางศาสนามากมีการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ต่อการละเมิดศีลห้าสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอด ทางศาสนาจากครอบครัวน้อยและไม่ได้เข้าโครงการฝึกอบรมนี้ จึงกล่าวได้ว่า การที่บิดามารดาอบรม เลี้ยงดูบุตรด้วยความรักความอบอุ่น บุตรย่อมซึมซับทัศนคติ และค่านิยมต่าง ๆ ที่บิดามารดาเห็นว่าดีมี คุณค่าสมควรแก่การปฏิบัติ เข้าใจได้มาก การที่บิดามารดาเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนที่ดี ย่อมทำ ให้การถ่ายทอดทางศาสนาโดยครอบครัว มีอิทธิพลต่อความเชื่อและการปฏิบัติตัวของเยาวชนเป็น อย่างมาก

จากหลักฐานต่าง ๆ ที่รวบรวมมาแสดงให้เห็นว่า สถาบันครอบครัว โรงเรียน และวัด

มีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดทางศาสนาสู่เยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบิดามารดาที่ถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อทางพุทธศาสนาให้แก่บุตรมาก สนับสนุนส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะแก่บุตร และเป็นแบบอย่างพุทธศาสนิกชนที่ดี จะส่งผลให้บุตรมีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา ยอมรับและปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาเช่นเดียวกับบิดามารดา ขณะเดียวกัน โรงเรียนและวัดก็เป็นแหล่งสำคัญในการถ่ายทอดทัศนคติและค่านิยมทางพุทธศาสนาตามที่สังคมต้องการ กิจกรรมที่โรงเรียนและวัดจัดร่วมกัน เช่น การสนับสนุนให้นักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย โครงการบรรพชาสามเณรในภาคฤดูร้อน โครงการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชน เหล่านี้ทำให้นักเรียนได้รับการถ่ายทอดความรู้หลักธรรมทางพุทธศาสนาทั้งในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติจากพระสงฆ์โดยตรง เช่น ธรรมศึกษา ศาสนพิธีต่าง ๆ การบำเพ็ญศีลและการฝึกสมาธิ เป็นต้น ดังนั้นนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย ซึ่งได้รับประสบการณ์เหล่านี้มากกว่านักเรียนที่ไม่มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยย่อมจะมีความรู้ ความเข้าใจทางพุทธศาสนามากกว่า และมีระดับจริยธรรมสูงกว่า

สำหรับการวัดการถ่ายทอดทางศาสนาของครอบครัวในงานวิจัยนี้ จะวัดการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับปริมาณการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะที่บิดามารดาที่มีต่อตัวนักเรียน ใช้แบบวัดที่สร้างโดย งามตา วินนิทานนท์ (2533) รายละเอียดต่าง ๆ จะได้กล่าวในบทต่อไป

ลักษณะทางศาสนาของเยาวชน

เมื่อเราทราบกระบวนการในการถ่ายทอดทางศาสนา และตัวแทนของสังคมที่ทำหน้าที่ในการกล่อมเกลาเยาวชน ให้ประพฤติปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับค่านิยมและวัฒนธรรมของสังคมโดยรวมแล้ว เราคงต้องกล่าวถึงว่าเยาวชนไทยส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาพุทธ จะมีความเชื่อและการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างไร แต่ก่อนที่จะกล่าวถึงความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของเยาวชน ควรต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญา และเอกลักษณ์ของบุคคลวัยรุ่นเสียก่อน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาว่าบุคคลวัยรุ่นมีความพร้อมที่จะเข้าใจในหลักธรรมของศาสนาซึ่งเป็นเรื่องนามธรรมเพียงใด

เป็นที่ทราบกันดีว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ช่วงตรงกลาง ระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่

ใหญ่ ตามทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้คิดของเปียเจท์ (Cognitive developmental theory) (ประไพพรรณ ภูมิวิศิสาร. 2526) เห็นว่าบุคคลที่มีอายุ 11-15 ปี หรือเรียกว่าวัยรุ่น อยู่ในระยะสุดท้ายของการพัฒนาด้านการรู้คิด บุคคลในวัยนี้จะมี การรู้การคิดเจริญเติบโตเต็มที่เหมือนผู้ใหญ่ สามารถแก้ปัญหาด้วยเหตุผลกับสิ่งที่เป็นนามธรรม แต่อาจมีการตัดสินใจแก้ปัญหาแตกต่างกับผู้ใหญ่อยู่บ้าง เนื่องจากผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่าจึงทำให้สุขุมรอบคอบมากกว่า ดังนั้น วัยรุ่นจึงเป็นวัยที่เริ่มเข้าใจและสนใจปรัชญาชีวิตซึ่งเป็นนามธรรม สนใจที่จะยึดหลักศีลธรรมจรรยา ต้องการทำสิ่งที่คิดว่าถูกต้องดีงาม อีกทั้งยังเป็นวัยที่กำลังพัฒนาเอกลักษณ์แห่งตนเอง หรือเอกลักษณ์แห่งอิโก้ตามทฤษฎีพัฒนาการทางอารมณ์เชิงสังคม ของ อีริคสัน

เอกลักษณ์แห่งอิโก้ (Ego identity) ในความหมายของอีริคสัน หมายถึง ความเชื่อ ค่านิยม จุดมุ่งหมาย และการแสดงตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ยอมรับว่าตนเองแตกต่างจากบุคคลบางคน และเหมือนกับบุคคลอื่นในเรื่อง (อุษา ศรีจินดารัตน์. 2533:33 ; อ้างอิงมาจาก Waterman. 1988) บุคคลในช่วงอายุประมาณ 9-14 ปี อีริคสัน (Erikson. 1959) เห็นว่าเป็นวัยของการศึกษาเล่าเรียน บุคคลจะเรียนรู้ ผึกคิดและผึกทักษะในวิชาการด้านต่าง ๆ การได้มีรอกาสฝึกงาน และการเล่นจะช่วยพัฒนาพลังของอิโก้ ผู้ที่ปรับตัวได้จะมีความขยันหมั่นเพียร ชอบแสดงความสามารถ ทั้งการทำงาน การเรียนและการเล่น การทำงานช่วยให้บุคคลค้นพบว่าตนเองมีความถนัดหรือความสามารถในงานประเภทใด ถ้าได้รับการสนับสนุนที่ดีจากครอบครัวก็จะทำให้เป็นคนขยันขันแข็ง มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานและมองเห็นคุณค่าของการทำงาน ส่วนผู้ที่ปรับตัวไม่ได้จะมีมด้อย รู้สึกว่าตนเองขาดความสามารถ ขาดทักษะในการทำงาน การเรียนและการเล่น อาจส่งผลให้ได้รับความล้มเหลวเมื่อต้องทำกิจกรรมเหล่านั้น บุคคลเหล่านี้ไม่ค่อยกล้าแสดงความสามารถ คอยฟังแต่บิดามารดาหรือบุคคลอื่น หากบิดามารดามีข้อบกพร่องจนเป็นแบบอย่างไม่ได้ ครูและกลุ่มเพื่อนจะมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ทดแทน และเมื่อย่างเข้าอายุ 15-25 ปี ในวัยรุ่นที่ปรับตัวได้ดีสามารถแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง จะมีการเข้าร่วมกับกลุ่มเพื่อนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่องศาสนา การเมือง บทบาททางเพศ เป็นต้น ส่วนวัยรุ่นที่ไม่สามารถปรับตัวได้จะมีความลัสนในเอกลักษณ์ขาดความมั่นใจในตนเอง วิตกกังวล เสียใจที่เข้ากลุ่มเพื่อนไม่ได้ อาจมีบางคนที่หันเข้าหายาเสพติดหรือกลายเป็นคนชอบฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคม และอาจกลายเป็นยุวอาชญากรในที่สุด

จะเห็นได้ว่า เมื่อบุคคลมีพัฒนาการด้านการรู้คิดในขั้นเจริญเต็มที่แล้ว อีกทั้งยังได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากบุคคลใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นบิดามารดา ครูอาจารย์หรือกลุ่มเพื่อน ย่อมต้องการแสวงหาความจริงที่เป็นนามธรรม เช่น สัจธรรมแห่งชีวิต ปรัชญาทางศาสนา ต้องการค้นหาตอบเพื่อความกระจ่างหากได้มีโอกาสศึกษาหลักธรรมด้วยความสนใจใฝ่รู้ หมั่นฝึกฝนปฏิบัติธรรมจนเกิดปัญญารู้แจ้งแล้ว จะทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาอย่างจริงจัง และสำหรับวัยรุ่นที่ขาดแหล่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เช่นในรายที่มีปัญหาครอบครัวแตกแยก บิดามารดาทะเลาะวิวาท หย่าร้าง หรือเสียชีวิต ถ้าสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาช่วยแก้ปัญหาในช่วงวิกฤตของชีวิต ก็จะเป็นการส่งเสริมให้วัยรุ่นตกลงใจที่จะเลือกปฏิบัติโดยยึดมั่นในศาสนาของตนต่อไป ดังนั้น วัยรุ่นจึงเป็นวัยที่เหมาะสมแก่การปลูกฝังลักษณะทางศาสนา ซึ่งลักษณะทางศาสนาที่จะกล่าวในงานวิจัยนี้คือ ความเชื่อทางพุทธศาสนาและการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา โดยมุ่งสนใจว่าในสังคมไทยมีความเชื่อหลัก ๆ ทางพุทธศาสนาอะไรบ้าง อะไรเป็นสาเหตุให้เกิดความเชื่อเช่นนั้น และมีการปฏิบัติอย่างไรบ้าง เพื่อให้บรรลุตามความเชื่อดังกล่าว บิดามารดา ผู้ปกครองใกล้ชิดตลอดจนโรงเรียนและวัด มีบทบาทอย่างไรในการปลูกฝังความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาสู่เยาวชนไทย

ความเชื่อทางศาสนาของเยาวชน

พิชเบน และเอเชน (วันชัย มีกลาง. 2530 :15; อ้างอิงมาจาก Fishbein & Ajzen. 1975) ได้ให้ความหมายของ "ความเชื่อ" ว่าหมายถึง การลงความเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของบุคคล ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามความรู้ความเข้าใจและสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่มีต่อเรื่องนั้น ดังนั้น ความเชื่อทางพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องของการรู้และการยอมรับของบุคคลเกี่ยวกับพระพุทธรศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับที่ ฮัมเพรีย์ (Humphreys. 1963 : 42) กล่าวว่าไว้ว่าความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเข้าใจบนพื้นฐานแห่งเหตุผล ไม่ใช่อุบายบังคับให้เชื่อ และลักษณะสำคัญซึ่งควรมีในพุทธมามกะอย่างน้อยสองประการคือ (1) การยึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง (2) ก่อศีลห้าข้อ (พระสุธรรมยานเถระ. 2528 :17-18) การยึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งก็คือ การมีความเชื่อทางพุทธศาสนา เชื่อว่าพระพุทธรเจ้าทรงเป็นผู้รู้ ผู้ปฏิบัติชอบ พระธรรมคือคำสั่งสอนของพระพุทธรเจ้าซึ่งบุคคลควร

เรียนรู้อะไรและปฏิบัติตาม และพระสงฆ์ก็คือผู้เผยแพร่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ส่วนการถือศีลห้าข้อนั้น หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในด้านที่จะไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน เบญจศีลหรือศีลห้าข้อดังกล่าว เป็นหลักปฏิบัติเพื่อป้องกันมิให้บุคคลตกไปอยู่ในทางอายามุข กล่าวคือ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดบดมดเท็จ และประการสุดท้าย ไม่เสพสุรายาเมา

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อตามหลักพุทธศาสนาที่สำคัญคือ การเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม ผู้ใดทำกรรมไว้อย่างไร เขาย่อมได้รับกรรมอย่างนั้นเป็นการตอบแทน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า "ผู้ใดทำกรรมชั่ว เช่น ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ ผู้นั้นต้องไปอบาย ตกนรกทั้งหมด" (พระเทพเวที. 2532 : 207-208) พุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องของบุญ-บาป ดี-ชั่ว สุข-ทุกข์ คนที่มีความสุขไม่เท่ากันเพราะทำบุญมาไม่เท่ากัน คนที่ทำดีทำถูกก็จะได้มีความสุขความสมประสงค์ ส่วนผู้ที่ทำกรรมชั่วก็จะได้ความทุกข์ใจทุกข์กาย (แสง มนวิฑูร. 2531) อาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นความเชื่อในเรื่องของสาเหตุและผล คือ การทำความดีและความชั่วที่ส่งผลต่อบุคคลในภายหลัง สืบเนื่องจากการที่พระพุทธเจ้ามิได้ปฏิเสธกรรมเก่า เพราะกรรมเก่าย่อมมีส่วนอยู่ในกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยและย่อมมีผลต่อปัจจุบัน ประกอบกับพุทธพจน์ที่ว่า มนุษย์นั้นเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย จึงทำให้เกิดความเชื่อเรื่องนรกและสวรรค์ เชื่อทฤษฎีเอกชาติของมนุษย์ และความเชื่อทางพุทธศาสนาซึ่งแตกต่างจากศาสนาอื่น ๆ อีกประการหนึ่งคือ ความเชื่อเรื่องการหลุดพ้นจากภาวะไม่เที่ยงและเป็นทุกข์ หรือนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของผู้นับถือพุทธศาสนา

งานวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อทางพุทธศาสนาของคนไทย ส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับสิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นคือ มักเป็นการศึกษาความเชื่อของชาวชนบทไทย ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่มีวัฒนธรรมการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมของไทย และวัฒนธรรมเหล่านั้นก็มีแนวคิดมาจากพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อในเรื่องภูติผีปีศาจและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น นิยม คำนวณมาสก (2512 : 300-335) ศึกษาลัทธิความเชื่อบางอย่างของหมู่บ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือของไทยพบว่า ชาวบ้านมีความเชื่อในเรื่องบุญ-บาป ชั่วดี-วิญญาน เทวดา-ผี และอื่น ๆ สำหรับเรื่องเกี่ยวกับบาป-บุญ ชาวบ้านมีความคิดที่คล้ายคลึงกันคือ บุญเป็นสิ่งที่ดีทั้งชาตินี้และชาติหน้าจึงควรเสาะแสวงหาและสะสมเพิ่มพูนให้มากขึ้น ส่วนบาปเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาควรหลีกเลี่ยงและละเว้นเสีย อีกประการหนึ่งคือ

ชาวบ้านเชื่อว่าตายแล้วต้องเกิดใหม่ จะดีหรือเลวกว่าชาติก่อนก็ขึ้นอยู่กับบุญและบาปที่ทำไว้ในชาติปัจจุบันหรือชาติที่ล่วงมาแล้ว และเมื่อชาวบ้านเกิดความไม่มั่นใจในอนาคตก็หาสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ซึ่งนอกจากการยึดเหนี่ยวบิดามารดา บรรพบุรุษแล้ว ชาวบ้านก็จะยึดคุณพระ-รัตนตรัยเป็นที่พึ่ง และใช้เป็นสิ่งนำทางในการดำรงชีวิต เมื่อจะทำอะไรก็จะนึกถึงบุญบาปเป็นสำคัญ การละเว้นกระทำความบาปและแสวงหาบุญ จึงเท่ากับเป็นการยึดมั่นตามคำสอนของพระพุทธเจ้า (ศรี-นรินทรวิโรฒ, มหาสารคาม. 2518) นักวิจัยต่างชาติ ลีคอม เลฟเฟิร์ต (Leedom Lefferts. 1977) ซึ่งใช้วิธีการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา ได้ศึกษาวิจัยครอบครัวชาวไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และพบผลที่น่าสนใจคือ ชาวบ้านเชื่อว่าการสะสมกรรมดีจะทำให้เกิดมาในชาติหน้าดีกว่าที่เป็นอยู่ในชาติปัจจุบัน ชาวบ้านจึงพยายามทำบุญทำทานด้วยการสละร่างกายหรือทรัพย์สิน และถ้าผู้ใดสะสมบุญได้มากผู้นั้นก็จะถึงนิพพาน

ในเรื่องการยึดหลักทางศาสนาในการดำเนินชีวิต และการถ่ายทอดศาสนาสู่บุตรหลาน เพ็ญแข ประจวบจันทน์ และอ้อมเดือน สดมณี (2529) ได้ศึกษาประชากรทั้งผู้ใหญ่และเด็กในจังหวัดระยอง ซึ่งอาศัยในชุมชนที่เจริญ จำนวน 126 คน และอาศัยในชุมชนไม่เจริญ 134 คน สิ่งที่พบในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ใหญ่ในงานวิจัยคือ ผู้ใหญ่ในหมู่บ้านเจริญน้อย (ระดับเศรษฐกิจและการศึกษาค่ำกว่า มีจำนวนบุตรในครอบครัวมากกว่า) มีความเชื่อในเรื่องบาป-บุญ การเวียนว่ายตายเกิด ผลตอบแทนจากการกระทำ และการทำใจให้บริสุทธิ์มองแผ้วปราศจากบาป (เน้นด้านนามธรรมมาก) ส่วนผู้ใหญ่ในหมู่บ้านเจริญมากนั้น เน้นชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบันและเน้นด้านวัตถุมากกว่า ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ ฉากจ ชัยรัต และดวงเดือน พันธุมหาวัน (2533) ซึ่งศึกษาลักษณะจิตสังคมที่เกี่ยวกับการบวชในพุทธศาสนาของชายไทยในภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างเป็นพระสงฆ์บวชใหม่ 712 รูป สามเณร 175 องค์ และเพื่อนของท่านที่เป็นชายและไม่ได้บวช 541 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ที่มาจากชุมชนที่มีคุณภาพทางพุทธสูง (มีความใกล้ชิดทางศาสนา) มีความเชื่อและค่านิยมทางพุทธ เหตุผลเชิงจริยธรรมในการบวชและจิตลักษณะอื่น ๆ ที่ศึกษาสูงกว่ากลุ่มพระสงฆ์ที่มาจากชุมชนที่มีคุณภาพทางพุทธต่ำ และพบผลที่น่าสนใจในกลุ่มฆราวาส กล่าวคือ ผู้ที่มาจากชุมชนที่ใกล้ชิดศาสนามีความเชื่อและค่านิยมทางพุทธ และจิตลักษณะด้านอื่น ๆ ที่ศึกษาสูงกว่ากลุ่มตรงข้าม จึงกล่าวได้ว่า การที่เยาวชนมีโอกาใกล้ชิดศาสนาไม่ว่าจะเป็นเพราะผู้ปกครองในบ้านมีความรู้

ความเข้าใจในหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนาโดยมิใช่เชื่ออย่างงมงาย อีกทั้งยังเป็นแบบอย่างของพุทธมามกะที่ดีแก่บุตรหลาน หรือเป็นเพราะการที่เยาวชนได้มีโอกาสมาขเรียนด้วยตนเอง มีอิทธิพลต่อระดับความเชื่อและค่านิยมทางพุทธศาสนาของเยาวชนเป็นอย่างมาก

การวัดความเชื่อทางศาสนา จากการประมวลเอกสารทั้งในไทยและต่างประเทศของดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2533) พบว่าการศึกษาวิจัยคุณลักษณะทางศาสนา ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาของบุคคล มีการวัดออกมาในหลายรูปแบบ มีทั้งการวัดทัศนคติต่อศาสนา วัดการรับรู้คุณค่า (ค่านิยม) ทางศาสนา การวิจัยของไทยนิยมวัดลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลเป็นด้านต่าง ๆ เช่น ชันดี โสรัจจะ สันโดษ อิทธิบาท เป็นต้น โดยมีการเปรียบเทียบและศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะ เหล่านี้ในกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา ต่อมาในระยะหลังนี้ นักวิชาการได้อาศัยเครื่องมือวัดบุคลิกภาพในอดีต พัฒนาสร้างเป็นแบบวัดที่มีคุณภาพสูง เช่น แบบวัดจริยธรรม คุณธรรม ซึ่งแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมแก่ระดับการรับรู้ของแต่ละกลุ่มตัวอย่าง อย่างไรก็ตาม เครื่องมือที่ใช้วัดความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาโดยตรงยังมีค่อนข้างน้อย ในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึง เครื่องมือวัดความเชื่อทางพุทธศาสนาจากงานวิจัยบางเรื่อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป เช่น การวิจัยการยึดหลักทางศาสนาในการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทย (เพ็ญแข ประจันปัจฉนิก และอ้อมเดือน สดมณี. 2529) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ฉบับที่มีเนื้อหาคล้ายคลึงกัน ฉบับหนึ่งสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ใหญ่ และอีกฉบับหนึ่งสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5, 6 ซึ่งเป็นบุตรในครอบครัวดังกล่าว แบบสอบถามชนิดปลายเปิดเป็นข้อความเกี่ยวกับความเห็นของผู้ตอบ ในเรื่องการเห็นประโยชน์ของพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตของตน ความเชื่อทางพุทธศาสนา ค่านิยมทางพุทธศาสนาและการปฏิบัติตามความเชื่อ หลักศาสนา และค่านิยมทางพุทธศาสนาด้วย นอกจากนี้ แบบวัดยังถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามค่านิยมทางพุทธศาสนาและการปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนา รวมไปถึงการอบรมสั่งสอนบุตรให้ปฏิบัติตามความเชื่อและค่านิยมดังกล่าว เรื่องราวเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักทางพุทธศาสนา จะ ได้กล่าวละเอียดอีกครั้งหนึ่งในลำดับต่อไป สำหรับเนื้อหาความเชื่อและค่านิยมทางพุทธศาสนา เป็นการถามผู้ตอบว่ามีความเชื่อในเรื่องบาปบุญ กฏแห่งกรรม ความสันโดษ การหลุดพ้น หรือไม่เพราะเหตุใด ตัวอย่างคำถามเช่น (0) ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เพราะอะไร (00) การหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดเป็นสิ่งที่น่าพึงประสงค์ที่สุด

เพราะอะไร ถ้าหากผู้ตอบเชื่อในสิ่งที่ถาม ผู้ตอบมีการปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ๆ อย่างไร นอกจากนี้ ยังมีคำถามเกี่ยวกับ การถ่ายทอดความเชื่อและค่านิยมทางพุทธศาสนาของบิดามารดาแก่บุตรของตน มากน้อยเพียงใด และใช้วิธีการอย่างไร

วันชัย มีกลาง (2530) ได้อาศัยแนวทางการสร้างแบบวัดของคณะผู้วิจัยความมั่นคงแห่ง พระพุทธศาสนา และแบบวัดของนักวิจัยอื่น สร้างเครื่องมือเกี่ยวกับพุทธศาสนา แบ่งเนื้อหาออกเป็น เจตคติต่อความเชื่อหลักทางพุทธศาสนา เจตคติต่อหลักธรรม และเจตคติต่อการปฏิบัติตามหลักธรรม และประเพณีบางอย่างของพุทธศาสนา แต่ละตอนมีข้อความถาม 10 ข้อ รวมจำนวนแบบวัดทั้งหมด 30 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .978 ลักษณะแบบวัดเป็นประโยคข้อความประกอบมาตราส่วน 6 หน่วย ผู้ที่ ได้คะแนนสูงกว่าถือว่าเป็นผู้มีเจตคติต่อพุทธศาสนาดีกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่า สำหรับเนื้อหาที่ใช้วัด เจตคติต่อความเชื่ออันเป็นหลักทางพุทธศาสนา ได้แก่ เรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องนรก-สวรรค์ เรื่องบุญ-บาป และเรื่องนิพพาน ตัวอย่างคำถามในแบบวัดเช่น (0) คนที่ทำดี ย่อมได้รับผลดี คนทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว (00) ความเชื่อเรื่องชาติหน้ามีจริงเป็นเรื่องงมงาย สำหรับคำตอบที่ให้เลือกตอบเป็นมาตราส่วน 6 หน่วยตั้งแต่ "เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ... จนถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง"

ฉกาจ ช่วยโต และดวงเดือน พันธมนาวิน (2533) ได้สร้างเครื่องมือวัดจิตลักษณะเชิงพุทธ ซึ่งหนึ่งในนั้นได้แก่ แบบวัดความเชื่อและค่านิยมทางพุทธศาสนา ลักษณะแบบวัดเป็นประโยคคำถาม ประกอบมาตราส่วน 5 หน่วย ให้ตอบรับจาก "เชื่ออย่างยิ่ง เชื่อพอควร ไม่ค่อยเชื่อ ไม่เชื่อเลย และไม่แน่ใจ" มีคำถามทั้งสิ้น 9 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น .65 ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงแสดงว่ามีค่านิยม และความเชื่อทางพุทธมาก เนื้อหาแบบวัดเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องประโยชน์ของการบวชเรียนที่มี ต่อตนเองและต่อบิดามารดา เรื่องกฎแห่งกรรม ตลอดจนเห็นความสำคัญของภิกษุสามเณร และความ มีศีลธรรม รวมถึงการยอมรับขนบประเพณีของชาวพุทธที่เกี่ยวข้องกับการบวชเรียน และการเป็นคน มักน้อย ตัวอย่างข้อความถามในแบบวัด เช่น (0) ท่านเชื่อว่าการบวชจะทำให้พ่อแม่ได้บุญอย่างแน่นอนหรือไม่ (00) ท่านเชื่อในกฎแห่งกรรม(สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม)หรือไม่ เป็นต้น

สำหรับเนื้อหาความเชื่อทางพุทธศาสนาที่จะใช้วัดในงานวิจัยนี้ เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับ ความเชื่อในเรื่องพระรัตนตรัย กฎแห่งกรรม บาป-บุญ นรก-สวรรค์ และการไปสู่นิพพาน เนื้อหา

เหล่านี้ได้มาจากการประมวลผลวิจัยความเชื่อทางพุทธศาสนาที่คนไทยยอมรับกันโดยทั่วไป และตรงกับเนื้อหาสาระที่ระบุไว้ในเรื่องความศรัทธาที่พุทธศาสนิกชนพึงมีต่อพุทธศาสนา (พระเทพเวที, 2532) แบบวัดนี้สร้างโดย ดวงเดือน พันธุมนาวัน และคณะ (2533) มีค่าความเชื่อมั่นในกลุ่มรวมเท่ากับ .83 ค่าความเชื่อมั่นในกลุ่มเยาวชนเท่ากับ .69 ลักษณะเป็นประโยคประกอบมาตราวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" มีจำนวนทั้งหมด 10 ข้อ ผู้ที่ทาคะแนนจากแบบวัดได้สูงถือว่าเป็นผู้มีความเชื่อทางพุทธศาสนามาก

การปฏิบัติทางศาสนาของเยาวชน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 488) ให้คำจำกัดความของคำว่า "ปฏิบัติ" หมายถึง การดำเนินไปตามระเบียบแบบแผนหรือการกระทำตาม การปฏิบัติทางพุทธศาสนาจึงหมายถึง การกระทำตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา โดยยึดเป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ แสง มนวิฑูร (2531) ว่าหลักธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเผยแผ่ มีจุดมุ่งหมายคือเน้นการปฏิบัติ หากมีแต่การเรียนรู้ รับฟัง แต่ไม่นำไปปฏิบัติย่อมไม่เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนานี้ก็คือ การปฏิบัติ ทาน ศีล ภาวนา พุทธศาสนิกชนที่ดีควรละเว้นจากการทำบาปทุกชนิด หมั่นทำความดี เพื่อให้จิตใจเกิดความผ่องใสบริสุทธิ์ ผู้ที่ปรารถนาความสุขย่อมต้องปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนา พระเทพเวที (2532 : 6, 596-598) ได้อธิบายไว้ในหนังสือ "พุทธธรรม" ถึงหลักธรรมปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนทั่วไป 3 ประการด้วยกันได้แก่ การบริจาคทาน การรักษาศีล และการปฏิบัติสมาธิภาวนา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เน้นการปฏิบัติเบื้องต้นเกี่ยวกับการแสดงออกทางกาย วาจา การปฏิบัติทานและศีลเพื่อขัดเกลาจิตใจภายในให้เจริญงอกงามขึ้นโดยใช้การกระทำภายนอกเป็นเครื่องมือ ส่วนการปฏิบัติขั้นสมาธิภาวนา เน้นหนักภายในจิตใจโดยตรง ท่านได้ให้ความหมายของหลักธรรมปฏิบัติทั้ง 3 ประการ ดังนี้ ทาน คือ การให้ การสละและการเผื่อแผ่แบ่งปันทรัพย์สินเงินทองวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยากหรือสัตว์ทั่วไป บริจาคเงินเพื่อบำรุงพุทธศาสนา หรือการให้ทานแก่พระภิกษุผู้รักษา

ศีล เป็นต้น นอกจากเงินทองและวัสดุสิ่งของแล้ว การให้ความรู้ ำให้ธรรมะ ำให้ความร่วมมือในการบำเพ็ญกุศลความดี และำให้อภัยไม่ถือโทษ ก็เป็นกาวำให้ทานที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ศีล คือคำสอนและหลักปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับสังคัม เป็นระบบการควบคุมเกี่ยวกับการแสดงออกทางกาย วาจา เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยอันหมู่ชน ศีลพื้นฐานขั้นต้นที่สุดคือศีลห้าข้อ ได้แก่ (1) เว้นจากการฆ่าสังหาร ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย (2) เว้นจากการลักขโมยเบียดบังแย่งชิง ไม่ประทุษร้ายต่อทรัพย์สินของผู้อื่น (3) เว้นจากการประพฤติดินาแกม ไม่ประทุษร้ายต่อของรักของหวงแหงอันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจของผู้อื่น (4) เว้นจากการพูดเท็จโกหกหลอกลวง ประทุษร้ายผู้อื่นด้วยวาจา และ (5) เว้นจากการเสพเครื่องดองของมีนเมาสิ่ง เสพติด อันเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายผิดพลาดเพราะขาดสติ ภาวนา คือการฝึกอบรมจิตนาให้เจริญด้วยคุณธรรมต่าง ๆ ำให้เข้มแข็งและหนักแน่น ำนไตรสิกขานั้น ภาวนาได้แก่ สมาธิภาวนาและปัญญาภาวนา วิธีการและข้อปฏิบัติสำหรับการฝึกสมาธิและปัญญากล่าวโดยรวมคือ การชำระจิตใจด้วยการฟังและปฏิบัติธรรมะ การแสดงธรรม การสนทนาธรรม การแก้ไขปลูกฝังความเชื่อความเข้าใจให้ถูกต้อง การเจริญเมตตาและการควบคุมขัดเกลากิเลสต่าง ๆ

จะ เห็นว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้นการปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้ที่ เป็นพุทธมามกะควรต้องสวดพระพุทศคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ และอาราธนาศีลได้ นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีโอกาสฝึกปฏิบัติกิจกรรมตามที่โรงเรียนกำหนดซึ่งได้แก่ การสวดมนต์ ภาวนา ทาสมาธิ การไม่ละ เม็ดศีลห้า รวมทั้งการบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เหล่านี้ล้วนแต่เป็นประสบการณ์ทางศาสนาที่นักเรียนจะได้รับจากโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งส่งผลต่อตัวนักเรียนเอง ดังที่ ท่านพุทธทาสภิกขุ (2532 : 27-28) ได้กล่าวไว้ว่า การหมั่นท่องทวน สวดมนต์ไหว้พระเป็นการฟื้นฟูสติความจำ ทาำให้มีสติดีขึ้นไม่หลงลืม ขณะเดียวกัน การทาสมาธิซึ่งหมายถึงการบังคับจิตใจของตนให้อยู่ในสภาพมั่นคงสงบบริสุทธิ์ เพื่อที่จะใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เห็นแจ้งในสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง โดยสมบูรณ์หรือเรียกว่าทาำให้เกิดปัญญานั้นเอง การได้รับประสบการณ์เช่นนี้แต่เยาว์วัย ย่อมเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนได้ซึมซับค่านิยมทางศาสนาไปทีละ เล็กน้อย เมื่อปฏิบัติจนเป็นกิจนิสัยก็จะ เห็นคุณค่าของการปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง สามารถนำหลักธรรมเหล่านี้มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทาำให้เกิดความผาสุกแก่ชีวิต เข้าใจตนเองและผู้อื่นตลอดจนสังคัมรอบข้าง

การวัดการปฏิบัติทางพุทธศาสนา จากการประมวลเอกสารพบว่า งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและค่านิยมทางพุทธศาสนา หรือความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า มักจะวัดการปฏิบัติตามความเชื่อหรือการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาควบคู่กันไปด้วยเสมอ ตัวอย่างผลงานวิจัยที่น่าสนใจพร้อมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการวัดการปฏิบัติทางศาสนาในงานวิจัยแต่ละชิ้น มีดังนี้

การศึกษาเรื่องการยึดหลักทางศาสนาในการดำเนินชีวิตของชาวชนบทไทยและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง (เพ็ญแข ประจันปัจจนิก และอ้อมเดือน สดมณี, 2529) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในหมู่บ้านเจริญ มีตำแหน่งหน้าที่การงานทางศาสนาและประสบการณ์เกี่ยวข้องกับศาสนาต่ำกว่า และยังเข้าร่วมในกิจกรรมทางพุทธศาสนาต่ำกว่ากลุ่มที่อยู่ในหมู่บ้านไม่เจริญ แม้ว่าผู้ที่อยู่ในหมู่บ้านเจริญจะมีความรู้ความเข้าใจในหลักการของพุทธศาสนาสูงกว่า แต่ก็มีการยึดถือค่านิยมทางพุทธศาสนา เช่น ความเมตตากรุณา การมีศีลธรรม การวางเฉย ฯลฯ น้อยกว่าและถ่ายทอดทางศาสนาแก่บุตรน้อยกว่าหมู่บ้านไม่เจริญ นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กในหมู่บ้านไม่เจริญมีการปฏิบัติตามหลักการทางพุทธศาสนามากกว่า มีความใกล้ชิดกับวัดมากกว่าเด็กในหมู่บ้านเจริญซึ่ง เข้าใจในเหตุผลของพุทธศาสนาแต่ปฏิบัติตามน้อย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวัดความเชื่อ และการปฏิบัติตามความเชื่อ การปฏิบัติตามค่านิยมทางพุทธศาสนาและการปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนา รวมอยู่ในฉบับเดียวกัน เป็นแบบสอบถามชนิดปลายเปิด เนื้อหาที่ใช้วัดการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเป็นคำถามเกี่ยวกับการทำความดี ละเว้นความชั่ว และการหาจิตใจให้บริสุทธิ์ เช่น การถือศีลห้า ศีลแปด การยึดพรหมวิหารสี่ การทำบุญให้ทาน เป็นต้น ตัวอย่างคำถามในแบบวัดเช่น (0) ในทุกวันนี้ท่านได้ปฏิบัติในสิ่งต่อไปนี้หรือไม่ เพราะอะไรและอย่างไร ... (0.1) หลีกเสี่ยงการทำบาป (0.2) ทาใจให้ผ่องแผ้วบริสุทธิ์

วันชัย มีกลาง (2530) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ ความรู้ ความเข้าใจ การปฏิบัติตามและการได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนา ของนิสิตชายหญิงระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 510 คน พบว่า เจตคติ ความรู้ความเข้าใจ และการได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากบิดามารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติตามหลักศาสนาในพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นิสิตที่ได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาจากบิดามารดาสูง เป็นผู้มีเจตคติและการปฏิบัติตาม

หลักคำสอนในพุทธศาสนาสูงกว่าผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาต่าง ๆ แบบสอบถามซึ่งใช้วัดการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา สร้างโดยอาศัยแนวทางของคณะผู้วิจัยความมั่นคงแห่งพระพุทธานุภาพ แบ่งออกเป็นการปฏิบัติตามความเชื่ออันเป็นหลักทางพุทธศาสนา การปฏิบัติตามหลักธรรม และการปฏิบัติตามประเพณีบางอย่างของพุทธศาสนา ลักษณะแบบวัดเป็นประโยคข้อความประกอบมาตราส่วน 6 หน่วย ตั้งแต่ "บ่อยครั้งที่สุด บ่อยครั้ง ... จนถึง น้อยครั้งที่สุด" ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าถือว่าเป็นผู้ปฏิบัติตามหลักคำสอนในพุทธศาสนามากกว่า เนื้อหาในแบบวัดถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด กฎแห่งกรรม นรก-สวรรค์ บุญ-บาป นิพพาน การปฏิบัติตามหลักอริยสัจสี่ เป็นต้น รวมจำนวน 30 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น .932 ตัวอย่างข้อความถาม เช่น (0) เมื่อท่านทำบุญท่านได้อิच्छารมณ์ขอให้ไปเกิดบนสวรรค์ ท่านอิच्छารมณ์เช่นนี้บ่อยครั้งเพียงใด (00) ในการดำเนินชีวิตท่านทำผิดศีลห้า เช่น ผ่าสัตว์ แม้จะเป็นสัตว์เล็ก ๆ เช่น ยุงแมลงต่าง ๆ บ่อยครั้งเพียงไร

ส่วนการวิจัยลักษณะจิตสังขมของพระสงฆ์บวชใหม่ในจังหวัดสงขลา (ฉกาจ ช่วยโต และดวงเดือน พันธุมนาวัน, 2533) พบว่าประสพการณ์ขณะบวชเรียนทั้ง 4 ด้าน มีความสำคัญต่อผลดีที่ได้รับจากการบวชเรียนทั้งทางด้านพุทธศาสนา ด้านคุณธรรม และด้านจริยธรรม กล่าวคือ พระสงฆ์ที่ฝึกปฏิบัติตามมรรคมาก เป็นผู้ที่ตระหนักถึงผลดีทางด้านพุทธศาสนาของการบวชมากและมีคุณธรรมสูง พระสงฆ์ที่ฝึกสรวมตน มีการรักษาดีโดยเฉพาะทางกายและทางวาจาจากขณะบวช เป็นผู้ที่มีคุณภาพและจริยธรรมสูง พระสงฆ์ที่ทาบทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสมมาก เป็นผู้ตระหนักถึงผลดีของการบวชเรียนมากและมีคุณธรรมสูง และถ้าพระสงฆ์ได้รับการศึกษาอบรมจากพระผู้เฒ่าในวัดในปริมาณสูง เป็นผู้ตระหนักถึงผลดีของการบวชเรียนมาก สำหรับแบบวัดประสพการณ์ขณะบวชเรียนมี 4 ด้าน แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงแบบวัดเพียง 2 ด้านที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติศีลและการมีสติ มีรายละเอียดดังนี้ แบบวัดการฝึกปฏิบัติตามมรรคมีองค์แปด ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการมีสภาวะจิตและความคิดความตั้งใจที่จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่สมควร เช่น ไม่ปล่อยย้าให้สติเลื่อนลอย ไม่ปล่อยย้าให้กิเลสคลุมมุ่นจิต เป็นต้น เป็นประโยคประกอบมาตราส่วน 4 หน่วย เลือกตอบจาก "มากที่สุด ไปจนถึง น้อยที่สุด" จำนวน 8 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น .78 ผู้ที่ได้คะแนนสูงแสดงว่าเป็นผู้ที่ฝึกอบรมตนเองทางด้านมรรคมาก ตัวอย่างแบบวัด เช่น ท่านได้ทำการศึกษาอบรมตนเองเพียงใดในสิ่งต่อไปนี้ (0) การตั้งใจพูดแต่ถ้อยคำที่ชอบ

ที่เป็นจริง ปราศจากโทษ เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น แบบวัดการสำรวมตน เนื้อหาเกี่ยวกับ ปริมาณการปฏิบัติ การรักษาศีล มีสติ และควบคุมตน เป็นประโยชน์ประกอบมาตราส่วน 4 หน่วย เลือกตอบจาก "ไม่เลย บางครั้งบางครั้ง ค่อนข้างบ่อย เสมอ" จำนวน 26 ประโยค ค่าความเชื่อมั่น .90 ตัวอย่างข้อคำถามเช่น ท่านได้ปฏิบัติตามพระพุทธานุญาตที่เป็นบทสวดมนต์หรือศีลข้อใดบ้าง (0) การเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ

สำหรับเนื้อหาที่ใช้วัดการปฏิบัติทางศาสนาในงานวิจัยนี้ มีความคล้ายคลึงกับงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้นคือ มุ่งเน้นเกี่ยวกับการปฏิบัติทาน ศีล ภาวนา โดยถือว่าการปฏิบัติศีลห้าเป็นการละเว้นจากการทำผิดบาป การทำบุญทำทานตลอดจนการแสดงความเมตตาต่อผู้อื่นซึ่งถือเป็นการทำความดี ส่วนการสวดมนต์ไหว้พระ ซึ่งควรปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน ก็คือการตั้งมั่นอยู่ในความมีสติ เป็นวิธีหนึ่งในการทำจิตใจให้สงบบริสุทธิ์ นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวของการหาโอกาสสวดศุภคุณธรรมกับผู้รู้ หรือการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับธรรมะ ซึ่งเป็นการสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นในบุคคลนั่นเอง แบบวัดนี้สร้างโดย ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคนอื่นๆ (2533) ค่าความเชื่อมั่นในกลุ่มรวมเท่ากับ .74 และค่าความเชื่อมั่นในกลุ่มเยาวชนเท่ากับ .64 ลักษณะแบบวัดเป็นประโยชน์ประกอบมาตราวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" มีจำนวนทั้งหมด 10 ข้อ ผู้ที่ทำคะแนนจากแบบวัดในส่วนนี้ได้สูงถือว่าเป็นผู้มีการปฏิบัติทางศาสนามาก รายละเอียดต่าง ๆ จะได้กล่าวในบทต่อไป

ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์

ในหลายทศวรรษที่ผ่านมา ความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ทางกายภาพกับความคิดคำนึงของมนุษย์ได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยนักวิชาการพยายามศึกษาและทำความเข้าใจกับความสำคัญของสติปัญญา พฤติกรรม สภาพแวดล้อม และตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทั้งสุขภาพจิตและสุขภาพกายของมนุษย์ ศาสตร์ต่าง ๆ ที่นำมาศึกษาจึงมีลักษณะ เป็นสหวิทยาการเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ โดยศึกษาทั้งสาเหตุทางด้านจิตใจและสภาพแวดล้อม สำหรับการศึกษาค้นคว้าวิจัยได้อาศัยสหวิทยาการ อันประกอบด้วยจิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา และศึกษาศาสตร์ ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางศาสนา (การปฏิบัติทางพุทธศาสนา) ความเหมาะสมทางจิตใจและพฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม

ของนักเรียนวัยรุ่น จากการศึกษาของนักวิชาการเกี่ยวกับตัวแปรที่มีผลต่อศักยภาพทางจิต เช่น การสนับสนุนทางสังคมและแบบแผนการคิดของบุคคล ทำให้เกิดการคิดค้นและสร้างสิ่งกับตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อความผาสุกทางจิตใจ (Psychological well-being) และพฤติกรรมของบุคคล บุคคลที่มีความผาสุกทางจิตใจจะเป็นผู้ที่รับรู้สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตามความเป็นจริง มีสุขภาพจิตดี ปรับตัวเข้ากับบุคคลและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ง่าย อาจเปรียบได้กับหลักธรรมทางพุทธศาสนาว่าเป็นผู้มีสติ ประพฤติและระลึกรอบอยู่เสมอ การมองโลกในแง่ดีทำให้บุคคลมีโอกาสดำเนินการหลายประเภทเป็นมิตรสหายด้วย การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมเป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่ง โดยเฉพาะในวัยรุ่น วัยรุ่นต้องการทราบว่านี่เป็นที่สนใจของคนทั่วไป ถ้าคบเพื่อนไม่ดีอาจชักจูงกันไปในทางเสื่อมเสีย เช่น จับกลุ่มมั่วสุมเสพสุรายาเสพติด เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเพื่อให้ทราบถึงลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นลักษณะที่ควรได้รับการส่งเสริมและปลูกฝังให้มีในเยาวชนของเรา

ความผาสุกทางจิตใจ

ความผาสุก (Well-being) เป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมกว้างขวางมาก จึงมีการใช้คำนิยามไปต่าง ๆ นานา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง แต่ก็มีความหมายใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ความพึงพอใจต่อชีวิต การมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี นั่นเอง เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับความผาสุกทางจิตใจ (Psychological well-being) ในประเทศไทยยังมีไม่มากนัก ผู้วิจัยจึงต้องอาศัยงานวิจัยที่ประมวลจากต่างประเทศ โดยจะเสนอคำนิยามที่ใช้ในงานวิจัยแต่ละงาน และวิธีการวัดความผาสุกทางจิตใจซึ่งนักวิชาการเหล่านั้นใช้อยู่ไปพร้อม ๆ กัน

แคมเบล (Campbell, 1976) กล่าวว่า ความผาสุก (Well-being) ของบุคคลหมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ การรับรู้ต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่บุคคลต้องการหรือปรารถนาอยากให้เป็น ซึ่งความขัดแย้งระหว่างการรับรู้ต่อเหตุการณ์ของชีวิตกับสิ่งที่ปรารถนาอยากให้เป็นอาจมองในแง่ความพึงพอใจและไม่พึงพอใจก็ได้ หากบุคคลเกิดความพึงพอใจมากก็อาจเป็นเครื่องบ่งชี้ได้ว่ามีความสุขมากเช่นกัน องค์ประกอบสำคัญของความผาสุกซึ่ง แคมเบล

เสนอไว้ได้แก่ ความพึงพอใจในการทำงาน การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น และการมีชีวิตสมรสที่มีความรักความอบอุ่น นักวิชาการอีกท่านหนึ่งคือ เบิร์ท (Stull, 1985; citing Burt, 1978) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจในสามลักษณะ (Three aspects of well-being) ได้แก่ ความพึงพอใจในสังคม ความพึงพอใจส่วนบุคคลและโครงสร้างของความพึงพอใจ ซึ่งประกอบด้วยกัน 4 มิติคือ ความรู้สึกทางบวก (Positive affect) ความรู้สึกทางลบ (Negative affect) ความพึงพอใจในขอบเขตใดขอบเขตหนึ่ง (Satisfaction with domains) และความพึงพอใจทั่วไป (General satisfaction)

สิ่งที่ เบิร์ท เสนอมีความใกล้เคียงกับข้อเสนอของ ลอว์ตัน (Lawton, 1983) ซึ่งกล่าวว่า ความพึงพอใจทางจิตใจ (Psychological well-being) ประกอบด้วย (1) ความรู้สึกทางลบ (Neuroticism or negative affect) เช่น ความวิตกกังวล ความเก็บกด ความรุ่มร้อนไม่สบายใจ เป็นต้น (2) ความรู้สึกทางบวก (Positive affect) เป็นความรู้สึกยินดีสบายใจ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาสั้น ๆ (3) ความสมดุลระหว่างความคาดหวังและสัมฤทธิ์ผล (Congruence) ซึ่งเป็นขั้นเบื้องต้นของความพึงพอใจในชีวิต และ (4) ความสุข (Happiness) นอกจากนี้ ลอว์ตัน ยังได้กล่าวถึงความพึงพอใจในผู้สูงอายุว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพึงพอใจทางจิตใจ และมองสภาพแวดล้อมในแง่ดี

สตัล (Stull, 1987 : 56) ได้รวบรวมข้อคิดเห็นของนักวิชาการมากมายที่ศึกษาเกี่ยวกับความสุข (Happiness) ความพึงพอใจในชีวิต (Life satisfaction) และความพึงพอใจ (Well-being) ซึ่งต่างก็เห็นพ้องกันว่า ความพึงพอใจในชีวิตมีองค์ประกอบของสติปัญญา การรู้คิดร่วมอยู่ด้วยอย่างมาก ในขณะที่ ความสุข มีองค์ประกอบของความรักหรืออารมณ์มากกว่า และความสุข ความพึงพอใจในชีวิต ขวัญและกำลังใจ (Morale) เหล่านี้ก็เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความพึงพอใจ นอกจากนี้ สตัล ยังได้กล่าวถึงเครื่องมือทั่วไปที่นิยมใช้วัดความพึงพอใจ (Well-being) ว่ามักจะใช้มาตรวัดหลัก 4 ชุดหรือข้อคำถามที่ครอบคลุมจักรวาลของเนื้อหาในด้านนี้ (Four major scales or global items) รายละเอียดเกี่ยวกับมาตรวัดแต่ละมาตรมีดังต่อไปนี้

แบบวัด Life Satisfaction Index A โดย นิวการ์เทน และ คณะ (Neugarten et al. 1961) ประกอบด้วยข้อคำถาม 20 ข้อ ให้ผู้ตอบเลือกตอบว่าเห็นด้วยหรือ

ไม่เห็นด้วย และเนื่องจากเนื้อหาคำถามนั้นครอบคลุมกว้างขวางมาก เช่น ถามเกี่ยวกับความสุข ความพึงพอใจในชีวิต และบางข้อก็เป็นการวัดระดับของการกระทำ ซึ่งทั้งหมดนี้รวมอยู่ในแบบวัดชุดเดียวกัน จึงมีผู้วิจารณ์ว่าการนำคะแนนของข้อคำถามแต่ละข้อมารวมกันนั้นไม่น่าจะถูกต้อง เพราะเป็นการวัดในหลายมิติ (อารมณ์ความรู้สึก สติปัญญา และพฤติกรรม) และนักวิชาการบางท่านก็เสนอว่าการวัดหลายมิติเช่นนี้เหมาะที่จะใช้กับการศึกษาในวัยชรา (Gerontology)

แบบวัด The Affect Balance Scale โดย แบริดเบิร์น (Bradburn. 1965, 1969) ประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อเป็นคำถามเกี่ยวกับความรู้สึกทางบวก (Positive affect) และความรู้สึกทางลบ (Negative affect) ประเภทละ 5 ข้อเท่า ๆ กัน เป็นคำถามที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องความสุข และทั้งสองส่วนนี้มีความเป็นอิสระกัน ประเภทคำถาม เช่น "ใน 2-3 สัปดาห์ที่ผ่านมา ท่านเคยรู้สึกไหมว่า..." และมีคำตอบทางด้านความรู้สึกทางบวกที่ให้เลือกตอบ เช่น "อยู่บนที่สูงสุดของโลก" "ทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นไปตามที่คุณหวังไว้" และคำตอบทางด้านความรู้สึกทางลบเช่น "เศร้าใจเพราะถูกวิพากษ์วิจารณ์" "เบื่อ" เป็นต้น แบบวัดนี้ถูกวิจารณ์ว่ามีโครงสร้างของมิติที่ไม่ถูกต้อง เพราะการวัดความรู้สึกทางบวกเป็นการวัดระดับของการกระทำที่แสดงถึงความพึงพอใจหรือความสุข ในขณะที่การวัดความรู้สึกทางลบนั้นคล้ายคลึงกันมากกับความยินดีหรือไม่ยินดีในแง่ของอารมณ์ความรู้สึก

แบบวัด The Philadelphia Geriatric Center Morale Scale โดยลอว์ตัน (Lawton.1975) ซึ่งเขาใช้คำว่า Morale ในความหมายของ Well-being แบบวัดนี้เป็นการวัดรวมในหลายมิติด้วยกัน เดิมประกอบด้วยข้อคำถาม 22 ข้อ แต่ได้ปรับปรุงลดจำนวนข้อเหลือ 17 ข้อ จากเนื้อหาที่มี 6 องค์ประกอบจึงเหลือเพียง 3 องค์ประกอบ ได้แก่คำถามเกี่ยวกับความไม่รุ่มร้อนไม่สบายใจ (Agitation) (6 ข้อ) ทศนคติต่อการแก้ตัวของตนเอง (5 ข้อ) และความไม่พอใจความโดดเดี่ยว (Lonely dissatisfaction) (6 ข้อ) ตัวอย่างคำถามเช่น "ในปัจจุบันฉันมีความสุขพอ ๆ กับตอนที่ฉันยังเยาว์วัยกว่านี้" และ "ท่านมีความพึงพอใจต่อชีวิตของท่านเพียงใดในวันนี้" แบบวัดนี้มีข้อจำกัดคล้ายคลึงกับแบบวัด The affect balance scale กล่าวคือทำการวัดในมิติของความสุขและความพึงพอใจในชีวิต และการรวมคะแนนขององค์ประกอบทั้งสามเข้าด้วยกันโดยใช้เกณฑ์คะแนนเดี่ยวแทนที่จะแยกจากกัน

แบบวัด The Global Measures Of Happiness And Life Satisfaction เป็นแบบวัดที่ใช้กันแพร่หลายในการศึกษาเกี่ยวกับความสุขและความพึงพอใจต่อชีวิต ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 ผู้ตอบจะต้องให้น้ำหนักความรู้สึกของตนต่อคำว่า "ความสุข" และ "ความพึงพอใจต่อชีวิต" ว่ามีในปริมาณมากน้อยเพียงใด ข้อดีของแบบวัดชุดนี้คือ ตัวเลือกที่ให้ผู้ตอบเลือกนั้นโน้มเอียงไปในทางบวก (Positive bias) ตัวอย่างคำถามเช่น "โดยทั่วไปแล้ว ท่านรู้สึกว่าคุณมีความสุขเพียงใด" และมีตัวเลือกคือ "มีความสุขมาก มีความสุขพอสมควร หรือ ไม่ค่อยมีความสุขมากนัก" จะเห็นว่าคำตอบจำนวนสองในสามของตัวเลือกเป็นคำตอบทางบวก จึงไม่สามารถแบ่งประเภทของผู้ตอบได้อย่างชัดเจน ข้อคิดอีกประการหนึ่งคือ การวัดตัวแปร "ความสุข" และ "ความพึงพอใจต่อชีวิต" เป็นมิติที่แตกต่างกันในด้านอารมณ์และสติปัญญา นักวิชาการจึงมีข้อเสนอแนะว่าผู้ที่ทำการวิจัยควรต้องระบุให้ชัดเจนลงไปว่าจะวัดในมิติใดมิติหนึ่ง หรือวัดทั้งสองมิติร่วมกัน

นักวิชาการอีกท่านหนึ่งคือ ริฟ (Ryff, 1989) มีความเห็นว่า ความผาสุก (Well-being) คือการศึกษาในมิติต่าง ๆ ซึ่งได้แก่

การยอมรับตนเอง (Self-acceptance) เป็นหัวใจสำคัญของความผาสุก เพราะหมายถึงการมีสุขภาพจิตที่ดี มีความพึงพอใจต่อคุณลักษณะของตนเอง และมีความพร้อมทางวุฒิภาวะด้วย การมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองส่งผลต่อการทำงานของจิตใใจในแง่บวก

การมีสัมพันธ์ภาพอันดีกับผู้อื่น (Positive relations with others) ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น มีความไว้วางใจในผู้อื่น ผู้ที่มีสุขภาพจิตดีมักจะมีความรู้สึกที่ดีและเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีความรักและมีมิตรภาพที่ดีให้แก่ผู้อื่นเสมอ จึงเป็นจุดเน้นที่สำคัญอีกจุดหนึ่งของความผาสุกทางจิตใจ

ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) แสดงถึงความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเอง ความเป็นอิสระ และพฤติกรรมทั่วไปที่เกิดจากความรู้สึกภายใน

ความสามารถในการควบคุมจัดการกับสภาพแวดล้อม (Environmental mastery) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเลือกหรือสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมให้สอดคล้องกับเงื่อนไขของตน ซึ่งเป็นคุณสมบัติข้อหนึ่งของการมีสุขภาพจิตดี การพัฒนาคุณภาพชีวิตต้องการบุคคลที่มีความ

สามารถในด้าน การสร้างสรรค์ หรือควบคุมสภาพแวดล้อมที่สลับซับซ้อนได้

จุดมุ่งหมายในชีวิต (Purpose in life) การมีสุขภาพจิตที่ดีหมายถึงการมีความเชื่อซึ่งทำให้บุคคลรู้สึกถึงความเชื่อ นั้น ๆ มีเป้าหมายและมีความหมายต่อชีวิต ความเชื่อที่เหมาะสม จะทำให้บุคคลมีเป้าหมาย มีความมุ่งมั่นและมีทิศทางของชีวิตที่จะดำเนินไป สิ่งเหล่านี้เป็นตัวสนับสนุนให้บุคคลรู้สึกว่าการมีชีวิตของตนนั้นมีความหมายมาก

ความเจริญทั้งด้านกายและจิตใจของบุคคล (Personal growth) หมายถึง การเจริญเติบโตทางร่างกาย การมีสุขภาพจิตที่ดี มิได้มุ่งแต่เพียงสัมฤทธิ์ผลในสิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเท่านั้น หากแต่ยังต้องมีความต่อเนื่องของพัฒนาการทางศักยภาพของบุคคล มีการเจริญเติบโตทางร่างกาย คือ ต้องมีร่างกายที่สมบูรณ์และแข็งแรงด้วย

รฟ ได้ให้คำนิยามสำหรับการวัดมิติทั้ง 6 ด้านของความผาสุกทางจิตใจ ในแต่ละมิติจะมี 2 ขั้วคือกลุ่มที่ได้คะแนนสูง (High scorer) และกลุ่มที่ได้คะแนนต่ำ (Low scorer) ในแต่ละมิติมีข้อคำถาม 20 ข้อ แบ่งเป็นคำถามทางบวกและคำถามทางลบในปริมาณเท่ากัน แต่ละข้อคำถามใช้เกณฑ์การประเมินค่า 6 ระดับ คือตั้งแต่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ไปจนถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง การตรวจให้คะแนนคิดคะแนนของทั้งฉบับรวมกัน ผู้ที่ได้คะแนนรวมทั้งฉบับสูงกว่า คือผู้ที่มีความผาสุกทางจิตใจมากกว่า สำหรับคำนิยามของมิติทั้ง 6 และ เกณฑ์กลุ่มคะแนน มีดังต่อไปนี้

การยอมรับตนเอง

กลุ่มคะแนนสูง ; มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง ยอมรับด้านต่าง ๆ ของตนทั้งในส่วนที่ดีและเลว มีความรู้สึกที่ดีต่อชีวิต

กลุ่มคะแนนต่ำ ; รู้สึกไม่พอใจตนเอง ผิดหวังกับอดีตที่ผ่านมาในชีวิต ไม่ค่อยพอใจคุณสมบัติของตนที่มีอยู่ ต้องการ เป็นในสิ่งที่แตกต่างจากปัจจุบันของตน

การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

กลุ่มคะแนนสูง ; มีความอบอุ่น ฟังพอใจ ไว้วางใจในสัมพันธภาพที่มีกับผู้อื่น เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมกับผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจ ให้ความสนิทสนมเป็นกันเอง เข้าใจการให้และการรับที่พึงมีต่อกันกับผู้อื่น

กลุ่มคะแนนต่ำ ; เก็บตัว ไม่ไว้วางใจผู้อื่น มีความรู้สึกลำบากใจที่จะเปิดเผย หรือ

ให้ความเป็นกันเองและเกี่ยวข้องกับผู้อื่น ชอบอยู่ตามลำพัง และ
มีความคับข้องใจในสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ไม่ต้องการประนี-
ประนอมหรือมีความผูกพันกับใคร

ความเป็นตัวของตัวเอง

- กลุ่มคะแนนสูง ; มีการตัดสินใจด้วยตนเอง และมีอิสระ มีความคิดและกล้ากระทำ
ในสิ่งที่ตนเห็นว่าดี ประเมินตนเองโดยใช้มาตรฐานของบุคคล
- กลุ่มคะแนนต่ำ ; สนใจแต่ความคาดหวังและการประเมินผลจากบุคคลอื่น รอฟังการ
ตัดสินใจจากผู้อื่นในการแก้ปัญหาสำคัญของตน คิดและกระทำตามที่
สังคมต้องการ

ความสามารถในการควบคุมจัดการกระทำกับสภาพแวดล้อม

- กลุ่มคะแนนสูง ; มีความตระหนัก และมีความสามารถที่จะจัดการกระทำกับสิ่งแวดล้อม
สามารถควบคุมปัญหายุ่งยากต่าง ๆ ที่เกิดจากภายนอก ใช้โอกาส
ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเลือกหรือสร้างสรรค์
สิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการหรือค่านิยมของตนเอง
- กลุ่มคะแนนต่ำ ; มีความยุ่งยากใจในการจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน รู้สึก
ว่าไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงสภาพแวดล้อมได้ ไม่สนใจ
ฉกฉวยโอกาส ขาดสำนึกในการควบคุมโลกภายนอก

ความมุ่งหมายในชีวิต

- กลุ่มคะแนนสูง ; มีเป้าหมายและทิศทางในการดำเนินชีวิต รับรู้ถึงคุณค่าของการมีชีวิต
อยู่ทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีความเชื่อในสิ่งที่ให้จุดมุ่งหมายแก่ชีวิต
มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการดำเนินชีวิต
- กลุ่มคะแนนต่ำ ; ขาดความสำนึกว่าชีวิตมีความหมาย มีเป้าหมายหรือจุดหมายน้อยมาก
ขาดทิศทางในการดำเนินชีวิต มองไม่เห็นความมุ่งหมายของชีวิตใน
อดีต ไม่มีความเชื่อหรือสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีความหมาย

ความเจริญทั้งทางด้านกายและจิตใจของบุคคล

กลุ่มคะแนนสูง ; รู้สึกถึงพัฒนาการที่ต่อเนื่อง มองเห็นว่าตนเองเจริญเติบโตขึ้น เปิดโอกาสให้ตนเองรับรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ รับผิดชอบต่อภาพของตน มองเห็นพฤติกรรมที่ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของตนเอง มีความเปลี่ยนแปลงในทางที่เท่าทันมีความรู้มากขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

กลุ่มคะแนนต่ำ ; เฉื่อยชา ต้องการอยู่เฉย ๆ ขาดความสำนึกที่จะปรับปรุงตนเองหรือขยายขีดความสามารถตลอดเวลาของตน รู้สึกเบื่อหน่ายชีวิต เห็นว่าไม่มีอะไรน่าสนใจ รู้สึกขาดความสามารถที่จะพัฒนาทัศนคติหรือพฤติกรรมใหม่ ๆ

จากหลักฐานที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ความผาสุก (Well-being) กับ ความผาสุกทางจิตใจ (Psychological well-being) มีความหมายใกล้เคียงกันมาก โดยมีตัวแปรที่ใช้วัดลักษณะทางจิตดังกล่าวซ้ำซ้อนกันอยู่หลายตัวแปร ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสรุปคานิยามของความผาสุกทางจิตใจว่า หมายถึง การที่บุคคลมีความพึงพอใจในชีวิต พึงพอใจต่อการเรียนหรือการทำงาน ยอมรับตนเองรับรู้ว่าคุณมีความสามารถควบคุมจัดการต่อสิ่งแวดล้อมได้ เปิดใจกว้างยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ มองโลกในแง่ดี มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง ทำให้สามารถปรับตัวและมีความสุขอยู่ในสังคมได้ สำหรับแนวคิดความผาสุกทางจิตใจ ผู้วิจัยจะอาศัยแนวคิดตัวอย่างข้อความจากเครื่องมือวัดของนักวิชาการต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น เช่น ลอว์ตัน (Lawton, 1983) สตัลล์ (Stull, 1985) และริฟ (Ryff, 1989) นำมาสร้างเป็นแบบสอบถามให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา โดยจะวัดในมิติของความพึงพอใจ ซึ่งต้องใช้สติปัญญาในการพิจารณามากกว่าอารมณ์ความรู้สึก

การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม

พระเทพเวที (2532 : 622 - 647) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีกัลยาณมิตรไว้ว่า

หนังสือ "พุทธธรรม" ว่า สัมมาทิฐิ (การเห็นชอบ) เป็นองค์ประกอบสำคัญของมรรค เป็นขั้นเริ่มแรก ในระบบการศึกษาตามหลักการของพุทธศาสนา การสร้างเสริมสัมมาทิฐิมี 2 ประการ คือ (1) ปรโตโมสะ การมีมิตรที่ดี และ (2) โยนิโสมนสิการ การรู้จักใช้ความคิดที่ถูกต้อง สำหรับการมีมิตรที่ดีถือเป็นปัจจัยทางสังคมในการกระตุ้นให้บุคคลเรียนรู้จากผู้อื่น ในความหมายเฉพาะสิ่งที่ดีงามถูกต้อง การมีมิตรทำกิจต่าง ๆ ร่วมกันและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีอิทธิพลสูงในด้านความคิดเห็น ทศนคติ ค่านิยม ความรู้ความเข้าใจต่าง ๆ (ในทางที่ดีงาม) ถ้าบุคคลเลือกคบหาภักษามิตร มีศรัทธาในตัวเพื่อน ยอมรับความคิดและพฤติกรรมของเพื่อน ก็จะเกิดการเลียนแบบหรือชักจูงให้รู้จักคิดอย่างถูกต้องด้วย

ในกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมนั้นถือว่า กลุ่มเพื่อน (Peer group) เป็นอีกกลุ่มที่มีอิทธิพลมากเมื่อบุคคลเติบโตเข้าสู่วัยรุ่น จากการประชุมสัมมนาในระดับชาติ เรื่อง เด็กและเยาวชนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (กุมเรียง สายะวารานนท์, 2530) พบว่าร้อยละ 85 ของเยาวชนทั้งชายหญิง มีความเห็นว่าตนจะยอมรับและคล้อยตามกลุ่มเพื่อน เพราะกลุ่มเพื่อนให้ความเป็นเพื่อน นอกจากจะให้ความมั่นคงความอบอุ่นทางจิตใจแล้ว ยังทำให้ตนเองไม่โดดเดี่ยว และเมื่อมีปัญหาหรือไม่สบายใจ จะยึดเอากลุ่มเพื่อนเป็นที่ปรึกษาพูดคุยถึงปัญหาต่าง ๆ เป็นอันดับแรก เพราะต่างก็มีความรู้สึกนึกคิดและความต้องการคล้ายคลึงกัน

เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น เยาวชนจะห่างบิดามารดาและเข้ากลุ่มเพื่อนมากขึ้น มีความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ต้องการให้กลุ่มเพื่อนยอมรับ มีการเลียนแบบเพื่อนในกลุ่ม สร้างเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตนขึ้นมา ถ้าเข้าไปอยู่ในกลุ่มที่ค่านึงถึงความผาสุกของผู้อื่น ทำตัวเป็นประโยชน์ต่อสังคม เยาวชนก็จะเลียนแบบพฤติกรรมไปบนทางสร้างสรรค์ มีความคิดริเริ่ม อุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม แต่ถ้าเข้าไปอยู่ในกลุ่มที่มีพฤติกรรมไม่พึงปรารถนา เช่น ชอบเที่ยวเตร่ มั่วสุมตามแหล่งสถานเริงรมย์ เสพสุรา ยาเสพติด เยาวชนก็จะประพฤติดนเลียนแบบเพื่อนในกลุ่มนั้นไปด้วย

ดังได้กล่าวแล้วว่าวัยรุ่นมักจะรวมกลุ่มกับเพื่อนที่มีลักษณะทางความคิดตรงกัน หรือลงรอยกันในเรื่องนี้ได้มีนักวิจัยเช่น ธอร์นเบิร์ก (Thornburg, 1991) ได้ทำการสำรวจลักษณะของเพื่อนร่วมวัย และลักษณะการรวมกลุ่มของนักเรียนวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนอายุ 11-14 ปี จำนวน 594 คน ใช้เวลาตลอดปีการศึกษาของนักเรียน วิธีการศึกษามีทั้งการสังเกต การสัมภาษณ์

และการตอบแบบสอบถาม บันทึกจากการสังเกตเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ได้รับการวิเคราะห์ เพื่อใช้ เป็นข้อมูลสำหรับการกำหนดแบบแผนการจัดกลุ่มและการจัดลักษณะของกลุ่ม ส่วนเทบบันทึก เสียงการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างจากวัยรุ่นกลุ่มนี้ ได้รับการวิเคราะห์โดยอิสระ เพื่อใช้เป็นข้อมูล ทางด้านการรับรู้ของนักเรียนเหล่านี้ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของตนเอง, เพื่อน, กลุ่ม-การจัดกลุ่ม- การมีส่วนร่วมในกลุ่มของนักเรียนแต่ละระดับชั้นเรียนและต่างระดับชั้นเรียน, และปัจจัยสำคัญสำหรับการ เข้าร่วมกลุ่ม กลุ่มที่มีลักษณะ เฉพาะ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า (1) มีความแตกต่างและความสอดคล้องกันระหว่างข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของการจัด กลุ่มและการเข้าร่วมกลุ่ม (2) มีความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างของกลุ่ม เช่น การจับเป็นคู่ กลุ่มเล็ก กลุ่มชั้นเรียน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมกลุ่มได้แก่ เพศ ระดับชั้นเรียน รูปร่าง หน้าตา พัฒนาการทางวุฒิภาวะ กิจกรรมที่ทำ สวัสดิภาพส่วนบุคคล ความสนใจที่มีร่วมกัน ระดับการ ยอมรับปฏิบัติตามความคาดหวังของผู้ใหญ่ และการปรับตัวทางสังคม ฉะนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ เยาวชนจึงควรต้องทราบลักษณะเด่น ๆ ของคนในวัยนี้ที่มีความสำคัญต่อการรวมกลุ่ม การจัดกิจกรรม ที่ช่วยส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมทางศาสนา จะสามารถชักจูงให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและ สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

กลุ่มเพื่อนเปรียบเสมือนดาบสองคม ถ้าคบเพื่อนไม่ดีอาจถูกพาไปในทางดกดำ แต่ถ้า คบเพื่อนดีก็จะช่วยส่งเสริมให้คุณคนมีการกระทำที่ดีเช่นกัน ในการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่ ไม่พึงปรารถนาในหมู่วัยรุ่น (สมนึก ชัชวาลย์. 2529) พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความ ผูกพันต่อสังคมต่ำและคบเพื่อนเกเร จะมีอัตราการกระทำผิดกฎระเบียบของโรงเรียนสูงที่สุด และ นักเรียนเหล่านี้มีแนวโน้มจะกระทำผิดชนิดที่ร้ายแรงยิ่งขึ้นด้วย และในการศึกษาพฤติกรรมก้าวร้าว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (สมพร สุทัศน์ย์. 2530) ปรากฏว่าตัวแปร กลุ่มเพื่อนสามารถอธิบายพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนได้ในระดับสูงสุด เมื่อเปรียบเทียบกับตัว พยากรณ์อื่นซึ่ง ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู ลักษณะเฉพาะตัวของนักเรียน และลักษณะภูมิหลังของครอบครัว ผลทนายเองเดียวกันนี้ก็พบในการศึกษาของ แม็คบรูม (McBroom. 1990) ว่า ตัวพยากรณ์ที่มี น้ำหนักที่สุดในเรื่องการดื่มสุราของนักเรียนวัยรุ่นคือ กลุ่มเพื่อน และจากผลการศึกษาของ สแตนลีย์ (Stanley. 1990) ซึ่งพบว่านักเรียนที่ถูกครอบงำโดยเพื่อนที่ติดยาเสพติด เพื่อนที่ดื่มจัดมากเท่าไร

ก็ทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมการใช้ยามากขึ้นเท่านั้น สำหรับการวิจัยพฤติกรรมทะเลาะวิวาทของนักเรียนอนุชิวศึกษาในกรุงเทพมหานครจำนวน 250 คน อายุ 13-23 ปี (พ่องพรรณ แววิเศษ, 2534) พบว่าทัศนคติต่อการทะเลาะวิวาทมีความสัมพันธ์เชิงลบกับลักษณะการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ผู้ที่มีลักษณะการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากเท่าใด ก็มีทัศนคติที่ต่อการทะเลาะวิวาทน้อยลงเท่านั้น และลักษณะการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะมุ่งอนาคต (สามารถบังคับตนเอง อดทนรอได้ เพื่อเลือกสิ่งที่สำคัญกว่าที่จะตามมาในภายหลัง) และสุขภาพจิต (สภาวะทางอารมณ์ที่รู้สึกทุกข์ใจ วิตกกังวล ขาดสมาธิ เป็นต้น) และเช่นเดียวกัน การศึกษาของอุษา ศรีจินดารัตน์ (2533) เกี่ยวกับพัฒนาการของเอกลักษณ์แห่งอิโก้ และการรับรู้คุณค่าของการทำงานและคุณค่าของศาสนาของนักเรียนในภาคใต้จำนวน 480 คนพบว่า ผู้ที่คบเพื่อนเหมาะสมมากเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าของการทำงานและเห็นคุณค่าของศาสนาสูงด้วย (อุษา ศรีจินดารัตน์, 2533)

จึงกล่าวได้ว่า ลักษณะการคบเพื่อนของบุคคลวัยรุ่นมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิต และพฤติกรรมของวัยรุ่นเอง วัยรุ่นที่มีลักษณะการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมจะมีบุคลิกภาพเป็นไปในแบบที่สังคมพึงปรารถนา เช่น ไม่คบเพื่อนเกเร ไม่ชอบการทะเลาะวิวาท ไม่เข้าหาสิ่งที่เป็นอบายมุข เป็นต้น ขณะเดียวกัน วัยรุ่นเหล่านี้ก็เป็นบุคคลที่สามารถควบคุมบังคับตนเองได้ มีสุขภาพจิตดี และมองเห็นคุณค่าของการทำงานและคุณค่าของศาสนาด้วย

เครื่องมือวัดลักษณะการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมที่นำมาใช้ในที่นี้ ได้แก่ เครื่องมือวัดที่ใช้ในงานวิจัยของ อุษา ศรีจินดารัตน์ (2533) และพ่องพรรณ แววิเศษ (2534) เพราะลักษณะคำถามมีความใกล้เคียงกับสิ่งที่ต้องการวัดในการศึกษาครั้งนี้ อุษา ศรีจินดารัตน์ ^{Var} สร้างเครื่องมือวัดเป็นแบบประโยคประกอบมาตรฐาน 6 หน่วย จำนวน 20 ประโยค มีตัวเลือกตั้งแต่ "จริงที่สุด จริง .. จนถึง ไม่จริงเลย" มีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด .90 เนื้อหาแบบวัดถามเกี่ยวกับคุณสมบัติของเพื่อนที่ผู้ตอบคอบอยู่ในด้านลักษณะทางศาสนา ความประพฤติด้านการทำงาน ความขยันในการเล่าเรียนหรือทำงาน ว่ามีมากน้อยเพียงใด ตัวอย่างข้อคำถามเช่น (0) เพื่อนของฉันชอบฝ่าฝืนหลักปฏิบัติของศาสนาที่ควรปฏิบัติ (00) เพื่อนของฉันมีความตั้งใจและขยันหมั่นเพียรในการเรียน ผู้ที่ทำคะแนนแบบวัดชุดนี้ได้สูงแสดงว่าเป็นผู้มีลักษณะการคบเพื่อนเหมาะสมมาก สำหรับพ่องพรรณ แววิเศษ ใช้เครื่องมือวัดที่สร้างโดยดวงเดือน พันธุมนาวิณ และคนอื่นๆ (2532) ลักษณะแบบวัดเป็นประโยค

ประกอบมาตร 6 หน่วย จำนวน 25 ประโยค มีตัวเลือกตั้งแต่ "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" ผู้ตอบที่ทาคะแนนแบบวัดชุดนี้ได้สูงแสดงว่ามีลักษณะการคบเพื่อนเหมาะสมมาก เนื้อหาแบบวัดถามความรู้สึกของผู้ตอบเกี่ยวกับเพื่อนที่คบอยู่ในด้านความประพฤติ การเสเพล เสพติด การหนีเรียนเพื่อไปเที่ยวเตร่เมาสุรา และการปฏิเสธคำชักชวนเมื่อเพื่อนนำไปในทางเสื่อมเสีย เป็นต้น ตัวอย่างข้อคำถามเช่น (0) ข้าพเจ้าพยายามหลีกเลี่ยงที่จะคบคนที่ทำงานการสอบ (00) เมื่อเพื่อนชักชวนให้หลบหนีการเรียนไปเที่ยวเตร่ตามสถานที่ต่าง ๆ ข้าพเจ้าไม่กล้าขัดใจเพื่อน

สำหรับการวิจัยลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนวัยรุ่นในโรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ ผู้วิจัยใช้แบบวัดดังกล่าว โดยจะปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

ในสังคมไทยถือว่าวัยรุ่นยังเป็นวัยที่ต้องพึ่งพิงบิดามารดา ทั้งในด้านอารมณ์ สังคม และเศรษฐกิจ หรือเรียกว่าต้องอยู่ในปกครองของบิดามารดาตนเอง และจากการประมวลเอกสารและงานวิจัยก็พบว่า มีผู้วิจัยความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการคบเพื่อนกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูที่เยาวชนได้รับจากครอบครัว ตลอดจนความผูกพันที่เยาวชนและครอบครัวมีต่อกัน (สมพร สุกตัญญู, 2530; สมนึก ชัชวาลย์, 2529) นอกจากนี้ยังมีการวิจัยที่พบว่า เยาวชนที่มีลักษณะทางศาสนาแตกต่างกันมีลักษณะการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อนต่างกัน (Thronburg, 1991; อุษา ศรีจินดารัตน์, 2532) ทาให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่าการถ่ายทอดทางศาสนาจากโรงเรียน วัด และครอบครัว ตลอดจนวิธีการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว มีส่วนช่วยส่งเสริมให้เด็กวัยรุ่นยอมรับค่านิยมทางศาสนา และเลือกคบเพื่อนที่เป็นกัลยาณมิตรดังคำสอนในพุทธศาสนาหรือไม่

ลักษณะทางศาสนากับการถ่ายทอดทางศาสนา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ความรักของบิดามารดาเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาบุคลิกภาพต่างๆ ในเด็ก เด็กจะต้องมีความรักความพอใจในผู้เลี้ยงดูตนก่อนจึงจะยอมรับการถ่ายทอดลักษณะทางสังคมจากบุคคลนั้น ในทานองเดียวกัน การถ่ายทอดทางศาสนาจากครอบครัวจะได้ผลดีหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับการรับรู้ของบุตรที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ถ้าบุตรรู้สึกว่าได้รับ

ความรักความเอาใจใส่จากบิดามารดามาก ก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่บิดามารดาอบรมสั่งสอน ยอมรับค่านิยมคุณธรรมและ จริยธรรมตามที่บิดามารดายึดถือปฏิบัติอยู่โดยปริยาย ในทางตรงข้าม ถ้าบุตรรู้สึก ว่าบิดามารดาไม่รักไม่ เข้าใจตน ไม่สามารถเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำได้ในยามต้องการ ซ้ำยังมีแต่ การดูค่าทำโทษโดยปราศจากเหตุผลอันควร ความรู้สึก เช่นนี้ย่อมส่งผลทำให้บุตรมีทัศนคติไปในทางลบ ต่อคำอบรมสั่งสอนต่าง ๆ แม้คำสั่งสอนเหล่านั้นจะ เป็นสิ่งถูกต้องและ เหมาะสมตามครรลองคุณธรรม จริยธรรมของสังคมก็ตาม ดังนั้น เราจึงมีอาจมองข้ามความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว ดังเช่นที่ เอริคสัน ได้กล่าวถึงการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลว่า การได้รับความอบอุ่นจากบิดามารดา อย่างพอเพียง จะทำให้บุตรมีความมั่นคงทางอารมณ์และ เกิดความรู้สึกมั่นใจในความดีงามที่มีอยู่ใน โลกนี้ (ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2522 : 18)

นอกจากบิดามารดาซึ่งเป็นบุคคลกลุ่มแรกที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดทางศาสนาแล้ว ครู และ พระสงฆ์ ก็เป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่สามารถทำหน้าที่ส่งเสริมและปลูกฝังลักษณะทางศาสนาให้แก่เยาวชนได้เป็นอย่างดี เมื่อเยาวชนเข้าสู่ระบบการศึกษา ครูเป็นผู้ที่ใกล้ชิดเด็กกรองจากบิดามารดา ความรักความเอาใจใส่ที่ครูมีต่อนักเรียน และคอยอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเป็นผู้มีความประพฤติอยู่ใน กรอบของศีลธรรมอันดีงาม ตลอดจนการชี้แนะและสนับสนุนให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม ทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น ก็จะเป็นการช่วยส่งเสริมคุณลักษณะทางศาสนาให้แก่เยาวชนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดลักษณะทางศาสนาสู่เยาวชนจะได้ผลประจักษ์โดยขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ ส่วนตัวของ เยาวชนผู้รับการถ่ายทอดด้วย ซึ่งเกิดจากการได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน มี ภูมิหลังทางครอบครัวต่างกัน มีโอกาสใกล้ชิดศาสนาไม่น้อยแตกต่างกัน

สำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของ เยาวชน กับการ ถ่ายทอดทางศาสนาโดยโรงเรียน วัด และครอบครัว ผู้วิจัยได้ประมวลไว้ดังนี้

ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนากับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา

เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ที่เข้าวัดทางศาสนาอยู่แล้วมักจะ เป็นผู้เข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทาง ศาสนา ซึ่งอาจเป็นการเพิ่มความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนา เช่น การไปทำบุญฟังเทศน์ที่วัด การ

เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การได้บวชเรียน การบวชชีพรหมณ์ เป็นการตกย้ำและพัฒนาลักษณะทางศาสนาของตนให้เข้มข้นยิ่งขึ้น ซึ่งยืนยันได้จากผลงานวิจัยที่ผ่าน ๆ มา เช่นงานวิจัยกลุ่มนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (จිරพันธ์ พิทักษ์. 2524; กิตติวรรณ สิทธิเวช. 2534) ที่พบว่า นักเรียนที่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความรู้ความเข้าใจทางศาสนา และมีระดับจริยธรรมสูงขึ้น มีการปฏิบัติทางศาสนาสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับประสบการณ์นี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉากจ ชวยโต (2521) ที่ศึกษากลุ่มนักศึกษาชายหญิงในวิทยาลัยครูทางภาคใต้ อายุ 16-23 ปี จำนวน 169 คน โดยจัดเป็นโครงการส่งเสริมให้นักศึกษาได้เข้าวัดเพื่อศึกษาและปฏิบัติธรรม หลังจากการฝึกปฏิบัติธรรมที่วัดในระหว่างวันหยุด 3 วัน ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบทัศนคติต่อคุณธรรมของนักศึกษากลุ่มที่ได้เข้าวัดฝึกปฏิบัติและกลุ่มที่ไม่ได้เข้าฝึก พบว่านักศึกษาที่เข้าฝึกอบรมดังกล่าวมีทัศนคติต่อคุณธรรมในปริมาณคงที่ ในขณะที่กลุ่มเปรียบเทียบมีทัศนคติต่อคุณธรรมลดลงกว่าที่วัดครั้งแรกมาก และภายในกลุ่มที่เข้ารับการฝึกนี้ พบว่านักศึกษาที่มีทัศนคติที่ดีต่อโครงการแต่มีความใกล้ชิดศาสนาน้อยอยู่เดิมเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์มาก มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ แสดงว่าการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาสามารถป้องกันความเสื่อมของทัศนคติที่มีต่อคุณธรรม และยังมีประโยชน์มากสำหรับผู้ที่ยังเห็นศาสนาแต่มีทัศนคติที่ดีต่อการเข้าร่วมโครงการ

ต่อมาได้มีการศึกษาพบผลสอดคล้องกันว่า การบวชชีพรหมณ์ของนักศึกษาหญิงในภาคกลางเป็นเวลา 15 วัน (อโนชา จังจริง. 2529) ซึ่งขณะบวชได้ถือศีล 8 รับการอบรมธรรมะจากพระเถระผู้ใหญ่ มีการฝึกสมาธิและปฏิบัติธรรมทุกวัน ทำให้นักศึกษามีพัฒนาการของระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นกว่าเมื่อก่อนบวช และเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้บวช ผู้บวชชีพรหมณ์มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่า นอกจากนี้ การวิจัยกลุ่มพระสงฆ์บวชใหม่ในภาคใต้ 712 รูป (ฉากจ ชวยโต และดวงเดือน พิษณุมาวิน. 2533) โดยศึกษาเปรียบเทียบกับเพื่อนของท่านที่เป็นชายและมีได้บวช 541 คน พบว่าพระสงฆ์มีลักษณะทางจิตเชิงพุทธหลายประการ คือ ความเชื่อและค่านิยมทางพุทธ เป้าหมายของการบวช เหตุผลในการบวช และการรับรู้สภาพที่ดีในการบวชในปริมาณที่สูงกว่าเพื่อนของท่านที่ไม่ได้บวช และในขณะที่บวชเรียนพระสงฆ์ที่ได้รับการฝึกอบรมมากจากพระผู้ใหญ่ในวัด ได้ฝึกสรวมตนทางด้านศีลมาก ได้ฝึกปฏิบัติตามมรรคมืองค์แปด และได้ปฏิบัติกิจสงฆ์ในวัดและต่อชุมชนอย่างเหมาะสมมาก เป็นพระสงฆ์ที่มีทัศนคติที่ดีต่อคุณธรรมด้านต่าง ๆ มากกว่า มี

ความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นที่สูงกว่าพระสงฆ์ที่ได้รับประสบการณ์ดังกล่าวน้อย พระสงฆ์และเพื่อนที่เป็นฆราวาสที่อยู่ในชุมชนและครอบครัวที่ใกล้ชิดศาสนา เป็นผู้มีลักษณะทางจิตเชิงพุทธสูงกว่าพระสงฆ์และเพื่อนฆราวาสที่มาจากชุมชนและครอบครัวที่ห่างศาสนา งานวิจัยยังพบอีกว่ากลุ่มพระสงฆ์ที่มีการศึกษาค่อนข้างต่ำและพระสงฆ์ที่มารดาห่างเหินศาสนา หากมีความตั้งใจที่จะปฏิบัติกิจสงฆ์มาก และได้รับความสนใจปลุกฝังอบรมจากพระผู้ใหญ่ในปริมาณสูง ขณะบวช เป็นผู้ที่มีความดีธรรมและจริยธรรมสูงและตระหนักถึงผลดีของการบวชเรียนมาก แสดงว่าผู้ที่รับรู้ประโยชน์ของการบวชเรียน ประกอบกับการได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากพระผู้ใหญ่ขณะบวชเรียน ตลอดจนการได้มีโอกาสศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ สามารถยกระดับการรับรู้ด้านจริยธรรมของบุคคลอย่างได้ผลดี เช่นเดียวกับกลุ่มเด็กนักเรียนที่เข้าโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน (สำรวจ วรเทศะคงคา, 2534) ซึ่งพบว่าสามเณรที่ได้รับการฝึกอบรมความรู้ทางธรรมะจากพระสงฆ์ และต้องปฏิบัติตนอยู่ในกรอบวินัยของสมณะเพศ เช่น การสวดมนต์ไหว้พระ แผ่เมตตา ฝึกสมาธิ เป็นต้น ประกอบกับการให้ความรักความเอาใจใส่และใช้เหตุผลในการอบรมสั่งสอนให้คำแนะนำของพระพี่เลี้ยง จึงทำให้สามเณรมีการเปลี่ยนแปลงวินัยในตนเอง มีทัศนคติต่อพุทธศาสนา และการรับรู้ต่อการละเมิดศีลห้าในระดับที่สูงขึ้นกว่าเดิม ย่อมเป็นการชี้ให้เห็นว่าการเข้าร่วมโครงการบรรพชาส่งผลดีต่อลักษณะทางศาสนาของเยาวชน

จากหลักฐานการวิจัยที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า การได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา เช่น การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ การบวชพระ การเข้าโครงการอบรมทางศาสนา โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ล้วนแต่ทำให้เยาวชนได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนามากขึ้น สามารถพัฒนาจิตใจของเยาวชนได้มาก ช่วยให้เยาวชนเข้าใจหลักธรรมต่าง ๆ และมีทัศนคติที่ดีต่อคุณธรรม มีระดับจริยธรรมสูงขึ้น ผลเหล่านี้ย่อมนำไปสู่การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในสังคมต่อไป ผู้วิจัยจึงคาดว่าเยาวชนที่ได้รับประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอยู่เป็นประจำ ได้รับการถ่ายทอดหลักธรรมทางพุทธศาสนาจากพระสงฆ์โดยตรง และรับรู้ถึงประโยชน์ของการใกล้ชิดศาสนาอย่าง เช่นนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ จะมีความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนามากกว่าผู้ที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ

ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนากับการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว

ผลงานวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานานแล้ว มีการศึกษาค้นคว้าด้านสำคัญต่าง ๆ หลายด้านเพื่อหาแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูและจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพพร้อมซึ่งสติปัญญา อารมณ์สังคม และจริยธรรม จากผลงานวิจัยต่าง ๆ สรุปได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูมีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมของบุคคลมาก และอิทธิพลนี้จะมีความคงทนไปจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ จากการศึกษาจริยธรรมของเยาวชนไทย (ดวงเดือน พันธมนาวิน และ เพ็ญแข ประจวบจันทน์, 2520) พบผลว่าวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักมากและใช้เหตุผลมากสัมพันธ์กับการมีเหตุผลเชิงจริยธรรม และงานวิจัยในระยะต่อมาซึ่งศึกษาการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจ (ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และ วิลาสลักษณ์ ชิววัลลี, 2524) ก็พบผลทางตรงกันที่ว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากมีความเชื่อเพื่อความถูกต้องทุกเวที ความซื่อสัตย์ การมีสัมมาคารวะ และการยึดบาปบุญ ในระดับสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักน้อย

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่สนับสนุนว่า การได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากบิดามารดาจะให้ผลในเชิงช่วยพัฒนาลักษณะทางศาสนาของเยาวชนอีกด้วย การศึกษาของ เพ็ญแข ประจวบจันทน์ และ อ้อมเดือน สดมณี (2529) เปรียบเทียบลักษณะทางศาสนาของชุมชนที่มีการพัฒนามากและชุมชนที่มีการพัฒนาน้อยในจังหวัดระยองพบว่า ผู้ใหญ่ในชุมชนพัฒนาน้อยมีความรู้ความเข้าใจในหลักการของพุทธศาสนาน้อยกว่าผู้ใหญ่ที่อยู่ในชุมชนพัฒนามาก แต่กลับมีการถ่ายทอดทางศาสนาแก่บุตรมากกว่า มีการอบรมสั่งสอนและ เข้มงวดกวาดขันให้ปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนามากกว่า จึงทำให้เด็กในชุมชนพัฒนาน้อยมีระดับจริยธรรมสูงกว่าเด็กในชุมชนพัฒนามาก นอกจากนี้ผลวิจัยยังพบว่าในชุมชนพัฒนาน้อยบิดามารดามีอิทธิพลต่อเด็กสูงมากในเรื่องศาสนา มีการสนับสนุนให้เด็กได้ใกล้ชิดวัดและ พระสงฆ์ ขณะที่เด็กในชุมชนพัฒนามากใกล้ชิดศาสนาน้อยกว่าและบิดามารดามีอิทธิพลทางศาสนาต่อเด็กน้อยกว่าครู แสดงว่าถ้าบิดามารดาให้การสนับสนุนและส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะแก่บุตร จะทำให้บุตรมีลักษณะทางศาสนามากขึ้น ต่อมา วันชัย มีกลาง (2530) ทำการศึกษาเจตคติ ความรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติตาม และการได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาของ นิสิตในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร

พบผลสอดคล้องกันคือนิสิตที่มีเจตคติที่ดีต่อพุทธศาสนา หรือได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาจากบิดามารดามาก เป็นผู้ปฏิบัติตามหลักคำสอนในพุทธศาสนามากด้วย ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักคำสอนในพุทธศาสนามากย่อมเป็นผู้มีเจตคติที่ดีหรือได้รับการถ่ายทอดทางศาสนามากด้วย นอกเหนือจากวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักความอบอุ่นและการถ่ายทอดความเชื่อค่านิยมทางศาสนาแก่บุตร ซึ่งจะส่งผลต่อทัศนคติและคุณธรรมแล้ว บิดามารดาควรต้องมีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างของพุทธมามกะที่ดีด้วย และต้องไม่ลืมว่าการเป็นแบบอย่างที่ดีมีความหมายในด้านจิตใจต่อบุตรมาก ดีกว่าคำสั่งสอนเสียอีก ตัวอย่างงานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างการรับรู้และการปฏิบัติทางศาสนา คือ การศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับจริยธรรม ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรมของครอบครัวไทยที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร (โสภณ ชูพิกุลชัย และคนอื่นๆ. 2531) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 539 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ศาสนาหลักที่นับถือคือศาสนาพุทธ และสถานภาพสมรสส่วนใหญ่อยู่ด้วยกัน ผู้วิจัยพบว่าครอบครัวส่วนใหญ่มีความรู้สึกด้านดีต่อเรื่องจริยธรรม ส่วนใหญ่มีความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ การให้ทุกข์แก่ท่านทุกข์นั้นถึงตัว มีความละเอียดต่อการกระทำชั่ว ยอมรับการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา เช่น เห็นว่าการสวดมนต์ก่อนเข้านอนไม่ใช่เรื่องไร้สาระ และเห็นว่าในวันสำคัญทางศาสนา ควรงดเว้นการกระทำสิ่งไม่ดี อย่างไรก็ตาม ด้านความรู้สึกต่อสังคมหรือการอยู่ร่วมกันในสังคม ผลการวิจัยกลับพบว่าครอบครัวส่วนใหญ่มีทัศนคติไม่ดีต่อสังคม ซึ่งเห็นได้จากการยอมรับคำกล่าวที่ว่า "มีใครบ้างที่โกงไม่เป็น" หรือ "น้ำขึ้นน้ำให้รีบตัก" ครอบครัวส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติด้านดีต่ออบายมุขทั้งหลาย ได้แก่ สุรา นารี ภาษี กีฬาพนัน ทั้งยอมรับว่าการดื่มสุรา สูบบุหรี่เป็นของโก้เก๋ ผู้รายงานการวิจัยสรุปความเห็นที่ทัศนคติด้านดีต่อจริยธรรมเป็นเรื่องที่บุคคลยึดถืออยู่ในส่วนลึกของจิตใจ แต่เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่จะต้องปฏิบัติจริงในสังคมกลับมีทัศนคติที่ดีต่อการทำอะไรก็ได้เพื่อให้ได้เงินมา ซึ่งอาจเป็นเพราะสภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่บีบคั้นและวุ่นวาย เป็นที่น่าเสียดายว่าผู้วิจัยมิได้ศึกษาผลที่เกิดกับบุตรหลานในขณะที่ผู้ใหญ่มีทัศนคติต่อศาสนาในลักษณะดังกล่าว แต่เราก็สามารถคาดได้ว่าเมื่อผู้ใหญ่ขาดความคงเส้นคงวาในการปฏิบัติย่อมส่งผลให้บุตรหลานเกิดความสับสน คับข้องใจ ขาดความเชื่อมั่นในการทำความดี ไม่อาจคาดหวังในบทบาทและหน้าที่ของตนตามที่สังคมต้องการได้ อนึ่ง การวิจัยลักษณะจิตสังคมเชิงพุทธของกลุ่มพระสงฆ์บวชใหม่ (ฉกาจ ช่วยโต และดวงเดือน พันธุมนาวัน. 2533) ได้แสดงให้เห็นว่าครอบครัวมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการบวชของพระสงฆ์ โดยพบว่าผู้บวชซึ่งมา

จากครอบครัวที่อบอุ่นมาก และผู้บวชที่มีบิดาหรือมารดาเป็นแบบอย่างพุทธศาสนิกชนที่ดีมาก เป็นผู้มีความตั้งใจปฏิบัติกิจสังฆมาก ตลอดจนมีความเชื่อและค่านิยมทางพุทธศาสนาสูงด้วย ผลการวิจัยสนับสนุนว่าการเป็นแบบอย่างพุทธมามกะที่ดีของบิดามารดาส่งผลต่อลักษณะทางพุทธศาสนาของบุตร ในทางตรงกันข้าม บิดามารดาที่ปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะที่ดี ย่อมปรารถนาให้บุตรของตนมีความเชื่อและการปฏิบัติตามคำสอนในพุทธศาสนาเช่นเดียวกับตน กล่าวคือ นอกจากการชักชวนให้บุตรร่วมปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาพร้อม ๆ กับตนแล้ว ก็อาจจะชี้แนะให้บุตรเห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมประเภทต่าง ๆ เช่นการเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย โดยคาดหวังว่าการได้มีโอกาสเรียนรู้หลักธรรมและฝึกปฏิบัติกับพระสงฆ์โดยตรงในวันหยุดซึ่งว่างเว้นจากการเรียน จะทำให้บุตรมีความเข้าใจและมีความเลื่อมใสศรัทธาพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น จึงกล่าวได้ว่า ในครอบครัวที่มีความรักความอบอุ่น บิดามารดาให้การสนับสนุนบุตรในการแสวงหาความรู้ทางธรรม บุตรย่อมมีความเลื่อมใสศรัทธาและปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะที่ดี

ฉะนั้นจึงคาดได้ว่า เยาวชนที่ได้การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักสนับสนุนจากครอบครัวมาก ได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากครอบครัวมาก โดยบิดามารดาส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูง และถ้าได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนามาก เช่น เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ จะเป็นผู้มีความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนามากกว่าผู้ที่ได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ในลักษณะตรงข้าม

ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนากับลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว

ความใกล้ชิดและความห่างเหินจากศาสนา ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการด้วยกัน เช่น ระดับสติปัญญาที่แตกต่างกันทำให้บุคคลมีความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนทางศาสนาไม่เท่ากัน หรือระดับทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน อาจทำให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่มีน้อยแตกต่างกัน เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดลักษณะภูมิหลังของครอบครัวซึ่งคาดว่าจะมีความเกี่ยวข้องกับระดับความเชื่อ และการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของเยาวชน ลักษณะภูมิหลังของครอบครัวที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ได้แก่ เพศ อายุหรือระดับชั้นเรียนของนักเรียน สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม และสัมพันธภาพ

ภายในครอบครัว

เพศ ในงานวิจัยต่าง ๆ เรามักพบว่า เพศหญิงและเพศชายมีระดับการรับรู้ทางศาสนาแตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีระดับความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาสูงกว่าชาย (Harris. 1981; จีรพันธ์ พิทักษ์. 2524; กิตติารณ ลิทธิเวทย์. 2534) ทั้งนี้ วอสส์ และ แมคอัลลิสเตอร์ (Vaus and McAllister. 1987) ได้อธิบายว่าเพศหญิงมีแนวโน้มความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนามากกว่าเพศชายด้วยเหตุผลดังนี้ (1) เพศหญิงมีความรู้สึกละเอียดมากกว่าเพศชาย จึงหันเข้าหาศาสนาเพื่อปลดปล่อยหรือบรรเทาอาการละอายเหล่านั้น (2) เพศหญิงได้รับการเน้นในเรื่องค่านิยมทางศาสนา และการมีส่วนร่วมในศาสนาตั้งแต่วัยเด็กมากกว่าเพศชาย (3) โครงสร้างทางสังคมที่กำหนดให้เพศหญิงมีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา มีส่วนสำคัญทำให้ผูกพันกับศาสนา และการที่เพศหญิงมีบทบาทเป็นแม่บ้านมากกว่าการออกไปทำงานนอกบ้าน ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เพศหญิงผูกพันกับศาสนามากกว่าเพศชาย ในการศึกษาคั้งนี้จึงคาดว่า เพศหญิงมีระดับความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนามากกว่าเพศชาย

อายุ เรามักได้ยินว่าผู้สูงอายุเข้าหาศาสนาเพราะต้องการที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ แต่นักวิชาการกลับมีความเห็นตรงข้าม เกอร์สัช (Gorsuch. 1988 : 216) กล่าวว่า การที่พบว่าผู้สูงอายุมักเป็นผู้เคร่งศาสนานั้น อาจเป็นไปได้ว่าบุคคลเหล่านั้นมีความเคร่งศาสนาแต่เดิม ซึ่งทำให้เขามีสุขภาพจิตที่ดี และปฏิบัติตนได้อย่างสม่ำเสมอ จึงมีสุขภาพกายดีและมีอายุยืนดังที่เราพบเห็น อนึ่ง การศึกษาของอ้อมเดือน สดมณี และนงเล็ก สุขถิ่นไทย (2528) พบว่าอายุการทำงานงานของครูอาจารย์มีความสัมพันธ์กับการถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนาสู่นักเรียน ผู้วิจัยทั้งสองสรุปว่าครูที่มีอายุการทำงานสูงขึ้นย่อมหมายถึงว่ามีอายุมากขึ้น และครูเหล่านั้นก็มีการถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนาเพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญแข ประจันปัจจนิก และอ้อมเดือน สดมณี (2529) ว่าความเชื่อทางพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัย ในวัยเด็กจะมีความเชื่อสูงมากแล้วลดลงเมื่อเป็นผู้ใหญ่ และจะเริ่มเชื่ออีกครั้งเมื่อเข้าสู่วัยสูงขึ้นไป นอกจากนี้ในงานวิจัยพระสงฆ์บวชใหม่ (จกาศ ช่วยโต และดวงเดือน พันธุมนาวัน. 2533) ก็สนับสนุนว่าพระสงฆ์มีคะแนนเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าสามเณร ซึ่งอายุเฉลี่ยของกลุ่มพระสงฆ์จะมากกว่าอายุเฉลี่ยของกลุ่มสามเณร 8 ปีจากหลักฐานที่กล่าวมา แสดงว่าอายุที่มากขึ้นทำให้มีการรับรู้จริยธรรม

สูงขึ้นและมีการถ่ายทอดทางศาสนามากขึ้นด้วย สำหรับเยาวชนโดยเฉพาะวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งเป็นวัยอยากรู้อยากเห็นและสามารถเข้าใจปัญหาที่เป็นนามธรรมแล้วนั้น การได้รับการถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนาหรือได้เห็นแบบอย่างการเป็นพุทธมามกะจากบิดามารดาหรือครูในโรงเรียน การได้ใกล้ชิดกับวัดและพระสงฆ์โดยตรง อาจทำให้วัยรุ่นเกิดความสนใจต้องการแสวงหาความรู้ความกระจ่างด้วยตนเองบ้าง แต่การที่จะเข้าใจหลักธรรมได้ลึกซึ้ง จะต้องมีความพร้อมทางวุฒิภาวะด้วย กล่าวคือต้องมีระดับสติปัญญาและประสบการณ์สังคมในระดับหนึ่ง ซึ่งบุคคลที่มีอายุมากกว่าย่อมผ่านประสบการณ์ชีวิตมากกว่า และคาดว่าปรากฏการณ์เช่นนี้จะเกิดกับเยาวชนในวัยเรียนเช่นเดียวกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า นักเรียนที่มีอายุมากกว่ามีความรู้มากกว่า มีระดับการรู้คิดที่สูงกว่า จะมีความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนามากกว่านักเรียนที่อายุน้อย

สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม มูเอลเลอร์ และจอห์นสัน (Mueller and Johnson, 1975) กล่าวว่า สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งประกอบด้วย ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้กับการเข้าร่วมทางศาสนา (Religion participation) มีทั้งความสัมพันธ์เชิงบวกและเชิงลบต่อกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมิติที่ศึกษา เช่น ถ้าศึกษาในมิติของการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา จะพบว่าผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับสูง จะประกอบศาสนกิจมากกว่าผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ หรือถ้าศึกษาเฉพาะในกลุ่มผู้ที่เป็นสมาชิกของโบสถ์นิกายโบสถ์แอสแตนท์ จะพบว่า การเข้าร่วมพิธีทางศาสนาสัมพันธ์ทางบวกกับอาชีพ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มูเอลเลอร์และจอห์นสัน ก็กล่าวว่าไม่อาจมั่นใจผลที่ได้จากการวิจัยเหล่านี้ เพราะยังไม่มี การวิจัยซ้ำ เพื่อเป็นการยืนยันผลที่เกิดขึ้น ส่วนงานวิจัยที่มักพบความสัมพันธ์ว่า ผู้ที่มีระดับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ เป็นกลุ่มที่เข้าร่วมกับองค์กรทางศาสนา น้อยที่สุด ได้มีผู้โต้แย้งว่ากลุ่มระดับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำนั้น เข้าร่วมกับกิจกรรมทุกประเภทในปริมาณต่ำอยู่แล้วทั้งในกลุ่มที่เคร่งศาสนาและกลุ่มที่ไม่มีศาสนา ฉะนั้นจึงมีอาจสรุปได้อย่างมั่นใจว่า ถ้าระดับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำแล้ว จะมีการเข้าร่วมทางศาสนาในปริมาณต่ำตามไปด้วย ซึ่งข้อคิดเห็นเหล่านี้สอดคล้องกับความเห็นของ เดวิดสัน (Davidson, 1977) เขากล่าวว่า แม้จากผลงานวิจัยต่าง แสดงให้เห็นว่า สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลต่อการเข้าหรือไม่เข้าร่วมทางศาสนา และการเลือกนิกายที่จะนับถือปฏิบัติ แต่หลักฐานยังไม่มากพอที่จะระบุได้ชัดเจนว่า สถานะทางเศรษฐกิจและ

สังคมมีผลต่อความเชื่อและการปฏิบัติของกลุ่มคนในศาสนาต่าง ๆ เดวิดสัน ได้ยกตัวอย่างมิติต่าง ๆ ของความเชื่อทางศาสนาซึ่งขึ้นอยู่กับระดับชั้นทางสังคมด้วย และสรุปว่าผู้ที่มีสถานะทาง เศรษฐกิจและสังคมสูง มีความเชื่อในเรื่องชีวิตหลังความตาย เชื่อในพระเจ้าเป็นเจ้าน้อยกว่าผู้ที่มีระดับสถานะทาง เศรษฐกิจและสังคมต่ำ แต่ก็ยังมีอีกหลายประเด็นซึ่ง เดวิดสัน ไม่สามารถหาหลักฐานระบุชัดเจนไปได้ว่า กลุ่มระดับสถานะ เศรษฐกิจและสังคมประเภทใด จะมีความเชื่อหรือการปฏิบัติในเรื่องหนึ่ง ๆ มากกว่ากัน เพราะงานวิจัยต่าง ๆ มีทั้งที่สนับสนุนและคัดค้านว่ากลุ่มระดับสถานะทาง เศรษฐกิจและสังคมสูงมีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ มากกว่ากลุ่มลักษณะตรงข้าม

อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยหลายเรื่องแสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของบิดามารดา ฐานะทางเศรษฐกิจกับความเกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น งานวิจัยที่พบว่ามารดาที่มีการศึกษาสูง จะส่งผลให้บุตรมีจริยธรรมสูง และบิดาที่มีการศึกษาสูงก็จะส่งผลให้บุตรมีการปฏิบัติทางศาสนาสูงด้วย (Harris. 1981) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไทยว่า บิดามารดาที่มีการศึกษาสูงมักถ่ายทอดทางศาสนาสู่บุตรมากกว่าบิดามารดาที่มีการศึกษาต่ำ (ลัดดาวัลย์ พรศรีสมุทร และวิลาสลักษณ์ ชิวาลลี. 2524, วันชัย มีกลาง. 2530) หรือพบว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำมีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำกว่านักเรียนฐานะปานกลางและสูง (ดวงเดือน พันธุมนาวัน และเพ็ญแข ประจันปัจจนิก. 2520) หรือในกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากครอบครัว ผู้ที่บรรพชาเป็นสามเณรในภาคฤดูร้อนที่ครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง มีการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ต่อการละเมิดศีลห้ามากกว่าผู้ที่ไม่ได้บวชซึ่งมาจากครอบครัวฐานะ เศรษฐกิจต่ำ (สาราย วรเตชะคงคา. 2534) แต่ในงานวิจัยของฉาง ซ่วยโต และดวงเดือน พันธุมนาวัน (2533) กลับพบผลที่ต่างออกไปคือ เมื่อพิจารณา ด้านการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการวัดครั้งหลังพบว่า ผู้ตอบในกลุ่มรวมที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำ มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้ตอบที่มาจากครอบครัวฐานะสูง จากการประมวลผลวิจัยทำให้คาดได้ว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดา มีระดับการศึกษาสูง มีรายได้สูง มีความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนา มากกว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดา มีลักษณะตรงข้าม

สถานะ เสี่ยงของครอบครัว สัมพันธภาพภายในครอบครัว ก็เป็นอีกตัวแปรหนึ่งซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การเข้าร่วมทางศาสนาของเยาวชน ครอบครัวที่บิดามารดา มีแต่ความขัดแย้งย่อมไม่เห็นความสำคัญของการถ่ายทอดทางศาสนา อีกทั้งยังมีอาจเป็นแบบอย่างของศาสนิกชนที่ดีแก่บุตรได้ ซึ่ง

สอดคล้องกับการศึกษาของแมนนิ่ง (Manning. 1991) ที่พบว่าการศึกษาทำให้บทบาทของบิดามารดาในฐานะผู้ถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนาเสื่อมถอยลง และโดยทั่วไปมักจะพบว่าเยาวชนจากครอบครัวที่มีปัญหาแตกแยก ครอบครัวที่ย่ำแย่ ขาดบิดาหรือมารดา มีพัฒนาการทางจริยธรรมน้อยหรือไม่พัฒนาเท่าที่ควร ทั้งนี้ ดวงเดือน พันธมนาวิน และคนอื่นๆ (2536:10) ได้ชี้ให้เห็นว่าลักษณะทางจิตดังกล่าวขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางจิตใจที่สำคัญ 3 ประการคือ (1) ความเฉลียวฉลาดเชิงการรู้การคิด (2) การมีสุขภาพจิตที่ดี และ (3) การมีประสบการณ์ทางสังคมสูง ซึ่งมีงานวิจัยในต่างประเทศสนับสนุนว่า เยาวชนจากครอบครัวที่ย่ำแย่หรือขาดบิดามักจะเป็นผู้ที่มีพัฒนาการด้านการรู้คิดล่าช้า บ้างก็มีการเรียนต่ำ และมักเป็นเด็กที่มีปัญหาทางจิตโดยเฉพาะสุขภาพจิตเสื่อม ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้ดีเท่ากับเด็กในครอบครัวปกติ ส่วนเด็กในครอบครัวที่ขาดบิดาหรือมารดา ถ้าไม่มีผู้อื่นมาทดแทนเด็กจะขาดทางด้านมนุษยสัมพันธ์มากกว่าปกติ ทำให้มีข้อจำกัดด้านประสบการณ์สังคม อาจกล่าวได้ว่าเยาวชนที่มีสถานะเสี่ยงทางครอบครัวสูงจะมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจที่สำคัญทั้ง 3 ประการดังกล่าวในปริมาณต่ำ ทำให้มีการรับรู้ต่อหลักธรรมคำสอนทางศาสนาซึ่งเป็นเรื่องนามธรรมน้อยกว่าผู้ที่มีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจทั้ง 3 ประการในปริมาณปกติ ผู้วิจัยจึงคาดว่า นักเรียนจากครอบครัวที่มีปัญหาจะมีความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาน้อยกว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวปกติ

สรุปจากการประมวลผลการวิจัยลักษณะภูมิหลังของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาได้ว่า นักเรียนหญิงมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนชาย ที่มีอายุมากกว่าหรือเรียนในระดับชั้นเรียนที่สูงกว่า มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูงกว่าที่มีอายุน้อย ส่วนนักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาสูง มีรายได้สูง มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาต่ำ มีรายได้ต่ำ และประการสุดท้ายคือ นักเรียนจากครอบครัวปกติมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาดีกว่านักเรียนจากครอบครัวที่มีปัญหา

การประมวลเอกสารเกี่ยวกับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา และการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว กับลักษณะทางศาสนา ทำให้ผู้วิจัยคาดว่า นักเรียนหญิงที่ได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา (ได้แก่ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น) มีลักษณะทางศาสนา (ได้แก่ ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) มากกว่านักเรียนชายที่ได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนาน้อย นักเรียน

จากครอบครัวปกติที่ได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา มีลักษณะทางศาสนา มากกว่านักเรียนที่มีลักษณะตรงข้าม นักเรียนจากครอบครัวปกติที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูง มีลักษณะทางศาสนา มากกว่านักเรียนที่มีลักษณะตรงข้าม นักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาสูง และได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักส้นับสุนนมาก บิดามารดาส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูง มีลักษณะทางศาสนา มากกว่านักเรียนที่มีลักษณะตรงข้าม และ ประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนามาร่วมกับการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว สามารถทำนายลักษณะทางศาสนาของนักเรียนได้

ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์กับการถ่ายทอดทางศาสนา

ศาสนามีความสัมพันธ์กับความพอใจของบุคคลอย่างไร เป็นหัวข้อที่นักวิชาการต่างก็ให้ความสนใจศึกษา ในต่างประเทศได้มีการค้นพบว่าศาสนามีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพบางประการของบุคคล แคมเบล (Campbell, 1976) ได้ทำการศึกษากลุ่มคนอายุ 18 ปี จนถึงกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 75 ปีขึ้นไป โดยตรวจสอบตัวแปรต่าง ๆ 17 ตัวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของบุคคล ร้อยละ 25 ของกลุ่มตัวอย่างที่เขาทำการศึกษารายงานว่าศาสนา เป็นหนึ่งในสองของสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดต่อชีวิตของพวกเขา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของโอโซรัค (Ozorak, 1987) ที่พบว่า เมื่อบุคคลตกอยู่ในภาวะจิตใจไม่ปกติ เช่นสูญเสียคนที่ตนรัก ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงความเชื่อทางศาสนา ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งในด้านการเพิ่มความเลื่อมใสศรัทธาหรือลดศรัทธาลง และพบอีกว่าบิดามารดาที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับบุตรวัยรุ่นและ เป็นผู้เคร่งศาสนามากเท่าใด จะทำให้บุตรมีความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนาเท่าใด และมีการเปลี่ยนแปลงความเชื่อทางศาสนาด้วย ส่วนแม็คคอลล (McCall, 1974) ก็พบว่า การถ่ายทอดทางศาสนาซึ่งนักเรียนได้รับจากการเรียนในโรงเรียนสอนศาสนา ทำให้นักเรียนวัยรุ่น (ระดับ 9) มีค่านิยมเชิงจริยธรรมสูงกว่่านักเรียนในโรงเรียนทั่วไป แต่นักเรียนในโรงเรียนสอนศาสนา กลับมีปัญหาในเรื่องการปรับตัวทางสังคมมากกว่านักเรียนในโรงเรียนทั่วไป จะเห็นได้ว่า สุขภาพจิตที่ดี ความสามารถในการปรับตัว หรือความพอใจทางจิตใจ มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางศาสนา ฉะนั้น การถ่ายทอดทางศาสนาสู่บุคคลโดย เฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่เริ่มมาให้ความสนใจ

กับสังฆกรรมของชีวิตจึง เป็นเรื่องละเอียดอ่อน การให้ความรักความเอาใจใส่ดูแลใกล้ชิด คอยให้คำแนะนำในสิ่งที่พุทธศาสนิกชนพึงปฏิบัติ จะทำให้วัยรุ่นมีค่านิยมทางศาสนาที่ถูกต้อง และมีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นพุทธมามกะ นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนากับการเลือกคบเพื่อนของกลุ่มวัยรุ่น ลักษณะทางศาสนาที่ต่างกันทำให้วัยรุ่นเลือกเข้ากลุ่มเพื่อนแตกต่างกัน (Thornburg. 1991) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่า การถ่ายทอดทางศาสนาจากโรงเรียนวัด และครอบครัวสู่เยาวชน วิธีการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว มีส่วนช่วยส่งเสริมให้เยาวชนมีความผาสุกทางจิตใจ และเลือกคบเพื่อนได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ และเนื่องจากข้อจำกัดของการประมวลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความผาสุกทางจิตใจโดยตรงซึ่งมีไม่มากนัก ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องใช้การประมวลผลการวิจัยที่มีความหมายใกล้เคียง เช่น การมีสุขภาพจิตที่ดี ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม เป็นต้น

ความผาสุกทางจิตใจกับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา

แม้ว่าโดยส่วนใหญ่แล้วบุคคลที่เข้าหาศาสนา หรือมีความสนใจศึกษาปฏิบัติธรรม มักเป็นผู้สูงอายุ แต่ในยามที่ต้องเผชิญกับปัญหาชีวิตที่หนักหน่วงจนมีอาจแก้ไขได้ สิ่งที่หลายคนมักจะระลึกถึงคือ การพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนมีความเลื่อมใสศรัทธา ซึ่งบางครั้งก็หมายรวมถึงพระสงฆ์องค์เจ้าหรือพระพุทธรูปที่ตนเคารพนับถือ ศาสนาจึงกลายเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ที่ต้องการหาที่พึ่งทางใจในหมู่ผู้ที่มีอายุน้อยเช่นคนหนุ่มสาว หากต้องพบกับวิกฤตการณ์ของชีวิต เช่น ป่วยเป็นโรคเรื้อรังรักษาไม่หาย หรือได้รับอุบัติเหตุจนต้องกลายเป็นบุคคลทุพพลภาพ เมื่อต้องเผชิญกับความเครียดความกดดันอย่างมาก ศาสนาก็จะกลายเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้บุคคลประเภทนี้ได้ ดังที่ อาร์กิล และเบทท์-ฮอลล์ลามี่ (Spilka and others. 1985 : 114; citing Argyle and Beit-Hallahmi. 1975) กล่าวว่าศาสนาสามารถช่วยบุคคลทุพพลภาพได้อย่างน้อย 3 ประการด้วยกันคือ (1) ช่วยให้เกิดการยอมรับสภาพความพิการทางร่างกาย (2) ช่วยให้ผู้คลั่งกลัวเผชิญกับความเจ็บปวด และ (3) ช่วยให้ผู้คลั่งสามารถลดความคับข้องใจในระยะยาวได้ สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับประสบการณ์ทางศาสนากับลักษณะทางจิต ผู้วิจัยได้ประมวลไว้ดังนี้

ผลการวิจัยในประเทศของ สปีลกาและคณะ (Spilka, Hood, and Gorsuch, 1985) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสุขภาพกายและสุขภาพจิต พบว่าผู้ที่มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจะมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีกว่า มีบุคลิกภาพเชิงจริยธรรมมากกว่าเพื่อนในกลุ่มเดียวกัน แต่ไม่สนใจศาสนา พฤติกรรมที่แสดงออกคือมีแนวโน้มหลีกเลี่ยงการเสพยาเสพติด และการประพฤตินอกทางเพศ นอกจากนี้ สปีลกายังได้อ้างงานวิจัยของเซฟเวอร์และคณะ (Spilka and others, 1985; citing Shefer and others, 1980) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับระดับการยอมรับศาสนาของหญิงชาวอเมริกัน จำนวน 65,000 คน และพบว่า หญิงที่รายงานว่าตนมีความสนใจศานาน้อย เป็นกลุ่มที่ไม่มีความสุขที่สุด และรู้สึกขาดความมั่นคงในชีวิต มีท่าทางหดหู่ จึงทำให้มองเห็นว่าศาสนา นอกจากจะเกี่ยวข้องกับความสุขแล้ว ยังมีความสัมพันธ์กับความเชื่อมั่นในตนเองของบุคคลด้วย

และต่อมา วอลล์ (Walls, 1991) ได้ศึกษาถึงผลของศาสนาและการสนับสนุนอย่างไม่เป็นทางการที่มีต่อความสุขของหญิงผิวดำสูงอายุจำนวน 98 ราย ผลการวิจัยปรากฏว่าผู้สูงอายุในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาต่างได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวเป็นอย่างดี และมีความพึงพอใจต่อการสนับสนุนของครอบครัวมากกว่าที่ได้รับจากโบสถ์ แม้กระนั้นก็ตาม การสนับสนุนที่ได้รับจากโบสถ์ก็ทำให้เกิดความสุข นอกจากนี้ยังพบว่า หญิงสูงอายุที่ได้รับการสนับสนุนมากทั้งจากครอบครัวและโบสถ์ มีความรู้สึกเป็นสุขมากกว่ากลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนพอประมาณจากทั้งสองแหล่งดังกล่าว และประการสุดท้ายคือ การได้เข้าร่วมกิจกรรมของโบสถ์มีได้ก่อให้เกิดความสุขมากเท่ากับความเชื่อหรือศรัทธาที่มีต่อโบสถ์หรือศาสนา นั่นคือ การได้ใกล้ชิดศาสนาและเข้าใจในหลักศาสนาอย่างถ่องแท้ ก่อให้เกิดความสุขทางจิตใจมากกว่าการปฏิบัติศาสนกิจโดยมิได้มีความเลื่อมใสศรัทธา

ส่วนแมนนิ่ง (Manning, 1991) ได้ศึกษาครอบครัวชาวเปโตรริกที่อาศัยในนิวยอร์กซิตี ครอบครัวเหล่านี้มี 3 รุ่น (Generation) อยู่ร่วมกันคือ รุ่นปู่ย่า-บิดามารดา-บุตรวัยรุ่นซึ่งเรียนอยู่ในโรงเรียนสอนศาสนา กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 27 คน ในแต่ละรุ่นมี 9 คน การศึกษาพบว่าพัฒนาการทางศาสนาของแต่ละครอบครัวที่มีความแตกต่างกัน เกิดจากการขาดเสถียรภาพทางครอบครัว การหย่าร้าง และทัศนคติต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น และพบว่าในกลุ่มบิดามารดาและบุตรที่มีทัศนคติที่ดีต่อโครงการศึกษาศาสนา โรงเรียนจะเป็นแหล่งส่งเสริมค่านิยมทางศาสนาของนักเรียนได้ดีมาก นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสรุปว่า บิดามารดาที่พูดคุยเรื่องราวทางศาสนาให้บุตรฟังบ่อย ๆ จะส่ง

ผลอย่างมากต่อพัฒนาการทางศาสนาของบุตร และการหย่าร้างทำให้บทบาทของบิดามารดาในฐานะผู้ถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนาเสื่อมถอยลง จะเห็นว่าเมื่อผู้ปกครองและนักเรียนรับรู้ถึงประโยชน์และคุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา โรงเรียนก็จะ เป็นแหล่งสำคัญในการส่งเสริมลักษณะทางศาสนาของเยาวชน ขณะเดียวกัน สัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัวจะทำให้การถ่ายทอดทางศาสนาประสบความสำเร็จมากขึ้น

สำหรับเยาวชนที่มีปัญหาการปรับตัวทางสังคม การฝึกอบรมทางศาสนาสามารถช่วยให้มีทัศนคติต่อพุทธศาสนาดีขึ้น ซึ่งส่งผลทางอ้อมต่อความเข้าใจในสังขารธรรมของชีวิตและโลก สารายวเรชชะดงคา (2534) ทำการศึกษาในกลุ่มนักเรียนที่เข้าและไม่เข้าโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จำนวน 100 คน ผู้วิจัยสนใจว่าความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อพุทธศาสนา ทัศนคติเชิงจริยธรรมและการรับรู้ต่อการละเมิดศีลห้าหรือไม่ การวิจัยพบว่านักเรียนที่มีความสามารถในการปรับตัวต่างกัน มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเฉพาะในกลุ่มที่มีความสามารถในการปรับตัวต่ำ พบว่าสามเณรมีทัศนคติต่อพุทธศาสนาต้านบทบาทของวัดและพระสงฆ์สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้บวช จะเห็นว่า นักเรียนที่มีความสามารถในการปรับตัวต่ำ (ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเข้ากับเพื่อนไม่ได้ ฯ) เมื่อเข้ามาอยู่ในเพศบรรพชิตได้รับการดูแลเอาใจใส่จากพระที่เลี้ยงอย่างใกล้ชิด และได้รับการฝึกอบรมทางศาสนาทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติอย่างถูกต้อง ทำให้มีพัฒนาการทางศาสนาในทางที่ดีขึ้น แสดงว่าประสพการณ์จากกิจกรรมทางศาสนามีส่วนช่วยเสริมให้เยาวชนเกิดความมั่นใจในตนเอง มีสุขภาพจิตดีขึ้น และยอมส่งผลในระดับกว้างต่อการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ต่อไป

จากหลักฐานต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่านอกจากครอบครัวที่อบอุ่นแล้ว การมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาทำให้สุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น กล่าวสำหรับเยาวชน การมีครอบครัวที่อบอุ่น บิดามารดาใกล้ชิดศาสนา คอยชี้แนะให้บุตรเห็นคุณค่าของศาสนาและสนับสนุนให้บุตรได้รับประสบการณ์ทางศาสนา ส่งผลให้บุตรมีทัศนคติที่ดีต่อศาสนา และสำหรับบุคคลที่ต้องเผชิญกับปัญหาชีวิต ศาสนาจะเป็นแหล่งพักพิง เป็นที่พึ่งทางใจให้ยึดเหนี่ยวได้ แม้ในกลุ่มเยาวชนที่มีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมรอบข้างต่ำ เมื่อได้มีโอกาสเข้าฝึกอบรมทางศาสนา ก็ทำให้มีทัศนคติต่อศาสนาดีขึ้น จึงกล่าวได้ว่าศาสนาทำให้บุคคลมีสุขภาพจิตดี มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข โดยเฉพาะผู้ที่ประสบกับวิกฤตการณ์

ในชีวิตหรือขาดความอบอุ่นจากครอบครัว ถ้ามีโอกาสได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา ได้พูดคุยหรือฝึกปฏิบัติทางศาสนากับผู้ทรงความรู้ เช่น พระสงฆ์ จะทำให้จิตใจสงบ มีโอกาสคิดทบทวนสาเหตุแห่งปัญหา และหาหนทางแก้ไขตามสภาพความเป็นจริง การปรับตัวและยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง จะทำให้บุคคลมีสุขภาพจิตดีขึ้น มีความพึงพอใจต่อชีวิตที่เป็นอยู่ของตนเอง หรือเป็นผู้ที่มีความพอใจทางจิตใจนั่นเอง ในการศึกษานี้ผู้วิจัยคาดว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางศาสนา เช่น มีโอกาสได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความพอใจทางจิตใจสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และสำหรับนักเรียนที่มาจากครอบครัวในสถานะเสี่ยง คาดว่าผู้ที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์จะมีความพอใจทางจิตใจมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับประสบการณ์นี้

ความพอใจทางจิตใจกับการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว

การปฏิบัติตนของบิดามารดาต่อบุตร เป็นสิ่งที่นักจิตวิทยาและนักวิชาการอีกหลายสาขาให้ความสำคัญมานานแล้ว เห็นได้จากการที่มีงานวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูทั้งในและต่างประเทศจำนวนมากมาย และในบรรดาวิธีการอบรมเลี้ยงดูซึ่งมีอยู่หลายแบบนั้นก็พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักความอบอุ่นเป็นวิธีที่เหมาะสม ที่จะช่วยเสริมลักษณะทางจริยธรรมในหมู่เด็กและเยาวชน และยังทำให้มีสุขภาพจิตดีอีกด้วย การที่บิดามารดาแสดงความรักต่อเด็กจะทำให้เด็กรู้จักที่จะเป็นผู้ให้หรือแสดงความรักต่อผู้อื่นด้วย ทำให้มีจิตใจอ่อนโยน มีความเห็นอกเห็นใจ รู้จักปรับตัวเข้ากับผู้อื่น และสภาพแวดล้อม ในทางกลับกันบิดามารดาที่ทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ ด่มสุราเมาอาละวาดหรือบิดามารดาหย่าร้างกัน บุตรจะมีความกระวนกระวายใจ เครียด รู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่มั่นใจในตนเอง มองโลกในแง่ร้าย และขาดแบบฉบับในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของตน ที่ร้ายไปกว่านั้นคือ หากบิดามารดาเป็นผู้มีศีลธรรมหย่อนยานก็จะส่งผลให้บุตรกลายเป็นผู้มีศีลธรรมหย่อนยานไปด้วย และมีทัศนคติที่สังคมไม่พึงปรารถนา ที่สุดก็จะกลายเป็นปัญหาของสังคม จากการวิจัยของ โรเซนไฮม์ (ลาดทองใบ ภูอภิรมย์. 2530:9; อ้างอิงมาจาก Rosenheim. 1942) ซึ่งศึกษาเฉพาะกรณีกับเด็กชายวัย 13 ปี ที่ไม่เคยได้รับความรักจากบิดามารดาตั้งแต่วัยทารก ผลก็คือเด็กชายผู้นั้นไม่ได้เรียนรู้วิธีที่จะแสดงความรักต่อผู้อื่นและไม่สามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนในวัยเดียวกันได้ ผลจากการไม่เคยได้รับ

ความรักในวัยเด็ก ทำให้ไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นได้ และยังคงกลายเป็นบุคคลที่ขาดอุดมคติของตนเองมีพฤติกรรมที่ไม่มั่นคงและแน่นอน ชีทเทอแลนด์ บิดาแห่งอาชญาวิทยา ได้กล่าวถึงลักษณะของครอบครัวที่ก่อให้เกิดการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งส่งผลให้สังคมขาดศีลธรรมลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวได้แก่ (1) ครอบครัวซึ่งสมาชิกบางคนไม่มีศีลธรรม ติดเหล้า ติดยาเสพติด (2) ครอบครัวที่ขาดบิดาหรือขาดมารดาหรือขาดทั้งบิดาและมารดา อันเนื่องมาจากการหย่าร้างตายหรือจากไป (3) ครอบครัวที่บิดามารดาปล่อยปละละเลยบุตร ไม่ควบคุมดูแล (4) ครอบครัวที่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน ขาดการเอาใจใส่ต่อกัน หรือมีญาติเข้ามาสอดแทรกเกี่ยวข้อง และ (5) บ้านที่มีความกดดันทางเศรษฐกิจ บิดามารดาต้องออกไปทำงานไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนบุตร (โสภา ชูพิกุลชัย และคนอื่นๆ. 2531:4; อ้างอิงมาจาก Sutherland. 1974) คำเตือนนี้สอดคล้องกับความเห็นของ ดวงเดือน พันธมนาวิน และคนอื่นๆ (2536:1-2) ซึ่งทำการศึกษาลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงในครอบครัว กล่าวว่าเยาวชนไทยกำลังอยู่ในสภาวะเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาส่วนบุคคลและต่อสังคม เนื่องจากเยาวชนเหล่านี้อยู่ในครอบครัวที่มีลักษณะไม่สมบูรณ์บางประการ โดยแยกลักษณะครอบครัวออกได้เป็น 3 ประเภทคือ ครอบครัวแตกแยก หมายถึงการขาดบิดามารดาหรือทั้งสองฝ่าย ประเภทที่สองคือ ครอบครัวที่บิดามารดามีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการแตกแยก เช่น ทะเลาะวิวาท กินเหล้าเมายา ทำตัวห่างเหินไม่รับผิดชอบต่อเด็ก และประเภทสุดท้ายคือ เยาวชนที่ต้องแยกจากครอบครัวของตนเพื่อมาศึกษาเล่าเรียน ดังนั้น เยาวชนไทยจึงต้องเผชิญปัญหาความเครียดในปริมาณที่แตกต่างกันไป ความเครียดที่เกิดจากครอบครัวแตกแยกนี้จัดเป็นภาวะวิกฤตอย่างหนึ่งของชีวิต หากได้รับการชี้แนะที่ถูกต้อง จะช่วยให้เยาวชนสามารถเผชิญกับปัญหาและหาทางออกที่ถูกต้อง ได้โดยไม่ก่อให้เกิดเป็นปัญหาแก่ส่วนรวมหรือสังคมในภายหลัง

ในส่วนนี้จะ ได้ประมวลผลงานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ความเครียดและทางออกของเยาวชน ดังนี้

ในการศึกษาติดตามผลระยะยาวของ ฟรานซ์ และแม็คเคลแลนด์ (Franz and McClelland, 1991) ซึ่งได้ทำการติดตามกลุ่มตัวอย่างชายหญิงชาวอเมริกันจำนวน 379 คน ตั้งแต่อยู่ในวัยเด็กเล็กอายุ 5 ปี จนกระทั่งย่างเข้าสู่วัยกลางคนอายุ 41 ปี ผู้วิจัยทั้งสองพบว่า การได้รับความรักความอบอุ่นจากบิดามารดาในวัยเด็ก การได้เป็นตัวของตัวเอง การไม่ต้องการความช่วยเหลือ

เหลือจากครูมากหน้าในขณะที่เป็นเด็กนักเรียนเล็ก ๆ และการเข้ากับกลุ่มเพื่อนได้ดี เหล่านี้ล้วนมีความสัมพันธ์กับการประสบความสำเร็จในงานสังคมเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ สิ่งที่แสดงออกถึงความสำเร็จคือ การมีหน้าที่การงานที่ดี มีจิตใจเบิกบาน มีความเครียดน้อยและไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา จากการที่กลุ่มตัวอย่างได้รับความรักความอบอุ่นจากบิดามารดาในวัยเด็ก เขาเหล่านั้นจึงใช้วิธีการเดียวกันในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของตน ผู้วิจัยทั้งสองยังกล่าวอีกว่า บิดามารดาที่ประสบความสำเร็จในงานสังคมมากจะส่งผลต่อการมีชีวิตอยู่อย่างผาสุกของรุ่นลูกต่อไป บุตรจะมีความรู้สึกพึงพอใจและศรัทธาต่อชีวิตการทำงาน สามารถปรับตัว เข้ากับบุคคลอื่นและสังคมได้ดี เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ในทางกลับกัน ครอบครัวที่บิดามารดาไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรได้ บุตรก็จะมีพฤติกรรมไม่เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม ดังเช่นผลงานวิจัยของสแตนลีย์ (Standley, 1990) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้ยาเสพติดของกลุ่มนักเรียนระดับ 9-12 พบว่าบิดามารดาที่ติดสุรา หรือสมาชิกในครอบครัวที่มีปัญหาบิดามารดาชู้เมา มีผลให้บุตรติดยาเสพติดและดื่มสุราด้วย นอกจากนี้ปัจจัยความล้มเหลวทางการเรียน การคบเพื่อนไม่ดี ล้วนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการใช้ยาเสพติดในวัยรุ่น เหนือสิ่งอื่นใด ผลการวิจัยยังพบว่า การเห็นคุณค่า เห็นความสำคัญของศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา มีความสัมพันธ์ทางลบกับการเสพยาและยาเสพติด ฉะนั้น เราอาจใช้ปัจจัยทางศาสนาช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้ โดยการเปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกิจกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น การพบปะพูดคุยกับบุคคลอื่น ๆ ที่เห็นคุณค่าของศาสนาจะทำให้บุตรได้เห็นแบบอย่างของศาสนิกชนที่ดี เกิดความพึงพอใจ ยอมรับทัศนคติที่ดีต่อศาสนา ก็จะเป็นการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาลงได้

จากการประมวลผลงานวิจัยสถานภาพสมรสของครอบครัว เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู พบว่านักเรียนที่บิดามารดาอยู่ด้วยกันพร้อมหน้า บุตรจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก การอยู่ด้วยกันของบิดามารดามีผลให้นักเรียนมีมีเงินบาทแห่งตนแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด และวัยรุ่นที่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน จะมีปัญหาขัดแย้งกับบิดามารดาน้อยกว่าวัยรุ่นที่บิดามารดาถึงแก่กรรมหรือหย่าร้าง ซึ่งงานวิจัยของดวงเดือน พันธุมนาวัน และเพ็ญแข ประจวบจันท์ (2524) ก็สนับสนุนว่าการอบรมเลี้ยงดูอย่างเหมาะสมนั้นสำคัญต่อคุณภาพของเด็กที่อยู่ในสภาวะที่เสี่ยงทางครอบครัวสูง มากกว่าเด็กจากครอบครัวปกติ กล่าวคือ ในกลุ่มตัวอย่างที่ถูกศึกษาจำนวน 206 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 22.4

เป็นเด็กที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดา เมื่อเปรียบเทียบเด็กกลุ่มนี้กับเด็กในครอบครัวปกติ พบว่าถ้าเด็ก รายงานว่าตนได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสнисับสนุนและแบบใช้เหตุผลมากเท่าใด เด็กก็จะมีสุขภาพ จิตดีมากขึ้นด้วย ผลเช่นนี้ปรากฏชัดเจนในเด็กที่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดามากกว่าในเด็กที่อยู่กับบิดา มารดาของตน (มีข้อนำสั่ง เกิดจากผลการวิจัยคือ กลุ่มนักเรียนที่บิดามารดามีระดับเหตุผลเชิง จริยธรรมสูงกลับมีสุขภาพจิตต่ำกว่านักเรียนที่บิดามารดามีระดับเหตุผลเชิง จริยธรรมต่ำ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ เสนอข้อคิดเห็นว่า อาจเนื่องมาจากการที่บิดามารดาใช้เหตุผลเชิง จริยธรรมในขั้นที่สูงกว่าระดับ การรับรู้ของวัยรุ่นมากเกินไปจนทำให้เกิดปริมาณความขัดแย้งในครอบครัวมาก ซึ่งนำไปสู่การมีปัญหา ทางจิตใจของวัยรุ่นดังกล่าว) ส่วนการศึกษาพัฒนาการของ เอกลักษณ์แห่งอีโก้ที่เกี่ยวกับการรับรู้ คุณค่าของการทำงาน และการรับรู้คุณค่าของศาสนาในวัยรุ่นไทยภาคใต้ (อุษา ศรีจินดารัตน์. 2533) ซึ่งเป็นนักเรียนระดับมัธยมปลายและนักเรียนอาชีวศึกษา อายุระหว่าง 15-21 ปี จำนวน ทั้งสิ้น 480 คน พบผลคล้ายคลึงกันคือ นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสнисับสนุนมาก ในขณะที่ เดียวกันก็ได้รับการใช้เหตุผลมากด้วย จะเป็นผู้มีเอกลักษณ์แห่งอีโก้สูงในกลุ่มที่ศึกษา และผู้ที่มี เอกลักษณ์แห่งอีโก้สูง เป็นผู้ที่มีพัฒนาการทางอารมณ์เชิงสังคมสูง มีสุขภาพจิตดีมาก เห็นคุณค่าของ ศาสนาสูง และยังพบอีกว่าผู้ที่รับรู้คุณค่าการทำงานสูง เป็นผู้ที่มีพัฒนาการทางอารมณ์เชิงสังคมสูง ซึ่ง เอกลักษณ์แห่งอีโก้นี้เกี่ยวข้องกับความสามารถในการปรับตัวของบุคคลในช่วงที่ผ่านมา บุคคลที่มี พัฒนาการทางอารมณ์เชิงสังคมสูง จะปรับตัวได้ดี ส่วนบุคคลที่ไม่สามารถปรับตัวได้จะมีความสับสนใน เอกลักษณ์ อาจนำไปสู่การมีสุขภาพจิตเสื่อม ผลการศึกษาจึงแสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นที่มีเอกลักษณ์แห่ง อีโก้สูง มองเห็นคุณค่าของการทำงานสูง มีสุขภาพจิตดีมาก ซึ่งอาจเทียบเคียงได้ว่าเป็นผู้มีความ พาสูกทางจิตในจาในระดับสูงด้วย

จากงานวิจัยที่กล่าวมาจะ เห็นว่า วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและสนับสนุนในทางที่ ถูกต้อง จะทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น สมาชิกในครอบครัวมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นแรงสนับสนุนซึ่งกันและกัน สามารถช่วยลดความกดดันของบุคคลทำให้มีสุขภาพจิตดี อีกทั้งยังส่ง เสริมให้เยาวชนมองเห็นคุณค่าของศาสนา ซึ่งการมองเห็นคุณค่าของศาสนาและการมีส่วนร่วมใน กิจกรรมทางศาสนาจะช่วยลดพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่ปรารถนาของสังคม ส่วนข้อสั่ง เกิดจากการวิจัยของ ดวงเดือน พันธุมนาวัน และ พิณุช ประจนปัจจนึก (2524) นับเป็นนุทธาหารณ์ที่ดีสำหรับครอบครัวใน

การถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนาแก่บุตรหลานของตน บางครั้งผู้ปกครองที่มีความปรารถนาดีต่อบุตรหลาน เห็นว่าหลักธรรมในพระพุทธศาสนาสามารถช่วยให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามมีความเจริญและมีจิตใจที่เป็นสุข โดยลืมนึกถึงระดับการรับรู้ของผู้รับ จึงกลับกลายเป็นการเพิ่มความเครียดไป ฉะนั้น นอกจากการอบรมสั่งสอนด้วยตนเองแล้ว บิดามารดาอาจใช้การชักชวนหรือแนะนำให้บุตรได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ได้รับประสบการณ์ทางศาสนาด้วยตนเอง เช่น การเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย หรือเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น จะช่วยให้บุตรมีความเข้าใจลึกซึ้งขึ้น มองเห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เมื่อบุคคลมีความเครียดน้อย จิตใจก็จะเบิกบาน นับว่าเป็นการเพิ่มความพึงพอใจต่อการมีชีวิตอยู่นั้นเอง จึงคาดได้ว่าครอบครัวอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบให้ความรักสนับสนุนและส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูง จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการที่บุตรมีสุขภาพจิตดี มีความพึงพอใจต่อชีวิต สามารถปรับตัวได้ดี กล่าวอีกนัยหนึ่งคือมีความผาสุกทางจิตใจมากกว่าผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในลักษณะตรงข้าม

ความผาสุกทางจิตใจกับลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว

บุคคลจะมีความผาสุกทางจิตใจในระดับใด ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น ได้แก่ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมจากครอบครัว และ การได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากสถาบันทางสังคมในปริมาณที่พอเหมาะ ก็มีส่วนช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีความผาสุกทางจิตใจมากขึ้น เช่นกัน นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิหลัง เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ด้วยเหตุที่การศึกษานี้เป็นการศึกษากับกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นจึงต้องมีการศึกษาถึงภูมิหลังของบิดามารดาตลอดจนสถานะเลี้ยงของครอบครัว เพื่อดูว่านักเรียนที่อยู่ในสถานะเลี้ยงทางครอบครัวจะมีความผาสุกทางจิตใจแตกต่างกับนักเรียนทั่วไปหรือไม่อย่างไร

เพศ เป็นที่น่าสนใจ เกตว่า เด็กหญิงและเด็กชายมักถูกอบรมเลี้ยงดูด้วยวิธีการที่แตกต่างกันในสังคมไทย เน้นการอบรมสั่งสอนให้เด็กหญิง เป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อย มีความสำรวมตนมากกว่าเด็กชาย ดังนั้นในการศึกษาเกี่ยวกับระดับจริยธรรมของ เพศหญิงและชาย จึงมักพบว่า เพศหญิงมี

ระดับจริยธรรม สูงกว่าเพศชาย และผลเช่นนี้ก็ปรากฏในงานวิจัยของดวงเดือน พันธุมนาวัน และ เพ็ญแข ประจวบจักษ์ (2524) แต่เมื่อเปรียบเทียบด้านสุขภาพจิตแล้วกลับพบว่า วัยรุ่นชายมีสุขภาพจิตดีมากกว่าวัยรุ่นหญิง ซึ่งอาจเป็นเพราะสังคมมีได้คาดหวังให้เด็กชายต้องมีความประพฤติเรียบร้อย จึงทำให้เด็กชายได้แสดงออกเต็มที่ เป็นการลดความกดดันที่อาจมีอยู่ในจิตใจ ช่วยให้มีสุขภาพจิตดี ส่วนการศึกษาของกลุ่มนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ (กรณีการ ฎุประเสริฐ. 2518) พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิง ทั้งที่เรียนและไม่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ ไม่มีความแตกต่างในเรื่องความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง แต่สำหรับกลุ่มนักเรียนชายหญิงที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนา จะมีความแตกต่างกันก็เฉพาะในด้านที่เกี่ยวกับรูปร่างภายนอกและบุคลิกลักษณะ เท่านั้น สำหรับในต่างประเทศได้มีการศึกษาเกี่ยวกับความผาสุกทางจิตใจโดยตรงและไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศเช่นกัน กล่าวคือ โคลเล็ท (Collette. 1984) ทำการสำรวจผู้สูงอายุชาวออสเตรเลียจำนวน 1,050 คน (ชาย 377 คน หญิง 671 คน) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจต่อชีวิตของเพศชายและหญิงว่าจะมีความแตกต่างกันหรือไม่ ตัวแปรที่ศึกษาคือระดับการศึกษา สุขภาพกาย ความพึงพอใจทางการเงิน ความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับสังคม (Subjective social integration) และขวัญกำลังใจ ผลพบว่าทั้งสองเพศมีความแตกต่างในเรื่องความพึงพอใจต่อชีวิตไม่เด่นชัดนัก กล่าวคือ ทั้งสองเพศมีคะแนนต่างกันเพียงเล็กน้อยในด้านการศึกษา สุขภาพกาย และความพอใจทางการเงิน เพศชายมีขวัญและกำลังใจสูงกว่าเพศหญิง เล็กน้อยแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สิ่งที่แตกต่างกันคือความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกับสังคม โดยเพศหญิงมีเครือข่ายทางสังคม (Social network) กว้างขวางกว่า

ผลการวิจัยเหล่านี้สนับสนุนว่า เพศหญิงและเพศชายไม่แตกต่างกันมากนักในเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพจิต การปรับตัว ตลอดจนขวัญและกำลังใจ ซึ่งเป็นเรื่องบ่งชี้ถึงระดับความผาสุกทางจิตใจ ผู้วิจัยจึงคาดว่าทั้งวัยรุ่นหญิงและวัยรุ่นชายมีระดับความผาสุกทางจิตใจไม่แตกต่างกัน

อายุ ลอว์ตัน (Lawton. 1983) กล่าวว่า ผู้สูงอายุที่มีความผาสุกย่อมแสดงถึงการมีคุณภาพชีวิต มีความผาสุกทางจิตใจและมองสภาพแวดล้อมแง่ดี ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้สูงอายุมักสนใจและหาโอกาสใกล้ชิดศาสนาโดยการปฏิบัติธรรมหรือพูดคุยธรรมะกับผู้รู้และพระสงฆ์เสมอ จึงทำให้เข้าใจความเป็นไปแห่งชีวิต มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่มีมิใช่เป็น

ข้อที่จะกล่าวอ้างว่าผู้สูงวัยกว่าเป็นผู้ที่มีความสุขทางจิตใจมากกว่า ผลการศึกษาสุขภาพจิตของกลุ่มวัยรุ่นไทย ดวงเดือน พันธุมนาวัน และ เพ็ญแข ประจวบจันทร์ (2524) พบว่าผู้ที่อ่อนวัยกว่ามีสุขภาพจิตดีกว่า กล่าวคือในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นที่ศึกษา (ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1) มีสุขภาพจิตดีมากกว่าวัยรุ่นตอนกลาง (ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3) อย่างไรก็ตาม ผลวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ อูชา ศรีจินดารัตน์ (2533) ซึ่งพบว่าในกลุ่มวัยรุ่นที่มีลักษณะการคบเพื่อนเหมาะสมมาก นักเรียนวัยรุ่นตอนปลาย (อายุ 18-21 ปี) มีสุขภาพจิตดีมากกว่าวัยรุ่นตอนกลาง (อายุ 15-17 ปี) สรุปจากการประมวลผล จะเห็นว่าอายุมิใช่ตัวบ่งชี้ว่าผู้ใดจะมีความสุขมากกว่ากัน ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ อีกเช่น ภูมิภาค สภาพแวดล้อมของครอบครัว ความใกล้ชิดศาสนา

สถานะทาง เศรษฐกิจและสังคม ในสังคมทั่วไปเรามักพบว่าผู้ที่มีสถานะทาง เศรษฐกิจและสังคมต่ำ เป็นผู้ด้อยโอกาสในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา ฐานะทาง เศรษฐกิจ หน้าที่การงาน และขาดการสนับสนุนทางสังคม เมื่อเกิดปัญหาชีวิตแล้วไม่รู้จะแก้ไขอย่างไรดี จึงเป็นแรงกดดันทำให้เกิดความเครียดสูง ปรับตัวเข้ากับสังคมยาก จากการศึกษาเกี่ยวกับความเครียด การแก้ปัญหา และการปรับตัวทางสังคมในกลุ่มหญิงพม่าที่มีความกดดัน แลง (Lang. 1991) ได้ศึกษากลุ่มตัวอย่าง เป็นหญิงอายุตั้งแต่ 25-45 ปี จำนวน 150 คน ข้อมูลเบื้องต้นพบว่าหญิงพม่าที่มีความเครียด เรือรังมักเป็นกลุ่มแม่บ้าน มีรายได้ต่ำ ในขณะที่กลุ่มหญิงพม่าที่มีความเครียดมากและกลุ่มที่ไม่มีความเครียด เป็นผู้ทำงานนอกบ้าน มีรายได้สูงกว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าความสามารถในการแก้ปัญหา ความเครียดตามบทบาท การสนับสนุนทางสังคม และความกดดัน (Depress) เป็นตัวพยากรณ์ระดับ การปรับตัวทางสังคม ในกลุ่มหญิงที่มีความเครียด เรือรังและกลุ่มที่ไม่มีความเครียด การสนับสนุนทางสังคมเป็นตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุดสำหรับการปรับตัวทางสังคม นอกจากนี้ยังพบว่า การสนับสนุนทางสังคมที่กลุ่มตัวอย่าง ได้รับนั้น ผู้ที่สนิทสนมที่สุดคือมารดา พี่น้อง เพศหญิง และ เพื่อนเพศหญิง อาจกล่าวได้ว่า ผู้มีรายได้ต่ำได้รับแรงกดดันจากสังคมรอบด้านจึงมีความสุขทางจิตใจน้อยกว่าผู้ที่มีรายได้สูง และสำหรับการศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพจิตของกลุ่มวัยรุ่นไทย (ดวงเดือน พันธุมนาวัน และ เพ็ญแข ประจวบจันทร์. 2524) จำนวน 917 คน อายุระหว่าง 13-18 ปี และกำลังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนเหล่านี้มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยวัดสุขภาพจิตโดยการวัดปริมาณความวิตกกังวล ความตื่นเต้นตกใจง่าย ความรู้สึกอึดอัด ๆ ผลการวิจัยไม่พบ

ความแตกต่างระหว่างสุขภาพจิตกับสถานะทาง เศรษฐกิจและสังคมของนักเรียน แต่เมื่อพิจารณาระดับ การศึกษาของบิดามารดา พบว่ามีความสัมพันธ์กับระดับสุขภาพจิตของนักเรียนอย่างเด่นชัด ผู้ที่มี สุขภาพจิตที่ดีที่สุดคือนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ทั้งในกรุงเทพมหานครและสงขลา)ที่บิดามารดา มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ป.4 ส่วนผู้ที่มีสุขภาพจิตต่ำสุดคือนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใน กรุงเทพมหานครที่บิดามารดามีระดับการศึกษาสูงกว่า ป.4 นอกจากนี้ยังมีผู้ศึกษาอัตโนมัตินหรือ ความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง การเห็นคุณค่าของงาน (ผู้ที่มีมองเห็นคุณค่าของการทำงานยอมเป็นผู้มี ความพึงพอใจต่อการทำงานสูง) อันเป็นคุณลักษณะที่มีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางจิตใจของผู้ที่มี ระดับฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคมต่างกันด้วย ตัวอย่างงานวิจัยเช่นการศึกษาของ กรรณิการ์ ภูประเสริฐ (2518) ทำการเปรียบเทียบอัตโนมัตินของเยาวชนที่เข้าเรียนและไม่เข้าเรียนใน โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศวิทย์ กลุ่มตัวอย่างอายุระหว่าง 13-18 ปี จำนวน 120 คน เครื่องมือ ที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถามความนึกคิดเกี่ยวกับตน (The Piers - Harris Children's Self-Concept Scale) ซึ่งกล่าวถึงลักษณะต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเอง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ความ นึกคิดเกี่ยวกับตนด้านพฤติกรรมที่เป็นส่วนรวม ด้านความวิตกกังวล ด้านความเป็นคนน่านิยม ด้าน ความสุขความพอใจ ด้านรูปร่างภายนอกและบุคลิกลักษณะ ด้านสติปัญญาและสภาพภายในโรงเรียน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน พบว่า เยาวชนกลุ่มสภาพเศรษฐกิจ และสังคมปานกลางมีความนึกคิดเกี่ยวกับตนสูงกว่าเยาวชนที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำ ใน ด้านที่เกี่ยวกับสติปัญญาและสภาพภายในโรงเรียน ด้านรูปร่างภายนอกและบุคลิกลักษณะ ด้านความ เป็นคนน่านิยม นอกนั้นไม่พบว่าแตกต่างกัน ในทำนองเดียวกัน อูชา ศรีจินดารัตน์ (2533) ศึกษาพบว่านักเรียนวัยรุ่นในภาคใต้ของไทย ผู้ที่เห็นคุณค่าของศาสนาสูงจะเห็นคุณค่าของงานสูงด้วย ผลเช่น นี้ปรากฏชัดเจนในนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธ นักเรียนที่ครอบครัวฐานะค่อนข้างต่ำ และในนักเรียน ที่บิดามีอาชีพค้าขาย สรุบจากการประมวลผลงานวิจัยแม้จะพบผลที่ไม่สอดคล้องกัน แต่ก็ทำให้คาด ได้ว่า นักเรียนที่บิดามารดามีฐานะ เศรษฐกิจอยู่ในระดับต่ำ มีระดับการศึกษาต่ำ จะมีความสามารถ ในการปรับตัวหรือมีความผาสุกทางจิตใจต่ำกว่านักเรียนที่บิดามารดามีฐานะ เศรษฐกิจสูง และมีระดับ การศึกษาสูง

สภาวะของครอบครัว ในสังคมตะวันตก (Hamburg & Takanishi, 1989) พบว่าในปัจจุบันมีจำนวนครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเพียงคนเดียวเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มมารดาที่อายุน้อย ฐานะยากจนและถูกสังคมทอดทิ้ง ซึ่งแน่นอนว่าบิดามารดาที่มีสภาพเช่นนี้ย่อมขาดคุณภาพและไม่สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรที่เกิดมาให้มีคุณภาพได้เช่นกัน จึงเป็นการผลักดันให้วัยรุ่นเข้าหายาเสพติด ประพฤติผิดทางเพศ ทำลายสุขภาพตนเองจนถึงการประกอบอาชญากรรม สิ่งเหล่านี้ส่งผลอันตรายต่อทั้งตนเองและผู้อื่น

สภาวะของครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความผาสุกทางจิตใจของบุคคล ครอบครัวที่มีความใกล้ชิดสนิทสนม สมาชิกจะรู้สึกอบอุ่น มองโลกในแง่ดีและพร้อมที่จะแบ่งปันความรู้สึกที่ดีนี้ให้แก่ผู้คนรอบข้าง แต่สำหรับครอบครัวที่บิดามารดามีความขัดแย้งกัน ดื้อสุร่าเป็นนิจ ครอบครัวอยู่ในสภาพเสี่ยงต่อการแตกแยก จะทำให้บุตรมีความเครียดสูง สุขภาพจิตเสื่อม มองโลกในแง่ร้าย ถ้าปรับตัวไม่ได้ก็จะมีพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาของสังคม จากการศึกษาของฟารานด์ (Pharand, 1990) เกี่ยวกับความเก็บกดของนักเรียนวัยรุ่น (ระดับ 10 และ 11) พบว่าการสั่งสมความเครียดและความสัมพันธ์ที่เปราะบางระหว่างบิดามารดาและบุตรวัยรุ่น มีความสำคัญอย่างมากต่อการบั่นทอนสุขภาพจิตของเด็กวัยรุ่น ซึ่งต่อมา ลินน์ (Lynn, 1991) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการปรับตัวของกลุ่มวัยรุ่น 3 กลุ่มที่มีบิดามารดาดีและไม่ดีมีสุร่า รายชื่อกลุ่มตัวอย่าง สุ่มจากครอบครัวปกติ 462 คน (ในจำนวนนี้มีวัยรุ่นที่บิดามารดาดีมีสุร่า 108 คน ไม่ดีมีสุร่า 354 คน) และจากสถานบำบัด 500 คน ผลการวิจัยพบว่าวัยรุ่นจากครอบครัวปกติที่มีบิดามารดาดีมีสุร่า มีความสามารถในการปรับตัวใกล้เคียงกับวัยรุ่นจากครอบครัวปกติที่บิดามารดาไม่ดีมีสุร่า และปรับตัวได้ดีกว่าวัยรุ่นจากสถานบำบัด วัยรุ่นจากครอบครัวปกติที่บิดามารดาทั้งดีและไม่ดีมีสุร่ามีความผาสุกไม่แตกต่างกัน (วัดจากการสนับสนุนทางสังคมและปริมาณความเครียด) และยังพบว่าวัยรุ่นทั้งในกลุ่มที่บิดามารดาดีมีสุร่าและไม่ดีมีสุร่าที่มีความเครียดต่ำ ได้รับการสนับสนุนทางสังคมสูง มีความผาสุกในระดับสูง แสดงว่าพฤติกรรมของบิดามารดาที่ดีมีสุร่าจะต้องเข้าสถานบำบัด มีอิทธิพลต่อความสามารถในการปรับตัวของบุตรวัยรุ่นแม้จะไม่เด่นชัดนัก อย่างไรก็ตามผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การสนับสนุนทางสังคมมีส่วนช่วยให้วัยรุ่นเหล่านี้มีความผาสุกมากขึ้น ซึ่งการสนับสนุนทางสังคมอาจหมายถึงการได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากบุคคลอื่นที่มีอาชีพบิดามารดา เช่น ครู อาจารย์ในโรงเรียน

คอยชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องแก่เยาวชน ดังนั้น ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนจึงควรตระหนักถึงความสำคัญในข้อนี้ ส่วนงานวิจัยของไทยที่แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีผลต่อสุขภาพจิตของวัยรุ่น (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉนิภ, 2524) พบจากการศึกษาว่าวัยรุ่นที่ปัญหาทางจิตมากคือผู้ที่มีทัศนคติไม่ดีต่อบิดาและต่อมารดา ผู้ที่รู้สึกว่าคุณพ่อคุณแม่เลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลน้อย ได้รับความสนับสนุนน้อยและมีความขัดแย้งในครอบครัวมาก กลุ่มที่มีปัญหาในครอบครัวเกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตมากที่สุดคือนักเรียนที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา นักเรียนที่มารดาไม่ได้ทำงานอาชีพและวัยรุ่นหญิง

อาจสรุปได้ว่า สภาวะความเสี่ยงของครอบครัวมีผลต่อจิตใจและพฤติกรรมของวัยรุ่น ก่อให้เกิดความเครียด สุขภาพจิตเสื่อม บั่นทอนความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัว เข้ากับสภาพแวดล้อม จนเป็นเหตุให้วัยรุ่นขาดความผาสุกทางจิตใจ ครอบครัวที่ปรองดองกัน บิดามารดาให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตร สนับสนุนบุตรให้มีความประพฤติสอดคล้องกับทัศนคติของสังคม บุตรจะเป็นผู้ที่มีชีวิตอยู่เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ขณะเดียวกันจะพบว่าครอบครัวที่บิดามารดามีระดับการศึกษาต่ำฐานะยากจน มักใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบใช้ความรักความสนับสนุนน้อย บิดามารดาไม่ค่อยใกล้ชิดบุตร จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บุตรมีปัญหาทางจิตและพฤติกรรม ส่วนในการพิจารณาว่าบุคคลอายุมากหรือน้อย เพศหญิงหรือเพศชาย ใครจะมีความสามารถในการปรับตัวหรือมีความผาสุกทางจิตใจมากกว่ากันนั้น ยังไม่อาจสรุปได้อย่างชัดเจน จึงกล่าวได้ว่าเพศและระดับอายุของนักเรียนไม่เกี่ยวข้องกับความสุขทางจิตใจ และนักเรียนที่มาจากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจสูง บิดามารดามีระดับการศึกษาสูง มีความผาสุกทางจิตใจมากกว่าผู้ที่มาจากครอบครัวลักษณะตรงข้าม และนักเรียนจากครอบครัวปกติมีความผาสุกทางจิตใจมากกว่านักเรียนจากครอบครัวสถานะเสี่ยง ดังนั้น สำหรับการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยจึงคาดว่า นักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาสูงและอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุนมาก ส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูง จะมีความผาสุกทางจิตใจมาก และนักเรียนจากครอบครัวปกติที่ได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา มีความผาสุกทางจิตใจมากกว่านักเรียนที่มีลักษณะตรงข้าม ส่วนนักเรียนในครอบครัวปกติที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูงและบิดามารดาส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูง ก็มีความผาสุกทางจิตใจมากกว่านักเรียนที่มีลักษณะตรงข้ามเช่นกัน

การคบเพื่อนกับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา

ตามหลักศาสนาแห่งพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการมีกัลยาณมิตร และกัลยาณมิตรนี้มีได้หมายถึง เพื่อนที่ดีอย่างในความหมายสามัญเท่านั้น แต่ยังหมายถึงบุคคลผู้เฝ้ายอมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทางหรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปในมรรคาแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง (พระเทพเวที 2532 : 622-623) ตัวอย่างธรรมภาษิตเกี่ยวกับการคบหามิตร เช่น

"การไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต และการบูชาคนควรบูชา นี่เป็นอนุคมมงคล"

"ผู้ใดแม้มิได้ทำความชั่ว แต่เกลือกกลั้วกับผู้ทำบาป ผู้นั้นย่อมพลอยถูกระวางในกรรมชั่ว

และเสื่อมเสียชื่อเสียงยิ่ง ๆ ขึ้น"

ดังนั้น เยาวชนที่มีโอกาสใกล้ชิดศาสนา หรือได้รับการฝึกอบรมทางศาสนาจากโรงเรียนหรือวัด ย่อมได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเลือกคบหากัลยาณมิตร หากได้รับคำชี้แนะที่ดีและรู้จักนำสิ่งที่เรียนรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน เช่น เลือกคบเพื่อนที่เป็นคนดีมีคุณธรรม ส่งเสริมซึ่งกันและกันไปสู่วิถีทางที่นำมาซึ่งความเจริญแห่งชีวิต

วัยรุ่นมักรวมกลุ่มกับเพื่อนที่มีลักษณะ ความคิดคล้ายคลึงกัน และเพื่อนยังมีอิทธิพลต่อการประพฤติปฏิบัติตัวของวัยรุ่นด้วย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัยรุ่นจึงต้องให้ความสนใจต่อการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของวัยรุ่น เพราะวัยรุ่นจะเลือกคบเพื่อนตามค่านิยมที่ตนได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว สัมนิท ชีวาลย์ (2529) ได้อ้างผลการวิจัยในประเทศซึ่งพบว่าความรู้สึกผูกพัน (Attachment) ต่อสังคมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการกระทำผิดของเด็กวัยรุ่น คนที่มีความผูกพันอย่างมากต่อสถาบันสังคม ก็คือคนที่ได้รับเอาความเชื่อและจริยธรรมในกรอบของสังคมเข้าไว้ เป็นการควบคุมภายในตนเอง จนมีแนวโน้มที่จะมีความรู้สึกเป็นอย่างมากว่าจะเกิดการสูญเสียถ้าจะกระทำในสิ่งที่สังคมจัดว่าเป็นการกระทำเบี่ยงเบน ซึ่งจากผลการศึกษาของ เขาพบว่า วัยรุ่นที่มีความผูกพันต่อสังคมต่ำ (ไม่สำนึกต่อผู้อื่น) และคบเพื่อนเกเร มีอัตราการทำผิดสูงที่สุด วัยรุ่นที่มีความรู้สึกผูกพันต่อครอบครัวสูง จะยอมรับค่านิยมของบิดามารดาไว้ในตัวของวัยรุ่นมากด้วย โดยที่ค่านิยมของบิดามารดาเหล่านี้ต้องเป็นค่านิยมที่ต่อต้านการกระทำผิด/งานทำนองเดียวกัน หากวัยรุ่นมีความรู้สึกผูกพันกับ

สถาบันสังคมอื่น ๆ เช่นโรงเรียนและวัด และยอมรับค่านิยมคุณธรรมทางพุทธศาสนาที่สังคมไทยยึดถือปฏิบัติอยู่ ย่อมส่งผลให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม ตลอดจนรู้จักเลือกคบหาเพื่อนที่คอยส่งเสริมซึ่งกันและกันในด้าน การประกอบคุณความดี งานวิจัยในต่างประเทศซึ่งศึกษาผลกระทบของกลุ่มเพื่อน โรงเรียน ครอบครัว และปัจจัยทางศาสนา ที่มีต่อการเสพล่งเสพลิตของวัยรุ่น (Stanley. 1990) เป็นการสำรวจนักเรียนระดับ 9-12 จำนวน 632 คน ใคยาให้ตอบแบบสอบถามทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการเสพล่งเสพลิต ผลการสำรวจพบว่าการคบเพื่อนำดี (การถูกครอบงำโดยเพื่อนที่ติดยา เพื่อนที่ดื่มจัด และเพื่อนที่ช้ำยาเสพลิต) ความล้มเหลวทางการเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการติดยาเสพลิตในวัยรุ่น แต่ปัจจัยทางศาสนา มีความสัมพันธ์ทางลบกับการติดยาเสพลิต วิธีการแก้ไขคือส่งเสริมให้เยาวชนเห็นคุณค่า เห็นความสำคัญของศาสนา ชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา นอกจากนี้การศึกษาเกี่ยวกับปัญหาเสพลิตในประเทศไทย (เสริน ปุณณะ หิตานนท์. 2517) พบผลสอดคล้องกันคือ นักเรียนนักศึกษาผู้ไม่เคยช้ำยาเสพลิตเลยมักจะมีเพื่อนสนิทที่ไม่ได้เสพลิต ในทางตรงข้าม ผู้ช้ำยาเสพลิตให้โทษส่วนมากจะมีเพื่อนสนิทที่ช้ำยาเสพลิตด้วย อัตราส่วนของผู้ช้ำยาเสพลิตจะสูงขึ้นตามจำนวนเพื่อนสนิทที่ช้ำยาเสพลิต สำหรับในกลุ่มผู้ไม่ช้ำยาเสพลิตถ้าทราบว่าเพื่อนสนิทคนใดคนหนึ่งช้ำยาเสพลิต เขาจะพยายามชักจูงให้เพื่อนสนิทเลิกเสพลิตโดยวิธีทำให้เพื่อนเข้าใจความปรารถนาดีของคนซึ่งคิดว่าดีกว่าการต่อต้าน นอกจากนี้ยังพบว่า การอาศัยอยู่กับพระตามวัดมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการช้ำยาเสพลิตด้วย กล่าวคือ การได้รับการอบรมสั่งสอนอย่างใกล้ชิดจากพระสงฆ์ ได้เรียนรู้ว่าสิ่งใดควรไม่ควร สิ่งใดสอดคล้องกับคาสอนตามหลักธรรมทางศาสนา ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนามากขึ้น เช่นกรณีของนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย ได้มีการเขียนเรียงความดีพิมพ์ในอนุสรณ์ของโรงเรียนว่า การได้เข้าเรียนในโรงเรียนดังกล่าว นักเรียนได้เรียนรู้หลักธรรมของพุทธศาสนาและได้ฝึกปฏิบัติกับพระอาจารย์ซึ่งทรงภูมิในเรื่องศาสนาโดยตรง ทำให้มีความเข้าใจและเลื่อมใสศรัทธาพุทธศาสนามากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีโอกาสพบปะ เพื่อนฝูงจากต่างโรงเรียน ได้คบเพื่อนใหม่ ได้ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งล้วนทำให้ เกิดความประทับใจและปรารถนาตัวว่าจะบำเพ็ญตนเป็นพุทธมามกะตลอดไป

จะ เห็นได้ว่า อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนในวัยรุ่นนั้นมีสูง และมักเป็นกลุ่มเพื่อนที่ชักนำไปใน

ทางเสื่อมเสีย แต่การมีความผูกพันใกล้ชิดกับสังคมน่าจะเป็นครอบครัว โรงเรียน โดยเฉพาะการ
 มีโอกาสใกล้ชิดศาสนาเห็นคุณค่าของศาสนา ช่วยให้อายุยืนประพัตติตอยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม
 หลีกเลี่ยงการเสพยา ยาเสพติด รู้จักคบหาเพื่อนที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนกันไปในทางที่ดี ทำให้
 คาดได้ว่า เยาวชนที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์และได้รับประโยชน์มากจากการเข้า
 ร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา มีลักษณะการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่าเยาวชนที่ไม่ได้เข้าเรียนใน
 โรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์

การคบเพื่อนกับการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว

วัยรุ่นที่มีเพื่อนมาก ถือว่าเป็นผู้ได้รับความนิยมชมชอบเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น จึงมักเลือก
 คบเพื่อนตามความพอใจของตนมากกว่าจะใช้เหตุผล และถ้าบิดามารดาหรือผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนใน
 การแนะนำการเลือกคบเพื่อนจะทำให้วัยรุ่นมีความรู้สึกต่อต้านและขุ่นเคือง เพราะคิดว่าผู้ใหญ่เข้ามา
 ก้าวก่ายในสิทธิของตน ซึ่งกลายเป็นสาเหตุให้เกิดการขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองกับวัยรุ่นได้ ดัง
 ตัวอย่างที่เห็นกันอยู่ทั่วไป

เมื่อวัยรุ่นห่างเหินจากบิดามารดา ก็จะมีโอกาสใกล้ชิดกับเพื่อนมาก อาจไปมาหาสู่เพื่อน
 ที่บิดามารดาไม่อยากจะคบ และอาจเป็นหนทางนำไปสู่การมีพฤติกรรมที่ไม่น่าปรารถนา เช่น จับกลุ่ม
 มั่วสุมตามสถานเริงรมย์ เสพกัญชา ยาเสพติด เล่นการพนัน เป็นต้น ในต่างประเทศได้มีการวิจัย
 เปรียบเทียบวัยรุ่นจากครอบครัวอเมริกันผิวขาวชั้นกลาง (ลาตทองโบ ภูอภิรมย์, 2530: 29; อ้างอิง
 มาจาก Watson & Lindgren, 1979) พบว่ากลุ่มที่มีอัตราเสี่ยงต่อการติดยาเสพติดสูงเป็นกลุ่ม
 ที่ขาดความรักและการสนับสนุนจากครอบครัว ไม่รู้จักควบคุมตนเอง มีความสัมพันธ์กับครอบครัวน้อย
 ซึ่งตรงข้ามกับกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเสพนิดน้อย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การอบรมเลี้ยงดูโดยให้ความรัก
 และสนับสนุน ให้ความใกล้ชิดกับบุตร จะทำให้บุตรมีความสามารถในการควบคุมตนเอง และไม่
 ถูกชักนำจากกลุ่มเพื่อนไปในทางเสื่อมเสีย ซึ่งยืนยันได้จากการศึกษาของแม็คบรูม (McBroom,
 1990) เกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวและกลุ่มเพื่อนในวัยรุ่นที่ดื่มสุราและใช้สารเสพติด ผลการวิจัย
 พบว่าการดื่มสุรา เสพกัญชาและสารเสพติดอื่น ๆ ของนักเรียนทั้งมัธยมต้นและมัธยมปลาย มีความ

สัมพันธ์สูงกับตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ปัญหาทางโรงเรียน และปัญหาทางจิตสังคม (Psychosocial) ส่วนการวิจัยในกลุ่มเพื่อนวัยรุ่นและทัศนคติต่อการวิจัยเป็นตัวทำนายที่ดีในเรื่องการเสพยาหรือดื่มสุรา นอกจากนี้ยังพบว่า การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวมีอิทธิพลต่อกลุ่มวัยรุ่นอายุน้อยมากกว่ากลุ่มวัยรุ่นอายุมาก แสดงว่าในขณะที่เยาวชนเพิ่งจะก้าวเข้าสู่วัยรุ่นหากได้รับความรักความเอาใจใส่ ตลอดจนได้เห็นแบบอย่างศาสนิกชนที่ดีจากบิดามารดา ย่อมเป็นการป้องกันมิให้วัยรุ่นคบเพื่อนที่มีความประพฤติไม่เหมาะสมกับวัยสถานของสังคม การศึกษาในประเทศไทยเกี่ยวกับบทบาทของครอบครัวในการป้องกันการติดยาเสพติด (ลาดทองใบ ภูภิรมย์, 2530) พบผลทำนองเดียวกันว่า เด็กนักเรียนที่รายงานว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่รักสนับสนุนมาก มีภูมิคุ้มกันทางยาเสพติด โดยปฏิเสธการชักจูงจากเพื่อนมากกว่านักเรียนที่รายงานว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนน้อย ขณะเดียวกัน นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการรักและสนับสนุนน้อยก็มีความใกล้ชิดกับยาเสพติดมากกว่า เช่นเดียวกับผลการศึกษาของเสริน ภูณูหิตานนท์ (2517) ที่พบว่านักเรียนนักศึกษาที่รายงานว่าใช้ยาเสพติด มักไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา และผู้ที่ไม่ใช้ยาเสพติดมักจะเป็นผู้ที่มาจากครอบครัวที่เป็นระเบียบเรียบร้อยและรักใคร่กลมเกลียว ผลที่เกิดขึ้นเช่นนี้สอดคล้องกับคำกล่าวของแมนเทล (นพวรรณ โชติบัณฑ์, 2531:146; อ้างอิงมาจาก Mantell, 1974) ซึ่งกล่าวว่า แม้กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของวัยรุ่น แต่กลุ่มเพื่อนเหล่านี้มิได้มีบทบาทในฐานะผู้ก่อกำเนิดทัศนคติและค่านิยมต่าง ๆ กลุ่มเพื่อนทำหน้าที่เพียงสนับสนุนหรือเป็นแรงเสริมค่านิยมตลอดจนรูปแบบของพฤติกรรมซึ่งได้เกิดขึ้นและพัฒนามาก่อนแล้วจากครอบครัวนั่นเอง

จึงกล่าวได้ว่า การที่วัยรุ่นจะมีพฤติกรรมนำบารภานาหรือไม่ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวเป็นสำคัญ บิดามารดาที่เห็นห่างกับบุตรมากเท่าใด ย่อมไม่มีโอกาสได้ชี้แนะหรืออบรมสั่งสอนบุตรให้มีความประพฤติอยู่ในกรอบที่ตนต้องการ ในทำนองเดียวกัน บุตรอาจมีอคติไปยอมรับค่านิยมคุณธรรมที่บิดามารดาปราสอนและยึดถือปฏิบัติอยู่ แต่จะไปที่ความใกล้ชิดสนิทสนมกับกลุ่มเพื่อนที่ตนพอใจ ยิ่งในกลุ่มผู้ที่มีอายุน้อยโอกาสที่จะถูกชักนำไปในทางเสื่อมเสียยิ่งมีมาก ตรงกันข้ามหากบิดามารดาให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตร และยังเป็นบิดามารดาที่ใกล้ชิดศาสนาด้วยแล้ว จะสามารถต้านทานอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนที่จะชักจูงบุตรไปในทางเสื่อมเสียได้มาก เนื่องจากว่าบิดามารดาจะคอยชี้แนะให้บุตรเข้าใจถึงการที่ตนส่งเสริมหรือขัดขวางพฤติกรรมบางอย่าง ตลอดจน

ประพจน์ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร จึงช่วยให้เกิดความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างบิดามารดากับบุตร ซึ่งเป็นที่คาดว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและสนับสนุนมาก บิดามารดาส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูง จะเป็นผู้มีพฤติกรรมการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่าผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในลักษณะตรงข้าม

การคบเพื่อนกับลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว

งานวิจัยหลายเรื่องได้ให้ความสนใจศึกษาลักษณะการคบเพื่อนของเยาวชน แต่ก็ เป็นเพียงตัวแปรในชั้นรอง ซึ่งใช้ประกอบกับตัวแปรอิสระอื่นที่ผู้วิจัยเหล่านั้นสนใจศึกษา สำหรับลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของ เยาวชนที่นำมาศึกษาหาความสัมพันธ์กับการคบเพื่อน ได้แก่ เพศ อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษาของบิดามารดา เป็นต้น ตัวอย่างงานวิจัยเหล่านี้ เช่น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยกับลักษณะทางจิตที่สำคัญของนิสิตชายหญิง ชั้นปีที่ 3 และ 4 (สุพงษ์ ชูเดช, 2534) ผู้วิจัยกำหนดให้ประสบการณ์ด้านกลุ่มเพื่อนเป็นประสบการณ์สำคัญด้านหนึ่งของการเรียนในมหาวิทยาลัย โดยเห็นว่าการมีกลุ่มเพื่อนที่ดี ได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ช่วยให้นิสิตมีการปรับตัวที่ดีในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น อีกทั้งช่วยเสริมสร้างจิตใจและบุคลิกภาพให้มั่นคงยิ่งขึ้น ในการสำรวจกลุ่มตัวอย่างจำนวน 273 คน เมื่อวิเคราะห์ตัวแปรประสบการณ์ด้านการคบเพื่อนกับกลุ่มตัวแปรภูมิหลัง (เพศ ระดับเศรษฐกิจ และระดับการศึกษาของบิดา) พบว่าประสบการณ์ด้านกลุ่มเพื่อนแปรปรวนไปตามเพศ กล่าวคือ ในกลุ่มนิสิตหญิงมีการคบเพื่อนเหมาะสมกว่ากลุ่มนิสิตชาย ส่วนระดับเศรษฐกิจและระดับการศึกษาของบิดา ไม่พบว่ามีความสำคัญทางสถิติ ซึ่งผลนี้สอดคล้องกับการศึกษาของอุษา ศรีจินดารัตน์ (2533) เกี่ยวกับพัฒนาการของเอกลักษณ์แห่งอิทธิของนักเรียนวัยรุ่นในภาคใต้ จำนวน 480 คน พบว่านักเรียนที่เลือกคบเพื่อนที่มีลักษณะเหมาะสมมาก เป็นผู้มีพัฒนาการทางอารมณ์เชิงสังคมสูง และนักเรียนหญิงมีพัฒนาการทางอารมณ์เชิงสังคมสูงกว่านักเรียนชาย แม้ว่าในงานวิจัยดังกล่าวจะไม่ได้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเพศกับลักษณะการคบเพื่อนโดยตรง แต่จากผลวิจัยทำให้พอจะสรุปได้ว่า นักเรียนหญิงน่าจะมีลักษณะการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่านักเรียนชาย ส่วนงานวิจัยของผ่องพรรณ แววิเศษ (2534) เกี่ยวกับพฤติกรรม

ทะเลาะวิวาทของนักเรียนอาชีวศึกษาจำนวน 250 คน เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนลักษณะการคบเพื่อนกับลักษณะภูมิหลัง ซึ่งได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อายุ และฐานะทางเศรษฐกิจ พบผลแต่เพียงว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีลักษณะการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่าผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และไม่พบว่าลักษณะการคบเพื่อนจะแปรปรวนไปตามอายุ หรือระดับทางเศรษฐกิจ จากรายงานการวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่มีอายุหรือระดับทาง เศรษฐกิจหรือระดับการศึกษาของบิดาแตกต่างกัน มีลักษณะการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมไม่แตกต่างกัน แต่ที่พบเด่นชัดในงานวิจัยคือ ความแตกต่างระหว่างเพศกับการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ดังนั้นผู้วิจัยจึงคาดว่านักเรียนหญิง เป็นผู้ที่มีลักษณะการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่านักเรียนชาย

จากการประมวลเอกสาร เกี่ยวกับการประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ความพอใจทางจิตใจ และพฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม สรุปได้ว่านักเรียนที่ได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งได้แก่การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และได้รับประโยชน์มากจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น นักเรียนจะมีความพอใจทางจิตใจมาก และมีลักษณะการคบเพื่อนเหมาะสมมาก ในขณะที่เดียวกัน นักเรียนที่ได้รับความรักสนับสนุนจากครอบครัวและบิดามารดาส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูง ก็มีความพอใจทางจิตใจและมีการคบเพื่อนที่เหมาะสมเหมือนกัน และในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาและการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว สามารถทำนายลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนวัยรุ่นได้

ลักษณะ ทางศาสนากับลักษณะ ทางพฤติกรรมศาสตร์

สปีลการ์และคนอื่นๆ (Brown & Lowe, 1951; citing Spilka and others, 1985) กล่าวว่า บุคคลที่มีความเชื่อในศาสนาจะเป็นผู้ที่มองโลกในแง่ดีกว่า มีบุคลิกภาพเปิดเผยกว่าและมีสัมพันธภาพกับครอบครัวดีกว่าบุคคลที่ไม่มีความเชื่อในศาสนา ส่วนสปีลการ์ก็ได้ประมวลงานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของครอบครัวและศาสนาซึ่งพบผลสอดคล้องกันว่า ครอบครัวที่บุตรยอมรับและ

ตระหนักถึงคุณค่าทางศาสนา เช่นเดียวกับบิดามารดา จะเป็นครอบครัวที่มีความสุขมากกว่าและมีสัมพันธภาพในครอบครัวดีกว่ากลุ่มที่ห่างเหินศาสนา (Spilka and others.1985:310) ประการสำคัญคือ ความใกล้ชิดศาสนาทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมน่าบรารถามากขึ้น วัยรุ่นที่มองเห็นคุณค่าและความสำคัญของศาสนามากเท่าใด จะมีพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดน้อยลงเท่านั้น (Stanley. 1990) ขณะเดียวกัน ควินน์ (Quinn. 1990) ก็พบว่าลักษณะทางศาสนาสามารถชี้ทำนายปริมาณความพึงพอใจ ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและรับรู้คุณค่าทางศาสนามีความพึงพอใจมาก ผู้ที่มองเห็นคุณค่าศาสนาเพียงเพื่อประโยชน์ของตนเองและเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา น้อยจะเป็นผู้ที่ขาดความพึงพอใจ สำหรับในประเทศไทยได้มีการศึกษาที่สนับสนุนว่าการมีบุคลิกภาพธรรมาธิปไตยทำให้นักศึกษานิเทศศาสตร์มีความวิตกกังวลน้อย (วัฒนา ศรีสัตย์วาจา. 2519) บุคลิกภาพดังกล่าวเกิดจากการได้รับการถ่ายทอดค่านิยมและทัศนคติทางศาสนาโดยอาศัยหลักธรรม 5 ด้านได้แก่ ศีลห้า ความซื่อตรง ความเพียร ความไม่เบียดเบียน และความไม่ประพฤติผิดธรรมนองคลองธรรม วัฒนา ศรีสัตย์วาจา ทำการศึกษาในกลุ่มนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 จากมหาวิทยาลัยสองแห่งจำนวนทั้งสิ้น 220 คน การวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าคุณธรรมทั้ง 5 ด้านมีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นต่อกัน และสรุปว่ากลุ่มนิสิตที่ศึกษามีทัศนคติต่อคุณธรรมเหล่านี้ ซึ่งหมายความว่ามีความพร้อมที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมดังกล่าว และปรากฏว่าคุณธรรมทั้ง 5 ด้านมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความวิตกกังวล แสดงว่าการมีคุณธรรมเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิต ไม่ก่อให้เกิดความวิตกกังวลซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของบุญกอบ วิสมิตะนันท์ (2524) ที่ทำข้อเสนอแนะว่าควรอบรมเยาวชนของชาติให้มีศีลธรรม อย่างน้อยให้ปฏิบัติตามศีลห้าโดยสม่ำเสมอ มีสติ-สัมปชัญญะ และหิริ-โอตตบะ เพราะจิตใจที่ได้รับการขัดเกลาจะเป็นจิตที่รักถูกรักดี ร่าเริงแจ่มใส อยู่กับความดีงามและเป็นจิตที่รู้จักตนเอง เมื่อบุคคลมีสุขภาพจิตดีสุขภาพกายก็ดีตามไปด้วย สังคมสงบสุขผู้ที่อยู่ในสังคมก็ได้รับแต่ความสุข

นอกจากความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาจะส่งผลต่อความพึงพอใจแล้ว หลักธรรมทางศาสนายังสอนให้เรารู้จักการเลือกคบหากัลยาณมิตรอีกด้วย สำหรับการมีกัลยาณมิตร ซึ่งหมายถึงการมีผู้คอยแนะนำ สั่งสอนให้คำปรึกษา เป็นเพื่อนที่มีระดับจิตใจสูงสามารถชี้แนะเราให้เข้าสู่แนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ด้ด้วยความรักและความจริงใจ งานวิจัยที่สนับสนุนว่า ผู้ที่รับ

รู้คุณค่าของศาสนาหรือมีความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาสูง จะมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมนั้นยังมีน้อย เรื่องที่พบคือการศึกษาของอุษา ศรีจินดารัตน์ (2533) สนับสนุนว่านักเรียนที่รับรู้คุณค่าของศาสนาสูง เป็นผู้ซึ่งคบเพื่อนที่มีลักษณะเหมาะสมมาก กล่าวคือ เลือกคบเพื่อนที่มีความขยันในการเรียนและการทำงาน มีคุณธรรม นักเรียนเหล่านี้ยังเป็นผู้มีพัฒนาการทางอารมณ์เชิงสังคมสูง มีสุขภาพจิตดีมากด้วย ส่วนงานวิจัยนอกเหนือจากนี้ก็มักจะเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมซึ่งนำไปสู่การมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับหลักศาสนาในพุทธศาสนา เช่น การไม่เสพสุรา ยาเสพติด (เสริน บุญชะหิตานนท์, 2517; ลาดทองใบ ภูภิรมย์, 2530) การไม่ทะเลาะวิวาทกับผู้อื่น (สมนึก ชัชวาลย์, 2529; ผ่องพรรณ แววิเศษ, 2534) เป็นต้น

ดังนั้น บุคคลที่มีศาสนาเป็นหลักยึดในชีวิตจะเป็นผู้ที่มองโลกในแง่ดี เข้าใจความเป็นไปของชีวิต รู้จักปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมชาวพุทธ บุคคลที่มีความเชื่อและปฏิบัติตามหลักธรรมศาสนาในพระพุทธศาสนา มองเห็นคุณค่าของศาสนา จะเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิต มีจิตใจเบิกบาน สุขภาพจิตดี มีความพอใจทางจิตใจ นอกจากนี้ หลักธรรมในพระพุทธศาสนายังสอนให้รู้จักเลือกคบหาบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตรอีกด้วยคือ การรู้จักหลีกเลี่ยงไม่คบหาเพื่อนที่จะชักนำไปสู่อบายมุขต่าง ๆ ซึ่งลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ที่น่าปรารถนาทั้ง 2 ประการ (ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) เป็นสิ่งที่ควรได้รับการสนับสนุนและปลูกฝังให้มีในเยาวชน ผู้วิจัยจึงคาดว่าผู้ที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากจะมีความพอใจทางจิตใจมากและมีการคบเพื่อนเหมาะสมมาก เช่นเดียวกับนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีโอกาสใกล้ชิดพระสงฆ์และวัด ได้ศึกษาพระธรรมและปฏิบัติดีเป็นประจำ จะมีส่วนช่วยให้เยาวชนเหล่านี้มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนามาก ขณะเดียวกันก็มีความพอใจทางจิตใจมาก และเลือกคบหาเพื่อนที่มีค่านิยมคุณธรรมดังที่สังคมเห็นว่าเหมาะสมว่าควร

นิยามปฏิบัติการ

ประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา ประกอบด้วยตัวแปร 2 ด้าน ได้แก่ ระยะเวลาที่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทาง

ศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น

ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นการรายงานของนักเรียนว่าได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มาเป็นเวลานานเพียงใดแล้ว ตอบเป็นจำนวนปี เดือน และวัน ตามที่เป็นจริง สำหรับผู้ที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ก็ให้ตอบว่าไม่เคยเรียน ซึ่งจะได้คะแนนเป็น 0 สำหรับข้อนี้

การได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา มีความหมายเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกหมายถึง ปริมาณความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาหนึ่ง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น ส่วนที่สองเป็นการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับคุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา นั้น ข้อคำถามสำหรับตัวแปรนี้แต่ละข้อประกอบด้วยประโยค 2 ประโยคที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน ประโยค (ก) ถามปริมาณความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น กิจกรรมการสวดมนต์ การฟังเทศน์ การทำบุญตักบาตร การให้ทาน การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม เป็นต้น มีมาตรฐานประกอบ 4 หน่วยเรียงลำดับตั้งแต่ "ทุกครั้ง" "บ่อยครั้ง" "น้อยครั้ง" จนถึง "ไม่เคยเลย" เกณฑ์การให้คะแนนเรียงลำดับตั้งแต่ 3, 2, 1, 0 ส่วนในประโยค (ข) จะถามความรู้สึกของผู้ตอบเกี่ยวกับคุณค่าที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นว่ามีมากน้อยเพียงใด มีมาตรฐานประกอบ 6 หน่วย ตั้งแต่ "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" คะแนนประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม ได้จากการนำคะแนนในประโยค (ก) คูณกับคะแนนในประโยค (ข) ข้อความที่จะใช้ในส่วนนี้มีจำนวน 10 ข้อ พิสัยคะแนนระหว่าง 0 กับ 180 ผู้ที่ได้คะแนนรวมสูงแสดงว่าเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนามาก และผู้ที่ได้คะแนนรวมน้อยแสดงว่าได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา น้อย

การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนหะสนุน หมายถึง การรับรู้ของนักเรียนว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองรักและยอมรับตนมากน้อยเพียงใด ได้ให้ความใกล้ชิดสนิทสนมและช่วยเหลือสนับสนุนตนมากน้อยเพียงใด ใช้เครื่องมือวัดของ ดวง เตือน พันธุมนาวัน และคนอื่น ๆ (2533) โดยให้นักเรียนตอบแบบวัดที่มี 10 ประโยค มีมาตรฐานประกอบ 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยคะแนนระหว่าง 10 กับ 60 คะแนน ผู้ที่ได้คะแนนสูงแสดงว่านักเรียนรับรู้ว่าคุณได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนหะสนุนมาก

การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ หมายถึง การรับรู้ของนักเรียนว่าบิดามารดาแสดงความเอาใจใส่ด้วยการชักจูงนักเรียน ให้เกิดความสนใจในการปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นสำหรับพุทธศาสนิกชน คือ การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา เพียงใด ซึ่งงานวิจัยนี้เน้นเกี่ยวกับการบริจาคทรัพย์หรือสิ่งของเพื่อเป็นทาน การให้ของขวัญไม่ถือโทษ การรักษาศีลห้า และการสวดมนต์ การฝึกสมาธิ เป็นต้น บิดามารดาได้อธิบายชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงการปฏิบัติดังกล่าวมาน้อยเพียงใด และคอยให้คำแนะนำและส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ตลอดจนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนในด้านการปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้มาน้อยเพียงใดใช้เครื่องมือวัดของ งามตา วณิชทานนท์ (2536) เป็นแบบวัดที่มี 30 ประโยค มีมาตรวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 30 กับ 180 ผู้ที่ได้คะแนนสูงแสดงว่ารับรู้ว่าบิดามารดาส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูง

ความเชื่อทางพุทธศาสนา หมายถึง การรับรู้และการยอมรับของบุคคลที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา อันประกอบด้วยส่วนสำคัญคือ ความเชื่อในเรื่องพระรัตนตรัย กฎแห่งกรรม บาป-บุญ นรก-สวรรค์ เอนกชาติ และการไปสู่นิพพาน วัดโดยแบบวัดความเชื่อทางพุทธศาสนาของ ดวงเดือน พันธมนาวิน และคนอื่นๆ (2533) ซึ่งเป็นแบบวัดที่ประกอบด้วย 10 ประโยค มีมาตรวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยคะแนนระหว่าง 10 ถึง 60 ผู้ที่ได้คะแนนสูงแสดงว่าเป็นผู้มีความเชื่อทางพุทธศาสนามาก

การปฏิบัติทางพุทธศาสนา หมายถึง ปริมาณความเป็นไปได้ที่บุคคลจะกระทำหรือเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยยึดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล และการทำสมาธิภาวนา ซึ่งเป็นภาระงดเว้นการทำชั่วหาแต่ความดี และรักษาจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์ วัดโดยแบบวัดการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ของ ดวงเดือน พันธมนาวิน และคนอื่นๆ (2533) เป็นแบบวัดที่ประกอบด้วย 10 ประโยค มีมาตรวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยคะแนนระหว่าง 10 กับ 60 ผู้ที่ได้คะแนนสูงแสดงว่าเป็นผู้มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามาก

ความผาสุกทางจิตใจ (Psychological well-being) หมายถึง การที่บุคคลมีความพึงพอใจในชีวิต พึงพอใจต่อการเรียนหรือการทำงาน ยอมรับตนเอง รับรู้ว่าตนมีความสามารถ

ควบคุมจัดการทำอะไรต่อสิ่งแวดล้อมได้ เปิดกว้างยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ มองโลกในแง่ดี มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง ทำให้สามารถปรับตัวและมีความสุขอยู่ในสังคมได้

สำหรับแบบวัดความผาสุกทางจิตใจนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยอาศัยจากแนวคิดและตัวอย่างข้อความจากเครื่องมือวัดของนักวิชาการต่างประเทศ เช่น ลอว์ตัน (Lawton. 1983) สตุลล์ (Stull. 1985) และ ริฟ (Ryff. 1989) ลักษณะแบบวัดเป็นแบบมาตรวัดประเมินค่า 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" มีข้อความถาม 12 ข้อ พิสัยคะแนนระหว่าง 12 กับ 72 คะแนน ผู้ที่ทำคะแนนได้สูงแสดงว่าเป็นผู้ที่มีความผาสุกทางจิตใจมาก

ลักษณะการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม หมายถึง การที่ผู้ตอบร่วมทำกิจกรรมที่มีประโยชน์มาก และปฏิเสธที่จะทำกิจกรรมที่ไร้ประโยชน์หรือมีโทษมากกับเพื่อน ๆ ไม่คล้อยตามการชักจูงของเพื่อนไปในทางเลื่อมเสีย เช่น เล่นการพนัน เสพสิ่งเสพติด และหนีเรียน เป็นต้น ใช้เครื่องมือวัดของ ดวงเดือน พันธุมนาวัน และคนอื่น ๆ (2536) วัดได้โดยให้นักเรียนรายงานพฤติกรรมของตนเองเกี่ยวกับเพื่อน มีทั้งหมด 15 ประโยค มีมาตรวัด 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 15 กับ 90 ผู้ที่ได้คะแนนสูงแสดงว่าผู้ตอบมีพฤติกรรมการคบเพื่อนไปในทางเหมาะสมมาก

ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปร 6 ตัว แบ่งเป็นข้อมูล 2 ชุด ดังนี้ ลักษณะทางชีวสังคมของเยาวชน มี 3 ตัวแปร เป็นการถามข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ ได้แก่ เพศ อายุ ชั้นเรียน

ภูมิหลังของบิดามารดา มี 3 ตัวแปร ได้แก่ ระดับการศึกษาของบิดามารดา ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว ลักษณะการอยู่ร่วมกันในครอบครัวหรือสภาวะทางครอบครัว

ระดับการศึกษาของบิดามารดา หมายถึง จำนวนปีที่บิดามารดาของนักเรียนได้รับการศึกษาในสถานศึกษา อยู่ในช่วงตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ถึง ระดับอุดมศึกษา

ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว พิจารณาจากคำตอบ 2 ด้านประกอบกัน คือ (1) ปริมาณรายได้รวมทั้งหมดที่ครอบครัวได้รับต่อเดือน (2) จำนวนสมาชิกในครอบครัวซึ่งใช้จ่ายจากรายได้ดังกล่าว แต่ละด้านแบ่งออกเป็น 3 ระดับ เมื่อนำมาพิจารณาจึงกลายเป็น 9 ระดับ ตามเกณฑ์ในการประเมินระดับเศรษฐกิจของครอบครัว ดังนี้

จำนวนสมาชิก รายได้ต่อเดือน	มากกว่า 8 คน	4 ถึง 8 คน	น้อยกว่า 4 คน
น้อยกว่า 6,000 บ.	1	2	3
6,001-12,000 บ.	4	5	6
12,001 บ.ขึ้นไป	7	8	9

ผู้ที่มีคะแนนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย เป็นผู้ที่มีระดับฐานะทาง เศรษฐกิจต่ำ ผู้ที่มีคะแนนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ย เป็นผู้ที่มีระดับฐานะทาง เศรษฐกิจสูง

สภาวะของครอบครัว หมายถึง สภาพความสมบูรณ์ภายในครอบครัวทั้งด้านกายภาพ และจิตใจ บุคคลสำคัญที่จะสร้างความสมบูรณ์ให้แก่ครอบครัวได้มากที่สุดคือบิดามารดา งานวิจัยนี้ แบ่งสภาวะทางครอบครัวเป็น 2 ลักษณะคือ ครอบครัวที่มีสภาวะเสี่ยง และครอบครัวที่มีสภาวะปกติ

-ครอบครัวที่มีสภาวะเสี่ยง หมายถึง ครอบครัวที่มีสภาพขาดความสมบูรณ์ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับบิดามารดา ซึ่งอาจปรากฏได้หลายลักษณะ ในการศึกษานี้หมายถึงครอบครัว 2 ประเภทคือ (1) ครอบครัวที่ขาดบิดาหรือมารดาด้วยสาเหตุต่าง ๆ เช่น หย่าร้าง แยกกันอยู่ เสียชีวิต ซึ่งบิดาหรือมารดาอาจมีภรรยาหรือสามีใหม่หรือเขาวชนอาจไปอยู่กับบุคคลที่สาม เช่น ปู่ย่า ตายาย หรือญาติผู้ใหญ่ เป็นต้น ค่าตอบส่วนนี้ได้จากการสอบถามถึงสภาวะภาพสมรสของบิดามารดา และลักษณะการอยู่ร่วมกันในครอบครัว

(2) ครอบครัวที่มีบิดามารดาอยู่ร่วมกันครบถ้วน แต่นักเรียนรับรู้ว่าบิดามารดา ขาดความปรองดองกัน ทะเลาะวิวาทกันบ่อยครั้ง ทำให้ครอบครัวเกิดความเครียด

-ครอบครัวที่มีสภาวะปกติ หมายถึง ครอบครัวที่บิดามารดาอยู่ร่วมกัน และ นักเรียนรับรู้ว่ามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน รักษาครอบครัวปรองดองกัน

สำหรับครอบครัวที่บิดามารดาอยู่ร่วมกัน ซึ่งอาจมีลักษณะที่เป็นไปได้ทั้ง 2 กรณี คือ ครอบครัวที่มีสภาวะปกติและครอบครัวที่มีสภาวะ ะเสี่ยงประเภทที่ 2 ดังความหมายข้างต้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงใช้แบบวัดสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาของ ดวงเดือน พันธุมนาวิณ และคนอื่น ๆ (2536) เพื่อแบ่งประเภทของครอบครัวดังกล่าว

สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาที่อยู่ร่วมกัน ซึ่งนักเรียนรับรู้ว่ามีความรักใคร่ปรองดองกัน พுகุญปรึกษาหารือกัน หรือพึ่งพาอาศัยกันได้ มากน้อยเพียงใด การรับรู้สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาที่ยังอยู่ร่วมกัน ใช้แบบวัดของดวงเดือน พันธุมนาวิณ และคณะ (2536) มีจำนวน 10 ประโยค แต่ละประโยคมีมาตรฐานประกอบ 6 หน่วย จาก "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 10 ถึง 60 แต่ละประโยคมีมาตรฐานประกอบ 6 หน่วย พิสัยคะแนนระหว่าง 10 กับ 60 ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ที่มีคะแนนอยู่ในเปอร์เซ็นต์ 1-30 จัดเป็นผู้ที่รับรู้ว่ามีสัมพันธภาพไม่ดีต่อกัน ส่วนผู้ที่มีคะแนนอยู่ในเปอร์เซ็นต์ 30 ขึ้นไป เป็นผู้รับรู้ว่ามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนหญิงที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิยและได้รับประโยชน์มากจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีลักษณะทางศาสนา (ได้แก่ ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (ได้แก่ ความเผลอทางจิตใจ การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม)มากกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบอื่น ๆ ที่แบ่งตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน
2. นักเรียนซึ่งอยู่ในครอบครัวปกติที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิย และได้รับประโยชน์มากจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีลักษณะทางศาสนา (ได้แก่ ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (ได้แก่ ความเผลอทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) มากกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบอื่น ๆ ที่แบ่งตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน

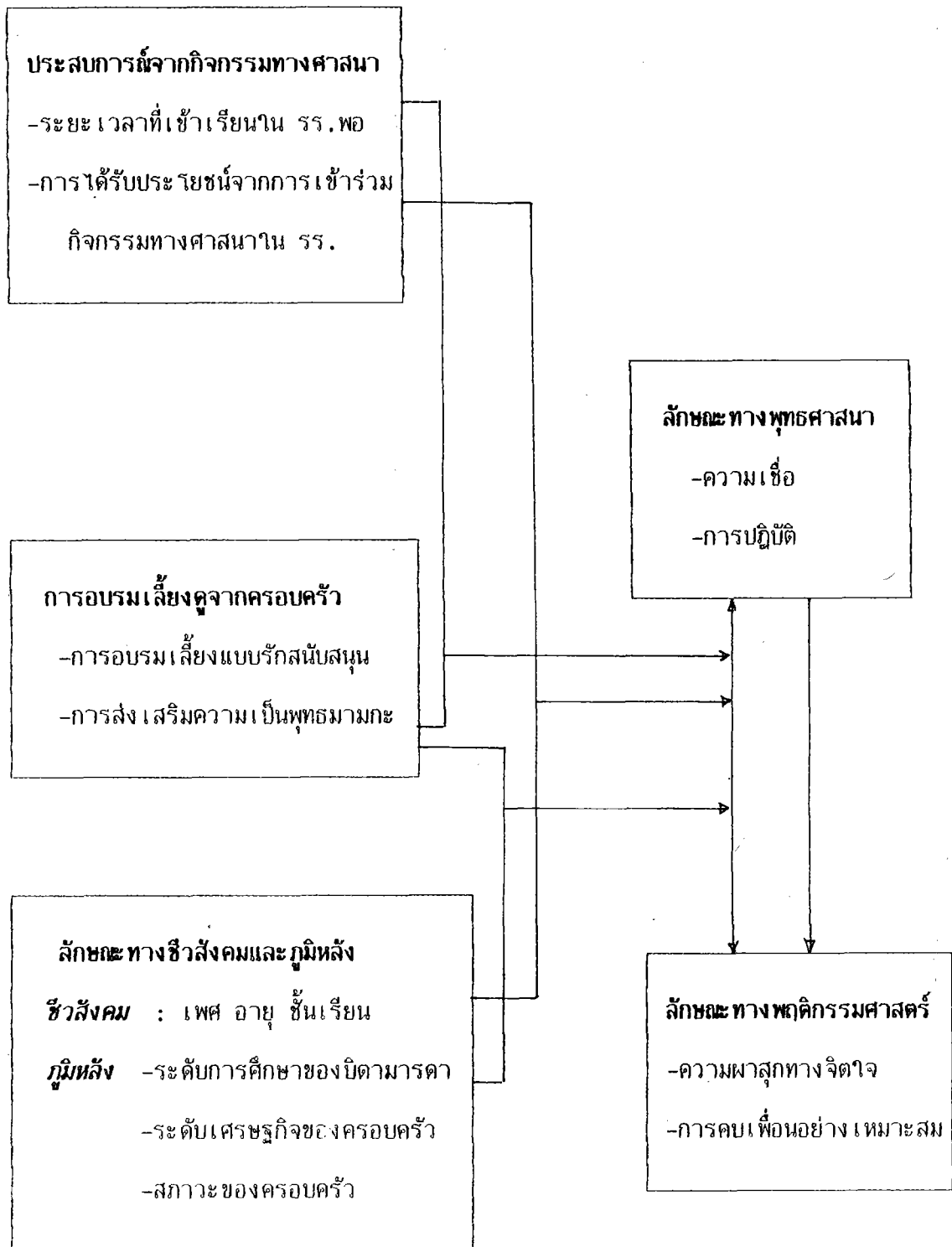
3. นักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาสูง ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุมนมากและ บิดามารดาส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูง มีลักษณะทางศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ มากกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบกับอื่น ๆ ที่แบ่งตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน

4. นักเรียนซึ่งอยู่ในครอบครัวปกติ มีระดับทางเศรษฐกิจสูง และบิดามารดาส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูง มีลักษณะทางศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์มากกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบกับอื่น ๆ ที่แบ่งตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน

5. นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้รับประโยชน์มากจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น บิดามารดาส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูง มีลักษณะทางศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์มากกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบกับอื่น ๆ ที่แบ่งตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน

6. ประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา (ได้แก่ ระยะเวลาในการเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น) ร่วมกับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว (ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุมน การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) สามารถทำนายลักษณะทางศาสนาของนักเรียน และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียน ได้ดีกว่าการใช้ตัวแปรเพียงชุดใดชุดหนึ่ง

7. ลักษณะทางศาสนา (ความเชื่อทางศาสนา และการปฏิบัติทางศาสนา) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) ในปริมาณที่แตกต่างกันไปตามลักษณะชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว

ภาพประกอบ 1 แผนผังแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กับลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนวัยรุ่น เป็นการศึกษาภาคสนาม(Field study) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ 5 ชุดด้วยกัน ได้แก่ การได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ลักษณะภูมิหลังของเยาวชนและครอบครัว ลักษณะทางศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของเยาวชนไทย ในบทนี้จะได้กล่าวถึงลักษณะของกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการเลือกตัวอย่าง เครื่องมือวัดตัวแปรต่าง ๆ วิธีดำเนินการเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนชายและหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ในปีการศึกษา 2535 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งในโรงเรียนเหล่านี้มีนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายและหญิง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ในปีการศึกษา 2535 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน 145 คน และเพื่อนร่วมโรงเรียนและระดับชั้นเดียวกันแต่ไม่ได้เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อีกจำนวน 140 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 285 คน

ลักษณะ เฉพาะของกลุ่มตัวอย่าง ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดลักษณะ เฉพาะของกลุ่มตัวอย่างไว้ 2 ประการ คือ (1) เป็นนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์จำนวนหนึ่ง และเพื่อนร่วมโรงเรียนและระดับชั้นเรียนเดียวกันอีกเป็น

จำนวนใกล้เคียงกัน และ (2) เป็นนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาแก่นักเรียนจำนวนหนึ่งและนักเรียนจากครอบครัวปกติในจำนวนใกล้เคียงกัน

จากหลักฐานการวิจัยในอดีต เกี่ยวกับสภาวะเสี่ยงทางครอบครัวของเยาวชนไทยโดยทั่วไป ดวงเดือน พันธมนาวิน และคนอื่น ๆ (2536) พบว่านักเรียนประมาณร้อยละ 20 เป็นนักเรียนที่ขาดบิดามารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือขาดทั้งสองฝ่าย ซึ่งในการศึกษานี้จัดว่าเป็นนักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวเสี่ยงประเภทที่ 1 คือสภาวะครอบครัวแตกแยก บิดามารดาหย่าร้าง แยกกันอยู่ ขาดบิดาหรือมารดาหรือทั้งสองฝ่าย ทำให้คาดว่าในจำนวนนักเรียน 100 คน จะมีนักเรียนจากครอบครัวเสี่ยงประเภทที่ 1 ประมาณ 20 คน (ซึ่งในการวิจัยนี้พบใกล้เคียงกันว่า นักเรียนที่ขาดบิดาหรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือขาดทั้งสองฝ่ายมี 67 คน คิดเป็นร้อยละ 23.51) เหลือนักเรียนจากครอบครัวที่มีบิดามารดาอาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัวประมาณ 80 คน ซึ่งส่วนหนึ่งจะเป็นนักเรียนที่มาจากครอบครัวในสภาวะเสี่ยงประเภทที่ 2 คือ บิดามารดาอยู่ร่วมกันแต่สัมพันธ์ภาพระหว่างบิดามารดาไม่ราบรื่น ขาดความปรองดองกัน และอีกส่วนหนึ่งเป็นนักเรียนจากครอบครัวสภาวะปกติ ผู้ที่หาคะแนนจากแบบวัดสัมพันธ์ภาพระหว่างบิดามารดาอยู่บนเบอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 1-30 (พิสัยของคะแนนในกลุ่มตัวอย่างอยู่ระหว่าง 18 กับ 60 คะแนน ค่าเบอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 30 คือ 43 คะแนน) จัดเป็นผู้ที่อยู่ในกลุ่มครอบครัวเสี่ยง (แม้ว่าบิดามารดาจะอยู่ร่วมกันก็ตาม) ส่วนผู้ที่ได้คะแนนจากแบบวัดอยู่บนเบอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 30 ขึ้นไปจัดเป็นผู้ที่อยู่ในกลุ่มครอบครัวสภาวะปกติ ดังนั้นในกลุ่มตัวอย่างจึงปรากฏจำนวนนักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวเสี่ยงและครอบครัวปกติ ดังแสดงในตาราง

		สภาวะทางครอบครัว		
		ปกติ	ครอบครัวเสี่ยง	
โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์	ไม่เรียน	69	69	138
	เรียน	77	68	145
รวม				283

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง เก็บข้อมูลจากนักเรียนระดับชั้นปลาย 1, 2 และ 3 ของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยอนาคาราม แล้วตรวจสอบว่านักเรียนเหล่านี้เรียนอยู่ในโรงเรียนสามัญศึกษาแห่งใดบ้าง โดยมีเกณฑ์ว่าแต่ละระดับชั้นเรียนของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย จะต้องมึนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนมัธยมเดียวกันไม่น้อยกว่า 5 คน จากนั้นจึงไปเก็บข้อมูลจากนักเรียนที่เรียนร่วมโรงเรียนและระดับชั้นเดียวกัน แต่ไม่ได้เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายมาจากวงกลมเสี่ยงกันกับที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย โดยให้มีจำนวนนักเรียนชายและหญิงในปริมาณเท่า ๆ กัน

เครื่องมือวัดตัวแปร

เครื่องมือวัดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบวัดที่ถามเกี่ยวกับ การได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว ลักษณะ ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง ความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการเลือกคบเพื่อนอย่างเหมาะสม แบบวัดในแต่ละฉบับมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แบบวัดประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา ประกอบด้วยตัวแปร 2 ด้าน เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยให้ผู้ตอบขีดตัวเลือกหรือเติมคำลงในช่องว่าง ได้แก่

(1) ระยะเวลาที่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย วัดโดยให้นักเรียนรายงานว่าได้เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมาเป็นระยะเวลาานเพียงใดแล้ว ตอบเป็นจำนวนปี เดือน และวัน ตามที่เป็นจริง สำหรับผู้ที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยก็ให้ตอบว่าไม่เคยเรียน ซึ่งจะได้คะแนนเป็น 0 สำหรับข้อนี้

(2) การได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา ประกอบด้วยแบบวัด 2 ส่วน ส่วนแรกคือ แบบวัด ปริมาณการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น และส่วนที่สองคือแบบวัด การรับรู้คุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา

ข้อความที่ใช้วัดตัวแปรส่วนที่หนึ่งและส่วนที่สอง จะเป็นประโยชน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกัน

ประโยค (ก) ถามปริมาณความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น การสวดมนต์ การฟังเทศน์ การทำบุญตักบาตร การให้ทาน การบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น มีมาตรประกอบ 4 หน่วย ตั้งแต่ "ทุกครั้ง" "บ่อยครั้ง" "น้อยครั้ง" จนถึง "ไม่เคยเลย" เกณฑ์การให้คะแนนเรียงลำดับตั้งแต่ 3, 2, 1, 0 และในประโยค (ข) ถามผู้ตอบเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าของกิจกรรมนั้น ๆ เพียงใด มีมาตรประกอบ 6 หน่วย ตั้งแต่ "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" คะแนนการได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา คือ คะแนนจากประโยค (ก) คูณคะแนนจากประโยค (ข) แบบวัดนี้จะประกอบด้วยข้อความในลักษณะเดียวกันจำนวน 10 ข้อ พิสัยคะแนนระหว่าง 0 กับ 180 ผู้ที่ได้คะแนนรวมสูงแสดงว่าเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนามาก พิสัยคะแนนในกลุ่มตัวอย่างนี้อยู่ระหว่าง 9 กับ 180 คะแนน

ผู้วิจัยสร้างข้อความทั้งหมดจำนวน 46 ข้อ ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างทั้งในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และโรงเรียนสามัญศึกษา จำนวน 128 คน จากนั้นจึงพิจารณาข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกสูงที่สุดเพียง 10 ข้อ (ค่าที่อยู่ระหว่าง 3.54 ถึง 7.56) ค่าความเชื่อมั่นเมื่อทดลองใช้เท่ากับ .81 และเมื่อนำมาใช้ในการวิจัยนี้มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .83

ตัวอย่างข้อความในแบบวัดประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

(0) (ก) ฉันได้ฟังเทศน์ที่โรงเรียนในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น

—————
 ทุกครั้ง   บ่อยครั้ง   น้อยครั้ง   ไม่เคยเลย

(ข) การได้ฟังเทศน์ที่โรงเรียนในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ช่วยเตือนใจให้ฉันกระทำแต่ความดี

—————
 จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

เกณฑ์การให้คะแนน ข้อความในแบบวัดนี้มี 2 ลักษณะ คือ ในประโยค (ก) ให้คะแนนจาก 3,2,1,0 ตามลำดับจาก "ทุกครั้ง" จนถึง "ไม่เคยเลย" และในประโยค (ข) ให้คะแนน

กรณีข้อความทางบวก จาก 6,5,4,3,2,1 ตามลำดับจาก "จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย" ส่วนกรณีข้อความทางลบจะเป็นการให้คะแนนในลักษณะตรงข้าม

2. **แบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน** แบบวัดนี้มีข้อความเกี่ยวกับการปฏิบัติของมารดาที่มีต่อผู้ตอบ เป็นการวัดการรับรู้ของนักเรียนว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองรักและยอมรับตนมากน้อยเพียงใด ให้ความใกล้ชิดสนิทสนมและช่วยเหลือสนับสนุนตนมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยใช้แบบวัดของดวงเดือน พันธุมนาวิน และคนอื่นๆ (2533) มีจำนวน 15 ข้อ แต่ละข้อมีมาตราประกอบการประเมิน 6 หน่วย ให้เลือกตอบจาก "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยคะแนนที่เป็นไปได้คือ 15 กับ 90 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89 สำหรับการวิจัยนี้มีพิสัยคะแนนระหว่าง 15 กับ 90 คะแนน และค่าความเชื่อมั่นเพิ่มขึ้นคือ .94

ตัวอย่างแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน

(0) แม่แสดงให้ฉันรู้ว่าท่านรักฉันมาก

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

เกณฑ์การให้คะแนน ข้อความในแบบวัดนี้มี 2 ลักษณะ คือ ข้อความทางบวกและข้อความทางลบ การให้คะแนนจึงมี 2 กรณี คือ กรณีข้อความทางบวก การให้คะแนนให้จาก 6, 5, 4, 3, 2, 1 ตามลำดับจาก "จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย" ส่วนกรณีข้อความทางลบ จะเป็นการให้คะแนนในลักษณะตรงข้าม

3. **แบบวัดการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ** แบบวัดนี้มีข้อความเกี่ยวกับการปฏิบัติของบิดามารดาที่มีต่อผู้ตอบ เป็นการวัดการรับรู้ของนักเรียนว่าบิดามารดาแสดงความเอาใจใส่ด้วยการชักจูงนักเรียนให้เกิดการปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นสำหรับพุทธศาสนิกชน คือ การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา เพียงใด ซึ่งในงานวิจัยนี้เน้นเกี่ยวกับการบริจาคทรัพย์สินหรือสิ่งของเพื่อเป็นทาน การให้ภัยไม่ถืออภรรธ การรักษาศีลห้า และการสวดมนต์ การฝึกสมาธิ เป็นต้น บิดามารดาได้อธิบายให้นักเรียนเข้าใจถึงการปฏิบัติดังกล่าวมากน้อยเพียงใด คอยแนะนำส่งเสริม

ให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา และเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนในด้านการปฏิบัติ ตามหลักธรรมเหล่านี้มีอย่างน้อยเพียงใด ผู้วิจัยใช้แบบวัดของ งามตา วนิทานนท์ (2536) จำนวน 30 ข้อ แต่ละข้อมีมาตราประกอบการประเมิน 6 หน่วย ให้เลือกตอบจาก "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยคะแนนระหว่าง 30 กับ 180 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .77 เมื่อนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีพิสัยคะแนนระหว่าง 55 กับ 180 คะแนน และมีค่าความเชื่อมั่นเพิ่มขึ้นคือ .89

ตัวอย่างแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบส่งเสริมให้เป็นพุทธมามกะ

(0) แม่ชักชวนลูกให้บริจาคเสื้อผ้า เครื่องใช้ และของเล่นแก่เด็กยากจน
 ความที่โรงเรียนเชิญชวนมา

จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
------------	------	--------------	-----------------	---------	------------

(00) แม่บอกฉันว่าการตัดทาสมาธิจะทำให้ฉันเรียนหนังสือเก่ง

(000) แม่พาฉันไปซื้อเบียร์หรือเหล้าให้ท่าน

เกณฑ์การให้คะแนน ข้อความในแบบวัดนี้มี 2 ลักษณะคือ ข้อความทางบวกและข้อความทางลบ การให้คะแนนจึงมี 2 กรณี คือ กรณีข้อความทางบวก การให้คะแนนให้จาก 6, 5, 4, 3, 2, 1 ตามลำดับจาก "จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย" ส่วนกรณีข้อความทางลบ จะเป็นการให้คะแนนลักษณะตรงข้าม

4. ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปร 6 ตัว แบ่งเป็นข้อมูล 2 ชุด ดังนี้ ลักษณะทางชีวสังคมของเยาวชน มี 3 ตัวแปร เป็นการถามข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบได้แก่ เพศ อายุ ชั้นเรียน โดยให้ผู้ตอบรายงานตามความเป็นจริง

ภูมิหลังของครอบครัว มี 3 ตัวแปรด้วยกัน ให้นักเรียนรายงานเกี่ยวกับระดับการศึกษาของบิดามารดา รายได้ของครอบครัว ตามความเป็นจริง โดยเติมข้อความหรือเลือกคำตอบที่ผู้วิจัยจัดสร้างขึ้น และตัวแปรสุดท้ายคือ

สภาวะของครอบครัว ใช้แบบวัดของดวงเดือน พันธุนานิน และคนอื่น ๆ (2536) ซึ่งวัดการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาที่ยังอยู่ด้วยกัน เพื่อแบ่งกลุ่มนักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวเสี่ยงและสภาวะครอบครัวปกติ แบบวัดมีจำนวน 10 ประโยค แต่ละประโยคมีมาตราประกอบ 6 หน่วย ตั้งแต่ "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยคะแนนที่เป็นไปได้คือ 10 กับ 60 คะแนน ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .85 สำหรับการวิจัยครั้งนี้มีพิสัยคะแนนระหว่าง 18 กับ 60 คะแนน และค่าความเชื่อมั่น .88

ตัวอย่างข้อความในแบบวัดสภาวะเสี่ยงทางครอบครัว

(0) แม่ของฉันมักมีเรื่องกลุ่มใจเนื่องจากพ่อเป็นเหตุ

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

เกณฑ์การให้คะแนน ข้อความในแบบวัดนี้มี 2 ลักษณะ คือ ข้อความทางบวกและข้อความทางลบ การให้คะแนนจึงมี 2 กรณี คือ กรณีข้อความทางบวก การให้คะแนนให้จาก 6, 5, 4, 3, 2, 1 ตามลำดับจาก "จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และ ไม่จริงเลย" ส่วนกรณีข้อความทางลบ จะเป็นการให้คะแนนในลักษณะตรงข้าม

5. แบบวัดความเชื่อทางพุทธศาสนา เป็นแบบวัดที่ถามผู้ตอบเกี่ยวกับเรื่องพระรัตนตรัย กฎแห่งกรรม บุญ-บาป นรก-สวรรค์ ความเป็นเอกชาติ และการไปสู่นิพพาน สร้างโดยดวงเดือน พันธุนานิน และคนอื่น ๆ (2533) มีจำนวน 10 ข้อ ลักษณะแบบวัดแต่ละข้อเป็นประโยคบอกเล่าประกอบมาตรา 6 หน่วย พิสัยคะแนนระหว่าง 10 กับ 60 มีค่าความเชื่อมั่นซึ่งวัดในกลุ่มเยาวชนเท่ากับ .69 สำหรับการวิจัยครั้งนี้มีพิสัยคะแนนระหว่าง 26 กับ 59 คะแนน และค่าความเชื่อมั่นลดลงคือ .58

ตัวอย่างแบบวัดความเชื่อทางพุทธศาสนา

(0) ฉันเชื่อว่าการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจะทำให้ฉันมีความสุขอย่างแท้จริง

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

เกณฑ์การให้คะแนน ข้อความในแบบวัดนี้มี 2 ลักษณะ คือ ข้อความทางบวกและข้อความทางลบ การให้คะแนนจึงมี 2 กรณี คือ กรณีข้อความทางบวก การให้คะแนนให้จาก 6, 5, 4, 3, 2, 1 ตามลำดับจาก "จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย" ส่วนกรณีข้อความทางลบ จะเป็นการให้คะแนนในลักษณะตรงข้าม

6. แบบวัดการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เป็นแบบวัดที่ถามผู้ตอบเกี่ยวกับปริมาณความเป็นไปได้ที่บุคคลจะกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยยึดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล และการทำสมาธิภาวนา แบบวัดนี้สร้างโดย ดวงเดือน พันธุมนาวัน และคนอื่นๆ (2533) มีจำนวน 10 ข้อ ลักษณะแบบวัดในแต่ละข้อเป็นประโยคประกอบมาตรฐาน 6 หน่วย พิสัยคะแนนระหว่าง 10 กับ 60 มีค่าความเชื่อมั่นซึ่งวัดจากกลุ่มเยาวชนเท่ากับ .64 สำหรับการวิจัยครั้งนี้มีพิสัยคะแนนระหว่าง 17 กับ 58 คะแนน และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .66

ตัวอย่างแบบวัดการปฏิบัติทางพุทธศาสนา

(0) ฉันพร้อมที่จะพูดบด ถ้าคำพูดนั้นจะช่วยฉันได้รับประโยชน์

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

เกณฑ์การให้คะแนน ข้อความในแบบวัดนี้มี 2 ลักษณะ คือ ข้อความทางบวกและข้อความทางลบ การให้คะแนนจึงมี 2 กรณี คือ กรณีข้อความทางบวก การให้คะแนนให้จาก 6, 5, 4, 3, 2, 1 ตามลำดับจาก "จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย" ส่วนกรณีข้อความทางลบ จะเป็นการให้คะแนนในลักษณะตรงข้าม

7. แบบวัดความผาสุกทางจิตใจ เป็นแบบวัดที่ถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิต ความพึงพอใจต่อการเรียน หรือการทำงาน ยอมรับตนเอง ระบุว่าตนมีความสามารถควบคุมจัดการต่อสิ่งแวดล้อมได้ เปิดใจกว้างยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ มองโลกในแง่ดี มีสัมพันธภาพที่ดีที่ดีกับบุคคลรอบข้าง เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยอาศัยการศึกษาจากแนวคิดตัวอย่าง

ข้อความจากเครื่องมือวัดของนักวิชาการต่างประเทศ เช่น ลอว์ตัน (Lawton. 1983) สตัล (Stull. 1985) และริฟ (Ryff. 1989) ลักษณะแบบวัดในแต่ละข้อเป็นประโยคบอกเล่าประกอบมาตรฐาน 6 หน่วยจาก "จริงที่สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" ผู้วิจัยสร้างข้อคำถามทั้งหมดจำนวน 23 ข้อ ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 128 คน เมื่อหาค่าอำนาจจำแนกแล้วจึงตัดข้อความออกเหลือ 12 ข้อ (ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 5.43 ถึง 9.48) ค่าความเชื่อมั่นเมื่อทดลองใช้คือ .83 และเมื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้มีค่าลดลง คือ .77 พิสัยคะแนนของแบบวัดนี้อยู่ระหว่าง 12 กับ 72 คะแนน และพิสัยของกลุ่มตัวอย่างอยู่ระหว่าง 15 กับ 71 คะแนน

ตัวอย่างแบบวัดความผาสุกทางจิตใจ

(0) เมื่อเปรียบเทียบกับคนในวัยเดียวกัน ฉันได้ทำสิ่งที่ดีมากมาย

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

(00) ฉันรู้สึกว่าจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงสิ่งที่อยู่แวดล้อมฉันได้

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

เกณฑ์การให้คะแนน ข้อความในแบบวัดนี้มี 2 ลักษณะ คือ ข้อความทางบวกและข้อความทางลบ การให้คะแนนจึงมี 2 กรณี คือ กรณีข้อความทางบวก การให้คะแนนให้จาก 6, 5, 4, 3, 2, 1 ตามลำดับจาก "จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และ ไม่จริงเลย" ส่วนกรณีข้อความทางลบ จะเป็นการให้คะแนนในลักษณะตรงข้าม

8. แบบวัดการเลือกคบเพื่อนที่เหมาะสม เป็นแบบวัดที่ถามเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านการคบเพื่อนที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ไม่ค่อยทำตามเพื่อนไปนานทางเสื่อมเสีย เช่น เล่นการพนัน เสพสิ่งเสพติด หนีเรียน เป็นต้น สร้างโดย ดวงเดือน พันธุ์นาวัน และคนอื่น ๆ (2533) มีจำนวน 15 ข้อ ลักษณะแบบวัดในแต่ละข้อเป็นประโยคบอกเล่าประกอบมาตรฐาน 6 หน่วย ให้เลือกตอบจาก "จริงที่

สุด" จนถึง "ไม่จริงเลย" พิสัยคะแนนระหว่าง 15 กับ 90 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .83 สำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีพิสัยคะแนนระหว่าง 15 กับ 90 คะแนน และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .82

ตัวอย่างแบบวัดการเลือกคบเพื่อนที่เหมาะสม

(0) ข้าพเจ้าจะหาทางเลี่ยงถ้าเพื่อนชวนให้ทดลองสิ่งทีสงสัยว่าอาจเป็นยาเสพติด

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

เกณฑ์การให้คะแนน   ข้อความในแบบวัดนี้มี 2 ลักษณะ คือ ข้อความทางบวกและข้อความทางลบ การให้คะแนนจึงมี 2 กรณี คือ กรณีข้อความทางบวก การให้คะแนนให้จาก 6, 5, 4, 3, 2, 1 ตามลำดับจาก "จริงที่สุด จริง ค่อนข้างจริง ค่อนข้างไม่จริง ไม่จริง และไม่จริงเลย" ส่วนกรณีข้อความทางลบ จะเป็นการให้คะแนนในลักษณะตรงข้าม

การสร้าง เครื่องมือ

การวิจัยนี้ผู้วิจัยทำการสร้างเครื่องมือในการวัดตัวแปรจำนวน 2 ฉบับ คือ แบบวัดการได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น และแบบวัดความผาสุกทางจิตใจ ส่วนแบบวัดตัวแปรอื่น ๆ ได้มีผู้จัดสร้างไว้แล้ว บางฉบับเพียงนำเอามาปรับปรุงภาษาของข้อความมาให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

การหาคุณภาพเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพเครื่องมือสำหรับการวิจัยนี้   ผู้วิจัยได้นำแบบวัดที่จัดสร้างขึ้นไปหาความเที่ยงตรง หาค่าอำนาจจำแนก และหาความเชื่อมั่นของแบบวัดแต่ละฉบับ ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง โดยมีรายละเอียดของการหาคุณภาพเครื่องมือดังนี้

1. **หาความเที่ยงตรง (Validity)**   การหาความเที่ยงตรงของแบบวัดที่ใช้ใน

การวิจัยนี้เป็นแบบ Content validity โดยนำแบบวัดไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านพิจารณาว่ามีเนื้อหาครอบคลุมตามนิยามปฏิบัติการของตัวแปรหรือไม่ และให้ดูภาษา สำนวนของข้อคำถามว่าเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างหรือไม่ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้แบบวัดสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลอง

2. **หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination)** ผู้วิจัยได้หาค่าอำนาจจำแนกของแบบวัด โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะ คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจริง แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อคำถามเป็นรายข้อ (Item analysis) ด้วยเทคนิค 27 เปอร์เซ็นต์ และทำการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยรายข้อโดยใช้สถิติที (T-test) สำหรับแบบวัดการได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา แบบวัดความผาสุกทางจิตใจ ซึ่งเป็นแบบวัดมาตราประเมินค่า ใช้สูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2533 : 139)

$$t = \frac{\bar{X}_s - \bar{X}_t}{\sqrt{\frac{S_s^2}{n_s} + \frac{S_t^2}{n_t}}}$$

เมื่อ	t	แทน	Distribution ของ t
	$\bar{X}_s, \bar{X}_t$	แทน	คะแนนเฉลี่ยรายข้อในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ
	S_s^2, S_t^2	แทน	ความแปรปรวนของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ
	n_s, n_t	แทน	จำนวนคนในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ

3. **หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)** การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดที่ใช้ในการวิจัยนี้ ใช้วิธีการหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) แบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันนิษฐาน และแบบส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ แบบวัดความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ การเลือกคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นแบบวัดมาตราประเมินค่า โดยใช้สูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์ 2533 : 132-133)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด
	n	แทน	จำนวนข้อของแบบวัด
	S_i^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
	S_t^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อติดต่อขอหนังสืออนุญาตในการเก็บข้อมูลจากโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ และจากกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
2. ผู้วิจัยนำหนังสือแนะนำตัว ไปติดต่อกับผู้บริหารของโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ 3 แห่ง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยให้นักเรียนตอบแบบวัดที่เตรียมไว้
3. หลังจากตรวจสอบได้แล้วว่านักเรียนในกลุ่มเป้าหมายที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนา-วินอาทิตย์ เรียนอยู่ในโรงเรียนสามัญโรงเรียนใดบ้าง ผู้วิจัยจึงนำหนังสือแนะนำตัวไปติดต่อกับผู้บริหารโรงเรียน และทำการเก็บข้อมูลจากเพื่อนร่วมโรงเรียนและร่วมชั้นเรียนของนักเรียนกลุ่มนั้นต่อไป โดยให้นักเรียนตอบแบบวัดที่เตรียมไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS^{PC} (Statistical package for the social sciences , v.4)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบ 3 ทาง (Three - way analysis of variance) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1, 2, 3, 4 และ 5
2. การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Multiple regression analysis, stepwised) เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 6
3. การวิเคราะห์สหสัมพันธ์โดยใช้ Canonical correlation coefficient ในสมมติฐานข้อ 7

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง " การเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ กับ ลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนวัยรุ่น" ต้องการศึกษว่า การที่นักเรียนมีโอกาสได้เข้าเรียนและไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนในปริมาณแตกต่างกัน และการได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวแตกต่างกัน จะก่อให้เกิดผลต่อจิตใจและพฤติกรรมของนักเรียนแตกต่างกันหรือไม่ โดยแบ่งตัวแปรที่ศึกษาออกเป็น 5 ประเภทดังนี้ (1) ตัวแปรด้านประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ประกอบด้วย ระยะเวลาที่นักเรียนได้มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น (2) การได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว ได้แก่ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ (3) ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของนักเรียน มี 6 ตัวแปร คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษาของบิดา ระดับการศึกษาของมารดา ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และสภาวะของครอบครัว (4) ลักษณะทางพุทธศาสนาของนักเรียน ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนา (5) ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียน ได้แก่ ความผูกพันทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม

ในบทนี้จะเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเริ่มจากการพิจารณาลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ โดยจะมีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวของผู้ถูกศึกษา ในส่วนแรกนี้ผู้วิจัยเสนอข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อช่วยให้เข้าใจถึงการแบ่งประเภทของผู้ตอบออกเป็นกลุ่มย่อยในการวิเคราะห์ข้อมูล และยังเป็นประโยชน์ในการกำหนดขอบเขตการนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ต่อไป

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2, และ 3 จำนวน 285 คน แบ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 87 คน (30.5%) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 117 คน (41.1%) และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 81 คน (28.4%) นักเรียนเหล่านี้เป็นชาย 156 คน (54.7%) หญิง 129 คน (45.3%) อายุระหว่าง 11-16 ปี อายุเฉลี่ย 13.38 ปี แยกออกเป็นกลุ่มนักเรียนอายุน้อย 11-13 ปี จำนวน 152 คน (53.3%) และกลุ่มนักเรียนอายุมาก 14-16 ปี จำนวน 133 คน (46.7%)

สำหรับการจำแนกกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะภูมิหลังทางครอบครัว ได้แก่ ระดับทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษาของบิดามารดาและสภาวะของครอบครัว ปรากฏว่า เป็นนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ จำนวน 162 คน (56.8%) ระดับทางเศรษฐกิจสูงจำนวน 123 คน (43.2%) ส่วนการศึกษาของบิดาพบว่า เมื่อแยกระดับการศึกษาของบิดาของนักเรียนเป็นสองกลุ่ม โดยใช้ค่าเฉลี่ยจำนวนปีที่ได้รับการศึกษา (ค่าเฉลี่ย 8.64 ค่าเอสดี 4.74) ปรากฏว่า นักเรียนที่บิดามีการศึกษาค่อนข้างต่ำ มีจำนวน 135 คน (49.5%) และนักเรียนที่บิดามีการศึกษาค่อนข้างสูงมีจำนวน 137 คน (51.5%) สำหรับการศึกษาของมารดาของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง เมื่อแยกออกเป็นสองกลุ่มโดยใช้ค่าเฉลี่ยจำนวนปีที่ได้รับการศึกษา (ค่าเฉลี่ย 6.75 ค่าเอสดี 4.82) พบว่า นักเรียนที่มารดาการศึกษาค่อนข้างต่ำมีจำนวน 167 คน (60.5%) และนักเรียนที่มารดาการศึกษาค่อนข้างสูงมีจำนวน 109 คน (39.5%) ในการวิเคราะห์สมมุติฐานบางข้อกล่าวถึงระดับการศึกษาของบิดามารดาโดยรวม เมื่อรวมจำนวนปีที่บิดาและมารดาได้รับการศึกษา พบว่ามีพิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 0 กับ 40 ปี (ค่าเฉลี่ย 15.24 ปี ค่าเอสดี 8.73) จึงแบ่งนักเรียนออกตามระดับการศึกษาของบิดามารดา เป็นนักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาค่อนข้างต่ำ จำนวน 158 คน (59.4%) และนักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาค่อนข้างสูงจำนวน 127 คน (40.6%) เมื่อพิจารณาสภาวะของครอบครัว โดยให้นักเรียนรายงานว่าอยู่ร่วมกับบิดามารดาหรือไม่ และรับรู้ที่บิดามารดามีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันเพียงใด ตัวแปรลำดับที่สองนี้วัดด้วย

พบความสัมพันธ์ของบิดามารดา ซึ่งพบว่า มีพิสัยคะแนนระหว่าง 10-60 คะแนน ในกลุ่มตัวอย่าง มีพิสัยจาก 18 ถึง 60 คะแนน และใช้ค่าเบียร์เซ็นทิลที่ 30 เป็นเกณฑ์แบ่งคะแนนสัมพันธ์ภาพ ระหว่างบิดามารดา พบในเบื้องต้นว่า นักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวปกติคือบิดามารดาอยู่ร่วมกันมี ไม่พันสภาพที่ดีต่อกัน (ค่าเบียร์เซ็นทิลที่ 31-100) มีจำนวน 146 คน (51.2%) นักเรียนที่บิดา มารดาอยู่ร่วมกันแต่สัมพันธ์ภาพระหว่างบิดามารดาไม่ดี (ค่าเบียร์เซ็นทิลที่ 1-30) มีจำนวน 70 คน (24.6%) และนักเรียนที่บิดามารดาหย่าร้าง หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถึงแก่กรรมแล้ว มีจำนวน 67 คน (23.5%) และสามารถแยกออกเป็นกลุ่มย่อย 2 กลุ่มตามสภาวะของครอบครัวได้ดังนี้ กลุ่มนักเรียน จากครอบครัวสภาวะปกติ จำนวน 146 คน (51.2%) และนักเรียนจากครอบครัวสภาวะเลื่อง จำนวน 137 คน (48.1%)

ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา

ในการวิจัยนี้แบ่งตัวแปรประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาออกเป็น ระยะ เวลาเข้า เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น เมื่อพิจารณาระยะเวลาเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย พบว่า นักเรียนในกลุ่ม ตัวอย่าง เป็นผู้ไม่เคยเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย จำนวน 111 คน (38.9%) ผู้ที่เคยเข้า เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตยแต่ปัจจุบันมิได้เรียน จำนวน 29 คน (10.2%) และผู้ที่กำลังเรียน อยู่ในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย จำนวน 145 คน (50.9%) สำหรับผู้ที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธ ศาสนาวินาศิตย สามารถแยกประเภทได้ดังนี้ กลุ่มผู้เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตยตั้งแต่ 1-12 เดือน มีจำนวน 62 คน (21.8%) ผู้ที่เข้าเรียนตั้งแต่ 13-24 เดือน จำนวน 30 คน (10.5%) ผู้ที่ เข้าเรียนตั้งแต่ 25-36 เดือน จำนวน 25 คน (8.8%) และผู้ที่เข้าเรียนตั้งแต่ 37-90 เดือน จำนวน 57 คน (20.0%) แบ่งเป็นกลุ่มย่อย 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย เลย 111 คน (38.9%) และกลุ่มที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตยตั้งแต่ 13-90 เดือน จำนวน 112 คน (39.3%)

สำหรับตัวแปรการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึง การที่นักเรียน

มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น การฟังเทศน์ การทำบุญตักบาตร การบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น และนักเรียนเห็นประโยชน์ของกิจกรรมเหล่านี้มากน้อยเพียงใด คะแนนแบบวัดนี้ประกอบด้วย ปริมาณการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น คู่กับ การรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรมทางพุทธที่ได้เข้าร่วมแต่ละกิจกรรม มีคะแนนการได้รับประโยชน์ตั้งแต่ 0 ถึง 180 คะแนน พิสัยที่พบในกลุ่มตัวอย่างนี้คือ 9 - 180 คะแนน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มคือ 79.05 (ค่าเอสดี 29.72)

การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว

ในการวิจัยนี้ศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่นักเรียนได้รับจากครอบครัว 2 แบบ คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน หมายถึง การรับรู้ของนักเรียนว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครอง รักและยอมรับตนมากน้อยเพียงใด ด้ำให้ ความใกล้ชิดสนิทสนมและช่วยเหลือสับสนุนตนมากน้อยเพียงใด พิสัยคะแนนที่เป็นไปได้คือ 15 ถึง 90 คะแนน สำหรับการวิจัยนี้มีพิสัยอยู่ระหว่าง 15 ถึง 90 เช่นกัน (ค่าเฉลี่ย 73.11 ค่าเอสดี 12.72) การได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ หมายถึง การรับรู้ของนักเรียนว่าบิดามารดาแสดงความเอาใจใส่ด้วยการชักจูงนักเรียน ให้เกิดความสนใจปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นสำหรับพุทธศาสนิกชน คือ การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา เพียงใด บิดามารดาได้อธิบายชี้แจงให้นักเรียน เข้าใจถึงการปฏิบัติดังกล่าวมากน้อยเพียงใด และคอยให้คำแนะนำและส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักธรรมศาสนของพุทธศาสนา ตลอดจนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนในด้านปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้ มากน้อยเพียงใด พิสัยคะแนนที่เป็นไปได้คือ 30 ถึง 180 คะแนน สำหรับพิสัยในกลุ่มตัวอย่างนี้คือ 55 ถึง 180 (ค่าเฉลี่ย 123.66 ค่าเอสดี 19.82)

เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการศึกษาว่า ประสบการณ์ของนักเรียนที่มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย์ ส่งผลต่อลักษณะทางศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ แตกต่างจากนักเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย์มากน้อยเพียงใด ดังนั้นเพื่อให้ผลการวิจัยเป็นที่เชื่อถือได้ว่าเป็นผลอันเนื่องมาจากการได้มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย์จริง การ

วิจัยนี้จึงใช้การเข้าเรียนและการไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยเกณฑ์ความแตกต่างกัน 20 % เป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบ (ดูตาราง 1 ภาคผนวก ข) ปรากฏว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีความใกล้เคียงกันเมื่อแยกตาม เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน ระดับทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษาของบิดา ระดับการศึกษาของมารดา และสภาวะของครอบครัวซึ่งเป็นไปตามความต้องการของการวิจัยครั้งนี้ทุกประการ อย่างไรก็ตามนักเรียนทั้งสองกลุ่มนี้มีความแตกต่างกันบ้างในบางด้าน คือ ด้านการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น ด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์สนุน ด้านการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ (ตาราง 2 ภาคผนวก ข) กล่าวได้ว่านักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์สนุน ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ และได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้นมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์อย่างเด่นชัด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง (Three-way analysis of variance) ซึ่งต้องการทดสอบความแปรปรวนของตัวแปรตามโดยมีตัวแปรอิสระ 8 ตัวคือ เพศ ระดับทางเศรษฐกิจ ระยะเวลาที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ สภาวะของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดา มารดา การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์สนุน และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ส่วนที่สองเป็นการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Multiple regression analysis, stepwise) เป็นการนำตัวแปรอิสระหลายตัวร่วมกันทำนายตัวแปรตามตัวเดียว ส่วนที่สามเป็นการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบแคนอนิคอล (Canonical correlation analysis) ซึ่งเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระครั้งละหลายตัว กับตัวแปรตามหลายตัวพร้อม ๆ กัน และส่วนที่สี่ เป็นการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสำคัญ ๆ ที่ศึกษาที่ละคู่ (Pearson product-moment correlation coefficient) การรายงานผลการวิเคราะห์จะนำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของเยาวชน ประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา 2 ด้าน

และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ กับความเชื่อทางพุทธศาสนา

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ เป็นการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา ตามตัวแปรอิสระ 8 ตัว ได้แก่ เพศ ระดับทางเศรษฐกิจ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษฐ์ สภาวะของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ โดยพิจารณาตัวแปรอิสระทีละ 3 ตัวพร้อมกัน เรียงลำดับตามสมมุติฐานการวิจัย

ความเชื่อทางพุทธศาสนา หมายถึง การรับรู้และการยอมรับของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา อันประกอบด้วยส่วนที่สำคัญคือ ความเชื่อในเรื่องพระรัตนตรัย กฎแห่งกรรม บาป-บุญ นรก-สวรรค์ เอนกชาติ และการไปสู่นิพพาน มีพิสัยคะแนนระหว่าง 10-60 คะแนน สำหรับพิสัยในการวิจัยนี้อยู่ระหว่าง 26 กับ 59 คะแนน คะแนนเฉลี่ย 44.03 (ค่าเอสดี 5.35)

ความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มี เพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษฐ์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนานับโรงเรียนต่างกัน

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของความเชื่อทางพุทธศาสนา พิจารณาตามตัวแปรอิสระทีละ 3 ตัวคือ เพศ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษฐ์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา เกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มของตัวแปรอิสระตัวที่ 2 คือ ไม่เคยเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษฐ์ กับเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษฐ์เป็นระยะเวลาตั้งแต่ 13-90 เดือน ส่วนตัวแปรอิสระตัวที่ 3 ใช้ค่าเฉลี่ย 79.05 คะแนน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มสูงต่ำ (ดูหน้า 96) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม (ตาราง 1) พบว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระแต่ละตัว คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างเด่นชัด แต่ไม่แปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระทีละ 2 ตัว หรือ 3 ตัวแต่ประการใด เมื่อพิจารณาคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาในกลุ่มนักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธแตกต่างกัน พบว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากมี

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามเพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
เพศ (ก)	1	43.40	1.65
ระยะเวลาที่เข้าเรียนโรงเรียน พอ. (ข)	1	47.86	1.81
ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ค)	1	497.24	18.85***
ก x ข	1	7.01	<1
ก x ค	1	10.06	<1
ข x ค	1	18.30	<1
ก x ข x ค	1	7.25	<1
ส่วนที่เหลือ	274	26.39	
รวม	281	28.51	

รวมทำนายได้ 9.4 %

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (คะแนนเฉลี่ยคือ 45.63 และ 42.53 ตามลำดับ)

เมื่อทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน ในกลุ่มนักเรียนที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง 10 ประเภท (ตาราง 2) พบว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัว

ตาราง 2 แสดงค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามเพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนอายุ น้อย	152	4.06*	<1	10.03**	4.63*	<1	<1	<1
นักเรียนอายุ มาก	133	<1	2.43	5.68*	1.64	<1	<1	<1
ระดับเศรษฐกิจ ต่ำ	162	5.2*	<1	16.98***	<1	<1	2.07	<1
ระดับเศรษฐกิจ สูง	123	<1	1.46	4.16*	<1	1.25	<1	<1
ครอบครัว บกดี	146	4.97*	<1	15.04***	<1	<1	3.97*	<1
ครอบครัว เสี่ยง	137	<1	2.12	3.01	<1	3.23	1.56	3.21
บิดาการศึกษาต่ำ	135	<1	4.35*	4.56*	<1	1.98	2.86	<1
บิดาการศึกษาสูง	137	1.15	<1	11.71***	<1	<1	<1	<1
มารดาการศึกษาต่ำ	167	1.07	<1	8.39*	<1	<1	2.35	<1
มารดาการศึกษาสูง	109	<1	2.35	9.31**	<1	<1	<1	<1

ก คือ เพศ

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

อย่างเชื่อมั่นได้คือ เพศกับระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในกลุ่มนักเรียนอายุน้อย เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ่แล้ว (พจนจิต อินทสุวรรณ. 2529 :126;อ้างอิงมาจาก Scheffe.1959) ไม่พบความแตกต่างอย่างยอมรับได้ทางสถิติ นอกจากนี้คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนายังแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธอย่างเชื่อมั่นได้ ในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ (ดูตาราง 2) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ่พบอย่างเด่นชัดว่า ในกลุ่มนักเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ถ้าเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา มาก จะมีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา น้อย (ดูตาราง 3 ภาคผนวก ข)

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระทีละตัวพบว่า ความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระแต่ละตัวใน 3 ตัวแปรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยตัวแปรเพศส่งผลให้ความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปอย่างเชื่อมั่นได้ 3 ใน 10 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มนักเรียนอายุน้อย นักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ และนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่าทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าว นักเรียนชายมีคะแนนเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนหญิง (ดูตาราง 4 ภาคผนวก ข) ตัวแปรระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่งผลให้คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มเดียวคือ กลุ่มนักเรียนที่บิดามีระดับการศึกษาค่ำ โดยนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีคะแนนเฉลี่ยความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (คะแนนเฉลี่ย 45.53 และ 42.52 ตามลำดับ) และยังพบว่า การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ส่งผลต่อความเชื่อทางพุทธศาสนา 9 ใน 10 กลุ่ม กลุ่มที่สำคัญคือ กลุ่มนักเรียนจากครอบครัวสภาวะปกติ

จากการวิเคราะห์ผลในส่วนนี้สรุปได้ว่า (1) นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากการร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา พบผลทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ที่สำคัญคือกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ และนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (2) นักเรียนชายมีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนหญิง พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนจากครอบครัว

ระดับเศรษฐกิตจำ นักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ และนักเรียนอายุน้อย (3) นักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความเชื่อทางพุทธศาสนา มากกว่านักเรียนที่ไม่เข้าเรียน พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาต่ำเพียงกลุ่มเดียว

ความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มีสภาวะของครอบครัว ระยะเวลาเข้าโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนต่างกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เพื่อพิจารณาว่า นักเรียนที่มาจากครอบครัวสภาวะแตกต่างกัน 2 ประเภท ประเภทแรกคือนักเรียนในสภาวะครอบครัวปกติ หมายถึง ผู้ที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีบิดามารดาอยู่ร่วมกัน และผู้ที่รับรู้ว่ามีบิดามารดามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน (ค่าเบียร์เซ็นทัลที่ 30 ขึ้นไป) ประเภทที่สองเป็นนักเรียนจากครอบครัวเสี่ยง หมายถึง ผู้ที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาหย่าร้าง แยกกันอยู่หรือตายจากไป รวมทั้งผู้ที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาอยู่ร่วมกัน แต่นักเรียนรับรู้ว่ามีสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดามันดี (ค่าเบียร์เซ็นทัลที่ 30 ลงมา) กลุ่มนักเรียนเหล่านี้ เมื่อได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้นในปริมาณที่แตกต่างกัน จะมีความเชื่อทางพุทธศาสนาแตกต่างกันหรือไม่ โดยทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา ตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัว พร้อมกันคือ สภาวะของครอบครัว ระยะเวลาเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม (ตาราง 3) พบว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวอย่างเชื่อมั่นได้ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ (ดูตาราง 5 ภาคผนวก ข) ผลปรากฏว่า ในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หากได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธ เป็นผู้ที่มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์น้อย นอกจากนี้ คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนายังแปรปรวนไปตามการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างเชื่อมั่นได้ ซึ่งค่าของความเชื่อทางพุทธศาสนาที่แปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระตัวนี้ ได้กล่าวถึงแล้วในการวิเคราะห์ความแปรปรวนรูปแบบที่หนึ่ง ฉะนั้น ผลการวิจัยความแปรปรวนที่ได้พบซ้ำกับในตาราง 2 จึงไม่กล่าวซ้ำอีก

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตามสถานะของครอบครัว ระยะเวลาเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
สถานะครอบครัว (ก)	1	62.63	2.45
ระยะเวลาเข้าเรียนโรงเรียน พอ. (ข)	1	40.27	1.58
ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ค)	1	415.96	16.27***
ก x ข	1	19.36	<1
ก x ค	1	32.97	1.29
ข x ค	1	5.13	<1
ก x ข x ค	1	217.20	8.49**
ส่วนที่เหลือ	272	25.57	
รวม	279	28.61	

รวมทำนายได้ 9.5 %

*** , ** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001, .01 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา ตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม พบผลในทางองเดียวกับกลุ่มรวม คือ คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวแปรอย่างเด่นชัดในกลุ่มย่อย 5 จาก 10 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนอายุน้อย นักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูง นักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูงและนักเรียนที่มารดามีการศึกษาสูง (ดูตาราง 4) จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธี

ตาราง 4 แสดงค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา
เมื่อวิเคราะห์ตามสภาวะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์
และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนชาย	156	6.13*	2.28	6.14*	<1	5.46*	<1	7.96**
นักเรียนหญิง	129	<1	<1	10.11**	<1	1.46	1.06	<1
อายุน้อย	152	1.03	<1	9.15**	1.95	2.89	<1	10.70***
อายุมาก	133	1.11	2.50	4.54*	<1	<1	<1	<1
เศรษฐกิจ ต่ำ	162	1.20	<1	16.50***	1.37	<1	2.87	<1
เศรษฐกิจ สูง	123	1.92	2.94	3.06	8.25**	1.33	<1	13.19***
บิดาการศึกษาต่ำ	135	<1	4.09*	4.01*	<1	1.57	2.02	<1
บิดาการศึกษาสูง	137	2.99	<1	11.72***	1.34	<1	<1	11.25***
มารดาการศึกษาต่ำ	167	<1	<1	7.21**	1.82	<1	3.48	<1
มารดาการศึกษาสูง	109	1.98	2.44	9.52**	6.47*	3.32	<1	6.52*

ก คือ สภาวะของครอบครัว

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

การของเซฟเฟ่ พบผลว่า ในกลุ่มนักเรียนชายที่ไม่ได้เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา หากเป็นผู้มาจากครอบครัวปกติ จะมีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่าผู้ที่มาจากสถานะของครอบครัวเสี่ยง และนักเรียนชายจากสถานะครอบครัวปกติที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผู้ที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธ จะเป็นผู้มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธ (ดูตาราง 6 ภาคผนวก ข) ส่วนในกลุ่มนักเรียนอายุน้อยซึ่งมาจากสถานะครอบครัวปกติที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ผู้ที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเป็นผู้มีความเชื่อทางพุทธมากกว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ดูตาราง 7 ภาคผนวก ข) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ในกลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาสูง พบความแตกต่างใน 2 คู่ คือ ในหมู่นักเรียนจากสถานะของครอบครัวเสี่ยงและได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน ผู้ที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่วนอีกคู่หนึ่งคือ นักเรียนซึ่งไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ถ้านักเรียนอยู่ในสถานะครอบครัวปกติมีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนประเภทเดียวกันที่มาจากสถานะครอบครัวเสี่ยง (ดูตาราง 8 ภาคผนวก ข) สำหรับกลุ่มนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง และกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาสูง เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแล้วไม่พบความแตกต่างอย่างยอมรับได้

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัว ผลปรากฏว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ของ สถานะของครอบครัวและระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างเชื่อมั่นได้ พบในกลุ่มนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง และนักเรียนที่มารดาการศึกษาสูง เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ่ (ดูตาราง 9 ภาคผนวก ข) พบผลในกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูงว่า ผู้ที่มาจากสถานะครอบครัวเสี่ยง ถ้าได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จะมีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้เข้าเรียน ส่วนกลุ่มนักเรียนที่มารดาการศึกษาสูง เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ไม่พบว่ามีความแตกต่างอย่างยอมรับได้ นอกจากนี้ยังพบว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่าง สถานะของครอบครัว และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มนักเรียนชาย เมื่อทำการ

เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ พบว่า นักเรียนจากครอบครัวปกติและได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา เป็นกลุ่มที่มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากที่สุด (ดูตาราง 10 ภาคผนวก ข)

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละตัว ปรากฏว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามสภาวะของครอบครัวอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มนักเรียนชาย เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย พบว่า ผู้ที่มาจากครอบครัวปกติมีคะแนนความเชื่อทางพุทธสูงกว่าผู้ที่มาจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง (คะแนนเฉลี่ย 45.40 และ 42.97 ตามลำดับ) นอกจากนี้ คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนายังแปรปรวนไปตามการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างเชื่อมั่นได้ 9 จาก 10 กลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า ผู้ที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนามีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (คะแนนเฉลี่ย 46.17 และ 42.48 ตามลำดับ)

สรุปผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้คือ (1) นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน พบเด่นชัดในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนชายที่มาจากสภาวะครอบครัวปกติ และนักเรียนชายจากสภาวะครอบครัวปกติที่ไม่ได้เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (2) นักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยงพบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนชาย โดยเฉพาะนักเรียนชายที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น และกลุ่มนักเรียนชายที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น แต่ไม่ได้เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (3) นักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่าผู้ที่ไม่เรียน พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูงแต่อยู่ในสภาวะครอบครัวเสี่ยง กลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาสูงอยู่ในสภาวะครอบครัวเสี่ยง แต่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษาของบิณฑบาต การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสัทสนุน และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
ระดับการศึกษาของบิณฑบาต (ก)	1	0.04	<1
การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสัทสนุน (ข)	1	85.83	3.38
การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ (ค)	1	274.88	10.79***
ก x ข	1	14.49	<1
ก x ค	1	35.01	1.37
ข x ค	1	2.80	<1
ก x ข x ค	1	0.02	<1
ส่วนที่เหลือ	227	25.49	
รวม	234	27.48	

รวมทำนายได้ 9.4 %

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่บิณฑบาตมีระดับการศึกษาต่างกัน

และได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ในปริมาณต่างกัน

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เพื่อพิจารณาว่า เยาวชนที่มาจากครอบครัวที่บิณฑบาตมีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสัทสนุน

และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะในปริมาณแตกต่างกัน จะมีความเชื่อทางพุทธศาสนาแตกต่างกันหรือไม่ โดยทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา ตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัว ได้แก่ ระดับการศึกษาของบิดามารดา การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสน และ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในตัวแปรอิสระ 2 ตัวหลังใช้ค่าเฉลี่ยของกลุ่มรวมคือ 73.11 และ 123.66 คะแนน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มสูงและต่ำของตัวแปรแต่ละตัวตามลำดับ (ดูหน้า 96) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม (ตาราง 5) พบว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามตัวแปรการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะอย่างเด่นชัด จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก เป็นผู้มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบ (คะแนนเฉลี่ย 45.64 และ 42.34 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา ตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม พบว่า ความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของบิดามารดาและการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสนอย่างเชื่อมั่นได้ ในกลุ่มนักเรียนหญิง (ดูตาราง 6) เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ่ ไม่พบว่ามีกลุ่มใดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละตัว ผลปรากฏว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสนอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มย่อย 2 กลุ่มจาก 10 กลุ่มคือ กลุ่มนักเรียนชาย และนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ ซึ่งพบจากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มดังกล่าวที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสนมาก มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่าผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสนน้อย (คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มนักเรียนชายคือ 45.42 และ 42.45) ส่วนคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ คือ 44.99 และ 42.68) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะส่งผลต่อคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนในกลุ่มย่อย 6 จาก 10 กลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มนักเรียนหญิง นักเรียนอายุมาก นักเรียนที่มาจากสภาวะของครอบครัวเสี่ยง และนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า ผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากมีคะแนนความเชื่อทางพุทธสูงกว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ดูคะแนนเฉลี่ยของเฉพาะกลุ่มในตาราง 11 ภาคผนวก ข)

ตาราง 6 แสดงค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง ของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสั่นสนุน และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนชาย	156	<1	5.63*	3.37	<1	<1	<1	<1
นักเรียนหญิง	129	<1	<1	7.66**	4.11*	1.25	1.93	<1
อายุน้อย	152	<1	3.29	2.30	<1	1.10	<1	<1
อายุมาก	133	<1	<1	9.07**	<1	<1	<1	<1
เศรษฐกิจ ต่ำ	162	<1	4.26*	6.54*	<1	<1	2.15	<1
เศรษฐกิจ สูง	123	<1	<1	5.36*	<1	<1	1.05	<1
ครอบครัวปกติ	146	<1	<1	2.71	<1	2.17	<1	1.11
ครอบครัวเสี่ยง	137	<1	2.57	9.58**	<1	<1	<1	1.25
เรียน พอ.0 เดือน	111	<1	1.36	2.77	<1	<1	<1	<1
เรียน พอ.13-90เดือน	112	<1	<1	6.86**	<1	2.01	<1	<1

ก คือ ระดับการศึกษาของบิดามารดา

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสั่นสนุน

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากผลการวิเคราะห์ที่ข้อมูลในส่วนนี้สรุปได้ว่า (1) นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัวมาก มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย พบเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มนักเรียนจากสถานะครอบครัวเสี่ยง กลุ่มนักเรียนอายุมาก กลุ่มนักเรียนหญิง และกลุ่มนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (2) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนมาก มีความเชื่อทางพุทธศาสนาว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนน้อย พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนชาย และกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำ

ความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มีสถานะของครอบครัว ระดับทางเศรษฐกิจ และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะต่างกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เพื่อพิจารณาว่า นักเรียนที่อยู่ในสถานะครอบครัวต่างกัน (สถานะครอบครัวปกติ และสถานะครอบครัวเสี่ยง) มาจากครอบครัวที่มีระดับทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน และรับรู้ว่ามีบิดามารดาส่งเสริมให้ดำเนินชีวิตตามแบบชาวพุทธในปริมาณแตกต่างกัน จะส่งผลต่อความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร ในกลุ่มนักเรียนประเภทใด จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา ตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวพร้อมกัน คือ สถานะของครอบครัว ระดับทางเศรษฐกิจ และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม (ตาราง 7) พบว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 3 ตัวอย่าง เชื่อมันได้ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (ดูตาราง 12 ภาคผนวก ข) พบผลว่า นักเรียนที่มาจากสถานะของครอบครัวเสี่ยง และมาจากครอบครัวที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง ถ้าได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีความเชื่อทางพุทธศาสนาว่ามากกว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย และพบอีกว่า ในหมู่นักเรียนที่ครอบครัวมีระดับทางเศรษฐกิจสูง นักเรียนจากครอบครัวปกติมีความเชื่อทางพุทธศาสนาว่ามากกว่านักเรียนที่มาจากสถานะครอบครัวเสี่ยง และนักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากมีความเชื่อมากกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย นอกจากนี้ ความเชื่อทางพุทธ

ตาราง 7 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา พิจารณาตามสถานะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
สถานะของครอบครัว (ก)	1	56.64	2.21
ระดับเศรษฐกิจ (ข)	1	25.89	1.07
การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ (ค)	1	660.35	25.69***
ก x ข	1	0.10	<1
ก x ค	1	42.03	1.64
ข x ค	1	9.12	<1
ก x ข x ค	1	201.07	7.82**
ส่วนที่เหลือ	270	25.71	
รวม	277	28.90	

รวมทำนายได้ 10.2% *** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ศาสนายังแปรปรวนไปตามการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะอย่างเด่นชัด ซึ่งค่าความแปรปรวนของความเชื่อทางพุทธศาสนาที่เกิดจากตัวแปรอิสระตัวนี้ ได้กล่าวถึงแล้วในการวิเคราะห์ความแปรปรวนรูปแบบที่ 3 จึงไม่ขออภิปรายซ้ำอีก ดังนั้น คงเหลือตัวแปรอิสระอีก 2 ตัวแปร

เมื่อพิจารณาความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา ตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกันในกลุ่มย่อย 12 ผลปรากฏว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์

ตาราง 8 แสดงค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามสภาวะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนชาย	156	4.68*	7.31**	14.73***	<1	<1	<1	5.06*
นักเรียนหญิง	129	<1	3.07	11.48***	<1	4.17*	<1	3.22
อายุน้อย	152	1.64	3.39	12.26***	<1	<1	<1	4.36*
อายุมาก	133	<1	<1	13.84***	<1	3.47	1.44	4.66*
บิดาการศึกษา ต่ำ	135	<1	<1	10.42**	<1	1.06	<1	5.45*
บิดาการศึกษา สูง	137	2.72	<1	11.40***	<1	<1	<1	2.42
มารดาการศึกษา ต่ำ	167	<1	3.90*	17.11***	<1	1.51	<1	9.27*
มารดาการศึกษา สูง	109	1.79	<1	5.99*	<1	<1	<1	<1
บิดามารดา กศ.ต่ำ	158	<1	<1	13.45***	<1	<1	<1	5.17*
บิดามารดา กศ.สูง	127	4.97*	2.72	9.88**	<1	2.93	<1	2.44
เรียน รร.พอ.0 เดือน	111	1.41	2.28	14.53***	2.38	2.21	<1	1.75
เรียน พอ.13-90เดือน	112	<1	<1	9.09**	<1	<1	<1	5.84*

ก คือ สภาวะของครอบครัว *** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ ระดับทางเศรษฐกิจของครอบครัว ** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ * มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ระหว่างตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวคือ สภาวะของครอบครัว ระดับทางเศรษฐกิจ และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะอย่างเชื่อมั่นได้ ในกลุ่มย่อย 7 จาก 12 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนอายุน้อย นักเรียนอายุมาก นักเรียนที่บิดามีการศึกษาดำ นักเรียนที่มารดามีการศึกษาดำ นักเรียนที่บิดามารดา มีระดับการศึกษาดำ (ดูตาราง 8) และกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยใช้วิธีการของเซฟเพ่ พบว่า นักเรียนอายุมากที่อยู่ในสภาวะครอบครัวเสี่ยงแต่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง ถ้าได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก เป็นผู้มีความเชื่อทางพุทธศาสนา มากกว่านักเรียนประเภทเดียวกันที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ดูตาราง 13 ภาคผนวก ข) ส่วนในอีก 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มนักเรียนชายและกลุ่มนักเรียนที่มารดา มีการศึกษาดำ พบว่า ถ้านักเรียนมาจากสภาวะครอบครัวปกติที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำแต่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยงที่มีระดับเศรษฐกิจสูงแต่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ตาราง 13ก, 13ข ภาคผนวก ข) ส่วนอีก 4 กลุ่มย่อยเมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่แล้วไม่พบความแตกต่างกันในระดับที่ยอมรับได้

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัว ผลปรากฏว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา แปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 2 ตัวคือ สภาวะของครอบครัวและการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มนักเรียนหญิง (ดูตาราง 8) ซึ่งพบจากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยใช้วิธีการของเซฟเพ่ว่า นักเรียนหญิงที่มาจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง ถ้าได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก จะเป็นผู้มีความเชื่อทางพุทธศาสนา มากกว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ดูตาราง 14 ภาคผนวก ข)

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละตัวผลปรากฏว่า สภาวะของครอบครัวส่งผลต่อคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนที่บิดามารดา มีการศึกษาสูง จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย พบว่า นักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวปกติ ท้าคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา ได้สูงกว่านักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวเสี่ยง (คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มแรกคือ 45.49 และ 42.99 ส่วนคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มหลังคือ 45.83 และ 43.10 ตามลำดับ) ในทำนองเดียวกัน พบว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามระดับเศรษฐกิจอย่างเชื่อมั่นได้ ในกลุ่มนักเรียนชาย และนักเรียนที่มารดา มีการศึกษาดำ กล่าวคือ นักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำมีคะแนนความเชื่อทาง

พุทธศาสนาสูงกว่าผู้ที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง (คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มแรกคือ 45.04 และ 43.56 คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มหลังคือ 44.05 และ 42.88 ตามลำดับ) และคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนายังแปรปรวนไปตามการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยพบว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ตาราง 15ก ภาคผนวก ข)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้สรุปได้ว่า (1) นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัวมาก มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย ผลนี้พบทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทั้ง 12 กลุ่ม และโดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยงที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง กลุ่มนักเรียนอายุมากจากสภาวะครอบครัวเสี่ยงที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง และกลุ่มนักเรียนหญิงที่มาจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง (2) นักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำ มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูง และนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติมีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง ผลทั้งสองประการนี้พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนชาย

ความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มี ระยะเวลาที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ต่างกัน ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะในปริมาณต่างกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เพื่อพิจารณาว่า นักเรียนที่มีโอกาสเข้าเรียนและไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัวในปริมาณแตกต่างกัน จะส่งผลให้นักเรียนมีความเชื่อทางพุทธศาสนาแตกต่างกันหรือไม่ โดยทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัว คือ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม (ตาราง 9) พบว่า คะแนนความเชื่อแปรปรวนไปตามตัวแปรการได้

ตาราง 9 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตามระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
ระยะเวลาที่เข้าเรียน รร.พอ. (ก)	1	14.54	<1
ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ (ข)	1	235.04	9.21**
การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ (ค)	1	314.00	12.31***
ก x ข	1	0.42	<1
ก x ค	1	23.93	<1
ข x ค	1	0.08	<1
ก x ข x ค	1	0.62	<1
ส่วนที่เหลือ	270	25.52	
รวม	277	28.70	

รวมทำนายได้ 13 %

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะแต่ละตัวแปรอย่างเด่นชัด จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนามาก และนักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก เป็นผู้มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบจากตัวแปรอิสระเดียวกัน (ค่าเฉลี่ยรายงานแล้วในการวิเคราะห์รูปแบบที่ผ่านมา)

ตาราง 10 แสดงค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตาม ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จาก กิจกรรมทางพุทธศาสนา และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนชาย	156	1.69	2.63	9.98**	<1	<1	<1	<1
นักเรียนหญิง	129	<1	7.07**	3.33	<1	<1	<1	1.24
นักเรียนอายุ น้อย	152	<1	4.79*	4.96*	1.04	3.38	<1	<1
นักเรียนอายุ มาก	133	2.09	2.69	7.15*	<1	<1	<1	<1
ระดับเศรษฐกิจ ต่ำ	162	<1	12.30***	4.94*	<1	<1	<1	<1
ระดับเศรษฐกิจ สูง	123	2.03	<1	8.90*	<1	<1	<1	<1
ครอบครัว บกดี	146	<1	11.15***	2.43	5.82*	<1	1.77	<1
ครอบครัว เสี่ยง	137	<1	<1	9.85**	6.81**	3.01	<1	4.25*
บิดาการศึกษา ต่ำ	135	3.97*	1.32	5.46*	<1	<1	<1	<1
บิดาการศึกษา สูง	137	<1	6.78**	4.71*	<1	<1	<1	<1
มารดาการศึกษา ต่ำ	167	<1	3.47	8.73**	<1	<1	1.55	<1
มารดาการศึกษา สูง	109	1.04	6.23*	2.25	<1	1.29	<1	<1

ก คือ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ *** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ * มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา ตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน ในกลุ่มที่แยกย่อย 12 กลุ่ม ผลปรากฏว่า ความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทีละ 3 ตัวอย่าง เชื่อมันได้ ในกลุ่มนักเรียนที่มาจากสถานะของครอบครัวเสี่ยง (ตาราง 10) เมื่อทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยโดยวิธีการของเซฟเฟ่ ไม่พบว่ากลุ่มใดมีความแตกต่างอย่างยอมรับได้ เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระทีละ 2 ตัวพร้อมกัน ผลปรากฏว่า คะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่าง เชื่อมันได้ ในกลุ่มนักเรียนที่มาจากสถานะครอบครัวปกติ และกลุ่มนักเรียนจากสถานะครอบครัวเสี่ยง ในการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ่ พบว่า นักเรียนจากสถานะครอบครัวปกติที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ถ้าได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา จะมีความเชื่อทางพุทธมากกว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ดูตาราง 15 ภาคผนวก ข) ส่วนในกลุ่มนักเรียนจากสถานะครอบครัวเสี่ยง ไม่พบว่ามีกลุ่มใดแตกต่างกันอย่างยอมรับได้

สำหรับการพิจารณาตัวแปรอิสระทีละตัวได้แก่ ระยะเวลาที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ซึ่งล้วนเป็นตัวแปรอิสระที่ได้เคยกล่าวถึงแล้วในการวิเคราะห์ก่อนหน้านี้ จึงไม่ขอกล่าวซ้ำอีก

สรุปผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้คือ นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากมากมีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย พบในกลุ่มรวมและกลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนจากครอบครัวเสี่ยง นักเรียนที่มารดาการศึกษาต่ำ ส่วนนักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนามีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อย พบทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนหญิง นักเรียนอายุน้อย นักเรียนที่มีระดับเศรษฐกิจต่ำ นักเรียนครอบครัวปกติ นักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาสูง

เปรียบเทียบปริมาณการทานายความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน

ผู้วิจัยได้นำคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา มาทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น โดยใช้ตัวทำนาย 2 ชุด ชุดที่หนึ่ง ประกอบด้วยระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ตาราง 11 แสดงปริมาณการทำงานและลำดับความสำคัญของตัวทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนา โดยตัวแปรชุดที่ 1 (ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนานิกายอานิกซ์ และการได้รับประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) ตัวแปรชุดที่ 2 (การยอมรับเลือกคุณบารมีส่วนบุคคลและการส่งเสริมความเชื่อทางพุทธศาสนา) และตัวแปรชุดที่ 3 (ได้แก่ตัวแปรชุดที่ 1 และ 2 รวมกัน) เป็นตัวทำนาย ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 15 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน คน	ชุดที่ 1		ชุดที่ 2		ชุดที่ 3		% แยกต่าง				
		% ทำนาย	ตัวทำนาย	% ทำนาย	ตัวทำนาย	% ทำนาย	ตัวทำนาย					
รวม	248	10	2 1	.30***	.03	11	4 3	.26***	.30***	.30***	.30***	1
เพศ	125	6	2 1	.19*	.06	13	4 3	.32***	.32***	.32***	.32***	3
หญิง	123	20	2 1	.42***	.00	11	4 3	.29***	.21*	.42***	.00	2
อายุ	119	5	2 1	.17	.03	11	4 3	.21*	.26**	.28**	.28**	3
มาก	129	19	2 1	.40***	.01	15	4 3	.38***	.24**	.40***	.36***	.01
ชั้นเรียน	58	6	2 1	.18	-.00	0	-	-	-	-	-	6
ม.1	113	0	-	-	-	8	3 4	.27**	.25**	.27**	.27**	1
ม.2	77	28	2 1	.51***	.08	21	4 3	.44***	.28*	.51***	.51***	3
ม.3	150	9	2 1	.30***	.10	9	4 3	.26***	.26***	.30***	.26***	3
เศรษฐกิจ	98	13	2 1	.32***	-.06	14	4 3	.36***	.27**	.36***	.36***	1
ค่า	124	8	2 1	.20*	-.01	5	4 3	.22*	.14	.22*	.22*	3
สูง	123	10	2 1	.38***	.05	15	4 3	.34***	.31***	.38***	.31***	3
เสียง	125	9	2 1	.33***	.12	11	4 3	.33***	.22	.33***	.33***	4
บิดา	111	13	2 1	.31***	-.02	14	4 3	.33***	.27**	.27**	.31***	-
สูง	158	10	2 1	.26***	-.05	13	4 3	.35***	.29***	.35***	.35***	1
มารดา	83	11	2 1	.31**	.14	0	-	-	-	.31**	.31**	1
สูง	11.13	10.67	12.93									

1 = ระยะเวลาที่เข้าเรียนใน รร. พอ.
 2 = การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ
 3 = การได้รับการยอมรับเลือกคุณบารมีส่วนบุคคล
 4 = การได้รับการส่งเสริมความเชื่อทางพุทธศาสนา
 ***, **, * มีนัยสำคัญที่ระดับ .001, .01, .05 ตามลำดับ

(ตั้งแต่ไม่เคยเข้าเรียนเลย ถึงมีโอกาสเข้าเรียนตั้งแต่ 1-90 เดือน) และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น ชุดที่สอง คือการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ได้แก่ ปริมาณการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัว ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า ตัวแปรแต่ละชุดดังกล่าว สามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนได้มากน้อยเพียงใด และถ้าในตัวแปรทั้งสองชุดรวม 4 ตัวแปร (เรียกว่าตัวทำนายชุดที่สาม) เข้าร่วมทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนา จะสามารถเพิ่มปริมาณการทำนายตัวแปรตามดังกล่าวได้มากกว่าที่ตัวทำนายชุดที่หนึ่งหรือชุดที่สอง เคยร่วมกันทำนายได้ เป็นปริมาณสูงสุดอยู่เดิมเพียงใด จะปรากฏเด่นชัดในกลุ่มตัวอย่างรวม และกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังประเภทใดบ้าง อนึ่ง ในการเปรียบเทียบปริมาณการทำนายเมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกันนั้น ผู้วิจัยถือเอาความแตกต่างของปริมาณการทำนายที่ 5% เป็นเกณฑ์ขั้นต่ำที่ยอมรับได้ในการวิจัยครั้งนี้

เมื่อใช้ระยะเวลาในการเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย์ กับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเป็นตัวทำนายในกลุ่มรวม (ดูตาราง 11) พบว่า ตัวทำนายประสพการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาทั้ง 2 ตัวร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนาได้ 10% ตัวทำนายที่สำคัญคือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .30)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยประเภทต่าง ๆ 15 กลุ่ม พบว่าประสพการณ์ทางพุทธศาสนา 2 ด้าน สามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนานในกลุ่มย่อยได้ตั้งแต่ 0-28% โดยมีปริมาณทำนายสูงสุดในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ทำนายได้ 28%) รองลงมาคือกลุ่มนักเรียนหญิง (ทำนายได้ 20%) และทำนายไม่ได้เลยในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตัวทำนายที่มีความสำคัญเด่นชัดในการทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนา คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .51 ในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 และค่าอาร์ .42 ในกลุ่มนักเรียนหญิง)

เมื่อใช้การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบเป็นตัวทำนาย พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนานในกลุ่มรวมได้ 11% ตัวทำนายที่เด่นชัดคือ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ รองลงมาคือ การได้รับการ

อบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุน ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .30, .26 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณากลุ่มย่อยประเภทต่าง ๆ 15 กลุ่ม พบว่า การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนาได้ตั้งแต่ 0%-21% โดยร่วมกันทำนายได้สูงสุดในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ทำนายได้ 21%) อันดับต่อมาคือกลุ่มนักเรียนอายุมาก (ทำนายได้ 15%) และทำนายไม่ได้เลยในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และนักเรียนที่มารดาการศึกษาสูง ตัวทำนายเด่นชัดที่เข้าทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนในกลุ่มย่อยทุกกลุ่มคือ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ รองลงมาคือ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุน ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .44, .28 ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และค่าอาร์ .38, .24 ในกลุ่มนักเรียนอายุมาก) (ดูตาราง 11)

เมื่อใช้ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง (ดูตาราง 11) พบว่า ในกลุ่มรวม ตัวทำนายทั้ง 4 ตัว ร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนาได้ 12 % โดยมีการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุน เป็นตัวทำนายที่สำคัญและเด่นชัดซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .30 และ .26 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณากลุ่มย่อย 15 กลุ่ม พบว่า ตัวทำนายทั้ง 4 ตัวสามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนาได้ตั้งแต่ 0%-25% โดยร่วมกันทำนายได้สูงสุดในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (25%) รองลงมาคือกลุ่มนักเรียนอายุมาก (23%) กลุ่มนักเรียนหญิง (22%) แต่ร่วมกันทำนายกลุ่มนักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวปกติได้ต่ำสุด (5%) และทำนายไม่ได้เลยในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตัวทำนายทั้ง 4 ตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย โดยในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าตัวทำนายสำคัญเด่นชัดที่ทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนา คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ค่าอาร์ .51) สำหรับกลุ่มนักเรียนอายุมาก พบว่า ตัวทำนายสำคัญคือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ (ค่าอาร์ .40 และ .38) ส่วนกลุ่มนักเรียนหญิงพบว่า ตัวทำนายสำคัญเด่นชัดคือการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ค่าอาร์ .42)

เมื่อพิจารณากลุ่มย่อย 2 กลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระเดียวกัน พบว่า ตัวทำนายประสบ

การณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้านและการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนาได้แตกต่างกันมากที่สุดคือ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ทำนายได้ 25%, 0% ตามลำดับ) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวเลี้ยงมีปริมาณการทำนายสูงกว่านักเรียนในกลุ่มครอบครัวปกติ (ทำนายได้ 18% และ 5% ตามลำดับ) กลุ่มนักเรียนอายุมากมีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มนักเรียนอายุน้อย (ทำนายได้ 23% และ 8% ตามลำดับ) และกลุ่มนักเรียนหญิงมีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มนักเรียนชาย (ทำนายได้ 22% และ 10%) อาจกล่าวได้ว่า ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มแยกย่อยพบผลคล้ายคลึงกันคือ นักเรียนที่ได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้านมากเท่าใด และได้รับการอบรมเลี้ยงดู 2 แบบมากเท่าใด จะเป็นผู้ที่มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากเท่านั้น ความสัมพันธ์เช่นนี้ปรากฏชัดเจนในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เด่นชัดที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ในกลุ่มนักเรียนอายุมากเด่นชัดกว่ากลุ่มนักเรียนอายุน้อย ในกลุ่มนักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวเลี้ยง เด่นชัดกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ ในกลุ่มนักเรียนหญิง เด่นชัดกว่ากลุ่มนักเรียนชาย

เปรียบเทียบการทำนายเมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน

ในการศึกษาว่าประสบการณ์จาก

กิจกรรมทางพุทธ (ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) ซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่หนึ่ง การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) ซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่สอง และตัวทำนายชุดที่สามอันประกอบด้วยตัวทำนายชุดที่หนึ่งและสอง รวมเป็นตัวทำนาย 4 ตัว จะสามารถทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนาได้เพียงใด และตัวทำนายชุดที่สามจะทำนายได้มากกว่าตัวทำนายชุดที่หนึ่งหรือชุดที่สองที่มีปริมาณการทำนายสูงสุดอยู่เดิมเพียงใด ในกลุ่มตัวอย่างประเภทใดบ้าง จากการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม (ตาราง 11) พบว่า ตัวทำนายชุดที่สาม(ตัวทำนาย 4 ตัว) ร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนาได้ 12% สามารถเพิ่มปริมาณการทำนายเพียง 1% จากเดิมที่ตัวแปรชุดที่สองเคยทำนายได้ และพบว่าตัวทำนายชุดที่สาม สามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนาได้เพิ่มขึ้นจากเดิมที่ตัวทำนายชุดที่หนึ่งหรือชุดที่สองเคยทำนายได้ตั้งแต่ 1%-4% ในกลุ่มนักเรียนประเภทต่าง ๆ 6 จาก 15 กลุ่ม จึงไม่มีกลุ่มใดอยู่ในเกณฑ์ความแตกต่างของปริมาณการทำนายตามที่กำหนดไว้ 5% ในการวิจัยนี้

ข้อสังเกต การวิเคราะห์ในส่วนนี้พบผลการทำนายตรงข้ามกับความคาดหมาย กล่าวคือ เมื่อใช้ตัวทำนายชุดที่สาม 4 ตัว เข้าทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนาของนักเรียนในกลุ่มย่อย ปรากฏว่ากลุ่มย่อยหลายกลุ่ม (เช่น กลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนอายุน้อย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นต้น) มีปริมาณการทำนายลดลงจากปริมาณทำนายสูงสุดที่ตัวทำนายชุดที่หนึ่งหรือชุดที่สอง ได้ทำไว้ สาเหตุอาจเนื่องมาจากตัวแปรที่เข้าร่วมกันทำนายตัวแปรตาม ปรากฏมีความสัมพันธ์กันสูง เมื่อใช้ตัวแปรทุกตัวที่มีความสัมพันธ์กันสูง เข้าไปในสมการทำนาย ปริมาณการทำนาย (R^2) จึงลดลง (Multi collinearity) (คูตาราง 46 หน้า 197)

สรุปลักษณะ ของนักเรียนที่มีปริมาณความเชื่อทางพุทธศาสนาต่างกัน ผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้พอจะสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ด้านครอบครัว

1.1 นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย พบเด่นชัดในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนหญิง โดยเฉพาะนักเรียนหญิงอายุมาก และอยู่ในสภาวะครอบครัวเสี่ยง

1.2 นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักส้นับสนุนมาก มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักส้นับสนุนน้อย พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนที่มาจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำ

1.3 นักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง พบในกลุ่มนักเรียนชาย และกลุ่มนักเรียนชายที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า ในสภาวะครอบครัวเสี่ยงนักเรียนจะมีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูง ถ้าได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์และได้รับการส่งเสริมเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก

1.4 นักเรียนจากครอบครัวระดับทางเศรษฐกิจต่ำ มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูง พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนชาย และนักเรียนที่บิดาการศึกษาต่ำ

1.5 นักเรียนจากครอบครัวระดับทางเศรษฐกิจต่ำและบิดามารดามีการศึกษาต่ำ จะมี

ความเชื่อทางพุทธศาสนาสูง ถ้าเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้รับประโยชน์มาก จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนมาก

2. ด้านโรงเรียน

2.1 นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา พบเด่นชัดใน กลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนชายจากครอบครัวปกติที่ไม่ได้เรียนโรงเรียน พุทธศาสนาวันอาทิตย์ กลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับทาง เศรษฐกิจต่ำและมารดามีการศึกษาค่ำ

2.2 นักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่า นักเรียนที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาค่ำ และกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเลี้ยงที่มีระดับทาง เศรษฐกิจสูง

2.3 นักเรียนที่ไม่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จะมีความเชื่อทางพุทธศาสนา สูง ถ้าเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้นและอยู่ในครอบครัวปกติ

3. ลักษณะของนักเรียน

3.1 นักเรียนชายที่มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูง เป็นผู้ที่อยู่ในสภาวะครอบครัวปกติ ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนมาก จากครอบครัว และมีระดับทาง เศรษฐกิจต่ำ

ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของเยาวชน ประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา 2 ด้าน

และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ กับการปฏิบัติทางพุทธศาสนา

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธ- ศาสนา ตามตัวแปรอิสระ 8 ตัว ได้แก่ เพศ ระดับทาง เศรษฐกิจ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียน พุทธศาสนาวันอาทิตย์ สภาวะของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทน และการได้รับการส่งเสริม ความเป็นพุทธมามกะ โดยพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวพร้อมกัน เรียงลำดับตามสมมติฐานการวิจัย

การปฏิบัติทางพุทธศาสนา หมายถึง ปริมาณความเป็นไปได้ที่บุคคลจะกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยยึดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ได้แก่ การให้ทาน การรับศีล และการทำสมาธิภาวนา ซึ่งเป็นการงดเว้นการทำชั่ว ทาแต่ความดี และรักษาจิตใจให้่องใสบริสุทธิ์ พิสัยคะแนนของแบบวัดอยู่ระหว่าง 10 กับ 60 คะแนน สำหรับการวิจัยพบว่าพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 17 กับ 58 คะแนน (ค่าเฉลี่ย 45.71 ค่าเอสดี 6.01)

การปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มี เพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนต่างกัน

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวคือ เพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคม และภูมิหลังทางครอบครัวของผู้ตอบ 5 ตัวแปร ตัวแปรละ 2 ระดับ รวมเป็นกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม (ตาราง 12) พบว่าคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามตัวแปร การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างเด่นชัด และจากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา เป็นผู้มีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (คะแนนเฉลี่ย 48.12 และ 43.61)

เมื่อพิจารณาความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกันในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม ผลปรากฏว่า คะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระพร้อมกัน 3 ตัวอย่าง เชื่อมกันได้ ในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง (ตาราง 12) แต่เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของ เซฟเฟ ไม่พบผลความแตกต่างพอที่จะยอมรับได้ เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัว ผลปรากฏว่าคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่าง เพศ และระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่าง เชื่อมกันได้ในกลุ่มนักเรียนอายุมาก เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยรายคู่โดยวิธีการของ เซฟเฟ พบว่านักเรียนหญิงที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนหญิงที่

ตาราง 12 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตามเพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินายก และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
เพศ (ก)	1	49.04	1.61
ระยะเวลาเข้าเรียน ร.ร.พอ. (ข)	1	14.31	<1
ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ค)	1	1198.99	39.24***
ก x ข	1	41.18	<1
ก x ค	1	8.01	<1
ข x ค	1	11.56	<1
ก x ข x ค	1	41.71	1.37
ส่วนที่เหลือ	274	30.56	
รวม	281	35.53	

รวมทำนายได้ 15.1%

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ไม่ได้เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินายก (ดูตาราง 16 ภาคผนวก ข)

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละตัว ผลปรากฏว่า คะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างเชื่อมั่นได้ ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยพบว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา มากกว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ดูตาราง 18 ภาคผนวก ข)

จากการวิเคราะห์ผลในส่วนนี้ สรุปได้ว่า (1) นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจาก

ตาราง 13 แสดงค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามเพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิย และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนอายุ น้อย	152	<1	<1	20.37***	<1	<1	<1	<1
นักเรียนอายุ มาก	133	3.24	<1	11.02***	5.34*	1.06	<1	1.61
ระดับเศรษฐกิจ ต่ำ	162	1.63	<1	22.59***	2.94	1.13	3.17	<1
ระดับเศรษฐกิจ สูง	123	<1	1.35	17.03***	<1	<1	<1	1.28
ครอบครัว ปกติ	146	1.90	<1	14.60***	<1	<1	2.01	<1
ครอบครัว เสีย	137	<1	1.33	15.72***	<1	<1	<1	4.59*
บิดาการศึกษาต่ำ	135	1.19	<1	13.85***	1.48	<1	1.37	3.08
บิดาการศึกษาสูง	137	<1	<1	18.23***	<1	<1	<1	<1
มารดาการศึกษาต่ำ	167	<1	<1	30.74***	<1	<1	<1	1.08
มารดาการศึกษาสูง	109	1.83*	<1	7.14**	<1	<1	<1	<1

ก คือ เพศ

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิย

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

กิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อย จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม (2) นักเรียนหญิงอายุมาก ถ้าเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินอภิตย มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนประเภทเดียวกัน ที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินอภิตย

**การปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มีสภาวะของครอบครัว ระยะเวลาเข้าเรียน
โรงเรียนพุทธศาสนาวินอภิตย และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา
ในโรงเรียนต่างกัน**

ในส่วนนี้จะทำการศึกษาความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวคือ สภาวะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินอภิตย และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยอีก 10 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม (ตาราง 14) พบว่า คะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระที่ละตัว คือ สภาวะของครอบครัว และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างเด่นชัด เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย พบว่า นักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ และนักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ต่างก็มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มเปรียบเทียบแรกคือ 47.16 และ 44.17 กลุ่มเปรียบเทียบที่สองคือ 48.12 และ 43.61 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม ผลปรากฏว่า คะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวอย่าง เชื่อมันได้ในกลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนอายุมาก และนักเรียนที่มารดามีระดับการศึกษาต่ำ (ดูตาราง 15) เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่โดยวิธีการของเชฟเพ ในกลุ่มนักเรียนชาย พบว่า ในหมู่นักเรียนที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินอภิตยถ้ามาจากสภาวะครอบครัวปกติ และได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนามาก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่าผู้ที่มาจากครอบครัวเสี่ยงและได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธอย่างเด่นชัด (ดู

ตาราง 14 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตามสถานะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
สถานะครอบครัว (ก)	1	332.09	11.21***
การเข้าเรียน ร.ร.พุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ข)	1	37.47	1.27
ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ค)	1	869.24	29.34***
ก x ข	1	9.26	<1
ก x ค	1	7.71	<1
ข x ค	1	7.11	<1
ก x ข x ค	1	94.82	3.20
ส่วนที่เหลือ	272	29.63	
รวม	279	35.67	

รวมทำนายได้ 17.7 %

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ตาราง 17 ภาคผนวก ข) ในกลุ่มนักเรียนอายุมาก พบว่า นักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มาจากสถานะครอบครัวปกติ และได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนามาก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จากสถานะครอบครัวเสี่ยง และได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธน้อย (ตาราง 19 ภาคผนวก ข) ในกลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาต่ำ พบว่า ในหมู่นักเรียนจากสถานะครอบครัวเสี่ยงและเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธ

ตาราง 15 แสดงค่าเอฟในถ้าววิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามสถานะของครอบครัว ระยะเวลาเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนชาย	156	4.18*	<1	19.23***	<1	<1	<1	5.04*
นักเรียนหญิง	129	7.63**	2.39	9.22**	<1	1.32	1.93	<1
อายุน้อย	152	3.55	<1	16.83***	<1	<1	<1	<1
อายุมาก	133	6.58*	1.30	7.78**	<1	<1	<1	6.15*
เศรษฐกิจ ต่ำ	162	4.84*	<1	18.40***	<1	<1	3.44	1.66
เศรษฐกิจ สูง	123	8.28**	1.71	12.40***	1.75	<1	<1	1.53
บิดาการศึกษาต่ำ	135	7.93**	1.12	13.42***	<1	<1	<1	3.40
บิดาการศึกษาสูง	137	3.45	<1	12.83***	<1	<1	<1	<1
มารดาการศึกษาต่ำ	167	11.46***	<1	22.47***	<1	<1	<1	4.11*
มารดาการศึกษาสูง	109	<1	<1	5.66*	<1	<1	<1	1.39

ก คือ สถานะของครอบครัว

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ศาสนาวันอาทิตย์ ถ้าได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา สูงกว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังพบอีกว่าในหมู่นักเรียนทั้งที่เข้าเรียนและไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ถ้ามาจากสภาวะครอบครัวปกติ และได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียน มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่าผู้ที่มาจากสภาวะครอบครัวเสี่ยงและได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธ (ดูตาราง 20 ภาคผนวก ข)

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละตัวในกลุ่มย่อย ปรากฏว่าจะแผนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา แปรปรวนไปตามสภาวะของครอบครัว ในกลุ่มย่อย 7 จาก 10 กลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มนักเรียนอายุมาก นักเรียนที่บิดามีระดับการศึกษาต่ำ และนักเรียนที่มารดา มีระดับการศึกษาต่ำ จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (ดูตาราง 21 ภาคผนวก ข) กล่าวได้ว่า นักเรียนจากครอบครัวปกติมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง และยังพบอีกว่า จะแผนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างเด่นชัด ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา เป็นผู้ที่มีคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูงกว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์น้อย (ดูตาราง 21 ภาคผนวก ข)

การวิเคราะห์ผลในส่วนนี้สรุปได้ว่า (1) นักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง พบทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนอายุมาก และนักเรียนที่บิดามีการศึกษาต่ำ (2) นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธน้อย พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม และกลุ่มนักเรียนที่มารดา มีการศึกษาต่ำอยู่ในสภาวะครอบครัวเสี่ยงและเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (3) นักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยงที่ได้รับประโยชน์น้อย พบผลในกลุ่มนักเรียนชายที่ไม่ได้เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และในกลุ่มนักเรียนที่มารดา มีการศึกษาต่ำ ทั้งที่เข้าเรียนและไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

**การปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่บิดามารดามีระดับการศึกษาต่างกัน
และได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ในปริมาณต่างกัน**

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ เพื่อพิจารณาความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของเยาวชนที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดามีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะในปริมาณแตกต่างกัน โดยจะพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัว 2 ตัว และที่ละตัวตามลำดับ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยอีก 10 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม (ตาราง 16) พบว่าการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระที่ละตัวคือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะอย่างเด่นชัด เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนมาก มีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนน้อย (คะแนนเฉลี่ย 47.06, 43.87 ตามลำดับ) ในทำนองเดียวกัน นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก ก็มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (คะแนนเฉลี่ย 47.80, 43.55)

เมื่อพิจารณาความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม ผลปรากฏว่า คะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้ง 3 อย่าง อย่างเชื่อมั่นได้ ในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเลี้ยง (ดูตาราง 17) เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ พบว่าในหมู่นักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาสูง ถ้าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนมาก และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนน้อย และส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ดูตาราง 22 ภาคผนวก ข)

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัว ผลปรากฏว่า คะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มนักเรียนที่เรียนจริงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ (ดูตาราง 23 ภาคผนวก ข) พบว่า นักเรียนในกลุ่มดังกล่าวที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อยทั้ง 2 ด้าน เป็นนักเรียนที่มี

ตาราง 16 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธ เมื่อพิจารณาตามระดับ การศึกษาของบิดามารดา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสнисสนุน และการได้รับการส่งเสริม ความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
ระดับการศึกษาของบิดามารดา (ก)	1	5.64	<1
การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสнисสนุน (ข)	1	192.88	6.10*
การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ (ค)	1	575.03	18.20***
ก x ข	1	1.89	<1
ก x ค	1	1.21	<1
ข x ค	1	44.81	1.42
ก x ข x ค	1	38.01	1.20
ส่วนที่เหลือ	227	31.61	
รวม	234	36.66	

รวมทำนายได้ 15.4 %

*** , * มีระดับนัยสำคัญที่ระดับ .001, .05 ตามลำดับ

การปฏิบัติทางพุทธศาสนาน้อยที่สุด

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระทีละตัว (ดูตาราง 17) ผลปรากฏว่า การปฏิบัติทางพุทธ ศาสนาแปรปรวนไปตามระดับการศึกษาของบิดามารดาอย่างเชื่อมั่นได้ ในกลุ่มนักเรียนที่มีระดับทาง เศรษฐกิจสูง ซึ่งพบจากค่าเฉลี่ยว่า นักเรียนที่บิดามารดามีระดับการศึกษาสูงมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา สูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่บิดามารดามีระดับการศึกษาต่ำ (คะแนนเฉลี่ย 47.18, 43.63) ว่าสำหรับตัวแปร

ตาราง 17 แสดงค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสั่นสนุน และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนชาย	156	<1	6.38*	4.99*	<1	<1	<1	<1
นักเรียนหญิง	129	<1	1.63	10.13**	<1	<1	<1	<1
อายุน้อย	152	<1	1.88	8.17**	1.88	<1	<1	<1
อายุมาก	133	1.31	3.95*	9.54**	1.75	<1	2.60	<1
เศรษฐกิจ ต่ำ	162	<1	3.50	9.41**	<1	<1	<1	<1
เศรษฐกิจ สูง	123	4.28*	1.87	9.15**	1.32	<1	2.24	<1
ครอบครัวปกติ	146	<1	<1	6.39*	<1	<1	<1	<1
ครอบครัวเสี่ยง	137	<1	2.43	10.64**	<1	<1	<1	4.41*
เรียน พอ.0 เดือน	111	<1	<1	8.17**	1.34	1.14	<1	<1
เรียน พอ.13-90เดือน	112	<1	9.47**	7.31**	<1	1.84	6.77*	3.72

ก คือ ระดับการศึกษาของบิดามารดา

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสั่นสนุน

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์ส่งผลต่อความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาอย่างเชื่อมั่นได้ 3 ใน 10 กลุ่ม คือ กลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนอายุมาก และนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์มาก มีการปฏิบัติทางพุทธมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์น้อย (ดูตาราง 24 ภาคผนวก ข) นอกจากนี้ คะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนายังแปรปรวนไปตามการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะอย่างเด่นชัดในกลุ่มย่อยทั้ง 10 กลุ่ม ซึ่งพบจากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยว่า นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ดูตาราง 24 ภาคผนวก ข)

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้สรุปได้ว่า (1) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์มาก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์น้อย พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยบางกลุ่ม (2) นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม (3) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัวมาก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัวน้อย พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนจริง เรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยงที่บิดามีการศึกษาระดับสูง

การปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มีสภาวะของครอบครัว ระดับทางเศรษฐกิจ และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะต่างกัน

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ เพื่อพิจารณาความแปรปรวนของการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของเยาวชนที่มาจากสภาวะครอบครัวปกติและสภาวะครอบครัวเสี่ยง มีระดับทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะในปริมาณแตกต่างกัน โดยจะพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัว 2 ตัว และที่ละตัวตามลำดับ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยอีก 12 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม (ตาราง 18) พบว่า คะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแปรปรวนไป

ตาราง 18 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตามสถานะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
สถานะของครอบครัว (ก)	1	318.32	10.53**
ระดับเศรษฐกิจ (ข)	1	82.07	<1
การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ (ค)	1	1011.38	33.47***
ก x ข	1	2.11	<1
ก x ค	1	25.30	<1
ข x ค	1	29.79	<1
ก x ข x ค	1	20.35	<1
ส่วนที่เหลือ	270	30.22	
รวม	277	35.48	

รวมทำนายได้ 16.2%

***, ** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001, .01 ตามลำดับ

ตามสถานะของครอบครัว การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะแต่ละตัวอย่างเด่นชัด ซึ่งตัวแปรทั้งสองนี้ได้กล่าวถึงแล้วในการวิเคราะห์ก่อนหน้านี้ จึงไม่กล่าวซ้ำอีก

เมื่อพิจารณาความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกันในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม ผลปรากฏว่าคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวอย่างเชื่อมั่นได้ คือ สถานะของครอบครัว และการส่งเสริมความเป็น

ตาราง 19 แสดงค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา
เมื่อวิเคราะห์ตามสถานะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการได้รับการส่งเสริม
ความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนชาย	156	2.36	<1	18.17***	<1	<1	1.10	<1
นักเรียนหญิง	129	10.37**	2.08	14.71**	<1	<1	<1	<1
อายุน้อย	152	3.10	2.85	14.89***	<1	<1	1.89	<1
อายุมาก	133	6.91**	<1	13.97***	<1	<1	1.21	<1
บิดาการศึกษา ต่ำ	135	6.13*	9.00**	13.84***	<1	<1	<1	<1
บิดาการศึกษา สูง	137	2.18	<1	13.90***	<1	<1	<1	<1
มารดาการศึกษา ต่ำ	167	12.25***	6.48*	19.42***	<1	<1	<1	<1
มารดาการศึกษา สูง	109	<1	<1	8.35**	<1	<1	1.04	<1
บิดามารดา กศ.ต่ำ	158	4.06*	7.20**	13.89***	<1	<1	<1	<1
บิดามารดา กศ.สูง	127	2.69	<1	14.86***	<1	1.54	<1	<1
เรียน รร.พอ.0 เดือน	111	2.64	1.67	15.63***	<1	<1	1.39	<1
เรียน พอ.13-90เดือน	112	6.71*	2.17	17.21***	<1	4.09*	2.32	3.71

ก คือ สถานะของครอบครัว

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

พุทธมามกะ ในกลุ่มนักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ดูตาราง 19) จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของ เซฟเฟ พบว่านักเรียนกลุ่มนี้ที่มาจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง ถ้าได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก จะเป็นผู้มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ดูตาราง 25 ภาคผนวก ข)

จากตาราง 19 เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระทีละตัว ผลปรากฏว่า คะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาไปตามสภาวะของครอบครัวอย่างเชื่อมั่นได้ ในกลุ่มย่อย 6 จาก 12 กลุ่ม ในกลุ่มนักเรียนหญิง นักเรียนอายุมาก นักเรียนที่บิดาระดับการศึกษาต่ำ นักเรียนที่มารดากระดับการศึกษาต่ำ นักเรียนที่ทั้งบิดามารดามีระดับการศึกษาต่ำ และนักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกล่าวได้ว่า นักเรียนที่มาจากสภาวะของครอบครัวปกติมีคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนที่มาจากสภาวะของครอบครัวเสี่ยง (ดูตาราง 26 ภาคผนวก ข) คะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนายังแปรปรวนไปตามระดับทางเศรษฐกิจอย่างเชื่อมั่นได้ 3 จาก 12 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักเรียนที่บิดามีระดับการศึกษาต่ำ นักเรียนที่มารดามีระดับการศึกษาต่ำ นักเรียนที่บิดามารดามีระดับการศึกษา เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนจากครอบครัวระดับทางเศรษฐกิจต่ำมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง นอกจากนี้ คะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนายังแปรปรวนไปการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยพบว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ดูตาราง 26 ภาคผนวก ข)

สรุปผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้คือ (1) นักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวปกติ มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนในสภาวะครอบครัวเสี่ยง พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม (2) นักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำ มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูง พบเด่นชัดในนักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาต่ำ (3) นักเรียนในกลุ่มที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่อยู่ในสภาวะครอบครัวเสี่ยง ถ้าได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก จะมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาดีกว่านักเรียนประเภทเดียวกันที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย

การปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มี ระยะเวลาที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนา
วันอาทิตย์ต่างกัน ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการส่งเสริม
ความเป็นพุทธมามกะต่างกัน

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ เพื่อพิจารณาความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธ
ศาสนา ในเยาวชนที่มีโอกาสเข้าเรียนและไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ได้รับประ
โยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้นในปริมาณต่างกัน และก็ได้รับการส่งเสริมความเป็น
พุทธมามกะจากครอบครัวแตกต่างกันด้วย จะมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแตกต่างกันหรือไม่ โดยจะ
พิจารณาตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัว 2 ตัว และที่ละตัวตามลำดับ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยอีก 12
กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม (ตาราง 20) พบว่า คะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา
แปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระที่ละตัวคือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาและการได้รับ
การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะอย่างเด่นชัดทั้งคู่ ซึ่งตัวแปรทั้งสองได้กล่าวถึงแล้วในการวิเคราะห์
รูปแบบก่อน จึงไม่กล่าวซ้ำอีก

เมื่อพิจารณาความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ตามตัวแปรอิสระชุด
เดียวกัน ใน 12 กลุ่ม ผลปรากฏว่า คะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามการได้รับประ
โยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างเชื่อมั่นได้ ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม (ดูตาราง 21) กล่าวได้ว่า
นักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธมาก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่ได้รับ
ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศานาน้อย (ดูคะแนนเฉลี่ยในตาราง 27 ภาคผนวก ข) และการปฏิบัติ
ทางพุทธศาสนาแปรปรวนไปตามการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะอย่างเชื่อมั่นได้ ในกลุ่ม
ย่อยทุกกลุ่ม กล่าวได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีการปฏิบัติทางพุทธ
ศาสนามากกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย และไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
ตัวแปร 2 ตัว และ 3 ตัว

สรุปผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้คือ นักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา
และนักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะแต่ละด้านมาก จะเป็นผู้มีการปฏิบัติทางพุทธ
ศาสนามากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ผลนี้พบทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่มที่ศึกษา

ตาราง 20 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตามระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
เข้าเรียน รร.พอ. (ก)	1	15.83	<1
ประโยชน์จากกิจกรรมพุทธ (ข)	1	597.61	20.92***
การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ (ค)	1	463.22	16.22***
ก x ข	1	0.05	<1
ก x ค	1	8.14	<1
ข x ค	1	30.11	<1
ก x ข x ค	1	15.46	<1
ส่วนที่เหลือ	270	28.57	
รวม	277	35.19	

รวมทำนายได้ 20.1%

***, ** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001, .01 ตามลำดับ

เปรียบเทียบปริมาณการทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ เป็นการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น โดยใช้ตัวแปรอิสระ 2 ชุดเข้ารวมทำนายทีละชุด ชุดที่หนึ่ง คือประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน (ระยะ

ตาราง 21 แสดงค่าเอฟฟันการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อวิเคราะห์ตามระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาและการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนชาย	156	<1	12.92***	10.29**	<1	<1	<1	1.59
นักเรียนหญิง	129	1.24	7.62**	4.68*	<1	1.35	1.07	<1
นักเรียนอายุ น้อย	152	<1	12.58***	4.61*	<1	<1	<1	<1
นักเรียนอายุ มาก	133	<1	5.61*	9.81**	<1	<1	1.83	<1
ระดับเศรษฐกิจ ต่ำ	162	<1	14.28***	5.00*	1.02	1.34	1.19	<1
ระดับเศรษฐกิจ สูง	123	2.00	8.18**	16.91***	<1	<1	<1	1.18
ครอบครัว ปกติ	146	<1	9.34**	5.39*	1.82	<1	<1	<1
ครอบครัว เสี่ยง	137	<1	8.26**	6.95**	2.01	<1	<1	<1
บิดาการศึกษา ต่ำ	135	1.09	6.49*	7.63**	<1	<1	<1	<1
บิดาการศึกษา สูง	137	<1	8.73**	7.64**	<1	<1	1.42	1.16
มารดาการศึกษา ต่ำ	167	<1	17.42***	9.72**	<1	1.96	<1	<1
มารดาการศึกษา สูง	109	<1	3.97*	5.37*	<1	1.71	<1	<1

ก คือ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ *** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ * มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เวลาที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย ก็กับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) ชุดที่สอง คือการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุน กับ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) ผู้วิจัยต้องการตรวจสอบว่าตัวทำนายแต่ละชุดสามารถทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียนได้มากน้อยเพียงใด เด่นชัดในกลุ่มนักเรียนประเภทใด และเมื่อนำตัวทำนายทั้ง 2 ชุดรวมเป็นตัวทำนาย 4 ตัวแปร (เรียกว่าตัวทำนายชุดที่สาม) เข้าร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนา จะทำนายได้เพิ่มขึ้นหรือไม่เพียงใด อนึ่ง ในการเปรียบเทียบปริมาณการทำนายเมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน ผู้วิจัยถือเอาความแตกต่างของปริมาณการทำนายที่ 5% เป็นเกณฑ์ขั้นต่ำที่ยอมรับได้ในการวิจัยครั้งนี้

เมื่อพิจารณาตัวทำนายชุดที่ 1 (ระยะเวลาที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย ก็กับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) พบว่าตัวทำนายทั้งสองสามารถทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียนกลุ่มรวมได้ 22% (ตาราง 22) โดยมีการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเป็นตัวทำนายที่เด่นชัด ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .47)

ในกลุ่มตัวอย่างย่อยประเภทต่าง ๆ 15 กลุ่มนั้น พบว่า ตัวทำนายทั้งสองร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาได้ตั้งแต่ 14% - 39% ตัวทำนายทั้งสอง สามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาได้สูงสุดในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คือ 39 % รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง และนักเรียนที่มารดามีระดับการศึกษาต่ำ พบว่าทำนายได้ 30 % เท่ากัน ตัวทำนายทั้งสองร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาได้ต่ำสุด ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (14%) ตัวทำนายสำคัญเด่นชัดที่เข้าทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาเป็นอันดับแรกในทุกกลุ่มคือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .64 ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 , ค่าอาร์ .60 ในกลุ่มนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง , ค่าอาร์ .52 ในกลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาต่ำ, และค่าอาร์ .32 ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2)

เมื่อพิจารณาตัวทำนายชุดที่ 2 (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุน กับ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) บปรากฏว่า ตัวทำนายทั้ง 2 สามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาในกลุ่มรวมได้ 14% (ตาราง 22) ตัวทำนายที่เด่นชัดที่เข้าทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาเป็นอันดับแรกคือ การได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ รองลงมาคือ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับ

ตาราง 22 แสดงปริมาณการทำงานและลำดับความสำคัญของตัวกำหนดการปฏิบัติทางพฤกษศาสตร์ โดยตัวแปรชุดที่ 1 (ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนเกษตรศาสตร์สาขาเกษตร และการศึกษาที่ได้รับประโยชน์ จากกิจกรรมทางพฤกษศาสตร์) ตัวแปรชุดที่ 2 (การยอมรับโดยคุณแบบรักสันนิษฐานและการส่งเสริมความเต็มใจของสมาชิก) และตัวแปรชุดที่ 3 (ได้แก่ตัวแปรชุดที่ 1 และ 2 รวมกัน) เป็นตัวทำนาย ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 15 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน คน	ชุดที่ 1		ชุดที่ 2		ชุดที่ 3		% แตกต่าง						
		% ทำนาย	ตัวทำนาย	% ทำนาย	ตัวทำนาย	% ทำนาย	ตัวทำนาย							
รวม	246	22	2 1	.47***	.11	15	4 3	.38***	.31***	25	2 3	.47***	.31***	3
เพศ ชาย	125	19	2 1	.41***	.06	17	4 3	.37***	.36***	23	2 3	.41***	.36***	4
หญิง	123	28	2 1	.55***	.17	15	4 3	.39***	.30	30	2	.55***		2
อายุ น้อย	119	17	2 1	.42***	.16	15	4 3	.39***	.33***	22	2 4	.42***	.39***	5
มาก	129	26	2 1	.48***	.03	11	4 3	.33***	.27**	27	2 1	.48***	.03	1
ชั้นเรียน ม.1	58	20	2 1	.41**	.29*	15	4 3	.39**	.25	17	2	.41**		3
ม.2	113	14	2 1	.32***	-.12	16	3 4	.37***	.35***	25	3 2 1	.37***	.32***	9
ม.3	77	39	2 1	.64***	.19	15	4 3	.40***	.27*	41	2	.64***		2
เศรษฐกิจ ค่า	150	18	2 1	.39***	.11	11	4 3	.30***	.28***	16	2	.39***		2
สูง	98	30	2 1	.60***	.12	25	4 3	.51***	.37***	41	2 3	.60***	.37***	11
ครอบครัว ปกติ	124	17	2 1	.41***	.14	10	4 3	.31***	.17	17	2	.41***		-
เสียง	123	22	2 1	.49***	.03	14	4 3	.36***	.30***	24	2	.49***		2
บิดา กศ.ค่า	125	24	2 1	.48***	.04	13	4 3	.36***	.30***	30	2 3 1	.48***	.30***	6
กศ.สูง	111	22	2 1	.47***	.17	19	4 3	.42***	.34***	25	2 4	.47***	.42***	3
มารดา กศ.ค่า	158	30	2 1	.52***	.04	20	4 3	.42***	.36***	35	2 3 1	.52***	.36***	5
สูง	83	17	2 1	.38***	.16	9	4 3	.31**	.22*	14	2	.38***		3
%เฉลี่ย		22.87				15.0				25.80				

1 = ระยะเวลาที่เข้าเรียนใน รร. พอ.
 2 = การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพฤกษ
 3 = การได้รับการยอมรับโดยคุณแบบรักสันนิษฐาน
 4 = การได้รับการส่งเสริมความเต็มใจของสมาชิก
 ***, **, * มีนัยสำคัญที่ระดับ .001, .01, .05 ตามลำดับ

สนุน ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .38, .31 ตามลำดับ)

สำหรับในกลุ่มย่อย 15 กลุ่ม พบว่า ตัวทำนายทั้งสองร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ได้ตั้งแต่ 9% - 25% สำหรับกลุ่มที่มีปริมาณการทำนายสูงสุดคือ กลุ่มนักเรียนที่มีระดับทาง เศรษฐกิจ สูง ทำนายได้ 25% รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาต่ำ ทำนายได้ 20% และ ทำนายได้ต่ำสุดในกลุ่มนักเรียนที่มารดาไม่มีการศึกษาสูง ทำนายได้ 9% ตัวทำนายเด่นชัดที่เข้าทำนาย การปฏิบัติทางพุทธศาสนาเป็นอันดับแรกในทุกกลุ่ม คือ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ รองลงมาคือ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์สนุน ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .51, .37 ในกลุ่มนักเรียนที่มีระดับเศรษฐกิจสูง ค่าอาร์ .42, .36 ในกลุ่มนักเรียนที่มารดาไม่มีการศึกษาต่ำ ค่าอาร์ .31, .22 ในกลุ่มนักเรียนที่มารดาการศึกษาสูง)

เมื่อใช้ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน (ระยะเวลาเรียนในโรงเรียน พุทธศาสนวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) และการอบรมเลี้ยงดูจาก ครอบครัว 2 แบบ (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์สนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) ร่วมกัน ทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง (ดูตาราง 22) ผลปรากฏว่า ในกลุ่มรวม ตัวทำนายทั้ง 4 ตัว ร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาได้ 25% โดยมีการได้รับประโยชน์จาก กิจกรรมทางพุทธศาสนา และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์สนุนเป็นตัวทำนายสองตัวแรกที่สำคัญเด่นชัด ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .47 และ .31 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อย 15 กลุ่ม พบว่าตัวทำนายทั้ง 4 ตัว สามารถร่วมกันทำนาย การปฏิบัติทางพุทธศาสนาได้ตั้งแต่ 14%-41% โดยทำนายในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ 41% ตัวทำนายสำคัญเด่นชัดคือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวก กับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .64) อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งตัวทำนายทั้ง 4 ตัวร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธ ศาสนาได้ 41% คือกลุ่มนักเรียนที่มีระดับทาง เศรษฐกิจสูง โดยมีการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทาง พุทธศาสนาและการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์สนุน เข้าสู่สมการทำนายเป็นลำดับที่ 1 และ 2 และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .60 และ .37) นอกจากนี้ ตัวทำนายทั้ง 4 ตัวยัง ร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียนที่มารดาศึกษาต่ำได้ 35% ตัวทำนายสำคัญเด่นชัด สองลำดับแรกคือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการได้รับการอบรมเลี้ยงดู

แบบรักสนับสนุน ซึ่งต่างมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .52, .36 ตามลำดับ) ในทางตรงข้ามพบว่า ตัวทำนายทั้ง 4 ตัวร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของเยาวชนได้น้อยที่สุดในกลุ่มนักเรียนที่มารดา มีระดับการศึกษาสูง คือทำนายได้ 14% และมีการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเป็นตัวทำนายสำคัญเด่นชัด ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .38) เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อย 2 กลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระเดียวกันพบว่า ตัวทำนายทั้ง 4 ตัวร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาได้แตกต่างกันมากที่สุดคือ กลุ่มนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง มีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ (ทำนายได้ 41% และ 16% ตามลำดับ) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีปริมาณการทำนายสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ทำนายได้ 41%, 25% และ 17% ตามลำดับ) กลุ่มนักเรียนที่มารดา มีระดับการศึกษาต่ำ มีปริมาณการทำนายสูงกว่านักเรียนที่มารดา มีระดับการศึกษาสูง (ทำนายได้ 35% และ 14% ตามลำดับ) กลุ่มนักเรียนหญิง มีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มนักเรียนชาย (ทำนายได้ 30% และ 23% ตามลำดับ) กลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง มีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ (ทำนายได้ 24% และ 17% ตามลำดับ) จึงอาจกล่าวได้ว่าทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเกือบทุกกลุ่ม นักเรียนที่ได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน และได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ในปริมาณมากเท่าใด ก็จะมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา มากเท่านั้น

เปรียบเทียบการทำนายเมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน ในการศึกษานี้ต้องการทราบว่า

ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ระยะเวลาเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) ซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่หนึ่ง และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่สอง และตัวทำนายชุดที่สามอันประกอบด้วยตัวทำนายชุดที่หนึ่งร่วมกับตัวทำนายชุดที่สอง รวมเป็นตัวทำนาย 4 ตัว จะสามารถทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของเยาวชนได้เพิ่มขึ้นจากที่ตัวทำนายชุดที่หนึ่ง หรือสองที่มีปริมาณการทำนายสูงสุดอยู่เดิมในกลุ่มตัวอย่างประเภทใด จากการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม ในตาราง 22 พบว่า ตัวทำนายชุดที่สามร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาได้ 25% สามารถเพิ่มปริมาณการทำนายจากเดิมที่ตัวแปรชุดที่หนึ่ง (ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) ทำนายได้อีก 3%

ตัวทำนายชุดที่สาม ร่วมกันสามารถทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาได้เพิ่มขึ้นจากปริมาณการทำนายสูงสุดของตัวทำนายชุดที่หนึ่งหรือชุดที่สอง ตั้งแต่ 1%-11% มีกลุ่มย่อย 5 จาก 10 กลุ่มซึ่งมีปริมาณการทำนายเพิ่มขึ้นเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 5 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในการศึกษาี้ ได้แก่ กลุ่มนักเรียนที่มีระดับทาง เศรษฐกิจสูง (เพิ่มขึ้น 11%) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (เพิ่มขึ้น 9%) นักเรียนที่บิดามารดาไม่มีการศึกษาต่ำ (เพิ่มขึ้น 6%) นักเรียนอายุน้อย และนักเรียนที่มารดาไม่มีการศึกษาต่ำ (ทั้งสองกลุ่มเพิ่มขึ้น 5% เท่ากัน)

สรุปลักษณะ ของนักเรียนที่มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาต่างกัน การวิเคราะห์ในส่วนนี้พอจะสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ด้านครอบครัว

1.1 นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย พบเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มนักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย

1.2 นักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวปกติมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวเสี่ยง พบเด่นชัดในกลุ่มรวม และกลุ่มนักเรียนอายุมากที่บิดามารดาไม่มีการศึกษาต่ำ

1.3 นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนบสนุนมากจากครอบครัว มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนบสนุนน้อย พบเด่นชัดในกลุ่มรวม และกลุ่มนักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย

1.4 นักเรียนที่บิดามารดาไม่มีการศึกษาต่ำจะมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง ถ้ามารดาจากสภาวะครอบครัวปกติ และมีระดับทาง เศรษฐกิจต่ำ

2. ด้านโรงเรียน

2.1 นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา พบผลเช่นนี้ในกลุ่มรวม โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยงที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย

2.2 นักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง

กว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียน พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนหญิงอายุมาก นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ จะเป็นผู้ที่มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ถ้าได้รับประโยชน์มาก จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน เป็นผู้มาจากสภาวะครอบครัวปกติ เป็นผู้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนสนุนและได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัวมาก

3. ลักษณะของนักเรียน

3.1 ในหมู่นักเรียนอายุมาก จะเป็นผู้ที่มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง ถ้าเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ มาจากสภาวะครอบครัวปกติ และได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนสนุนจากครอบครัวมาก

3.2 ในหมู่นักเรียนหญิง จะเป็นผู้ที่มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง ถ้าเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ และอยู่ในครอบครัวสภาวะปกติ

ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของเยาวชน ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ กับความผาสุกทางจิตใจ

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ เป็นการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความผาสุกทางจิตใจ ตามตัวแปรอิสระ 8 ตัว ได้แก่ เพศ ระดับทางเศรษฐกิจ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ สภาวะของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนสนุน และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ โดยพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวพร้อม ๆ กัน เรียงลำดับตามสมมติฐานการวิจัย

ความผาสุกทางจิตใจ หมายถึง การที่บุคคลมีความพึงพอใจในชีวิต พึงพอใจต่อการเรียนหรือการทำงาน ยอมรับตนเอง รับรู้ว่ามีความสามารถควบคุมจัดการต่อสิ่งแวดล้อมได้ เปิดใจกว้าง ยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ มองโลกในแง่ดี มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง ทว่าให้สามารถปรับตัวและมีความสุขในสังคมได้ พิสัยคะแนนของแบบวัดอยู่ระหว่าง 15 กับ 90 คะแนน สำหรับการวิจัยนี้มีพิสัยอยู่ระหว่าง 15 กับ 71 คะแนน (ค่าเฉลี่ย 49.09 ค่าเอสดี 8.55)

ความพึงพอใจทางจิตใจของนักเรียนที่มี เพศ ระยะเวลาเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนา
วันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนต่างกัน

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจทางจิตใจ พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่
ละ 3 ตัวคือ เพศ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จาก
กิจกรรมทางพุทธศาสนาทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามตัวแปรชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวอีก
5 ตัวแปร ตัวแปรละ 2 ระดับ รวมเป็นกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม ดัง
ปรากฏในตาราง 23 พบว่า คะแนนความพึงพอใจทางจิตใจแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระที่ละตัวอย่าง
เชื่อมั่นได้ คือ เพศ จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนชายมีความพึงพอใจทางจิตใจมากกว่า
นักเรียนหญิง (คะแนนเฉลี่ย 50.25 และ 47.53 ตามลำดับ) และความพึงพอใจทางจิตใจยังแปรปรวน
ไปตามการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างเชื่อมั่นได้ กล่าวคือ นักเรียนที่ได้รับ
ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนามาก มีความพึงพอใจทางจิตใจมากกว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์จาก
กิจกรรมทางพุทธศาสนา น้อย (คะแนนเฉลี่ย 51.36 และ 46.94 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาคะแนนความพึงพอใจทางจิตใจ ตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกันในกลุ่มที่แยกย่อย
ผลปรากฏว่า คะแนนความพึงพอใจทางจิตใจแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวคือ
เพศ และการเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มนักเรียนที่มารดา มีระดับ
การศึกษาสูง (ดูตาราง 24) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของ เซฟเฟ พบว่า
นักเรียนหญิงที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความพึงพอใจทางจิตใจน้อยที่สุด (ดูตาราง
28 ภาคผนวก ข)

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละ พบว่า คะแนนความพึงพอใจทางจิตใจแปรปรวนไปตามตัวแปร
เพศอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มย่อย 5 ใน 10 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักเรียนอายุน้อย นักเรียนที่มีระดับทาง
เศรษฐกิจต่ำ นักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง นักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูง และนักเรียนที่มารดา มี
การศึกษาดำ (ดูตาราง 24) เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนชายมีความพึงพอใจทางจิตใจ
มากกว่านักเรียนหญิง (ดูตาราง 30 ภาคผนวก ข) นอกจากนี้ความพึงพอใจทางจิตใจยังแปรปรวนไป
ตามการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มย่อย 7 กลุ่ม จาก 10 กลุ่ม

ตาราง 23 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจ เมื่อพิจารณาตามเพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
เพศ (ก)	1	590.70	8.96**
ระยะเวลาเรียน ร.ร.พอ. (ข)	1	157.91	2.40
ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ค)	1	957.95	14.53***
ก x ข	1	55.94	<1
ก x ค	1	20.13	<1
ข x ค	1	22.58	<1
ก x ข x ค	1	14.70	<1
ส่วนที่เหลือ	274	65.92	
รวม	281	72.05	

รวมทำนายได้ 10.0 %

*** , ** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001, .01 ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเป็นผู้มีความพึงพอใจมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ที่สำคัญคือกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ (คะแนนเฉลี่ย 53.50 และ 49.67) นักเรียนที่บิดามีระดับการศึกษาสูง (คะแนนเฉลี่ย 52.10 และ 48.00) และนักเรียนที่มารดา มีระดับการศึกษาต่ำ (คะแนนเฉลี่ย 49.66 และ 46.91)

ตาราง 24 แสดงค่าเอฟในกรณีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนความพึงพอใจ
เมื่อวิเคราะห์ตามเพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาลัย และการได้รับ
ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนอายุ น้อย	152	9.31**	2.43	8.26**	<1	<1	<1	<1
นักเรียนอายุ มาก	133	<1	<1	3.96*	<1	<1	<1	<1
ระดับเศรษฐกิจ ต่ำ	162	9.49**	1.57	6.86**	<1	<1	<1	<1
ระดับเศรษฐกิจ สูง	123	<1	<1	6.59*	2.19	<1	<1	<1
ครอบครัว ปกติ	146	3.23	<1	7.71**	<1	<1	1.46	3.13
ครอบครัว เสี่ยง	137	5.81*	3.77	1.30	1.43	<1	<1	1.53
บิดาการศึกษาต่ำ	135	2.49	1.65	3.30	<1	<1	<1	<1
บิดาการศึกษาสูง	137	4.46*	<1	7.82**	1.08	<1	<1	<1
มารดาการศึกษาต่ำ	137	5.89*	<1	9.03**	<1	<1	<1	<1
มารดาการศึกษาสูง	109	3.48	1.87	3.91	4.03*	<1	<1	<1

ก คือ เพศ

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาลัย

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

สรุปผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้คือ (1) นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีความพึงพอใจทางจิตวิญญูมากกว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา พบในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ กลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาระดับสูง และกลุ่มนักเรียนที่มารดาที่มีการศึกษาต่ำ (2) นักเรียนชายมีความพึงพอใจสูงว่านักเรียนหญิง พบในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนอายุน้อย นักเรียนที่มาจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำและอยู่ในครอบครัวเสี่ยง นักเรียนที่บิดามีการศึกษาระดับสูง และนักเรียนที่มารดาที่มีการศึกษาต่ำ (3) นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีความพึงพอใจมากกว่านักเรียนที่ไม่เข้าเรียน พบในกลุ่มนักเรียนหญิงที่มารดาที่มีการศึกษาระดับสูง

ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีสภาวะของครอบครัว ระยะเวลาเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนต่างกัน

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจจิตวิญญู พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวคือ สภาวะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคม และภูมิหลังทางครอบครัวของกลุ่มผู้ตอบอีก 5 ตัวแปร ตัวแปรละ 2 ระดับรวมเป็นกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม (ดูตาราง 25) พบว่า คะแนนความพึงพอใจจิตวิญญูแปรปรวนไปตามสภาวะของครอบครัวอย่างเด่นชัด เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยปรากฏว่า นักเรียนที่มาจากสภาวะครอบครัวปกติมีความพึงพอใจทางจิตวิญญูมากกว่านักเรียนจากสภาวะของครอบครัวเสี่ยง (คะแนนเฉลี่ย 51.88 และ 45.93 ตามลำดับ) นอกจากนี้ ความพึงพอใจจิตวิญญูยังแปรปรวนไปตามการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างเชื่อมั่นได้ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา มีความพึงพอใจทางจิตวิญญูมากกว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (คะแนนเฉลี่ย 51.36 และ 46.94)

เมื่อพิจารณาคะแนนความพึงพอใจจิตวิญญูตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกันในกลุ่มที่แยกย่อย 10

ตาราง 25 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของความผาสุกทางจิตใจ เมื่อพิจารณาตามสภาวะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
สภาวะครอบครัว (ก)	1	1915.90	31.28***
ระยะเวลาเรียน ร.ร.พอ. (ข)	1	97.84	1.597
ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ค)	1	524.96	8.57**
ก x ข	1	58.28	<1
ก x ค	1	53.42	<1
ข x ค	1	15.61	<1
ก x ข x ค	1	80.41	1.31
ส่วนที่เหลือ	272	502.92	
รวม	279	61.25	

รวมทำนายได้ 16.5 %

*** , ** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001, .01 ตามลำดับ

กลุ่ม(ตาราง 26) ผลปรากฏว่าคะแนนความผาสุกทางจิตใจแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวอย่าง เชื่อมกันได้ในกลุ่มย่อยเดียว คือ กลุ่มนักเรียนชายเมื่อทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟพบว่า นักเรียนชายที่ไม่ได้เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ถ้าอยู่ในสภาวะครอบครัวปกติและได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน มีความผาสุกทางจิตใจมากกว่าผู้ที่อยู่ในสภาวะครอบครัวเสี่ยงและได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ดูตาราง

ตาราง 26 แสดงค่าเอฟอินการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนความพึงพอใจ
เมื่อวิเคราะห์ตามสภาวะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย
และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนชาย	156	17.46***	<1	3.09	<1	<1	<1	6.04*
นักเรียนหญิง	129	13.91***	2.56	4.04*	1.60	<1	<1	<1
อายุน้อย	152	22.08***	1.40	4.89*	<1	<1	<1	<1
อายุมาก	133	8.89**	<1	2.41	1.25	<1	<1	1.81
ระดับเศรษฐกิจ ต่ำ	162	20.70***	1.96	5.26*	<1	1.46	<1	<1
ระดับเศรษฐกิจ สูง	123	10.81***	<1	3.27	<1	<1	<1	<1
บิดาการศึกษา ต่ำ	135	15.88**	1.11	1.50	<1	<1	<1	<1
บิดาการศึกษา สูง	137	13.92***	<1	6.34*	<1	<1	<1	<1
มารดาการศึกษา ต่ำ	167	13.83***	<1	4.76*	<1	<1	<1	1.28
มารดาการศึกษา สูง	109	17.84***	1.43	2.71	<1	1.08	2.15	<1

ก คือ สภาวะของครอบครัว

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

29 ภาคผนวก ข)

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละตัว (ตาราง 26) พบอย่างเด่นชัดว่า ความพึงพอใจทางจิตใจแปรปรวนไปตามสภาวะของครอบครัว พบในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ มีคะแนนความพึงพอใจทางจิตใจสูงกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง (ดูตาราง 31 ภาคผนวก ข) นอกจากนี้ยังพบว่า ความพึงพอใจทางจิตใจแปรปรวนไปตามการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 5 จาก 10 กลุ่มได้แก่ กลุ่มนักเรียนหญิง นักเรียนอายุน้อย นักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ นักเรียนที่บิดามีระดับการศึกษาสูง และนักเรียนที่มารดามีระดับการศึกษาต่ำ ซึ่งพบว่านักเรียนในกลุ่มดังกล่าวข้างต้นที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนามาก มีความพึงพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา น้อย (ตาราง 31 ภาคผนวก ข)

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้สรุปได้ว่า (1) นักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวปกติ มีความพึงพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนในสภาวะครอบครัวเสี่ยง พบผลเช่นนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนชายที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (2) นักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนามาก มีความพึงพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา พบผลในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนหญิง นักเรียนอายุน้อย นักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำ นักเรียนที่บิดามีระดับการศึกษาสูง และนักเรียนที่มารดามีระดับการศึกษาต่ำ

ความพึงพอใจทางจิตใจของนักเรียนที่บิดามีระดับการศึกษาต่างกัน

และได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ในปริมาณต่างกัน

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจทางจิตใจ พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัว ได้แก่ ระดับการศึกษาของบิดามารดา การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวอีก 10 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม ดังปรากฏในตาราง 27 พบว่า คะแนนความพึงพอใจทางจิตใจแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระที่ละตัว คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนอย่างเด่นชัด เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนมาก มีความพึง

ตาราง 27 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจ เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสั่นสนุน และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
ระดับการศึกษาของบิดามารดา (ก)	1	6.36	<1
การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสั่นสนุน (ข)	1	1811.03	34.02***
การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ (ค)	1	874.64	16.43***
ก x ข	1	45.86	<1
ก x ค	1	0.98	<1
ข x ค	1	35.23	<1
ก x ข x ค	1	0.00	<1
ส่วนที่เหลือ	227	53.23	
รวม	234	71.58	

รวมทำนายได้ 27.4 %

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ทางจิตใจมากกว่าผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสั่นสนุนน้อย (คะแนนเฉลี่ย 52.02 และ 44.46) นอกจากนี้ ความพึงพอใจยังแปรปรวนไปตามการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะอย่างเด่นชัดด้วยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากมีความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (คะแนนเฉลี่ย 52.51 และ 45.39)

ตาราง 28 แสดงค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนความพึงพอใจ
เมื่อวิเคราะห์ตามระดับการศึกษาของบัณฑิต การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสั่นสนุน และ
การได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนชาย	156	1.52	18.92***	10.55**	<1	<1	<1	1.09
นักเรียนหญิง	129	<1	13.82***	7.49**	1.07	<1	<1	<1
อายุน้อย	152	<1	2.79***	9.28**	<1	<1	<1	<1
อายุมาก	133	<1	20.83***	5.75*	1.50	<1	1.25	<1
ระดับเศรษฐกิจ ต่ำ	162	1.42	17.01***	11.22***	1.52	<1	<1	<1
ระดับเศรษฐกิจ สูง	123	5.62*	16.64***	5.29*	<1	<1	<1	<1
ครอบครัว ปกติ	146	1.39	10.98***	15.47***	<1	2.84	2.11	<1
ครอบครัว เลี้ยง	137	<1	12.91***	2.98	1.95	1.37	<1	2.10
เรียน รร.พอ.0 เดือน	111	<1	8.01**	5.50*	<1	<1	2.15	<1
เรียน พอ.13-90เดือน	112	<1	23.07***	3.68	<1	<1	<1	<1

ก คือ ระดับการศึกษาของบัณฑิต

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสั่นสนุน

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาคะแนนความพึงพอใจทางจิตใจ ตามตัวแปรอิสระ ชุดเดียวกันในกลุ่มที่แยกย่อย (ดูตาราง 28) ผลปรากฏว่า คะแนนความพึงพอใจทางจิตใจแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระที่ละตัวได้แก่ ระดับการศึกษาของบิดามารดา ซึ่งพบเฉพาะในกลุ่มนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนที่บิดามารดามีระดับการศึกษาสูงมีความพึงพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนที่บิดามารดามีระดับการศึกษาค่ำ (คะแนนเฉลี่ย 51.04 และ 45.20 ตามลำดับ) และคะแนนความพึงพอใจทางจิตใจยังแปรปรวนไปตามการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุนอย่างเด่นชัด พบในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม เมื่อทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุนมาก มีความพึงพอใจทางจิตใจมากกว่าผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุนน้อย (ดูตาราง 32 ภาคผนวก ข) นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า คะแนนความพึงพอใจทางจิตใจแปรปรวนไปตามการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มย่อย 8 จาก 10 กลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มนักเรียนที่มาจากสภาวะครอบครัวปกติ และนักเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีความพึงพอใจทางจิตใจมากกว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ คือ 54.45 และ 47.44 ตามลำดับ ส่วนคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มนักเรียนที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย คือ 52.70 และ 43.93 ตามลำดับ)

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้สรุปได้ว่า (1) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุนมาก มีความพึงพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุนน้อย พบทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม (2) นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีความพึงพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย พบในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ และกลุ่มนักเรียนที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย (3) นักเรียนจากครอบครัวที่บิดามารดามีการศึกษาสูง มีความพึงพอใจทางจิตใจมากกว่าผู้ที่บิดามารดามีการศึกษาค่ำ พบเฉพาะในกลุ่มนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง

**ความผาสุกทางจิตใจของนักเรียนที่มีสภาวะของครอบครัว ระดับทาง เศรษฐกิจ
และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะต่างกัน**

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความผาสุกทางจิตใจ พิจารณาตามตัวแปรอิสระ
ที่ละ 3 ตัว ได้แก่ สภาวะของครอบครัว ระดับทางเศรษฐกิจของครอบครัว และการได้รับการ
ส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทาง
ครอบครัวของกลุ่มผู้ตอบอีก 12 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม ดังปรากฏในตาราง 29
พบว่า สภาวะของครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ต่างส่งผลต่อความแปรปรวน
ของคะแนนความผาสุกทางจิตใจอย่างเด่นชัด ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งสองได้กล่าวถึงแล้วในการวิเคราะห์
รูปแบบก่อน จึงไม่กล่าวซ้ำอีก

เมื่อพิจารณาคะแนนความผาสุกทางจิตใจ ตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกันในกลุ่มย่อยประเภท
ต่างๆ (ตาราง 30) ปรากฏว่าคะแนนความผาสุกทางจิตใจแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
ตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัว คือ (1) สภาวะของครอบครัว และระดับทางเศรษฐกิจ อย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่ม
นักเรียนที่มารดา มีระดับการศึกษาสูง เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ่ พบว่า
นักเรียนในกลุ่มดังกล่าวซึ่งมีระดับทาง เศรษฐกิจต่ำ ผู้ที่มาจากสภาวะของครอบครัวปกติมีความผาสุก
ทางจิตใจมากกว่าผู้ที่มาจากสภาวะของครอบครัวเสี่ยง (ดูตาราง 33 ภาคผนวก ข) (2) สภาวะของ
ครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ อย่างเชื่อมั่นได้ ในกลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาต่ำ
และนักเรียนที่บิดามารดา มีระดับการศึกษาต่ำ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยวิธีการของเซฟเฟ่ พบว่า
นักเรียนทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าว ถ้าอยู่ในสภาวะครอบครัวปกติและได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ
มาก เป็นผู้มีความผาสุกทางจิตใจมากที่สุด (ดูตาราง 34,35 ภาคผนวก ข) (3) ระดับทาง เศรษฐกิจ
และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ อย่างเชื่อมั่นได้ เฉพาะในกลุ่มนักเรียนอายุน้อย ซึ่งพบจากการ
เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ่ ดังนี้ กลุ่มนักเรียนอายุน้อยจากครอบครัวระดับทาง
เศรษฐกิจสูง และจากครอบครัวระดับทาง เศรษฐกิจต่ำ ถ้าได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก
เป็นผู้มีความผาสุกทางจิตใจมาก (ดูตาราง 36 ภาคผนวก ข)

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละตัว ผลปรากฏว่า สภาวะของครอบครัวส่งผลต่อความ

ตาราง 29 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจทางจิตใจ เมื่อพิจารณาตามสภาวะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพหุวัฒนธรรมในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
สภาวะของครอบครัว (ก)	1	1332.27	23.68***
ระดับเศรษฐกิจ (ข)	1	126.44	2.26
การส่งเสริมความเป็นพหุวัฒนธรรม (ค)	1	2619.18	46.73***
ก x ข	1	34.99	<1
ก x ค	1	45.33	<1
ข x ค	1	113.52	2.03
ก x ข x ค	1	74.99	1.34
ส่วนที่เหลือ	270	56.05	
รวม	277	73.13	

รวมทำนายได้ 24 %

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

แปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจทางจิตใจอย่างเด่นชัดในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยพบว่า นักเรียนที่มาจากสภาวะครอบครัวปกติมีความพึงพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนที่มาจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง (ดูตาราง 37 ภาคผนวก ข) และระดับทางเศรษฐกิจก็ส่งผลต่อความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจทางจิตใจอย่างเชื่อมั่นได้ เฉพาะในกลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนที่มารดา มีระดับการศึกษาต่ำ และนักเรียนที่บิดา มารดา มีระดับการศึกษาต่ำ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำมีความ

ตาราง 30 แสดงค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนความพึงพอใจ
เมื่อวิเคราะห์ตามสถานะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการได้รับการส่งเสริม
ความเป็นพหุบาทมาณะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนชาย	156	9.72**	6.32*	41.52***	<1	<1	2.73	<1
นักเรียนหญิง	129	12.05***	<1	15.22***	1.09	<1	<1	<1
อายุน้อย	152	15.67***	3.51	31.93***	<1	<1	6.11*	<1
อายุมาก	133	8.35**	<1	13.74***	<1	<1	<1	<1
บิดาการศึกษาต่ำ	135	12.58***	9.19	18.64***	1.47	6.54*	<1	<1
บิดาการศึกษาสูง	137	8.46**	<1	22.36***	1.98	<1	<1	<1
มารดาการศึกษาต่ำ	167	10.96***	6.79**	19.58***	<1	1.03	<1	<1
มารดาการศึกษาสูง	109	15.88***	<1	25.85***	4.36*	<1	<1	<1
บิดามารดาการศึกษาต่ำ	158	8.31**	11.99***	15.13***	1.11	7.91**	<1	<1
บิดามารดาการศึกษาสูง	127	11.98***	<1	26.74***	1.25	1.06	<1	<1
เรียน รร.พอ.0 เดือน	111	4.44*	<1	21.50***	<1	<1	<1	<1
เรียน พอ.13-90เดือน	112	18.59***	3.51	14.16***	1.77	1.36	3.40	<1

ก คือ สถานะของครอบครัว

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับการส่งเสริมความเป็นพหุบาทมาณะ

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

พาสูกทางจิตาใจมากกว่านักเรียนที่มีระดับทาง เศรษฐกิจสูง (คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มแรก คือ 50.70, 49.60 กลุ่มที่สองคือ 49.20, 47.21 และกลุ่มสุดท้ายคือ 49.47, 45.41 ตามลำดับ)

การวิเคราะห์ผลานส่วนนี้สรุปได้ว่า (1) นักเรียนที่อยู่นครอบครัวปกติมีความพาสูกทางจิตาใจมากกว่านักเรียนในครอบครัวเสี่ยง พบในกลุ่รวมและกลุ่ย่อยทุกกลุ่ โดยเฉพาะกลุ่่นักเรียนที่มารดามีการศึกษาสูงแต่มีระดับทาง เศรษฐกิจต่ำ กลุ่่นักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาต่ำและได้รับการส่ง เสริมความเป็นความเป็นพุทธามกะมากจากครอบครัว (2) นักเรียนที่ได้รับการส่ง เสริมความเป็นพุทธามกะมากมีความพาสูกทางจิตาใจมากกว่านักเรียนที่ได้รับการส่ง เสริมความเป็นพุทธามกะน้อย พบในกลุ่รวมและกลุ่ย่อยทุกกลุ่ โดยเฉพาะในกลุ่่นักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาต่ำและอยู่ในสภาวะครอบครัวปกติ และกลุ่่นักเรียนอายุน้อยทั้งที่มีระดับทาง เศรษฐกิจสูงและต่ำ (3) นักเรียนที่มีระดับทาง เศรษฐกิจต่ำมีความพาสูกทางจิตาใจมากกว่านักเรียนที่มีระดับทาง เศรษฐกิจสูง พบในกลุ่่นักเรียนชาย นักเรียนที่มารดาการศึกษาต่ำ และนักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาต่ำ

**ความพาสูกทางจิตาใจของนักเรียนที่มี ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนา
วันอาทิตย์ต่างกัน ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการส่ง เสริม
ความเป็นพุทธามกะในปริมาณต่างกัน**

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความพาสูกทางจิตาใจ พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวพร้อมกัน คือ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการส่ง เสริมความเป็นพุทธามกะ ทั้งในกลุ่รวมและกลุ่ที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวของผู้ตอบอีก 12 กลุ่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่รวม ดังปรากฏในตาราง 31 พบว่า ความพาสูกทางจิตาใจแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระอย่าง เด่นชัดเพียงตัวเดียวคือการส่ง เสริมความเป็นพุทธามกะ ซึ่งพบจากค่าเฉลี่ยว่า นักเรียนที่ได้รับการส่ง เสริมความเป็นพุทธามกะมาก มีความพาสูกทางจิตาใจมากกว่าผู้ที่ได้รับการส่ง เสริมความเป็นพุทธามกะน้อย (คะแนนเฉลี่ย 52.51 และ 45.39)

เมื่อพิจารณาคะแนนความพาสูกทางจิตาใจ ตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกันในกลุ่ที่แยกย่อย

ตาราง 31 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความพึงพอใจ เมื่อพิจารณาตาม
ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิรัย การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทาง
พุทธศาสนา และได้รับส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
การเรียน ร.ร.พุทธศาสนาวินาศิรัย (ก)	1	35.65	<1
ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ข)	1	185.60	3.18
การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ (ค)	1	2266.70	38.76***
ก x ข	1	18.15	<1
ก x ค	1	237.66	4.07
ข x ค	1	1.77	<1
ก x ข x ค	1	16.52	<1
ส่วนที่เหลือ	270	58.46	
รวม	277	71.49	

รวมทำนายได้ 18.9%

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ผลปรากฏว่า คะแนนความพึงพอใจแปรปรวนไปตามตัวแปรการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ
อย่างเด่นชัดในกลุ่มย่อยทุกกลุ่มที่ศึกษา (ดูตาราง 32) ซึ่งตัวแปรนี้ได้กล่าวถึงแล้วในการวิเคราะห์รูปแบบก่อน

สรุปการวิเคราะห์ในส่วนนี้คือ นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก เป็น
ผู้มีความพึงพอใจมากกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย พบผลทั้งในกลุ่ม

ตาราง 32 แสดงค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนความผาสุกทางจิตใจ เมื่อวิเคราะห์ตามระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาและการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นร.ชาย	156	1.02	<1	39.39***	<1	<1	2.78	2.78
นร.หญิง	129	1.13	2.65	7.56**	<1	1.47	<1	<1
นร.อายุน้อย	152	<1	1.21	23.24***	<1	1.50	<1	<1
นร.อายุมาก	133	<1	1.30	13.29***	<1	1.79	<1	<1
ระดับเศรษฐกิจต่ำ	162	<1	2.81	11.11***	<1	3.76	<1	<1
ระดับเศรษฐกิจสูง	123	<1	<1	31.97***	<1	<1	<1	1.59
ครอบครัว บกดี	146	<1	2.41	25.05***	<1	1.83	<1	<1
ครอบครัว เสี่ยง	137	1.20	<1	7.93**	1.29	1.02	<1	<1
บิดาการศึกษาต่ำ	135	1.71	<1	19.94***	1.09	<1	<1	1.32
บิดาการศึกษาสูง	137	<1	2.82	20.38***	<1	3.07	<1	3.19
มารดาการศึกษาต่ำ	167	<1	2.37	15.73***	3.82	3.11	<1	<1
มารดาการศึกษาสูง	109	<1	<1	23.14***	2.95	1.28	<1	<1

ก คือ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ

รวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

เปรียบเทียบการทํานายความผาสุกทางจิตใจ เมื่อใช้ตัวทํานายต่างชุดกัน

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์หัตถดกอยพหุคูณแบบเป็นชั้น โดยใช้ตัวแปรอิสระ 2 ชุดเข้าร่วมทํานายทีละชุด ชุดที่หนึ่งคือ ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน (ระยะเวลาที่เข้าเรียนจริง เรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) และชุดที่สอง คือการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนกับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) ผู้วิจัยต้องการตรวจสอบว่าตัวทํานายแต่ละชุด สามารถทํานายความผาสุกทางจิตใจของนักเรียนได้มากน้อยเพียงใดเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนประเภทใด และเมื่อนำตัวทํานายทั้ง 2 ชุดรวมกันเป็นตัวทํานาย 4 ตัว (เรียกว่าตัวทํานายชุดที่สาม) เข้าร่วมทํานายความผาสุกทางจิตใจได้เพิ่มขึ้นหรือไม่เพียงใด ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยอีก 15 กลุ่ม ในการเปรียบเทียบปริมาณการทํานายเมื่อใช้ตัวทํานายต่างชุดกันนั้น ผู้วิจัยถือเอาความแตกต่างของปริมาณการทํานายที่ 5% เป็นเกณฑ์ขั้นต่ำที่ยอมรับได้ในการวิจัยครั้งนี้

ในตาราง 33 เมื่อพิจารณาประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน (ระยะเวลาที่เข้าเรียนจริง เรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) ซึ่งเป็นตัวทํานายชุดที่หนึ่ง ผลปรากฏว่าตัวทํานายทั้งสองร่วมกันทํานายความผาสุกทางจิตใจในกลุ่มรวมได้ 17% โดยมีการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเป็นตัวทํานายที่เด่นชัด รองลงมาคือระยะเวลาที่เข้าเรียนจริง เรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทํานาย (ค่าอาร์ .36, .17)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มที่แยกย่อยอีก 15 กลุ่ม พบว่า ตัวทํานาย 2 ตัวร่วมกันสามารถทํานายความผาสุกทางจิตใจ ได้ตั้งแต่ 8%-26% กลุ่มที่ตัวทํานายประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน สามารถทํานายได้สูงสุดคือ กลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูง (ทํานายได้ 26%) รองลงมาคือกลุ่มนักเรียนที่มารดาามีการศึกษาสูง (ทํานายได้ 23%) สำหรับกลุ่มที่มีปริมาณการทํานายต่ำสุดคือ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 2 และกลุ่มนักเรียนที่บิดามีระดับการศึกษาต่ำ ซึ่งทํานายได้ 8% เท่ากัน ตัวทํานาย

ตาราง 33 แสดงปริมาณการทำนายและลำดับความสำคัญของผู้ทำทำนายความเหมาะสมทางจิตใจ โดยมีตัวแปรชุดที่ 1 (ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนิกชน และการได้รับประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) ตัวแปรชุดที่ 2 (การยอมรับเลขคู่แบบรักสันนิษฐานและการส่งเสริมความเป็นพุทธมานะ) และตัวแปรชุดที่ 3 (ได้แก่ตัวแปรชุดที่ 1 และ 2 รวมกัน) เป็นตัวทำนาย ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 15 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน คน	ชุดที่ 1		ชุดที่ 2		ชุดที่ 3		% แตกต่าง						
		% ทำนาย	ตัวทำนาย	% ทำนาย	ตัวทำนาย	% ทำนาย	ตัวทำนาย							
รวม	248	17	2 1	.36***	.17**	38	3 4	.60***	.50***	39	3 2	.60***	.36***	1
เพศ	125	16	2 1	.27**	.08	44	3 4	.65***	.52***	44	3 4	.65***	.52***	-
หญิง	123	18	2 1	.42***	.26**	38	3 4	.56***	.49***	39	3 2	.56***	.42***	1
อายุ	119	19	2 1	.35***	.18*	38	3 4	.61***	.53***	42	3 4	.61***	.53***	4
ชั้นเรียน	129	11	2 1	.33***	.13	34	3 4	.59***	.45***	38	3 2	.59***	.33***	4
ม.1	58	19	2 1	.31*	.25	44	3 4	.62***	.43***	47	3 1	.62***	.25	3
ม.2	113	8	2 1	.27**	-.02	27	3 4	.46***	.46***	27	3 4	.48***	.46***	-
ม.3	77	17	2 1	.42***	.25*	46	3 4	.69***	.53***	51	3 2	.69***	.42***	5
เศรษฐกิจ	150	17	2 1	.38***	.13	32	3 4	.55***	.39***	34	3 2	.55***	.38***	2
ค่า	98	17	2 1	.33***	.21*	49	3 4	.68***	.64***	53	3 4 1	.68***	.64***	.21*
สูง	124	18	2 1	.33***	.21*	33	3 4	.54***	.42***	35	3 2	.54***	.33***	2
ครอบครัว	123	10	2 1	.32***	.09	32	3 4	.57***	.46***	32	3	.57***	.33***	-
สังคม	125	8	2 1	.30***	.07	36	3 4	.58***	.51***	36	3 4	.58***	.51***	-
บิดา	111	26	2 1	.42***	.26**	48	3 4	.68***	.51***	51	3 2	.68***	.42***	3
ภค.ค่า	158	11	2 1	.33***	.08	36	3 4	.58***	.46***	36	3 2	.58***	.33***	-
สูง	83	23	2 1	.36***	.29	44	3 4	.65***	.57***	49	3 4 1	.65***	.57***	.29
% เฉลี่ย		15.87				38.73				40.93				

1 = ระยะเวลาที่เข้าเรียนใน รร. พอ.
 2 = การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ
 3 = การได้รับการยอมรับของครูแบบรักสันนิษฐาน
 4 = การได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมานะ

***, **, * มีนัยสำคัญระดับ .001, .01, .05 ตามลำดับ

ที่สำคัญเด่นชัดอันดับแรกในทุกกลุ่มคือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา รองลงมา คือ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยตัวทนายทั้งสองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ ตัวถูกทนาย (ค่าอาร์.42, .26 ในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาสูง ค่าอาร์ .36, .29 ในกลุ่มนักเรียน ที่มารดาการศึกษาสูง) สำหรับกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีการได้รับประโยชน์จากกิจกรรม ทางพุทธศาสนาเป็นตัวทนายเด่นชัด ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทนาย (ค่าอาร์ .27)

เมื่อใช้ตัวทนายชุดที่สอง คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุกับการส่งเสริมความเป็น พุทธมามกะเป็นตัวทนาย (ตาราง 33) พบว่าในกลุ่มรวมตัวทนายชุดนี้สามารถทำนายความผาสุกทาง จิตใจของนักเรียนได้ 38% โดยมีการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุเป็นตัวทนายเด่นชัด รองลงมาคือ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะและมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทนาย (ค่าอาร์ .60 และ .50)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มที่แยกย่อยอีก 15 กลุ่ม พบว่า ตัวทนายทั้งสองร่วมกันทำนายความ ผาสุกทางจิตใจได้ตั้งแต่ 27%-49% ตัวทนายการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบร่วมกันทำนายได้ สูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่มีระดับทาง เศรษฐกิจสูง (ทำนายได้ 49%) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนที่บิดามี การศึกษาสูง (ทำนายได้ 48%) สำหรับกลุ่มที่มีปริมาณการทำนายต่ำสุดคือ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 2 (ทำนายได้ 27%) ตัวทนายเด่นชัดอันดับแรกที่เข้าทำนายความผาสุกทางจิตใจในทุกกลุ่มคือการอบรม เลี้ยงดูแบบรักสันทนุ รองลงมาคือ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ตัวทนายทั้งสองนี้มีความ สัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทนาย (ค่าอาร์ของกลุ่มต่าง ๆ ดูได้จากตาราง 33)

เมื่อใช้ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน (ระยะเวลาที่เรียนโรงเรียนพุทธ ศาสนาวันอาทิตย์และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ) และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุและการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) ร่วมกันทำนายความ ผาสุกทางจิตใจของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง ผลปรากฏผลว่า (ดูตาราง 33) ตัวทนายทั้ง 4 ตัว สามารถร่วมกันทำนายความผาสุกทางจิตใจของนักเรียนในกลุ่มรวมได้ 39% โดยมีการอบรมเลี้ยงดู แบบรักสันทนุเป็นตัวทนายที่เด่นชัดอันดับแรก รองลงมาคือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ ศาสนา ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทนาย (ค่าอาร์ .60 และ .36)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อย 15 กลุ่ม พบว่า ตัวทนายทั้ง 4 ตัว ร่วมกันทำนายความผาสุก ทางจิตใจได้ตั้งแต่ 27% - 53% โดยทำนายได้สูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่มีระดับทาง เศรษฐกิจสูง (53%)

นอกจากนี้ตัวทนายทั้ง 4 ตัว สามารถร่วมกันทนายได้ 51% เท่ากันมี 2 กลุ่มคือกลุ่มนักเรียนที่บิดามี การศึกษาสูง และกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และตัวทนายทั้ง 4 ร่วมกันทนายได้ต่ำสุดในกลุ่ม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (27%) ตัวทนายสำคัญที่เข้าทนายความผาสูกทางจิตใจในกลุ่มนักเรียน จากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูงคือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ และระยะเวลาที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตยตามลำดับ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูก ทนาย (ค่าอาร์ .68, .64 และ .21 ตามลำดับ) ตัวทนายสำคัญที่เข้าทนายความผาสูกทาง จิตใจของกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูง คือ การอบรมเลี้ยงดู แบบรักสับสนุน และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัว ถูกทนาย (ค่าอาร์ .69, .42 ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และค่าอาร์ .68, .42 ในกลุ่ม นักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูง) ตัวทนายสำคัญที่เข้าทนายความผาสูกทางจิตใจในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 2 คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ซึ่งมีความ สัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทนาย (ค่าอาร์ .48, .46 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อย 2 กลุ่มที่แบ่งตามตัวแปรอิสระเดียวกัน พบว่า ตัวทนายทั้ง 4 ตัว ร่วมกันทนายความผาสูกทางจิตใจได้แตกต่างกันมากที่สุดคือกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีปริมาณ การทนายสูงกว่ากลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ทนายได้ 51% และ 27% ตามลำดับ) รองลงมา คือกลุ่มนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง มีปริมาณการทนายสูงกว่านักเรียนที่มีระดับทาง เศรษฐกิจต่ำ (ทนายได้ 53% และ 34%) กลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูงมีปริมาณการทนายสูงกว่ากลุ่มนักเรียน ที่บิดามีการศึกษาต่ำ (ทนายได้ 51% และ 36% ตามลำดับ) กลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาสูงมี ปริมาณการทนายสูงกว่านักเรียนที่มารดามีการศึกษาต่ำ (ทนายได้ 49% และ 36%) กลุ่มนักเรียน ชายมีปริมาณการทนายสูงกว่ากลุ่มนักเรียนหญิง (ทนายได้ 44% และ 39%) อาจกล่าวได้ว่านักเรียน ที่ได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา 2 ด้านมากเท่าใด (ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียน พุทธศาสนาวินาศิตย และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น) และได้ รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และการส่งเสริมความ เป็นพุทธมามกะ) ในปริมาณมากเท่าใด ก็มีความผาสูกทางจิตใจมากเท่านั้น

เมื่อเปรียบเทียบการทํานายโดยใช้ตัวทํานายต่างชุดกัน ในการศึกษาว่าตัวทํานายชุดที่หนึ่ง คือประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน (ระยะเวลาที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์กับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ) ตัวทํานายชุดที่สองคือการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์กับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) และตัวทํานายชุดที่สาม อันประกอบด้วยตัวทํานายชุดที่หนึ่งและสองรวมกัน ร่วมกันทํานายความผาสุกทางจิตใจของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างได้เพิ่มขึ้นจากที่ตัวทํานายชุดที่หนึ่งหรือชุดที่สอง เคยทํานายได้สูงสุดอยู่เดิมในกลุ่มย่อยประเภทใด ในกลุ่มรวม(ตาราง 33) ตัวทํานายทั้ง 4 ตัวสามารถร่วมกันทํานายความผาสุกทางจิตใจได้ 39% สามารถเพิ่มปริมาณการทํานายอีกเพียง 1% จากเดิมที่ตัวทํานายชุดที่สองเคยทํานายได้ และพบว่า ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ตัวทํานายชุดที่สอง (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์กับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) ทํานายความผาสุกทางจิตใจได้มากกว่าตัวทํานายชุดที่หนึ่ง (ระยะเวลาเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์กับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) ตัวทํานายชุดที่สามสามารถเพิ่มปริมาณการทํานายเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 5 ตามเกณฑ์ความแตกต่างที่ยอมรับได้ในงานวิจัยนี้เพียง 2 จาก 15 กลุ่มคือ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และกลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาสูง (เพิ่มขึ้น 5% ทั้งสองกลุ่ม)

สรุปลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของเยาวชนที่มีความผาสุกทางจิตใจต่างกัน ผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้ พอจะสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ด้านครอบครัว

1.1 นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากมีความผาสุกทางจิตใจสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย พบเด่นชัดในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ นักเรียนอายุน้อย และนักเรียนที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์

1.2 นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์มาก มีความผาสุกทางจิตใจสูงกว่าผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์น้อย พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

1.3 นักเรียนที่มาจากสภาวะครอบครัวปกติมีความผาสุกทางจิตใจมากกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวเลี้ยง พบผลเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนที่บิดามารดาระดับการศึกษาดำ และกลุ่มนัก

เรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจต่ำ โดยเฉพาะนักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาต่ำและได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก และนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากและได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอีกด้วย

1.4 นักเรียนที่มาจากครอบครัวระดับทาง เศรษฐิกิจต่ำ มีความพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนจากครอบครัวระดับทาง เศรษฐิกิจสูง และพบอีกว่า นักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาต่ำครอบครัวมีระดับ เศรษฐิกิจต่ำจะมีความพอใจทางจิตใจสูง ถ้าอยู่ในครอบครัวปกติและได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก

2. ด้านโรงเรียน

2.1 นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีความพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา พบในกลุ่มรวมกลุ่มนักเรียนหญิง นักเรียนอายุน้อย และนักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาสูง

2.2 นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบในกลุ่มนักเรียนหญิงที่มารดามีการศึกษาสูง นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนหญิงที่บิดามารดาที่มีการศึกษาสูง จะมีความพอใจทางจิตใจมาก ถ้าได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา

3. ลักษณะของนักเรียน

3.1 ในหมู่เด็กเรียนอายุน้อยผู้ที่มีความพอใจทางจิตใจมาก เป็นนักเรียนชายที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากจากครอบครัวด้วย

3.2 นักเรียนชายมีความพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนหญิง พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนอายุน้อย และนักเรียนชายที่มาจากครอบครัวระดับ เศรษฐิกิจต่ำ

**ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของเยาวชน ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน
และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ กับการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม**

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ เป็นการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมตามตัวแปรอิสระ 8 ตัวได้แก่ เพศ ระดับทางเศรษฐกิจ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สภาวะของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ โดยพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวพร้อมกัน เรียงลำดับตามสมมุติฐานการวิจัย

การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม หมายถึง การที่ผู้ตอบร่วมทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ และปฏิเสธที่จะกระทำกิจกรรมที่ได้รับประโยชน์หรือมีโทษมากกับเพื่อน ๆ ไม่คล้อยตามการชักจูงของเพื่อนไปทางเสื่อมเสีย เช่น เล่นการพนัน เสพสิ่งเสพติดและหนีโรงเรียน เป็นต้น พิสัยคะแนนของแบบวัดคือ 15 กับ 90 คะแนน สำหรับการวิจัยนี้มีพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 15 กับ 90 (ค่าเฉลี่ย 68.46 ค่าเอสดี 9.85)

การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนที่มี เพศ ระยะเวลาเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนต่างกัน

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ทำการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวคือ เพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวของกลุ่มผู้ตอบอีก 5 ตัวแปร ตัวแปรละ 2 ระดับรวมเป็นกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 34 กล่าวคือ ในกลุ่มรวมพบว่าคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระ เพียงตัวเดียวอย่างเด่นชัดคือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งพบจากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา มาก มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา น้อย (คะแนนเฉลี่ย 72.24 และ 64.96) และไม่พบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรใด ๆ

ตาราง 34 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการคบเพื่อน เมื่อพิจารณาตามเพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
เพศ (ก)	1	0.20	<1
ระยะเวลาเรียน ร.ร.พอ. (ข)	1	3.43	<1
ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ค)	1	3422.73	41.05***
ก x ข	1	9.89	<1
ก x ค	1	15.01	<1
ข x ค	1	137.01	1.64
ก x ข x ค	1	8.83	<1
ส่วนที่เหลือ	275	83.39	
รวม	282	95.30	

รวมทำนายได้ 13.9 %

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

เมื่อพิจารณาคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกันในกลุ่มที่แยกย่อย พบผลเพียงว่าการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแปรปรวนไปตามการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างเชื่อมั่นได้ (ดูตาราง 35) ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก็พบผลเช่นเดียวกันกับในกลุ่มรวม จึงอาจสรุปได้ว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นผู้ที่มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อย

ตาราง 35 แสดงค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อวิเคราะห์ตามเพศ การได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนอายุ น้อย	152	1.57	<1	32.52***	<1	<1	<1	<1
นักเรียนอายุ มาก	133	1.83	<1	5.97*	<1	<1	<1	<1
ระดับเศรษฐกิจ ต่ำ	162	<1	<1	26.60***	<1	<1	1.87	<1
ระดับเศรษฐกิจ สูง	123	<1	<1	12.50***	1.74	<1	<1	<1
ครอบครัว บกดี	146	<1	<1	20.05***	<1	<1	3.49	2.13
ครอบครัว เสี่ยง	137	<1	<1	12.55***	<1	<1	<1	3.78
บิดาการศึกษาต่ำ	135	2.52	<1	10.62***	<1	<1	<1	2.58
บิดาการศึกษาสูง	137	2.22	<1	25.70***	<1	<1	<1	<1
มารดาการศึกษาต่ำ	167	<1	<1	17.92***	<1	<1	<1	<1
มารดาการศึกษาสูง	109	<1	<1	18.71***	<1	<1	<1	<1

ก คือ เพศ

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ค คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา

จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ดูตาราง 38 ภาคผนวก ข)

สรุปการวิเคราะห์ในส่วนนี้คือ นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นผู้มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา พบทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนที่มี สภาวะของครอบครัว ระยะเวลาเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนต่างกัน

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวพร้อมกันคือ สภาวะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคม และภูมิหลังทางครอบครัวของกลุ่มผู้ตอบอีก 10 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ในกลุ่มรวม (ตาราง 36) พบว่า สภาวะของครอบครัวส่งผลต่อความแปรปรวนของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมอย่างเชื่อมั่นได้ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่มาจากสภาวะครอบครัวเลี้ยง (คะแนนเฉลี่ย 72.44 และ 64.97) และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาส่งผลต่อความแปรปรวนของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมอย่างเด่นชัด แต่ตัวแปรนี้ได้กล่าวถึงแล้วในการวิเคราะห์ในรูปแบบที่หนึ่ง จึงไม่กล่าวซ้ำอีก

เมื่อพิจารณาคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ตามตัวแปรอิสระ ชุดเดียวกันในกลุ่มที่แยกย่อย ผลปรากฏว่า คะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัว คือ สภาวะของครอบครัว การเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง และนักเรียนที่บิดามีระดับการศึกษาสูง (ดูตาราง 37) เมื่อทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ พบว่า ในกลุ่มนักเรียนชาย ผู้ที่มาจากสภาวะครอบครัวปกติซึ่งไม่ได้เข้าเรียนใน

ตาราง 36 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อพิจารณาตามสถานะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
สถานะครอบครัว (ก)	1	721.87	9.02**
ระยะเวลาเรียน ร.ร.พอ. (ข)	1	<1	<1
ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ค)	1	2588.28	32.33***
ก x ข	1	<1	<1
ก x ค	1	<1	<1
ข x ค	1	120.90	1.51
ก x ข x ค	1	180.84	2.26
ส่วนที่เหลือ	273	80.07	
รวม	280	94.46	

รวมทำนายได้ 16.2 %

*** , ** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001 , .01 ตามลำดับ

โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย หากได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา จะมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนประเภทเดียวกัน แต่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ตาราง 39 ภาคผนวก ข) ส่วนในหมู่นักเรียนชายที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย ถ้าเป็นผู้มาจากสถานะครอบครัวปกติและได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา จะมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าผู้ที่อยู่ในสถานะครอบครัวเสี่ยง และได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทาง

ตาราง 37 แสดงค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง ของคะแนนการคบเพื่อนอย่าง
เหมาะสม เมื่อวิเคราะห์ตามสถานะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์
และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนชาย	156	7.85**	<1	19.27***	<1	<1	<1	6.05*
นักเรียนหญิง	129	1.61	<1	11.87***	<1	<1	1.15	1.35
อายุน้อย	152	10.84***	<1	27.01***	<1	<1	1.19	<1
อายุมาก	133	<1	<1	4.79***	<1	<1	<1	1.39
ระดับเศรษฐกิจ ต่ำ	162	5.38*	<1	24.14***	1.18	1.05	1.69	<1
ระดับเศรษฐกิจ สูง	123	4.30*	<1	9.33**	2.29	<1	<1	7.46**
บิดาการศึกษาต่ำ	135	1.74	<1	10.99***	<1	<1	<1	<1
บิดาการศึกษาสูง	137	11.09***	<1	23.19***	<1	<1	1.32	7.10**
มารดาการศึกษาต่ำ	167	4.51*	<1	13.04***	<1	<1	<1	<1
มารดาการศึกษาสูง	109	5.84*	<1	16.96***	<1	<1	<1	3.14

ก คือ สภาวะของครอบครัว

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

พุทธศาสนา สำหรับในกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูงนั้น พบว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ถ้าเป็นผู้ที่อยู่ในสภาวะครอบครัวปกติ และได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา จะเป็นผู้มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่า ผู้ที่อยู่ในสภาวะครอบครัวเสี่ยงและได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ดูตาราง 40 ภาคผนวก ข) ส่วนในกลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูง ก็พบว่าทั้งในหมู่ที่เข้าเรียนและไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ถ้ามาจากสภาวะครอบครัวปกติและได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา จะมีการคบเพื่อนเหมาะสมกว่าผู้ที่มาจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง และได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ดูตาราง 41 ภาคผนวก ข)

จากตาราง 37 เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ระดับ ผลปรากฏว่า คะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแปรปรวนไปตามสภาวะของครอบครัวอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มย่อย 7 ใน 10 กลุ่มที่สำคัญคือ กลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนอายุน้อย และนักเรียนที่บิดามีระดับการศึกษาสูง จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนทั้งสามกลุ่มดังกล่าว ผู้ที่มาจากสภาวะครอบครัวปกติมีคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมสูงกว่านักเรียนจากสภาวะของครอบครัวเสี่ยง คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มนักเรียนชายคือ 71.07 และ 65.36 คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มนักเรียนอายุน้อยคือ 72.51 และ 66.55 ส่วนคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูงคือ 72.20 และ 64.88 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม แปรปรวนไปตามการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างเด่นชัดในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

การวิเคราะห์ในส่วนนี้สรุปได้ว่า (1) นักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวปกติมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่มาจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง พบผลเช่นนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ที่สำคัญคือกลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนอายุน้อย และนักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูง โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนชายที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูงที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และกลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูงที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น (2) นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา จะมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มนักเรียน

ชาย นักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจสูง และนักเรียนจากครอบครัวที่บิดาการศึกษาสูงที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และนักเรียนชายจากครอบครัวปกติที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

**การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนที่บิดามารดามีระดับการศึกษาต่างกัน
และได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ในปริมาณต่างกัน**

การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัว คือ ระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนและการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวของผู้ตอบอีก 10 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม (ดูตาราง 38) พบว่าคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัว อย่างเชื่อมั่นได้ คือตัวแปรระดับการศึกษาของบิดามารดา และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของเซฟเฟ่ พบว่า นักเรียนทั้งในหมู่ที่บิดามารดามีการศึกษาสูงและในหมู่ที่บิดามารดามีการศึกษาต่ำ ถ้าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนมากมีพฤติกรรมการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่าผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนน้อย (ตาราง 42 ภาคผนวก ข) นอกจากนี้ยังพบว่า คะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระที่ละตัวอย่างเด่นชัดคือ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนมากมีการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนน้อย (คะแนนเฉลี่ย 71.14 และ 63.50) และนักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (คะแนนเฉลี่ย 72.47 และ 63.94)

เมื่อพิจารณาคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกันในกลุ่มที่แยกย่อยพบว่า คะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวได้แก่ ระดับการศึกษาของบิดามารดา การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และการส่งเสริมความ

ตาราง 38 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสั่นสนุน และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
ระดับการศึกษาของบิดามารดา (ก)	1	4.07	<1
การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสั่นสนุน (ข)	1	1355.91	17.32***
การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ (ค)	1	1862.35	23.79***
ก x ข	1	380.61	4.86*
ก x ค	1	31.61	<1
ข x ค	1	0.532	<1
ก x ข x ค	1	26.20	<1
ส่วนที่เหลือ	227	78.30	
รวม	234	101.17	

รวมทำนายได้ 23.2 %

*** , * มีนัยสำคัญที่ระดับ .001 , .05 ตามลำดับ

เป็นพุทธมามกะอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มนักเรียนชาย (ดูตาราง 39) จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่โดยวิธีการของ เชฟเฟอพบว่า ในกลุ่มนักเรียนชายที่บิดามารดามีระดับการศึกษาต่ำและได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสั่นสนุนน้อย ถ้าได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากจะ มีการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่านักเรียนประเภทเดียวกันแต่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย ส่วนในหมู่นักเรียนชายที่บิดามารดามีระดับการศึกษาสูง ถ้าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสั่นสนุนมาก และได้รับการส่งเสริมความ

ตาราง 39 แสดงค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง ของคะแนนการคบเพื่อนอย่าง
เหมาะสม เมื่อวิเคราะห์ตามระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทน
และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มย่อย 10 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนชาย	156	1.18	8.74**	9.14**	2.21	<1	3.15	4.40*
นักเรียนหญิง	129	3.16	11.13***	12.48***	4.51*	2.47	4.36*	<1
อายุน้อย	152	<1	7.69**	16.86***	1.83	1.70	<1	<1
อายุมาก	133	<1	10.02**	5.27*	3.12	<1	<1	<1
ระดับเศรษฐกิจ ต่ำ	162	<1	16.51***	13.02***	5.65*	<1	<1	<1
ระดับเศรษฐกิจ สูง	123	<1	1.88	11.77***	<1	<1	<1	1.94
ครอบครัว ปกติ	140	1.48	4.65*	10.46**	<1	<1	<1	<1
ครอบครัว เลี้ยง	137	2.14	8.30**	12.01***	3.98*	<1	<1	<1
เรียน รร.พอ.0 เดือน	111	1.04	<1	9.85**	5.77*	2.93	<1	1.51
เรียน พอ.13-90 เดือน	112	<1	11.19***	9.06**	<1	<1	<1	1.39

ก คือ ระดับการศึกษาของบิดามารดา

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทน

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เป็นพุทธมามกะมาก จะมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่ากลุ่มที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูทั้งสองแบบในลักษณะตรงข้าม และสำหรับกลุ่มนักเรียนชายที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนน้อย ถ้าบิดามีการศึกษาต่ำแต่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก จะคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่านักเรียนประเภทเดียวกันที่บิดาการศึกษาสูงแต่การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ดูตาราง 43 ภาคผนวก ข)

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัว (ดูตาราง 39) ปรากฏว่าคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ระดับการศึกษาของบิดามารดา และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน ซึ่งพบในกลุ่มนักเรียนหญิง นักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ นักเรียนที่มาจากสถานะของครอบครัวเสี่ยง และนักเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยวิธีการของเซฟเฟ พบว่า นักเรียนที่บิดามารดามีระดับการศึกษาสูง ถ้าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนมาก จะมีพฤติกรรมการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่าผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนน้อย ผลเช่นนี้เด่นชัดในกลุ่มนักเรียนหญิง นักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ และนักเรียนจากสถานะของครอบครัวเสี่ยง (ดูตาราง 44, 45 และ 46 ภาคผนวกข ตามลำดับ) สำหรับนักเรียนในกลุ่มที่ไม่ได้เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์นั้นพบว่า หากบิดามารดามีระดับการศึกษาต่ำแต่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนมาก ก็จะมีการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่านักเรียนประเภทเดียวกันที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนน้อย (ดูตาราง 47 ภาคผนวก ข) นอกจากนี้ยังพบว่า คะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่าง การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะอย่างเชื่อมั่นได้ ในกลุ่มนักเรียนหญิง เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยวิธีการของเซฟเฟ พบว่า นักเรียนหญิงที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนมาก และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก จะคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับอีก 3 กลุ่ม (ดูตาราง 48 ภาคผนวก ข)

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละตัว (ดูตาราง 39) ปรากฏว่า คะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแปรปรวนไปตามการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนอย่างเชื่อมั่นได้ในกลุ่มย่อย 8 จาก 10 กลุ่มที่สำคัญคือ กลุ่มนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ และกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนมากมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนน้อย คะแนนเฉลี่ย

ของกลุ่มแรกคือ 71.50 และ 63.31 คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่สองคือ 72.98 และ 64.11 ตามลำดับ นอกจากนี้ การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมยังแปรปรวนไปตามการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะอย่างชัดเจนในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะในปริมาณมาก จะมีพฤติกรรมการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ดูตาราง 49 ภาคผนวก ข)

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ สรุปได้ว่า (1) นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนหญิงที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุนมากจากครอบครัว นักเรียนชายที่บิดามารดามีการศึกษาสูง และนักเรียนชายที่บิดามารดามีการศึกษาต่ำและได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุนน้อย (2) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุนมากมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมกว่าผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุนน้อย ผลเช่นนี้พบในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจต่ำ และกลุ่มที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนานวโทยาลัย โดยเฉพาะนักเรียนในกลุ่มรวมที่บิดามารดามีการศึกษาสูง กลุ่มนักเรียนชายที่บิดามารดามีการศึกษาสูง กลุ่มนักเรียนหญิงที่บิดามารดามีการศึกษาสูง กลุ่มนักเรียนหญิงที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก และกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจต่ำที่บิดามารดามีการศึกษาสูง

การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนที่มีสภาวะของครอบครัว ระดับทาง เศรษฐกิจ และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะต่างกัน

ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวแปร คือ สภาวะของครอบครัว ระดับทาง เศรษฐกิจ และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวของกลุ่มผู้ตอบอีก 12 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม (ตาราง 40) พบว่า คะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระที่ละตัวอย่างเชื่อมั่นได้ คือ สภาวะของครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ซึ่งตัวแปรทั้งสองได้กล่าวถึงแล้วในการวิเคราะห์ก่อนหน้านี้ จึง

ตาราง 40 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อพิจารณาตามสถานะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285 คน

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
สถานะของครอบครัว (ก)	1	569.20	7.31**
ระดับเศรษฐกิจ (ข)	1	73.75	<1
การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ (ค)	1	4116.85	52.86***
ก x ข	1	4.05	<1
ก x ค	1	11.22	<1
ข x ค	1	8.45	<1
ก x ข x ค	1	5.85	<1
ส่วนที่เหลือ	271	77.88	
รวม	278	95.75	

รวมทำนายได้ 20.6%

*** , ** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001, .01 ตามลำดับ

ไม่น่ามีผลซ้ำอีก สำหรับการวิเคราะห์ผลในส่วนนี้ ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระใด ๆ

เมื่อพิจารณาความแปรปรวนของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกันในกลุ่มที่แยกย่อย ผลปรากฏว่า การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวอย่างเชื่อมั่นได้ กล่าวคือ สถานะของครอบครัว และระดับทางเศรษฐกิจในกลุ่มนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษฐ์ (ดูตาราง 41 ภาคผนวก ข) แต่เมื่อเปรียบเทียบค่า

ตาราง 41 แสดงค่าเอฟในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนการคบเพื่อนอย่าง
เหมาะสม เมื่อวิเคราะห์ตามสภาวะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการได้รับการ
ส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนชาย	156	5.08*	1.78	28.19***	<1	<1	<1	<1
นักเรียนหญิง	129	1.46	<1	23.66***	2.03	<1	<1	<1
อายุน้อย	152	8.27***	<1	32.06***	<1	<1	<1	<1
อายุมาก	133	<1	<1	15.92***	<1	<1	<1	<1
บิดาการศึกษา ต่ำ	135	<1	2.18	20.01***	<1	<1	<1	<1
บิดาการศึกษา สูง	137	8.85**	<1	23.17***	<1	<1	<1	<1
มารดาการศึกษา ต่ำ	167	3.84	2.99	26.30***	<1	<1	<1	<1
มารดาการศึกษา สูง	109	5.19*	<1	19.15***	<1	<1	<1	<1
บิดามารดา กศ.ต่ำ	158	<1	2.66	17.47***	<1	<1	<1	<1
บิดามารดา กศ.สูง	127	9.34**	<1	25.02***	<1	<1	<1	<1
เรียน รร.พอ.0 เดือน	111	2.17	<1	15.29***	1.46	<1	1.02	<1
เรียน พอ.13-90เดือน	112	4.23*	3.97*	26.97***	4.30*	<1	2.95	<1

ก คือ สภาวะของครอบครัว

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของเซเพ่ ไม่พบว่ามีกลุ่มใดแตกต่างกันอย่างยอมรับได้

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระทีละตัว ผลปรากฏว่า คะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม แปรปรวนไปตามสภาวะของครอบครัวอย่างเชื่อมั่นได้ 6 จาก 12 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนอายุน้อย นักเรียนที่บิดามีการศึกษาระดับสูง นักเรียนที่มารดาที่มีการศึกษาระดับสูง นักเรียนที่บิดามารดาที่มีการศึกษาระดับสูง และนักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์ (ดูตาราง 41) โดยที่นักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติหาคะแนนเฉลี่ยการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ได้สูงกว่านักเรียนที่มาจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง (ดูตาราง 50 ภาคผนวก ข) และคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมยังแปรปรวนไปตามระดับทางเศรษฐกิจอย่างเชื่อมั่นได้ ในกลุ่มนักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์เพียงกลุ่มเดียว ซึ่งพบว่านักเรียนในกลุ่มนี้ที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ มีคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าผู้ที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง (คะแนนเฉลี่ย 70.05 และ 68.82 ตามลำดับ)

สรุปการวิเคราะห์ผลในส่วนนี้ คือ (1) นักเรียนที่มาจากสภาวะครอบครัวปกติ มีการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่าผู้มาจากสภาวะของครอบครัวเสี่ยง พบเด่นชัดในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนอายุน้อย นักเรียนที่บิดามีการศึกษาระดับสูง นักเรียนที่มารดาที่มีการศึกษาระดับสูง และนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์ (2) นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย พบเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม (3) นักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าผู้ที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์

การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนที่มี ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์ ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะในปริมาณต่างกัน

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เพื่อพิจารณา ความแปรปรวนของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ตามตัวแปรอิสระทีละ 3 ตัวคือ การเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่

ตาราง 42 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อพิจารณาตามระยะเวลาเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมจำนวน 285

แหล่งความแปรปรวน	ค่าดีเอฟ	ค่าเอ็มเอส	ค่าเอฟ
ระยะเวลาเรียน รร.พอ. (ก)	1	17.97	<1
ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ (ข)	1	1382.37	18.91***
การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ (ค)	1	2618.01	35.81***
ก x ข	1	89.92	1.23
ก x ค	1	66.76	<1
ข x ค	1	97.89	1.34
ก x ข x ค	1	13.04	<1
ส่วนที่เหลือ	271	73.10	
รวม	278	95.39	

รวมทำนายได้ 24.6 %

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวของกลุ่มผู้ตอบอีก 12 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มรวม (ดูตาราง 42) คะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระที่ละตัวอย่างเด่นชัด คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ แต่เนื่องจากตัวแปรทั้งคู่นี้ได้กล่าวถึงแล้วในการวิเคราะห์ก่อนหน้านี้ จึงไม่น่ามากว่าซ้ำอีก การวิเคราะห์ส่วนนี้ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระใด ๆ

ตาราง 43 แสดงค่าเอฟ ในการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อวิเคราะห์ตามการเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน	ก	ข	ค	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
นักเรียนชาย	156	<1	11.34***	19.84***	<1	1.59	1.18	<1
นักเรียนหญิง	129	<1	6.93**	15.43***	<1	<1	<1	<1
นักเรียนอายุ น้อย	152	<1	17.77***	18.24***	1.18	<1	<1	<1
นักเรียนอายุ มาก	133	<1	2.16	14.25***	<1	<1	2.98	<1
ระดับเศรษฐกิจ ต่ำ	162	<1	16.43**	14.48***	<1	<1	3.28	<1
ระดับเศรษฐกิจ สูง	123	<1	3.77	23.88***	<1	1.49	<1	1.34
ครอบครัว ปกติ	146	<1	11.17***	15.48***	3.75	1.00	<1	1.12
ครอบครัว เสี่ยง	137	<1	5.36*	14.72***	<1	<1	2.14	<1
บิดาการศึกษา ต่ำ	135	<1	4.67*	13.01***	<1	<1	<1	1.50
บิดาการศึกษา สูง	137	<1	15.07***	15.20***	1.12	<1	1.81	<1
มารดาการศึกษา ต่ำ	167	<1	7.55**	17.30***	<1	<1	2.81	<1
มารดาการศึกษา สูง	109	<1	11.99***	14.88***	2.42	1.15	<1	1.04

ก คือ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ *** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ข คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ค คือ การได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ * มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน ในกลุ่มที่ย่อย ย่อย ปรากฏว่า คะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแปรปรวนไปตามการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างเชื่อมั่นได้ ในกลุ่มย่อย 10 จาก 12 กลุ่ม ที่สำคัญคือ กลุ่มนักเรียนอายุน้อย และนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ (ดูตาราง 43) เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่า นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา มีคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มแรกคือ 73.69 และ 64.73 ส่วนคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มหลังคือ 72.64 และ 64.25) นอกจากนี้ยังพบว่า การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแปรปรวนไปตามการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะอย่างเด่นชัดมาก ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่มที่ศึกษา โดยนักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (คะแนนเฉลี่ยดังแสดงในตาราง 50 ภาคผนวก ข)

สรุปการวิเคราะห์ในส่วนนี้คือ (1) นักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา มาก มีการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม ที่สำคัญคือกลุ่มนักเรียนอายุน้อย และนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ (2) นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

เปรียบเทียบปริมาณการทำนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ เป็นการวิเคราะห์ที่ถดถอยพหุคูณแบบเป็นชั้น โดยใช้ตัวแปรอิสระ 2 ชุดเข้าร่วมทำนายทีละชุด ชุดที่หนึ่งคือ ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน (ระยะเวลาที่เข้าเรียนจริง เรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยเกี่ยวกับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) และชุดที่สองคือ การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนกับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) ผู้วิจัยต้องการตรวจสอบว่าตัวทำนายแต่ละชุดสามารถทำนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนได้มากน้อยเพียงใด เด่นชัดในกลุ่มนักเรียนประเภทใด และ เมื่อนำตัวทำนายทั้ง

2 ชุดรวมกันเป็นตัวทนาย 4 ตัว (เรียกว่าตัวทนายชุดที่สาม) เข้าร่วมทนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมได้เพิ่มขึ้นหรือไม่เพียงใด ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวของกลุ่มผู้ตอบอีก 15 กลุ่ม หนึ่งใน การเปรียบเทียบปริมาณการทนายเมื่อใช้ตัวทนายต่างชุดกันนั้น ผู้วิจัยถือเอาความแตกต่างของปริมาณการทนายที่ 5% เป็นเกณฑ์ขั้นต่ำที่ยอมรับได้ในการวิจัยครั้งนี้

เมื่อพิจารณาประสพการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน (ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย์ กับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) ซึ่งเป็นตัวทนายชุดที่หนึ่ง ผลปรากฏว่า ตัวทนายชุดนี้สามารถทนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมในกลุ่มรวมได้ 23% โดยมีการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเป็นตัวทนายที่เด่นชัด และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทนาย (ค่าอาร์ .45) (ดูตาราง 44)

จากตาราง 44 เมื่อพิจารณากลุ่มที่แยกย่อยอีก 15 กลุ่ม พบว่า ตัวทนายประสพการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน ร่วมกันทนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมได้ตั้งแต่ 14% ถึง 32% กลุ่มที่ตัวทนายประสพการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน สามารถทนายได้สูงสุดคือ กลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูง (ทนายได้ 32%) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาสูง (ทนายได้ 28%) อันดับต่อมาคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ทนายได้ 27%) สำหรับกลุ่มที่มีปริมาณการทนายต่ำสุด คือ กลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาค่ำ (ทนายได้ 14%) ตัวทนายสำคัญเด่นชัดที่เข้าทนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมเป็นลำดับแรกในกลุ่มย่อยทุกกลุ่มคือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา รองลงมาคือ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย์ ซึ่งตัวทนายทั้งสองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทนาย (ค่าอาร์ในกลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูงคือ .54, .20 ค่าอาร์ในกลุ่มนักเรียนที่มารดาการศึกษาสูงคือ .50, .25 ค่าอาร์ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คือ .52 และค่าอาร์ในกลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาค่ำคือ .38)

เมื่อใช้ตัวทนายชุดที่สอง คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนกับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ เป็นตัวทนาย ผลปรากฏว่า ในกลุ่มรวมตัวทนายชุดนี้สามารถทนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมได้ 20% โดยมีการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนเป็นตัวทนายสำคัญลำดับแรก รองลงมาคือ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทนาย (ค่าอาร์ .41 ทั้งสองตัวแปร)

ตาราง 44 แสดงปริมาณการทำงานและลำดับความสำคัญของตัวทำนายการควมเพี้ยนอย่างเหมาะสม โดยมีตัวแปรชุดที่ 1 (ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนานิกาย และ การได้รับประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) ตัวแปรชุดที่ 2 (การยอมรับโดยคุณแบบรักสันติคุณและการส่งเสริมความเข้มแข็งและการส่งเสริมความเข้มแข็ง) และตัวแปรชุดที่ 3 (ได้แก่ตัวแปรชุดที่ 1 และ 2 รวมกัน) เป็นตัวทำนาย ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 15 กลุ่ม

กลุ่ม	จำนวน คน	ชุดที่ 1		ชุดที่ 2		ชุดที่ 3		% แตกต่าง						
		% ทำนาย	ตัวทำนาย	% ทำนาย	ตัวทำนาย	% ทำนาย	ตัวทำนาย							
รวม	248	23	2 1	.45***	.11	20	3 4	.41***	.41***	28	2 3	.45***	.41***	5
เพศ	125	23	2 1	.41***	.03	20	4 3	.41***	.38***	25	2 3	.41***	.38***	2
หญิง	123	24	2 1	.49***	.21*	20	3 4	.47***	.41***	34	2 3	.49***	.47***	10
อายุ	119	26	2 1	.49***	.16*	20	3 4	.40***	.41***	30	2 3	.49***	.40***	4
มาก	129	17	2 1	.38***	.04	17	3 4	.41***	.37***	25	3 2	.41***	.38***	8
ขั้นเรียน	58	28	2 1	.52***	.18	39	3 4	.59***	.40**	47	3 2	.59***	.52***	8
ม.1	113	21	2 1	.41***	-.10	31	3 4	.54***	.45***	43	3 2 1	.54***	.41***	12
ม.2	77	15	2 1	.37***	.19	7	4 3	.30**	.20	15	2	.37***		-
ม.3	150	23	2 1	.44***	.16*	28	3 4	.49***	.41***	33	3 2	.49***	.44***	5
เศรษฐกิจ	98	23	2 1	.45***	.05	14	4 3	.41***	.28**	24	2 4	.45***	.41***	1
ค่า	124	22	2 1	.39***	.15	25	4 3	.44***	.41***	30	4 3 2	.44***	.41***	5
สูง	123	19	2 1	.45***	.04	13	3 4	.35***	.31***	24	2 3	.45***	.35***	5
การยอมรับ	125	17	2 1	.38***	.00	10	4 3	.31***	.22*	18	2 1	.38***		1
บิดา	111	32	2 1	.54***	.20*	43	3 4	.65***	.51***	51	3 2	.65***	.54***	8
มารดา	158	20	2 1	.40***	.00	17	3 4	.36***	.36***	25	2 3 1	.40***	.36***	5
บิดา	83	29	2 1	.50***	.25*	26	3 4	.50***	.47***	38	2 3	.50***	.50***	9
% เฉลี่ย		22.60				22.0				30.80				

1 = ระยะเวลาที่เข้าเรียนใน รร. พอ. 3 = การได้รับการยอมรับโดยคุณแบบรักสันติคุณ ***, **, * มีนัยสำคัญที่ระดับ .001, .01, .05 ตามลำดับ
 2 = การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ 4 = การได้รับการส่งเสริมความเข้มแข็งที่เหมาะสม

เมื่อพิจารณากลุ่มที่แยกย่อยอีก 15 กลุ่ม (ดูตาราง 44) พบว่า ตัวทำนายทั้งสองร่วมกันทำนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมในกลุ่มย่อยได้ตั้งแต่ 7%-43% โดยทำนายได้สูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาระดับสูง (ทำนายได้ 43%) อันดับต่อมาคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถทำนายได้ 39% และ 31% สำหรับกลุ่มที่มีปริมาณการทำนายต่ำสุดคือกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยพบว่าได้ 7% ตัวทำนายสำคัญเด่นชัดลำดับแรกที่เข้าทำนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาระดับสูงคือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสнисันุญ รองลงมาคือการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .65, .51) สำหรับกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 2 พบว่าตัวทำนายเด่นชัดคือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสнисันุญ รองลงมาคือ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ของกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คือ .59 และ .40 ค่าอาร์ของกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 คือ .54 และ .45 ตามลำดับ) ส่วนตัวทำนายที่เด่นชัดในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 คือ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ เพียงตัวเดียว และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .30)

เมื่อใช้ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน (ระยะเวลาที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยที่ตรงกับที่ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ) และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสнисันุญกับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) ร่วมกันทำนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของเด็กเรียนในกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏผลในตาราง 44 ดังนี้ ในกลุ่มรวมตัวทำนายทั้ง 4 ตัว สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมได้ 28% โดยมีตัวทำนายสำคัญเด่นชัดคือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาและ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสнисันุญ ตามลำดับ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .45 และ .41) ตัวทำนายทั้ง 4 ตัวร่วมกันทำนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมในกลุ่มย่อยได้ตั้งแต่ 15% - 51% ตัวทำนายทั้ง 4 ตัวร่วมกันทำนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมได้สูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาระดับสูง (ทำนายได้ 51%) กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ทำนายได้ 47% และ 43% ตามลำดับ) ทั้งสามกลุ่มดังกล่าวมีตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสнисันุญและตัวแปรการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา เป็นตัวทำนายสองตัวแรกที่สำคัญเด่นชัด และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ

ตัวถูกทำนาย (ค่าอาร์ .65, .54 ในกลุ่มนักเรียนบัณฑิตการศึกษาระดับสูง ค่าอาร์ .59, .52 ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และค่าอาร์ .54, .41 ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2) ตัวทำนายทั้ง 4 ร่วมกันทำนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมได้ดีที่สุดในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ทำนายได้ 15%) โดยมีการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเป็นตัวทำนายเด่นชัดเพียงตัวเดียว (ค่าอาร์ .37)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยที่ตามตัวแปรอิสระเดียวกัน พบว่าตัวทำนายทั้ง 4 ตัว ร่วมกันทำนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมได้ดีแตกต่างกันมากที่สุดคือ กลุ่มนักเรียนที่บัณฑิตการศึกษาระดับสูงมีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่บัณฑิตการศึกษาค่า (ทำนายได้ 51% และ 18% ตามลำดับ) รองลงมาคือกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ทำนายได้ 49%, 43%, และ 15% ตามลำดับ) อันดับต่อมาคือกลุ่มนักเรียนที่มารดา มีระดับการศึกษาสูง มีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่มารดาการศึกษาต่ำ (ทำนายได้ 38% และ 25% ตามลำดับ) กลุ่มนักเรียนหญิง มีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มนักเรียนชาย (ทำนายได้ 34% และ 25%) กลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำ มีปริมาณการทำนายสูงกว่านักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูง (ทำนายได้ 33% และ 24%) กลุ่มนักเรียนจากสถานะครอบครัวปกติ มีปริมาณการทำนายสูงกว่ากลุ่มนักเรียนจากสถานะครอบครัวเสี่ยง (ทำนายได้ 30% และ 24%) อาจกล่าวได้ว่านักเรียนที่ได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา 2 ด้าน (ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) ในปริมาณมากเท่าใด และได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุและการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) มากเท่าใด ก็จะมีพฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากขึ้นเท่านั้น

เมื่อเปรียบเทียบการทำนายโดยใช้ตัวทำนายต่างชุดกัน

ในการศึกษาว่าตัวทำนาย

ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน (ระยะเวลาที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์กับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ) ซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่หนึ่ง และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุกับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) ซึ่งเป็นตัวทำนายชุดที่สอง และตัวแปรชุดที่สาม อันประกอบด้วยตัวทำนายชุดที่หนึ่งและสองรวมกัน ร่วมกันทำนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏผลในตาราง 44 ดังนี้ในกลุ่มรวม ตัวทำนาย

ทั้ง 4 ตัว สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมได้ 28% ซึ่งเป็นปริมาณการ ทำนายที่เพิ่มขึ้นจากเดิมอีก 5% และอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ในการวิจัยครั้งนี้

ตัวทำนายชุดที่สามร่วมกันสามารถทำนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ได้เพิ่มขึ้นจาก ปริมาณทำนายสูงสุดของตัวทำนายชุดที่หนึ่งหรือชุดที่สอง ตั้งแต่ 1%-12% กลุ่มย่อยซึ่งมีปริมาณการ ทำนายเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 5 ตามเกณฑ์ความแตกต่างที่ยอมรับได้ในการวิจัยนี้มี 10 จาก 15 กลุ่ม อาทิเช่น กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (เพิ่มขึ้น 12%) กลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาสูง (เพิ่มขึ้น 9%) และกลุ่มนักเรียนอายุมาก นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และนักเรียนบิดาการศึกษาระดับสูง (เพิ่มขึ้น 8% ทั้งสามกลุ่ม) เป็นต้น

สรุปลักษณะของเยาวชนที่มีปริมาณการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมต่างกัน การวิเคราะห์ข้อมูล ในส่วนนี้ พอจะสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. ด้านครอบครัว

1.1 นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากจากครอบครัว มีการคบ เพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย พบเด่นชัดในกลุ่ม รวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนหญิงที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสнисสนุนมาก นักเรียนที่บิดามีการศึกษาดำและครอบครัวมีระดับทาง เศรษฐกิจต่ำ และนักเรียนชายที่บิดามารดา มีการศึกษาดำและได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสнисสนุนน้อย

1.2 นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสнисสนุนมาก มีการคบเพื่อนอย่าง เหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสнисสนุนน้อย พบเด่นชัดในกลุ่มรวม กลุ่ม นักเรียนจากครอบครัวระดับทาง เศรษฐกิจต่ำ นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นักเรียนที่บิดามารดา มีการศึกษาสูง นักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยงที่บิดามารดาการศึกษาสูง นักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาต่ำและระดับทาง เศรษฐกิจต่ำ นักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาต่ำ และไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

1.3 นักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่า นักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง พบเด่นชัดในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนอายุน้อย นักเรียน

ที่บิดามารดาการศึกษาสูง และนักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

1.4 นักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำ มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูง พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำและบิดามารดาที่มีการศึกษาต่ำจะมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก ถ้าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุมนและได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากจากครอบครัว ได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น

2. ด้านโรงเรียน

2.1 นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีการคบเพื่อนเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา พบเด่นชัดในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนอายุน้อย นักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำ นักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำที่บิดามารดาที่มีการศึกษาต่ำ และนักเรียนชายจากครอบครัวปกติที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

2.2 นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จะมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก ถ้ามาจากครอบครัวสภาวะปกติที่ครอบครัวมีระดับทางเศรษฐกิจต่ำและได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุมนมาก

3. ลักษณะของนักเรียน

3.1 นักเรียนชายจะมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก ถ้ามาจากครอบครัวสภาวะปกติ โดยเฉพาะนักเรียนจากครอบครัวสภาวะปกติที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นักเรียนที่บิดามารดาที่มีการศึกษาต่ำแต่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุมนและการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัวมาก

3.2 ในกลุ่มนักเรียนอายุน้อยจะมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก ถ้าเป็นผู้มาจากครอบครัวสภาวะปกติและได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนา กับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์

ในนักเรียนประเภทต่าง ๆ

การรายงานผลในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสหสัมพันธ์แคนอนนิคอล ซึ่งจะให้ภาพความเกี่ยวข้องและการแปรผันระหว่างตัวแปรอิสระทั้งชุด คือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 2 ด้าน (ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธศาสนาและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) และตัวแปรตามทั้งชุดคือลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้าน (ได้แก่ ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) การเสนอผลส่วนนี้จะเสนอทั้งในกลุ่มรวม และกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวอีก 8 ตัวแปร ตัวแปรละ 2-3 ระดับ รวมเป็นกลุ่มย่อย 17 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 45 กล่าวคือ ในกลุ่มรวม ปรากฏว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 2 ตัว (ความเชื่อทางพุทธศาสนา กับการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) ร่วมกันทำนายตัวแปรตาม 2 ตัวพร้อม ๆ กัน (ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) ได้ 28% และทำนายได้ตั้งแต่ 20%-40% ในกลุ่มย่อยประเภทต่าง ๆ โดยทำนายได้สูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (40%) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจสูง (36% เท่ากัน) และทำนายได้ต่ำสุดในกลุ่มครอบครัวสภาวะปกติ (20%) (ดูตาราง 45)

เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการทำนายในกลุ่มย่อยที่แบ่งตามตัวแปรอิสระเดียวกัน พบว่า ลักษณะทางศาสนา สามารถทำนายลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ได้ในปริมาณแตกต่างกันเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 5 (ซึ่งเป็นปริมาณความแตกต่างในระดับที่ยอมรับได้ในงานวิจัยนี้) ในกลุ่มย่อย 8 กลุ่ม เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ (1)ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทำนายได้สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 15% (2)ในกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ทำนายได้สูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่ไม่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 13% (3)ในกลุ่มนักเรียนที่มารดา มีระดับการศึกษาต่ำ ทำนายได้สูงกว่านักเรียนที่มารดา มีระดับการศึกษาสูง 11% (4)ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทำนายได้สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 10% (5)ในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะของครอบครัวเสี่ยง ทำนายได้สูงกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ 9% (6)ในกลุ่มนักเรียนชาย ทำนายได้สูงกว่านักเรียนหญิง (7)ในกลุ่มนักเรียนที่มีระดับทาง เศรษฐกริกิจสูงทำนายได้สูงกว่านักเรียน

ที่มีระดับเศรษฐกิจต่ำ 6% และ (8) ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทำนายได้สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 5%

การวิเคราะห์ในส่วนนี้พบว่าค่าสหสัมพันธ์แคนอนนิคัลมีค่าเป็นบวก จึงกล่าวได้ว่า นักเรียนยังมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากเท่าใด ก็ยิ่งมีความพอใจทางจิตใจ และคบเพื่อนเหมาะสมมากเท่านั้น ผลเช่นนี้พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนหลายประเภท เช่นในกลุ่มนักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์เด่นชัดกว่ากลุ่มที่ไม่เข้าเรียน กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เด่นชัดกว่ากลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง เด่นชัดกว่ากลุ่มนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ กลุ่มนักเรียนที่มารดาการศึกษาต่ำ เด่นชัดกว่ากลุ่มนักเรียนมารดาการศึกษาสูง

เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม ด้วยการเปรียบเทียบปริมาณที่ลักษณะทางศาสนา 2 ด้าน สามารถทำนายลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้าน ในกลุ่มนักเรียนประเภทเดียวกันที่เข้าเรียนและไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์โดยถือเอาความแตกต่างของปริมาณการทำนายที่เท่ากับหรือมากกว่า 5% เป็นเกณฑ์ขั้นต่ำที่ยอมรับได้ในการวิจัยนี้ ปรากฏผลว่ามีนักเรียน 5 ใน 15 ประเภทที่ปริมาณการทำนายในกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์สูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์เท่ากับหรือมากกว่า 5% ได้แก่ (1) กลุ่มนักเรียนอายุมาก (ปริมาณการทำนายเท่ากับ 38% และ 17% ต่างกัน 21%) (2) กลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาต่ำ (ปริมาณการทำนายเท่ากับ 39% และ 22% ต่างกัน 17%) (3) กลุ่มนักเรียนที่มาจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง (ปริมาณการทำนายเท่ากับ 38% และ 23% ต่างกัน 15%) (4) ในกลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาต่ำ (ปริมาณการทำนายเท่ากับ 41% และ 28% ต่างกัน 13%) (5) ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ปริมาณการทำนาย 31% และ 11% ต่างกัน 12%) อาจกล่าวได้ว่า นักเรียนที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูงเท่าใด ก็ยิ่งมีความพอใจทางจิตใจและมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากเท่านั้น ปรากฏการณ์เช่นนี้พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนอายุมาก นักเรียนที่บิดามีการศึกษาต่ำ นักเรียนจากครอบครัวสภาวะเสี่ยง และนักเรียนที่มารดามีการศึกษาต่ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นผู้ที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เด่นชัดกว่าผู้ที่ไม่ได้เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ ในขณะที่เดียวกันก็พบว่ามีนักเรียน 8 จาก 15 ประเภท ที่ปริมาณการทำนายในกลุ่มไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์สูงกว่าในกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ เท่ากับหรือมาก

ตาราง 45 แสดงปริมาณการทํานายของตัวทํานาย (ความเชื่อทางพุทธศาสนากับการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) และตัวถูกทํานาย (ความผาสุกทางจิตใจกับการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 17 กลุ่ม โดยวิธีการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แคนอนนิคอล

กลุ่ม	จำนวน คน	ค่าสหสัมพันธ์ แคนอนนิคอล	% ทํานาย	% ทํานาย		% แตกต่าง
				ไม่เรียน พอ.	เรียน พอ.	
รวม	283	.53	28	32	26	-6
นักเรียนชาย	155	.58	33	38	33	-5
นักเรียนหญิง	128	.50	25	27	20	-7
นักเรียนอายุน้อย	151	.53	28	41	22	-19
นักเรียนอายุมาก	132	.53	28	17	38	21
ชั้นเรียน ม.1	87	.60	36	56	27	-29
ชั้นเรียน ม.2	116	.46	21	11	31	12
ชั้นเรียน ม.3	80	.55	31	26	25	-1
ระดับเศรษฐกิจ ต่ำ	161	.50	25	36	19	-15
ระดับเศรษฐกิจ สูง	122	.60	36	36	40	4
ครอบครัว ปกติ	145	.45	20	35	11	-24
ครอบครัว เสี่ยง	136	.54	29	23	38	15
บิดาการศึกษา ต่ำ	133	.54	29	22	33	17
บิดาการศึกษา สูง	137	.55	30	45	25	20
มารดาการศึกษา ต่ำ	166	.58	34	28	41	13
มารดาการศึกษา สูง	108	.48	23	25	20	-5
เรียน รร.พอ.0 เดือน	110	.52	27			
เรียน พอ.13-90เดือน	112	.63	40			

กว่า 5% อาทิเช่น ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ปริมาณการทานายเท่ากับ 56% และ 27% ต่างกัน 29%) ในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ (ปริมาณการทานายเท่ากับ 35% และ 11% ต่างกัน 24%) ในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาสูง (ปริมาณการทานายเท่ากับ 45% และ 25% ต่างกัน 20%) และในกลุ่มนักเรียนอายุน้อย (ปริมาณการทานายเท่ากับ 41% และ 22% ต่างกัน 19%) เป็นต้น จากผลข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า นักเรียนที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูงเท่าใด ก็มีความผาสุกทางจิตใจและการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากเท่านั้น ปรากฏการณ์นี้พบใน กลุ่มนักเรียนประเภทต่าง ๆ เช่น กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ กลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูง และกลุ่มนักเรียนอายุน้อย ในผู้ที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เด่นชัดกว่าผู้ที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ลักษณะทางพุทธศาสนาของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์อย่าง เด่นชัด ในนักเรียนบางประเภทที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา

การศึกษาในส่วนนี้เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ละคู่ ได้แก่ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทัน และ การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะว่าจะมีความสัมพันธ์กันเพียงใด นอกจากนี้ยังต้องการศึกษาว่า ความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม แต่ละตัวแปรจะมีความสัมพันธ์กันเพียงใด ผลการวิเคราะห์จะเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ทางพุทธศาสนา และ การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 46 กล่าวคือ ในกลุ่มรวมพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทันมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูงสุด (ค่าอาร์ .62)

รองลงมาคือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนากับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ (ค่าอาร์ .51) และระยะเวลาเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์กับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ค่าอาร์ .38)

เมื่อพิจารณากลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของผู้ตอบ 12 กลุ่ม ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 46

ระยะเวลาเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น ในระดับที่ยอมรับได้ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยปรากฏความสัมพันธ์สูงสุดในกลุ่มนักเรียนหญิง (ค่าอาร์ .46) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนอายุมาก และกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาดำ (ค่าอาร์ เท่ากันทั้ง 2 กลุ่ม คือ .42) และมีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดในกลุ่มนักเรียนชาย (ค่าอาร์ .29)

ระยะเวลาเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน ในระดับที่ยอมรับได้เพียงกลุ่มเดียวคือ กลุ่มนักเรียนหญิง (ค่าอาร์ .18)

ระยะเวลาเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในระดับที่ยอมรับได้ในกลุ่มย่อย 11 จาก 12 กลุ่ม โดยปรากฏค่าความสัมพันธ์สูงเท่ากันในกลุ่มย่อย 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักเรียนหญิง นักเรียนอายุน้อย นักเรียนที่บิดาการศึกษาลูก และนักเรียนที่มารดาการศึกษาลูก (ค่าอาร์ .32 ทุกกลุ่ม) และมีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาดำ (ค่าอาร์ .19)

การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน ในระดับที่ยอมรับได้ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยปรากฏความสัมพันธ์สูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาลูก (ค่าอาร์ .41) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง (ค่าอาร์ .36) อันดับต่อมาคือกลุ่มนักเรียนอายุน้อย และนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำ (ค่าอาร์ .35 ทั้งสองกลุ่ม) และมีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ (ค่าอาร์ .18)

การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในระดับที่ยอมรับได้ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยปรากฏความสัมพันธ์สูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาลูก (ค่าอาร์ .60) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนอายุน้อย และนักเรียนจาก

ตาราง 46 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรระยะเวลาเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา การอบรมเลี้ยงดูแบบรักส้นับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม

กลุ่ม	ระยะเวลาเรียน พอ.			ประโยชน์จากกิจกรรม		รักส้นับสนุน
	ประโยชน์ จากกิจกรรม	รัก ส้นับสนุน	ส่งเสริม พุทธมามกะ	รัก ส้นับสนุน	ส่งเสริม พุทธมามกะ	ส่งเสริม พุทธมามกะ
รวม	.38***	.08	.26***	.32***	.51***	.62***
นักเรียนชาย	.29***	-.01	.20*	.31***	.44***	.62***
นักเรียนหญิง	.46***	.18*	.32***	.34***	.57***	.63***
นักเรียนอายุน้อย	.31***	.09	.32***	.35***	.50***	.56***
นักเรียนอายุมาก	.42***	.05	.16	.27**	.49***	.66***
ระดับเศรษฐกิจต่ำ	.39***	.14	.27***	.35***	.45***	.55***
ระดับเศรษฐกิจสูง	.35**	.01	.24*	.27**	.57***	.70***
ครอบครัว บกดี	.40***	-.002	.29***	.18*	.52***	.47***
ครอบครัว เลี้ยง	.33***	.10	.21*	.36***	.46***	.66***
บิดาการศึกษาต่ำ	.42***	.08	.19*	.25**	.48***	.68***
บิดาการศึกษาสูง	.37***	.05	.32***	.41***	.60***	.53***
มารดาการศึกษาต่ำ	.40***	.07	.22**	.29***	.49***	.61***
มารดาการศึกษาสูง	.31**	.10	.32**	.33**	.52***	.60***

ครอบครัวระดับเศรษฐิกิจสูง (ค่าอาร์ .57 ทั้งสองกลุ่ม) อันดับต่อมาคือ กลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ และกลุ่มนักเรียนที่มารดาการศึกษาสูง (ค่าอาร์ .52 ทั้งสองกลุ่ม) และมีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง (ค่าอาร์ .46)

การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในระดับที่ยอมรับได้ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยปรากฏความสัมพันธ์สูงสุดในกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจสูง (ค่าอาร์ .70) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาต่ำ (ค่าอาร์ .68) กลุ่มนักเรียนอายุมาก (ค่าอาร์ .66) และมีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ (ค่าอาร์ .47)

สรุปการวิเคราะห์ผลในส่วนนี้ได้ว่า (1) ในกลุ่มรวม การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากที่สุด (2) ในกลุ่มย่อย ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุนและการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ มากที่สุดในกลุ่มนักเรียนหญิง (3) ในกลุ่มย่อย การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากที่สุด ในกลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูง (4) การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากที่สุด ในกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจสูง

ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางพุทธศาสนา และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตาราง 47 กล่าวคือ ในกลุ่มรวม ผลปรากฏว่า การปฏิบัติทางพุทธศาสนากับการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม มีความสัมพันธ์ทางบวกสูงที่สุด (ค่าอาร์ .46) และความผาสุกทางจิตใจกับการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม มีความสัมพันธ์ทางบวกในปริมาณรองลงมา (ค่าอาร์ .45) ส่วนความเชื่อทางพุทธศาสนากับความผาสุกทางจิตใจ มีปริมาณความสัมพันธ์ต่ำที่สุดแต่ยังอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (ค่าอาร์ .19)

เมื่อพิจารณาในกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวของผู้ตอบ

12 กลุ่ม ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 47 ดังนี้

ความเชื่อทางพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ในระดับที่ยอมรับได้ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยปรากฏความสัมพันธ์กันสูงสุดในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง (ค่าอาร์ .41) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนอายุมาก และนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูง (ค่าอาร์ .38 ทั้งสองกลุ่ม) และมีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ (ค่าอาร์ .20)

ความเชื่อทางพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพอใจทางจิตใจ ในระดับที่ยอมรับได้ 7 กลุ่มจาก 12 กลุ่ม โดยปรากฏความสัมพันธ์กันสูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาระดับสูง (ค่าอาร์ .32) ความสัมพันธ์ในระดับรองลงมา มี 3 กลุ่มที่พบว่าค่าความสัมพันธ์เท่ากันคือ กลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนอายุน้อย และนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง (ค่าอาร์ .30 ทุกกลุ่ม) และมีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดในกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำ (ค่าอาร์ .16)

ความเชื่อทางพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ในระดับที่ยอมรับได้ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยปรากฏความสัมพันธ์กันสูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาระดับสูง (ค่าอาร์ .37) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนชาย (ค่าอาร์ .36) กลุ่มนักเรียนที่มารดาการศึกษาระดับสูง (ค่าอาร์ .35) และมีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดในกลุ่มนักเรียนหญิง (ค่าอาร์ .21)

การปฏิบัติทางพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพอใจทางจิตใจ ในระดับที่ยอมรับได้ในกลุ่มย่อย 11 จาก 12 กลุ่ม โดยปรากฏความสัมพันธ์กันสูงสุดในกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูง (ค่าอาร์ .47) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนที่มารดาการศึกษาต่ำ (ค่าอาร์ .43) กลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาต่ำ (ค่าอาร์ .39) และมีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ (ค่าอาร์ .24)

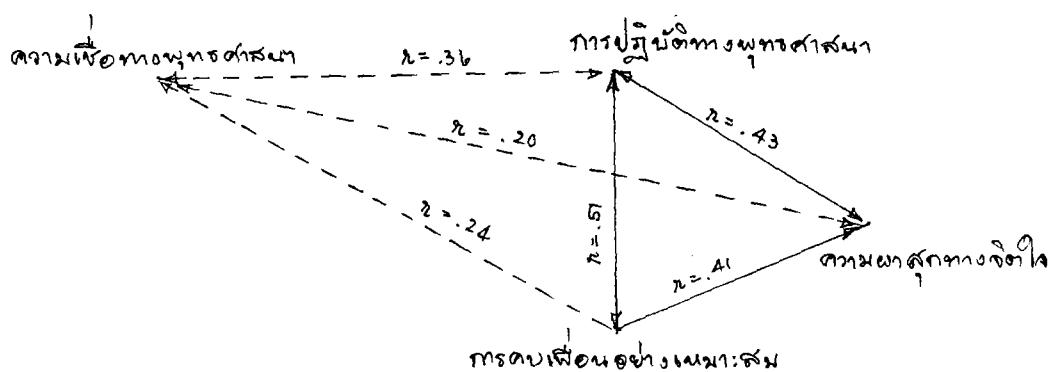
การปฏิบัติทางพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมในระดับที่ยอมรับได้ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยปรากฏความสัมพันธ์สูงเท่ากัน 2 กลุ่มคือ กลุ่มนักเรียนอายุมาก และนักเรียนที่มารดาการศึกษาต่ำ (ค่าอาร์ .51) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาต่ำ (ค่าอาร์ .49) กลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง (ค่าอาร์ .48) และมีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดในกลุ่มนักเรียนที่มารดาการศึกษาระดับสูง (ค่าอาร์ .35)

ตาราง 47 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 12 กลุ่ม

กลุ่ม	ความเชื่อทางพุทธ			การปฏิบัติทางพุทธ		ความพอใจ
	การปฏิบัติ	ความพอใจ	การคบเพื่อน	ความพอใจ	การคบเพื่อน	การคบเพื่อน
รวม	.32***	.19**	.29***	.35***	.46***	.45***
นักเรียนชาย	.33***	.30***	.36***	.38***	.47***	.57***
นักเรียนหญิง	.34***	.08	.21*	.37***	.44***	.43***
นักเรียนอายุน้อย	.24**	.30***	.31***	.31***	.38***	.46***
นักเรียนอายุมาก	.38***	.10	.26**	.37***	.51***	.43***
ระดับเศรษฐกิจต่ำ	.29***	.16*	.27***	.28***	.45***	.54***
ระดับเศรษฐกิจสูง	.38***	.23*	.31**	.47***	.47***	.32***
ครอบครัว บกดี	.20*	.01	.24***	.24**	.36***	.55***
ครอบครัว เสี่ยง	.41***	.30***	.30***	.35***	.48***	.31***
บิดาการศึกษาต่ำ	.32***	.09	.22*	.39***	.49***	.33***
บิดาการศึกษาสูง	.31***	.32***	.37***	.32***	.44***	.61***
มารดาการศึกษาต่ำ	.36***	.20*	.24**	.43***	.51***	.41***
มารดาการศึกษาสูง	.26*	.14	.35***	.21	.35***	.51***

ความพึงพอใจ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ในระดับที่ยอมรับได้ในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยปรากฏความสัมพันธ์กันสูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาระดับสูง (ค่าอาร์ .61) รองลงมาคือกลุ่มนักเรียนชาย (ค่าอาร์ .57) กลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ (ค่าอาร์ .55) และมีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุดในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเลี้ยง (ค่าอาร์ .31)

การวิเคราะห์ผลในส่วนนี้สรุปได้ว่า (1) ในกลุ่มรวม ความพึงพอใจกับการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด (2.1) ในกลุ่มย่อย ความเชื่อทางพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูงสุดในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเลี้ยง (2.2) ความเชื่อทางพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมสูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาระดับสูง (3.1) ในกลุ่มย่อย การปฏิบัติทางพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจสูงสุดในกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจสูง (3.2) การปฏิบัติทางพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมสูงสุดในกลุ่มนักเรียนอายุมาก นักเรียนที่มารดามีการศึกษาดำ (4) ความพึงพอใจกับการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมีความสัมพันธ์กันสูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาระดับสูง

ภาพประกอบ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะและพฤติกรรมของกลุ่มนักเรียนที่มารดามีระดับการศึกษาดำ

การสรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง " การเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย กับ ลักษณะทางพุทธศาสนา และพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนวัยรุ่น" เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ทางพุทธศาสนา และการอบรมเลี้ยงดูที่ได้รับจากครอบครัว กับลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียน ทำการศึกษาในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 285 คน โดยให้นักเรียนตอบแบบวัดชุดต่าง ๆ ซึ่งตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น ตัวแปรด้านประสบการณ์ทางพุทธศาสนา 2 ด้าน (ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตยกับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น) ตัวแปรด้านการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนกับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) ตัวแปรด้านลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวของนักเรียน อีก 7 ตัวแปร รวมเป็นตัวแปรอิสระทั้งสิ้น 11 ตัวแปร ส่วนตัวแปรตามในการศึกษาครั้งนี้คือ ลักษณะทางพุทธศาสนา 2 ด้าน (ได้แก่ความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้าน (ได้แก่ ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม)

ในบทนี้จะมีการสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ เพื่อจะได้ทราบว่าข้อมูลจากการวิจัยนี้ให้การสนับสนุนกับสิ่งที่คาดหมายไว้ล่วงหน้ามากน้อยเพียงใด

การสรุปผลและอภิปรายผลตามสมมติฐาน

ในการวิจัยนี้มีสมมติฐานทั้งสิ้น 7 ข้อ จะได้สรุปและอภิปรายผลตามลำดับ ดังต่อไปนี้

การสรุปผลและการอภิปรายผลตามสมมติฐาน 1 สมมติฐาน 1 กล่าวว่า "นักเรียนหญิงที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย และได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีลักษณะทางศาสนา(ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนา)

และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (ได้แก่ ความพึงพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) มากกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบกับอื่น ๆ ที่แบ่งตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน" ข้อความนี้คาดถึงอิทธิพลร่วมระหว่าง เพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ กับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้นในปริมาณแตกต่างกัน ที่ส่งผลร่วมกันต่อความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความพึงพอใจทางจิตใจและการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม โดยคาดว่า ตัวแปรตามเหล่านี้แต่ละตัวจะแปรปรวนไปตามอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัว ดังกล่าว จากการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 3 สรุปได้ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เมื่อพิจารณาความแปรปรวนของคะแนน ความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความพึงพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 3 ตัวพร้อมกัน คือ เพศ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น ไม่พบว่าคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความพึงพอใจทางจิตใจ หรือการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมด้านใด ๆ แปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวพร้อมกัน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้จึงไม่สนับสนุนสมมติฐานที่ 1

ประเด็นที่สอง เมื่อพิจารณาตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวพร้อมกัน คือ เพศกับระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพศกับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น พบผลสนับสนุนสมมติฐาน 1 บางส่วนคือ ในกลุ่มนักเรียนหญิงอายุมาก และนักเรียนที่มารดามีการศึกษาระดับสูง ถ้าเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และความพึงพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนหญิงประเภทเดียวกันที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ตาราง 16, 28 ภาคผนวก ข) และยังพบอีกว่า นักเรียนหญิงอายุมากถ้าเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จะมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนชายที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ด้วย (ตาราง 16 ภาคผนวก ข) นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่าผู้ที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างเด่นชัด (ตาราง 3 ภาคผนวก ข)

ประเด็นที่สาม เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว พบผลสนับสนุนสมมติฐานที่ 1 คือ นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีความเชื่อทางพุทธศาสนา มากกว่า การปฏิบัติทางพุทธศาสนา มากกว่า ความพอใจทางจิตใจมากกว่า และมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์น้อยกว่ากิจกรรมทางพุทธศาสนา (ตาราง 1, 2, 12, 13, 23, 24, 34, 35) แต่พบผลกลับกับที่คาดหมายเกี่ยวกับตัวแปรเพศที่มีผลต่อตัวแปรตาม กล่าวคือ ด้านความเชื่อทางพุทธศาสนา และความพอใจทางจิตใจ พบว่านักเรียนชายมีความเชื่อทางพุทธศาสนา และมีความพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนหญิง พบผลในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยบางกลุ่ม (ตาราง 4, 29 ภาคผนวก ข) แต่นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมไม่แตกต่างกัน (ตาราง 12, 34)

สรุปได้ว่าสมมติฐาน 1 ได้รับการสนับสนุนจากข้อมูลนี้เพียงเล็กน้อย

ผลสรุปจากการวิเคราะห์ข้อมูล 3 ประเด็นชี้ให้เห็นว่า ประสบการณ์ทางศาสนา 2 ด้าน (ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น) มีบทบาทสำคัญต่อความแปรปรวนของลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

สรุปผลการวิจัยในประเด็นที่สองได้ชี้ให้เห็นว่า นักเรียนหญิงที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาและมีความพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนหญิงและนักเรียนชายที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และนักเรียนที่มีประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาสูง (เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน) มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่มีลักษณะตรงข้ามสำหรับเพศกับการปฏิบัติทางพุทธศาสนา นั้น มีงานวิจัยที่พบผลใกล้เคียงกับการศึกษาในครั้งนี้ กล่าวคือ กิตติวรรณ สิทธิเวทย์ (2534) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 300 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่เรียนและไม่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีการปฏิบัติตนทางพุทธศาสนามากกว่า เมื่อทำการเปรียบเทียบการปฏิบัติตนทางพุทธศาสนาของนักเรียนทั้งสองเพศ ผลปรากฏว่า นักเรียนหญิงมีการปฏิบัติตนทางพุทธศาสนาสูงกว่านักเรียนชาย ต่อมา

สุกานดา นิมทองคำ (2535) ได้ศึกษาตัวแปรเชิงจิตสังคมและชีวพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม (ได้แก่ ทาน ปิยาวาจา อุตถจริยา และ สมานัตตดา) ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 510 คน พบผลทางตรงเดียวกันคือ นักเรียนหญิงมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมมากกว่านักเรียนชาย (มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001) สำหรับผลการวิจัยซึ่งแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นสถาบันสำคัญในการถ่ายทอดทางพุทธศาสนานั้น สุริยะ พันธุ์ดี (2536) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาในโรงเรียนกับลักษณะทางจิต เช่น การรับรู้คุณค่าของศาสนา ลักษณะมุ่งอนาคต การควบคุมตนเอง เป็นต้น ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาจำนวน 540 คน พบว่า นักเรียนที่มีครูเป็นแบบอย่างทางพุทธศาสนามาก หรือได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมากเป็นผู้มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนามาก มีการรับรู้คุณค่าของศาสนาสูง ซึ่งปรากฏเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ บิดาและมารดามีการศึกษาต่ำ นอกจากประสบการณ์ทางพุทธศาสนาที่ครูหรือโรงเรียนเป็นผู้ถ่ายทอดให้แล้ว จิรวัดนา มั่นยืน (2536: 223) พบผลสอดคล้องกันจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยกับลักษณะทางพุทธศาสนา (คือความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) และจิตลักษณะที่สำคัญของนิสิต (เช่น เหตุผลเชิงจริยธรรม เอกลักษณะแห่งอิกัง สุขภาพจิต) จากนิสิตในมหาวิทยาลัยจำนวน 260 คน กล่าวคือ ประสบการณ์จากการเป็นสมาชิกชมรมพุทธศาสตร์ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ทางพุทธศาสนา และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่เพื่อนนิสิตในมหาวิทยาลัย ดังนั้นจึงพบว่า นิสิตที่ได้รับประสบการณ์จากการเป็นสมาชิกชมรมพุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย เป็นผู้มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนามาก มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูง และมีสุขภาพจิตที่ดีมากกว่าผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกชมรมพุทธศาสตร์ จึงกล่าวได้ว่า ประสบการณ์ทางพุทธศาสนาที่นักเรียนได้รับจากโรงเรียน โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีโอกาสเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งเน้นการสอนพุทธศาสนาโดยพระสงฆ์และเน้นการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เช่น การสวดมนต์ไหว้พระ การฝึกสมาธิ เป็นต้น ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนามากขึ้น ส่งผลต่อการแปรเปลี่ยนของความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และความผาสุกทางจิตใจของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

สรุปผลการวิจัยในประเด็นที่สาม ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระเพียงตัวเดียวที่มีอิทธิพลต่อความแปรปรวน

ของตัวแปรตามทั้ง 4 ตัวแปร (ความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) ผลการวิจัยล่าสุดซึ่งสนับสนุนว่าประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชน ช่วยเสริมสร้างลักษณะที่น่าปรารถนาบางประการในเยาวชน คือการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะชุมชนที่มีคุณภาพต่างกัน (ในด้านวัฒนธรรม คุณธรรม และค่านิยม) กับลักษณะทางศาสนา (ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (ความเชื่ออำนาจในตน การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม และพฤติกรรมก้าวร้าว) ของนักเรียนชั้น ป.6 และ ม.3 จำนวน 401 คน (วรรณะ บรรจง.2537 : 147-148) พบผลว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชนมาก เช่น การทำบุญตักบาตร การฟังเทศน์ การร่วมบำเพ็ญประโยชน์ในวัดและ เห็นคุณค่าของกิจกรรมนั้น ๆ มาก เป็นผู้มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่า มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชนน้อย จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่นักเรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมาก และมองเห็นคุณค่าของกิจกรรมนั้น ๆ หรือกล่าวในอีกแง่หนึ่งคือ ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา มีส่วนช่วยส่งเสริมให้เยาวชนเกิดความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากขึ้น และมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากขึ้น

การสรุปผลและการอภิปรายผลตามสมมติฐาน 2 สมมติฐาน 2 กล่าวว่า " นักเรียนซึ่งอยู่ในครอบครัวปกติที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย และได้รับประโยชน์มากจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีลักษณะทางศาสนา (ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (ได้แก่ ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) มากกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบกับอื่น ๆ ที่แบ่งตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน" ข้อความนี้คาดถึงอิทธิพลร่วมกันระหว่างสภาวะครอบครัวปกติ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน ที่ส่งผลต่อความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม โดยในสมมติฐาน 2 ได้คาดว่า ตัวแปรตามทั้ง 4 ตัว จะแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวพร้อมกัน ซึ่งปรากฏผลสรุปได้ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เมื่อพิจารณาลักษณะทางศาสนา 2 ด้าน (ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้าน (ได้แก่ ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) ตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ สภาวะของครอบครัว ระยะเวลาที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาโรงเรียนที่โรงเรียนจัดขึ้น พบผลสนับสนุนสมมติฐาน 2 คือ นักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวปกติ ที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาและการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่ากลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง ที่เข้าเรียนหรือไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ แต่ได้รับประโยชน์น้อยกว่ากิจกรรมทางพุทธศาสนา พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนอายุมาก นักเรียนที่มารดา ระดับการศึกษาต่ำ และนักเรียนที่บิดาระดับการศึกษาสูง (ตาราง 19, 20, 41 ภาคผนวก ข) สรุปได้ว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลสนับสนุนสมมติฐาน 2 ประมวล 2 ใน 4 ของตัวแปรตาม คือด้านการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมในกลุ่มเปรียบเทียบ 1 ถึง 2 กลุ่ม

ประเด็นที่สอง เมื่อพิจารณาลักษณะทางศาสนา 2 ด้าน และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้าน ตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 2 ตัวคือ สภาวะครอบครัว และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา พบผลสนับสนุนสมมติฐาน 2 บางส่วนคือ ในกลุ่มนักเรียนชายที่อยู่ในสภาวะครอบครัวปกติและได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นผู้มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่าในกลุ่มเปรียบเทียบทุกกลุ่ม (ตาราง 10 ภาคผนวก ข)

ประเด็นที่สาม เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว พบผลสนับสนุนสมมติฐาน 2 คือ สภาวะของครอบครัว ส่งผลต่อความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม กล่าวคือ นักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวปกติมีความเชื่อทางพุทธศาสนา มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา มีความพอใจทางจิตใจ และมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง ปรากฏผลเด่นชัดในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม (ตาราง 3, 4, 14, 15, 25, 26, 36, 37) นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับประโยชน์

น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ปรากฏผลเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเกือบทุกกลุ่ม (ตาราง 3, 4, 14, 15, 25, 26, 36, 37)

สรุปได้ว่าสมมติฐาน 2 ได้รับการสนับสนุนจากข้อมูลนี้บางส่วน และผลในส่วนนี้ยังชี้ให้เห็นว่าตัวแปรสภาวะของครอบครัว และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีความสำคัญต่อการแปรเปลี่ยนของปริมาณ ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผูกพันทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัยในประเด็นที่หนึ่งชี้ให้เห็นว่า นักเรียนจากครอบครัวปกติที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยงที่เข้าเรียนและไม่ได้เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ แต่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา งานวิจัยซึ่งมีความใกล้เคียงกันในด้านตัวแปรที่ศึกษา และสนับสนุนว่าประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ส่งผลต่อลักษณะที่น่าบารณาบางประการของเยาวชน คือ การวิจัยลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของ เยาวชนไทยจากชุมชนแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองในภาคใต้ (วรรณะบรรจง 2537 : 146-147) โดยผู้วิจัยศึกษาปริมาณการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชนที่อยู่อาศัย และการเห็นคุณค่าของกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย อนึ่ง ชุมชนที่มีคุณภาพสูงมีการพัฒนาลักษณะทางศาสนาและวัฒนธรรม ค่านิยมต่าง ๆ มากกว่าชุมชนคุณภาพต่ำ และการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจทางศาสนาแก่เยาวชน มักใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะชุมชนในต่างจังหวัด ดังนั้น ประสบการณ์ทางพุทธศาสนาที่นักเรียนได้รับจากชุมชนและโรงเรียน จึงเป็นประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งผลการวิจัยของวรรณะ บรรจง พบว่าเยาวชนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัวมาก เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธในชุมชนมากและมาจากชุมชนคุณภาพสูง มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าเยาวชนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธในชุมชนน้อยและมาจากชุมชนคุณภาพต่ำ ซึ่งพบเด่นชัดในกลุ่มเยาวชนที่บิดาการศึกษาปานกลาง นอกจากนี้ยังพบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนามากมีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่าผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา น้อย จึงอาจกล่าวได้ว่า นักเรียนที่ได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาจากโรงเรียนสูง และได้รับประโยชน์

มากจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และคบเพื่อนเหมาะสมมาก ผลการวิจัยในประเด็นที่สามชี้ให้เห็นว่า นักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวปกติ มีความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง ผลเช่นนี้ปรากฏชัดเจนในการวิจัยลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงในครอบครัวและทางป้องกัน (ดวงเดือน พันธุมนาวิ และคนอื่นๆ 2536 : 60, 65) ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะที่เสี่ยงในครอบครัวและทางป้องกัน คณะผู้วิจัยทำการศึกษากลุ่มนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร จำนวน 4,590 คน ลักษณะทางจิตที่ศึกษา เช่น เหตุผลเชิงจริยธรรม สุขภาพจิต เป็นต้น และพฤติกรรมที่ศึกษา เช่น พฤติกรรมก้าวร้าว และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เป็นต้น พบว่านักเรียนที่มีสุขภาพจิตที่ดีคือนักเรียนจากครอบครัวปกติโดยทั่วไป และโดยเฉพาะกลุ่มที่มีระดับทาง เศรษฐกิจต่ำและเป็นครอบครัวเดี่ยวด้วย และพบผลขัดแย้งกับสิ่งที่พบในการวิจัยนี้คือ ในกลุ่มนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่บิดาระดับการศึกษาต่ำ ถ้าเป็นนักเรียนจากครอบครัวแตกจะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนจากครอบครัวปกติ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า นักเรียนจากครอบครัวปกติมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวแตก และกลุ่มนักเรียนในครอบครัวเดี่ยวมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมน้อยที่สุด (ดวงเดือน พันธุมนาวิ และคนอื่นๆ 2536 : 166)

การสรุปผลและการอภิปรายผลตามสมมติฐาน 3 สมมติฐาน 3 กล่าวว่า "นักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาสูง ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสนุนมาก และบิดามารดาส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูงมีลักษณะทางศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ มากกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบกับอื่น ๆ ที่แบ่งตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน" ข้อความนี้คาดหวังอิทธิพลร่วมระหว่าง ระดับการศึกษาของบิดามารดาที่แตกต่างกัน การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสนุนมาก-น้อย และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะในปริมาณมาก-น้อย ที่มีผลต่อความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม โดยสมมติฐาน 3 ได้คาดไว้ว่าตัวแปรตามทั้ง 4 ตัว จะแปรปรวนไปตามอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 3 ตัวพร้อมกัน ซึ่งปรากฏผลโดยสรุปดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เมื่อพิจารณาลักษณะทางศาสนา 2 ด้าน (ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้าน (ได้แก่ ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) ตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 3 ตัว คือ ระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสน และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ พบผลสนับสนุนสมมติฐาน 3 คือ ในกลุ่มนักเรียนชายและนักเรียนจากครอบครัวสภาวะเสี่ยงที่บิดามารดามีการศึกษาสูง ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสนมาก และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก เป็นผู้มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาและการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาสูงหรือต่ำที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสนน้อย และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ตาราง 22, 43 ภาคผนวก ข) สรุปว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลสนับสนุนสมมติฐานที่ 3 2 ใน 4 ของตัวแปรตามในกลุ่มเปรียบเทียบ 2 กลุ่ม

ประเด็นที่สอง เมื่อพิจารณาลักษณะทางศาสนา 2 ด้าน และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้าน ตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 2 ตัวพร้อมกันคือ ระดับการศึกษาของบิดามารดากับการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสน ระดับการศึกษาของบิดามารดากับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสนกับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ พบผลสนับสนุนสมมติฐาน 3 คือ นักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาสูง และได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสนมาก มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาสูงหรือต่ำและได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสนน้อย พบเด่นชัดในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนหญิง กลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำ และกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง (ตาราง 42, 44, 45, 46 ในภาคผนวก ข) นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสนมาก และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาและการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสนน้อยและได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนหญิง และนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิตย (ตาราง 23, 48 ภาคผนวก ข) อาจกล่าวได้โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนหญิงว่า ถ้าเป็นผู้มาจากครอบครัวที่บิดามารดามีการศึกษาสูง ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสนมากและได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาต่ำ ได้รับการอบรมเลี้ยงดู

แบบรักสนับสนุนน้อยและการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย

ประเด็นที่สาม เมื่อพิจารณาลักษณะทางศาสนา 2 ด้าน และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้าน ตามตัวแปรอิสระอิสระที่ละตัว พบผลสนับสนุนสมมติฐาน 3 คือ การได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย พบเด่นชัดทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเกือบทุกกลุ่ม (ตาราง 5, 6, 16, 17, 27, 28, 38, 39) และนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก มีความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนน้อย เด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม (ตาราง 5, 6, 16, 17, 27, 28, 38, 39) นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาสูงมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และความผาสุกทางจิตใจมากกว่านักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาดำ พบเฉพาะในกลุ่มนักเรียนที่ครอบครัวมีระดับเศรษฐกิจสูง (ตาราง 17, 28 และตาราง 24, 32 ภาคผนวก ข)

สรุปได้ว่าสมมติฐาน 3 ได้รับการสนับสนุนจากข้อมูลนี้บางส่วน

สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล 3 ประเด็น ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะและการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน แต่ละด้านมีบทบาทสำคัญต่อความแปรเปลี่ยนของคะแนนตัวแปรตามทุกตัวอย่าง เด่นชัด โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนชาย และนักเรียนจากสถานะครอบครัวเสี่ยง ถ้ามาจากครอบครัวที่บิดามารดามีการศึกษาสูง ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาและการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนจากครอบครัวที่บิดามารดามีการศึกษาสูงหรือต่ำก็ตาม ซึ่งได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนน้อยและการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย

ผลการวิจัยที่สนับสนุนว่าการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีบทบาทต่อลักษณะทางศาสนา และพฤติกรรมศาสตร์ที่น่าบรารณา เช่น วันชัย มีกลาง (2530) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ ความรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติตามหลักศาสนา และการได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาของนิสิตในมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร พบผลว่า นิสิตที่รับรู้ว่ามีบิดามารดาถ่ายทอดพุทธศาสนาให้แก่ตนมาก เป็นนิสิตที่มีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติ

ตามหลักศาสนา มาก ซึ่งพบในกลุ่มนิสิตที่บิดาและมารดามีการศึกษาสูง เด่นชัดกว่ากลุ่มนิสิตที่บิดามารดา ระดับการศึกษาดำ และ สุกานดา นิมทองคำ (2535) ก็พบว่า นักเรียนที่บิดามารดาให้ความรู้ ความเข้าใจและเป็นแบบอย่างในด้านพฤติกรรมทางพุทธศาสนาในเชิงสังคหวัตถุ 4 คือ ทางบิยาวจา อุดกจริยม และสมานัตตดา มีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมในด้านพฤติกรรมทางพุทธศาสนาทั้ง 4 ด้านนี้สูง ด้วย และ จิรวัดมา มั่นยืน (2536) ก็พบเช่นเดียวกันว่านิสิตหญิงในกลุ่มที่อายุน้อย กลุ่ม จากครอบครัว เศรษฐกิจสูง และกลุ่มที่บิดาการศึกษาสูง ซึ่งมีบิดามารดาเป็นแบบอย่างทางพุทธมาก มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา มากกว่านิสิตที่บิดามารดาเป็นแบบอย่างทางพุทธศาสนา น้อย ใน ปีเดียวกัน สุริยะ พันธุ์ดี (2536) พบผลตนเองเดียวกันในการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาในโรงเรียน กับจิตลักษณะ และพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 540 คน กล่าวคือ นักเรียนที่บิดามารดา มีปริมาณความศรัทธาในพุทธศาสนา มาก ด้านการทำบุญ ทำ ทาน การรักษาศีล ไปวัดฟังเทศน์ และสนทนาธรรม มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา มากกว่านักเรียนที่บิดามารดา มีปริมาณความศรัทธาในพุทธศาสนา น้อย

นอกจากการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนหะสนุแล้ว การวิจัยนี้ยังพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรัก สเนหะสนุ ส่งผลต่อลักษณะที่น่าปรารถนาบางประการซึ่งมีงานวิจัยที่เห็นสอดคล้องกัน เช่น การวิจัยของ สัตตาวลัย พรศรีสมุทร และ วิลาสลักษณ์ ชำวัลลี (2524) ศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทาง จิตใจ 5 ด้าน ของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร จำนวน 979 คน พบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่ รายงานว่าตนได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนหะสนุมาก และการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมมากมีค่านิยม ด้านความเอื้อเพื่อ ความกตัญญูต่อเวที ความซื่อสัตย์ และยึดมั่นเรื่องบาปบุญ ในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้รับ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนหะสนุ น้อยและควบคุม น้อย พบผลตนเองเดียวกันในการศึกษาของ สุกานดา นิมทองคำ (2535) ซึ่งพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนหะสนุ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่ เอื้อต่อสังคม (ค่าอาร์.20) และการวิจัยในระยะหลังนี้ ดวงเดือน พันธุ์นาวัน และคนอื่นๆ (2536: 119-130) อดยให้เห็นนักเรียนรายงานเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู 2 ด้าน ที่ได้รับจากครอบครัว คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนหะสนุ และการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล พบผลว่า นักเรียนที่มีสุขภาพจิตดี คือ รายงานว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนหะสนุมากและใช้เหตุผลมาก ซึ่งปรากฏในกลุ่มนักเรียน จากครอบครัวปกติ และกลุ่มนักเรียนที่มีแต่มารดา นอกจากนี้ยังพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนหะสนุ

เป็นเพียงตัวแปรเดียวที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของเด็กอย่างชัดเจน ในกลุ่มนักเรียนที่อยู่กับบิดา และนักเรียนในกลุ่มหลังนี้ ถ้าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุนมาก จะมีพฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าผู้ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุนน้อยอีกด้วย และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุนเป็นตัวทำนายพฤติกรรมการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ในกลุ่มนักเรียนครอบครัวแตกได้เด่นชัดกว่านักเรียนในครอบครัวสภาวะปกติ ส่วนการวิจัยล่าสุดของ วรณะ บรรจง (2537) ก็พบผลเช่นกันว่าเยาวชนชายในกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย ถ้าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุนมาก จะมีความเชื่ออำนาจในตนมาก และมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าเยาวชนประเภทเดียวกันที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุนน้อย โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่บิดามีการศึกษาปานกลาง และเยาวชนจากครอบครัวเศรษฐิกิจต่ำ

อาจกล่าวได้ว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากและได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุนมาก มีบทบาทต่อการส่งเสริมความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียน

การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐาน 4 สมมติฐาน 4 กล่าวว่า "นักเรียนซึ่งอยู่ในครอบครัวปกติ มีระดับทางเศรษฐิกิจสูง และบิดามารดาส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูง มีลักษณะทางศาสนา และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ มากกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบอื่น ๆ ที่แบ่งตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน" ข้อความนี้คาดถึงอิทธิพลร่วมระหว่าง สภาวะครอบครัวปกติ ระดับทางเศรษฐิกิจของครอบครัวสูง-ต่ำ และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก-น้อย ที่มีผลต่อความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม โดยสมมติฐาน 4 ได้คาดว่าตัวแปรตามจะแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวพร้อมกันปรากฏผลสรุปได้ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เมื่อพิจารณาลักษณะทางศาสนา 2 ด้าน (ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธศาสนาและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้าน (ได้แก่ ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) ตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 3 ตัวพร้อมกัน คือ

สภาวะครอบครัวยุติธรรม ระดับเศรษฐกิจ และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ พบผลสนับสนุนสมมติฐาน 4 เพียง 1 ใน 4 ของตัวแปรตาม คือ นักเรียนในกลุ่มรวม ผู้มาจากครอบครัวยุติธรรมระดับที่มีระดับเศรษฐกิจสูง และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวยุติธรรมที่อยู่ในครอบครัวยุติธรรมระดับเศรษฐกิจสูง และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ตาราง 12 ภาคผนวก ข)

ประเด็นที่สอง เมื่อพิจารณาลักษณะทางศาสนา 2 ด้าน และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้าน ตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ สภาวะครอบครัวยุติธรรมกับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ สภาวะทางครอบครัวยุติธรรมระดับทางเศรษฐกิจ และระดับทางเศรษฐกิจกับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ พบผลสนับสนุนสมมติฐาน 4 คือ นักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาต่ำ และนักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาต่ำอยู่ในสภาวะครอบครัวยุติธรรม และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีความพอใจทางจิตใจว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบทุกกลุ่ม (ตาราง 34, 35 ภาคผนวก ข) สำหรับในกลุ่มนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินนิตยาลัย ถ้าอยู่ในสภาวะครอบครัวยุติธรรมและได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาดีกว่านักเรียนจากสภาวะครอบครัวยุติธรรมและได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ตาราง 25 ภาคผนวก ข) ส่วนในกลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาสูง ผู้ที่อยู่ในสภาวะครอบครัวยุติธรรม และครอบครัวยุติธรรมระดับเศรษฐกิจสูง มีความพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวยุติธรรมและมีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ (ตาราง 33 ภาคผนวก ข) นอกจากนี้ยังพบว่า ในกลุ่มนักเรียนอายุน้อยที่มาจากครอบครัวยุติธรรมระดับเศรษฐกิจสูง ถ้าได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก จะมีความพอใจทางจิตใจมากกว่าผู้ที่มาจากครอบครัวยุติธรรมระดับเศรษฐกิจสูงหรือต่ำที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ตาราง 36 ภาคผนวก ข) อาจกล่าวได้ว่านักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาต่ำ และเป็นนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินนิตยาลัย ถ้ามาจากครอบครัวยุติธรรมและได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และความพอใจทางจิตใจมากกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบ 1-3 กลุ่ม

ประเด็นที่สาม เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว พบผลสนับสนุนสมมติฐาน 4 ว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย

พบในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม (ตาราง 7,8,18,19,29,30,40,41) และยังพบว่า นักเรียนที่มาจากครอบครัวปกติ มีความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าผู้ที่มาจากครอบครัวสภาวะเสี่ยง พบผลเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม (ตาราง 7,8,18,19,29,30,40,41) นอกจากนี้ยังพบผลกลับกับที่คาดหมายคือ นักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูง ซึ่งพบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนชาย นักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาต่ำ และนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิศย์ (ตาราง 15ก, 26 ภาคผนวก ข และคู่ค่าเฉลี่ยของกลุ่มเปรียบเทียบของตัวแปรตามสองตัวหลัง ได้ที่หน้า 160 และ 183 ตามลำดับ)

สรุปได้ว่าสมมติฐาน 4 ได้รับการสนับสนุนจากข้อมูลนี้บางส่วน

ผลส่วนหนึ่งของประเด็นที่ 1 และ 2 ชี้ให้เห็นว่า นักเรียนในกลุ่มรวมและกลุ่มนักเรียนอายุน้อยซึ่งมาจากครอบครัวปกติที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีความเชื่อทางพุทธศาสนา และความผาสุกทางจิตใจมากกว่านักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูงหรือต่ำและได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย ครอบครัวที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูงถือได้ว่ามีความพร้อมที่จะเสียสละกำลังทรัพย์ที่หามาได้ เช่นการให้ทาน การบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น และผู้ที่มีระดับเศรษฐกิจสูงมักเป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับปานกลางจนถึงระดับสูง ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้จะมีโลกทัศน์กว้าง และจะถ่ายทอดลักษณะที่พึงปรารถนาในสังคมแก่บุตรหลานของตน ดังเช่นผลการวิจัยของ สุกานดา นิมทองคำ (2535) พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ที่รายงานว่ามีครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูง มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมสูงกว่านักเรียนที่มีระดับเศรษฐกิจต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ จิรวัดนา มั่นยืน (2536) เกี่ยวกับประสบการณ์แม่ทาสัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนาและทางจิตของนิสิตจำนวน 260 คน ปรากฏผลว่านิสิตหญิงในกลุ่มอายุน้อย นิสิตที่มาจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูง และนิสิตที่บิดาระดับการศึกษาสูงและบิดามารดาเป็นแบบอย่างทางพุทธมาก มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านิสิตที่บิดามารดาเป็นแบบอย่างทางพุทธน้อย อย่างไรก็ตามมีผลส่วนหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยนี้ในประเด็นที่ 2 และ 3 คือกลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาต่ำ และกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียน

โรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ ผู้ที่มาจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจต่ำ มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผูกพันทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าผู้ที่มาจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจสูง ซึ่งในการวิจัยของจิรวัดนา มั่นยืน ก็พบเช่นกันว่า กลุ่มนิสิตที่มาจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจต่ำ และนิสิตที่มารดามีการศึกษาค่ำ ถ้าได้รับประสบการณ์จากการเป็นสมาชิกของชมรมพุทธศาสตร์มาก ได้รับประสบการณ์ทางพุทธจากวิชาที่เรียนมาก และประสบการณ์จากการบวชเรียนในพุทธศาสนา มาก จะเป็นผู้มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามาก มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูง และมีสุขภาพจิตที่ดีมากด้วย และยังพบผลสนับสนุนในงานของฉกาจ ช่วยโต และดวง เดือน พันธุมนาวัน (2533 : 58) กล่าวคือ ในการวัดครั้งหลัง (หลังจากพระสงฆ์บวชเรียนโดยเฉลี่ย 4 เดือน) ผู้ตอบในกลุ่มรวมที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำ มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้ตอบจากครอบครัวฐานะสูง ซึ่งสุริยะ พันธดี (2536) ก็พบอย่างเด่นชัดว่า นักเรียนจากครอบครัวเศรษฐิกิจค่อนข้างต่ำที่ได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาในโรงเรียนมาก เป็นผู้มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง มีการรับรู้คุณค่าทางศาสนาสูง จึงอาจกล่าวได้ว่า เยาวชนที่บิดามารดามีการศึกษาค่ำ หรือเยาวชนที่มาจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจต่ำ แม้จะเป็นกลุ่มที่ด้อยโอกาสแต่หากมีโอกาสใกล้ชิดศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการบวชเรียน หรือได้รับประสบการณ์ทางพุทธศาสนาจากโรงเรียน ก็สามารถช่วยเสริมลักษณะที่น่าปรารถนาได้ อนึ่ง นอกจากพระสงฆ์ที่แสดงบทบาทในการถ่ายทอดทางศาสนาแล้ว บิดามารดาหรือผู้ใกล้ชิด ตลอดจนครูอาจารย์ในโรงเรียน ก็สามารถให้การอบรมบ่มเพาะ เยาวชนให้มีการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามแบบอย่างชาวพุทธ ซึ่งก็คือส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะในเยาวชนได้

ผลวิจัยประเด็นที่ 3 ที่เกี่ยวข้องการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะคือ ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ผู้ที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากมีลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ที่ศึกษานครั้งนี้สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย ซึ่งมีผลวิจัยที่สอดคล้องกับการวิจัยนี้คือ นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัวมาก มีลักษณะที่น่าปรารถนาหลายประการ เช่น มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง มีความเชื่อและการปฏิบัติทางศาสนาสูง มีการรับรู้คุณค่าทางศาสนาสูง เป็นต้น (ฉกาจ ช่วยโต และดวง เดือน พันธุมนาวัน, 2533; จิรวัดนา มั่นยืน, 2536; สุริยะ พันธดี, 2536; และวรรณะ บรรจง, 2537)

การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐาน 5 สมมติฐาน 5 กล่าวว่า "นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น บิดามารดาส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะสูง มีลักษณะทางศาสนา และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์มากกว่านักเรียนในกลุ่มเปรียบเทียบกับอื่นๆ ที่แบ่งตามตัวแปรอิสระชุดเดียวกัน" ข้อความนี้คาดถึงอิทธิพลร่วมระหว่าง ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ (ตั้งแต่ 0-90 เดือน) การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธที่โรงเรียนจัดขึ้นในปริมาณมาก-น้อย และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะในปริมาณมาก-น้อย ซึ่งสมมติฐาน 5 ได้คาดว่าตัวแปรตามจะแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละ 3 ตัวพร้อมกัน ซึ่งปรากฏผลสรุปได้ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เมื่อพิจารณาลักษณะทางศาสนา 2 ด้าน และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้าน ตามปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 2 ตัว คือ ระยะเวลาที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา พบผลสนับสนุนสมมติฐาน 5 เพียงส่วนเดียว คือ ในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติผู้ที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ และได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ และได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ตาราง 15 ภาคผนวก ข)

ประเด็นที่สอง เมื่อพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว พบผลสนับสนุนสมมติฐาน 5 คือ นักเรียนที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์น้อยจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา พบเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม (ตาราง 9, 10, 20, 21, 42, 43) และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาไม่ส่งผลต่อความผาสุกทางจิตใจ นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมาก มีความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย พบผลเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยเกือบทุกกลุ่ม (ตาราง 9, 10, 20, 21, 31, 32, 42, 43)

สรุปได้ว่าสมมติฐาน 5 ได้รับการสนับสนุนจากข้อมูลในส่วนนี้เพียงเล็กน้อย

ผลในส่วนนี้ชี้ให้เห็นว่า การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ แต่ละด้านมีบทบาทสำคัญต่อการแปรเปลี่ยนของตัวแปรตามเกือบทุกตัว โดยเฉพาะนักเรียนจากครอบครัวปกติ ถ้าเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยและได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนา จะมีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนประเภทตรงข้าม ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ วรรณะ บรรจง (2537) ที่พบว่าเยาวชนที่เข้าร่วมและเห็นคุณค่าของกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชนมาก เป็นผู้มีความเชื่อทางพุทธศาสนาและการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่าเยาวชนที่เข้าร่วมและเห็นคุณค่าของกิจกรรมในชุมชนน้อย นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอีกหลายเรื่องที่น่าสนใจว่า การเป็นแบบอย่างและสนับสนุนเยาวชนในการดำเนินชีวิตแบบชาวพุทธของบิดามารดา หรือครู ช่วยส่งเสริมให้เยาวชนมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง มีสุขภาพจิตที่ดี มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมสูง และลดพฤติกรรมก้าวร้าว (วันชัย มีกลาง, 2530; สุกานดา นิมทองคา, 2535; จิรวัดมา มั่นยืน, 2536; สุริยะ พันธุ์ดี 2536)

การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐาน 6 มมติฐาน 6 กล่าวว่า " ประสภารณ์จากกิจกรรมทางศาสนา (ได้แก่ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย กับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น) ร่วมกับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว (ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน กับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) สามารถทำนายลักษณะทางศาสนาของนักเรียนและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียน ได้ดีกว่าการใช้ตัวแปรเพียงชุดใดชุดหนึ่ง" ในการตรวจสอบสมมติฐานนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบถดถอยพหุคูณ ชนิดเป็นขั้น ตัวทำนายที่ใช้มี 3 ชุด ชุดที่หนึ่ง ได้แก่ ระยะเวลาที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย กับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ชุดที่สอง ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน กับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ และชุดที่สาม คือ ชุดที่หนึ่งและชุดที่สองรวมเป็น 4 ตัว ทำนายตัวแปร ความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ทีละตัว โดยคาดว่าตัวแปรชุดที่สามจะทำนายได้มากกว่าตัวทำนายชุดที่หนึ่งหรือชุดที่สอง ชุดใดชุดหนึ่ง เพียงชุดเดียว ตั้งแต่ร้อยละ 5 ขึ้นไป ในนักเรียนกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยอีก 15 กลุ่ม ปรากฏผลว่า ในกลุ่มรวม ตัวทำนายชุดที่สาม 4 ตัว สามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธ

ศาสนาได้ (12%) เพิ่มขึ้นจากปริมาณการทำนายซึ่งสูงกว่าตัวทำนายชุดที่สอง คือการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ทำนายได้สูงสุด (11%) อีกเพียง 1% ส่วนในกลุ่มย่อยประเภทต่าง ๆ ก็พบว่า ตัวทำนายชุดที่สามสามารถร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนาได้เพิ่มขึ้นจากการใช้ตัวทำนายชุดที่หนึ่งหรือชุดที่สองเพียง 1%-4% เท่านั้น ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในการวิจัยนี้ ผลการวิจัยในส่วนของความเชื่อทางพุทธศาสนาจึงไม่สนับสนุนสมมติฐาน 6

ในส่วนของการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ในกลุ่มรวมพบว่า ตัวทำนายชุดที่สาม (ตัวทำนาย 4 ตัว) สามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาได้ (25%) เพิ่มสูงกว่าปริมาณการทำนายสูงสุดของตัวทำนายชุดที่หนึ่ง (ประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา 2 ด้าน) อีก 3% ซึ่งไม่อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และพบในกลุ่มย่อย 15 กลุ่มว่า ตัวทำนายชุดที่สามทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาได้เพิ่มขึ้นจากการใช้ตัวทำนายชุดที่หนึ่งหรือชุดที่สองตั้งแต่ 1%-11% กลุ่มย่อยที่ตัวแปรชุดที่สามสามารถทำนายได้เพิ่มขึ้นถึง เกณฑ์เท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 5 มี 5 กลุ่มจาก 15 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูง กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาค่า กลุ่มนักเรียนที่มารดาการศึกษาค่า และกลุ่มนักเรียนอายุน้อย ฉะนั้น ผลการวิจัยของการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสนับสนุนสมมติฐาน 6 เพียงบางส่วน

ในการวิเคราะห์คะแนนความพึงพอใจทางจิตใจ ในกลุ่มรวมพบว่า ตัวทำนายชุดที่สาม (ตัวทำนาย 4 ตัว) สามารถร่วมกันทำนายความพึงพอใจทางจิตใจได้ (39%) เพิ่มสูงขึ้นจากการใช้ตัวทำนายชุดที่สองทำนายอีก 1% และพบว่าในกลุ่มย่อย 15 กลุ่ม ตัวทำนายชุดที่สาม ทำนายความพึงพอใจทางจิตใจได้เพิ่มขึ้นกว่าการใช้ตัวทำนายชุดที่หนึ่งหรือสองชุดใดชุดหนึ่ง ตั้งแต่ร้อยละ 5 ขึ้นไปในนักเรียน 2 กลุ่มจาก 15 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และกลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาสูง ฉะนั้น ผลการวิจัยด้านความพึงพอใจทางจิตใจจึงสนับสนุนสมมติฐาน 6 เพียงเล็กน้อย

สุดท้ายในส่วนของการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ในกลุ่มรวมพบว่า ตัวทำนายชุดที่สาม (ตัวทำนาย 4 ตัว) สามารถร่วมกันทำนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมได้ (28%) เพิ่มสูงขึ้นจากการใช้ตัวทำนายชุดที่หนึ่งทำนายอีก 5% ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ในการวิจัยนี้ และในกลุ่มย่อย 15 กลุ่มพบว่า ตัวทำนายชุดที่สามทำนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมได้สูงกว่าการใช้ตัวทำนายชุดที่หนึ่งหรือชุดที่สอง ตั้งแต่ร้อยละ 5 ขึ้นไป ในนักเรียน 11 กลุ่มจาก 15 กลุ่ม ฉะนั้น ผลการวิจัยด้าน

การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมจึงสนับสนุนสมมติฐาน 6 เป็นส่วนใหญ่

สรุปสมมติฐาน 6 ได้รับการสนับสนุนจากข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้บางส่วน

เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระแต่ละตัวในตัวทำนายชุดที่สาม (ตัวทำนาย 4 ตัว) พบว่า ตัวทำนายสำคัญเด่นชัดที่เข้าทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างคือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ตามลำดับ (ตาราง 11,22,33,44) จึงอาจกล่าวได้ว่า ยิ่งนักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้นและเห็นคุณค่าของกิจกรรมนั้นๆ มากเท่าใด และนักเรียนได้รับความรักสนับสนุน ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ การเป็นแบบอย่างทางพุทธจากครอบครัวมากเท่าใด นักเรียนก็จะยังมีลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ที่น่าบรารณามากขึ้นเท่านั้น มีการวิจัยซึ่งสนับสนุนผลดังกล่าวคือ การศึกษาของจิรวัดเว มั่นยืน (2536) พบว่าประสบการณ์จากการเป็นสมาชิกชมรมพุทธศาสตร์ในมหาวิทยาลัย เป็นตัวทำนายสำคัญเด่นชัดในการทำนายความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เหตุผลเชิงจริยธรรม และสุขภาพจิตของนิสิตในมหาวิทยาลัย และวรรณะ บรรจง (2537) ก็พบเช่นเดียวกันว่า เยาวชนที่มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก และพฤติกรรมก้าวร้าวน้อย เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาในชุมชนมาก ซึ่งพบเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม นอกจากนี้เมื่อผู้วิจัยใช้การเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา ร่วมกับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว เป็นตัวทำนายความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของเยาวชน ก็พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนเข้าทำนายความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาเป็นอันดับแรก และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ เป็นอันดับรองลงมา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นอกเหนือจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาแล้ว การได้รับความรักความอบอุ่นและการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ จากครอบครัว ก็มีบทบาทอย่างสำคัญต่อการปลูกฝังลักษณะที่น่าบรารณาในเยาวชนซึ่งผลทำเองเดียวกันนี้ปรากฏในการวิจัย ลักษณะจิตสังคมที่เกี่ยวกับการบวชในพุทธศาสนาของชายไทยในภาคใต้ (ลภาจ ชัยโต และดวงเดือน พันธุมนาวัน 2533 : 47) กล่าวคือ ทั้งพระสงฆ์บวชใหม่และฆราวาสในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ผู้ที่มาจากครอบครัวที่อบอุ่นมากและบิดาเป็นแบบอย่างทางพุทธมาก เป็นผู้มีความเชื่อทางพุทธศาสนาและค่านิยมทางพุทธสูง นอกจากนี้ยังพบว่า ถ้ามารดาเป็น

แบบอย่างทางพุทธมาก จะ เกี่ยวข้องกับความตั้งใจปฏิบัติกิจสงฆ์ของพระสงฆ์บวชใหม่มาก

การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐาน 7 สมมติฐาน 7 กล่าวว่า " ลักษณะทางศาสนา (ความเชื่อทางพุทธศาสนา และความเชื่อทางพุทธศาสนา) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) ในปริมาณที่แตกต่างกันไปตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัว" สมมติฐานนี้ตั้งขึ้นเพื่อต้องการศึกษาเปรียบเทียบว่า ลักษณะทางศาสนา 2 ด้านพร้อมกัน จะมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้านพร้อมกันมากน้อยเพียงใด ในกลุ่มนักเรียนประเภทใด

เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบแคนอนนิคอล ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย 17 กลุ่ม พบว่า ตัวแปรทั้งสองชุดมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง (ตาราง 45) อาจกล่าวได้ว่า นักเรียนที่มีลักษณะทางพุทธศาสนา 2 ด้านมากเท่าใด ก็มีลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้านที่ศึกษามากเท่านั้น ลักษณะทางพุทธศาสนา 2 ด้านสามารถทำนายลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้านได้ 28% ในกลุ่มรวม ส่วนในกลุ่มย่อยประเภทต่าง ๆ ก็พบว่าลักษณะทางพุทธศาสนาสามารถทำนายลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ได้ระหว่าง 20% - 40% โดยทำนายได้สูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิศย์ (40%) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (36%) กลุ่มนักเรียนที่มารดาการศึกษาต่ำ (34%) และทำนายได้ต่ำสุดในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวบกพร่อง (20%) นอกจากนี้เมื่อพิจารณาตามกลุ่มนักเรียนที่มีลักษณะตรงข้ามในตัวแปรอิสระ เดียวกัน พบว่ากลุ่มนักเรียนที่มีลักษณะทางพุทธศาสนา 2 ด้านร่วมกันทำนายลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้านได้แตกต่างกันมากกว่าร้อยละ 5 มีด้วยกัน 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิศย์กับนักเรียนที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิศย์ (40% และ 27%) กลุ่มนักเรียนที่มารดาการศึกษาต่ำกับกลุ่มนักเรียนที่มารดาการศึกษาสูง (34% และ 23%) กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (36% และ 21%) กลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูงกับนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจต่ำ (36% และ 25%) กลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยงกับนักเรียนจากสภาวะของครอบครัวบกพร่อง (29% และ 20%) และ กลุ่มนักเรียนชายกับกลุ่มนักเรียนหญิง (33% และ 25%)

สรุปได้ว่าสมมติฐาน 7 ได้รับการสนับสนุนจากการวิจัยครั้งนี้ทั้งหมด

ผลการวิจัยในส่วนนี้ชี้ให้เห็นว่า [ยิ่งนักเรียนมีความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากเท่าใด ก็将有ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งพบเด่นชัดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายกลุ่ม โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกวัตติ์เด่นชัดกว่ากลุ่มนักเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกวัตติ์ ผลทงานองนี้ปรากฏในการวิจัยของ จีรวัดนา มั่นยืน (2536: 227) กล่าวคือ เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบแคนอนนิคอลลของลักษณะทางพุทธศาสนา(ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) กับลักษณะทางจิต (สุขภาพจิต เหตุผลเชิงจริยธรรม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน) ของนิสิตในมหาวิทยาลัยพบว่าตัวแปรทั้งสองชุดมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อกันในปริมาณสูง มีปริมาณการทนายในลุ่มย่อยประเภทต่าง ๆ ได้ตั้งแต่ 8%-29% ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ถ้านิสิตมีลักษณะทางพุทธ 2 ด้านสูงขึ้นเท่าใด ก็จะเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นเท่านั้น และสอดคล้องกับผลวิจัยบางส่วนของ [วระณะ บรรจง (2537:130) กล่าวคือ ในการพิจารณาความสัมพันธ์แบบแคนอนนิคอลลระหว่างตัวแปรลักษณะทางศาสนา(ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) กับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (ความเชื่ออำนาจในตน การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม และพฤติกรรมก้าวร้าว) พบว่า ตัวแปรทั้งสองชุดมีความสัมพันธ์กันสูง โดยมีปริมาณการทนายในลุ่มย่อยประเภทต่างๆ ได้ตั้งแต่ 30%-61% ซึ่งแสดงว่า ยิ่งเยาวชนมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากเท่าใด ก็将有ความเชื่ออำนาจในตน มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากขึ้นเท่านั้น และมีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงด้วย

จากการตรวจสอบสมมติฐานทั้ง 7 ข้อ ดังกล่าวไปแล้ว สรุปได้ว่า ผลการวิจัยครั้งนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ 7 อย่างชัดเจน และสนับสนุนสมมติฐานที่ 1 - 6 บางส่วน

ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้นและการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว

กับคุณลักษณะของนักเรียน

จุดมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งของการวิจัยนี้คือ การศึกษาว่านักเรียนที่ได้รับประสบการณ์ทางศาสนาในโรงเรียนและได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวต่างกันจะมีลักษณะทางศาสนา และ

ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ต่างกันอย่างไร

ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ประกอบด้วยตัวแปร 2 ด้าน ได้แก่ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีผลของคะแนนระหว่าง 0 (คือไม่เคยเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์) จนถึง 90 เดือน และตัวแปรการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึง การที่นักเรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น การฟังเทศน์ การบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น และนักเรียนเห็นคุณค่าของกิจกรรมเหล่านี้มากน้อยเพียงใด

การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ในที่นี้ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การรับรู้ของนักเรียนว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครอง รักและยอมรับตนเองมากน้อยเพียงใด ได้ให้ความใกล้ชิดสนิทสนมและช่วยเหลือสนับสนุนตนมากน้อยเพียงใด และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ หมายถึง การรับรู้ของนักเรียนว่าบิดามารดาแสดงความเอาใจใส่ด้วยการชักจูงนักเรียน ให้เกิดความสนใจปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นสำหรับพุทธศาสนิกชน คือ การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนาเพียงใด บิดามารดาได้อธิบายชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงการปฏิบัติดังกล่าวมากน้อยเพียงใด และคอยให้คำแนะนำและส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ตลอดจนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนในด้านการปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้มากน้อยเพียงใด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 สรุปได้ว่า นักเรียนที่มีลักษณะทางพุทธศานามาก (ความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) และมีลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ที่น่าปรารถนา (ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) เป็นผู้ที่มีลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัว ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวอย่างเหมาะสม และได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสมดังต่อไปนี้

ลักษณะของนักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากการเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หมายถึง โรงเรียนซึ่งจัดดำเนินการโดยพระสงฆ์ เปิดเปิดสอนและอบรมวิชาพุทธศาสนาและจริยธรรมเป็นสำคัญ มุ่งสอนหนักไปในทางภาคปฏิบัติ โดยยึดหลัก

ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนโดยไม่เรียกเก็บค่าการศึกษาใด ๆ และเปิดสอนเฉพาะวันอาทิตย์เท่านั้น นักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์จะมีโอกาสใกล้ชิดพระสงฆ์ ได้พบเห็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตตามแนวทางพุทธศาสนา ได้เรียนรู้และทำความเข้าใจเนื้อหาของพุทธศาสนาจากผู้รู้มากกว่านักเรียนทั่วไป ในที่นี้ ผู้ที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ หมายถึง ผู้ที่มีระยะเวลาเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ 13-90 เดือน ส่วนผู้ที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ หมายถึง ผู้ที่มีระยะเวลาเรียน 0 เดือน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของนักเรียนที่ได้รับประโยชน์จากการเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ สรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ จะมีความเชื่อทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนที่บิดา การศึกษาดำ และกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยงที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง (ตาราง 2, และ ตาราง 9 ภาคผนวก ข)

2. นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ จะมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ พบเด่นชัดในกลุ่มนักเรียนหญิงอายุมาก (ตาราง 16 ภาคผนวก ข)

3. นักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ ยังมีความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง เท่าใด ก็ยังมีความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากเท่าใด (ตาราง 45)

ลักษณะของนักเรียนที่ได้รับผลดีจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว

และประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น

ระดับการศึกษาของบิดามารดาในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง จำนวนปีที่บิดาและมารดาได้รับ การศึกษาในโรงเรียนรวมกัน พบจากการสำรวจเบื้องต้นว่ามีพิสัยคะแนนอยู่ระหว่าง 0 กับ 40 ปี และใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ย (15.24 ปี) ในการแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มที่บิดามารดามีการศึกษาต่ำ และกลุ่มนักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาสูง ซึ่งจากค่าเฉลี่ยอาจกล่าวได้ว่า กลุ่มบิดามารดาการ

ศึกษาตัวคือผู้ที่เรียนจบระดับชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของลักษณะทางพุทธศาสนา 2 ด้าน และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้าน พิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัว คือ ระดับการศึกษาของบิดามารดา พบว่า บิดามารดาที่มีระดับการศึกษาสูง มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาและความผาสุกทางจิตใจสูงกว่านักเรียนที่บิดามารดาที่มีระดับการศึกษาต่ำ โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนที่มาจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจสูง อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบ 3 ทาง พบว่า นักเรียนจากครอบครัวที่บิดามารดาการศึกษาต่ำ จะมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมได้ ถ้ามีปัจจัยส่งเสริมบางประการดังต่อไปนี้

1. ในกลุ่มนักเรียนในครอบครัวระดับเศรษฐิกิจต่ำ จะมีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูง และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก ถ้าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก (ตาราง 6,39)
2. ในกลุ่มนักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาต่ำ จะมีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูง และมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก ถ้าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมากและได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น
3. ในกลุ่มนักเรียนชายจากครอบครัวสภาวะปกติที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์จะมีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูง และมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก ถ้าได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น (ตาราง 6 ภาคผนวก ข)
4. ในกลุ่มนักเรียนอายุน้อย จะมีความผาสุกทางจิตใจสูงและมีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก ถ้าเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน (ตาราง 26,43)
5. ในกลุ่มนักเรียนอายุมาก จะมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง ถ้ามาจากครอบครัวสภาวะปกติ ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมากและเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ตาราง 19 ภาคผนวก ข)
6. ยิ่งนักเรียนมีลักษณะทางศาสนา 2 ด้านสูงเท่าใด ก็ยิ่งมีลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้านสูงเท่านั้น พบในกลุ่มนักเรียนที่มารดาที่มีการศึกษาต่ำเด่นชัดกว่ากลุ่มนักเรียนที่มารดาที่มีการศึกษาสูง และยังพบผลลักษณะดังกล่าวในกลุ่มนักเรียนที่มารดาที่มีการศึกษาระดับต่ำที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เด่นชัดกว่าในกลุ่มนักเรียนประเภทเดียวกันที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียน

พุทธศาสนาวินายกติกาย อีกด้วย (ตาราง 45)

ปัจจัยปกป้องในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง

สภาวะของครอบครัว หมายถึง สภาพความสมบูรณ์ภายในครอบครัวทั้งด้านกายภาพและจิตใจ บุคคลสำคัญที่จะสร้างความสมบูรณ์ให้แก่ครอบครัวได้มากที่สุดคือ บิดามารดา ซึ่งการวิจัยนี้ได้แบ่งสภาวะของครอบครัวออกเป็น 2 ลักษณะคือ สภาวะของครอบครัวปกติ และสภาวะของครอบครัวเสี่ยง สภาวะครอบครัวปกติ หมายถึง ครอบครัวที่มีบิดามารดาอยู่ร่วมกัน และนักเรียนรับรู้ว่ามีบิดามารดามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน รักใคร่ปรองดองกัน สภาวะครอบครัวเสี่ยง หมายถึง ครอบครัวที่ขาดบิดาหรือมารดาด้วยสาเหตุต่าง ๆ กัน เช่น หย่าร้าง แยกกันอยู่ เสียชีวิต ซึ่งบิดามารดาอาจมีภรรยาหรือสามีใหม่ หรือนักเรียนอาจไปอยู่กับบุคคลที่สาม เช่น ปู่ย่า เป็นต้น นอกจากนี้ยังหมายถึงถึง นักเรียนที่บิดามารดาอยู่ร่วมกัน แต่นักเรียนรับรู้ว่ามีบิดามารดาขาดความปรองดองกัน ทะเลาะวิวาทกันบ่อยครั้ง ทําให้ครอบครัวเกิดความเครียด (ผู้ที่ตอบแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา มีค่าเบียร์เซ็นโทล์ตั้งแต่ 1-30)

แม้ผลการศึกษานี้จะชี้ให้เห็นว่า นักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวเสี่ยง จะมีลักษณะทางศาสนา (ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) และลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (ได้แก่ ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) น้อยกว่านักเรียนที่มาจากสภาวะครอบครัวปกติ แต่จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของตัวแปรตามแบบสามทาง ทําให้ทราบถึงปัจจัยที่อาจช่วยเสริมให้นักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง มีลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ที่น่าปรารถนาในปริมาณมากขึ้น ดังนี้

1. นักเรียนจากครอบครัวสภาวะเสี่ยง โดยเฉพาะที่มีระดับทาง เศรษฐกิจสูง จะมีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูง ถ้าได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกติกาย และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัวในปริมาณมาก (ตาราง 6,9,12,13,14 ภาคผนวก ข)
2. นักเรียนจากครอบครัวสภาวะเสี่ยง จะมีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง ถ้าได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัวมาก และได้รับประโยชน์มากจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น (ตาราง 20,25 ภาคผนวก ข)

3. นักเรียนจากครอบครัวสภาวะเสี่ยง ถ้าได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธ (ระยะเวลาเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์ กับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา) ในปริมาณมาก และได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวอย่างเหมาะสม (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) ในปริมาณมากเท่าใด ก็มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มนักเรียนในครอบครัวสภาวะปกติ (ตาราง 11,12)

4. นักเรียนจากครอบครัวสภาวะเสี่ยงที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์ ยิ่งมีความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูงเท่าใด ก็จะมีผลทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนจากครอบครัวสภาวะเสี่ยงที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์ (ตาราง 45)

ปัจจัยเชิงสาเหตุและผลของลักษณะทางศาสนา

การวิจัยนี้ได้ศึกษาลักษณะทางศาสนาที่สำคัญของนักเรียน คือ ความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และศึกษาตัวแปรเชิงสาเหตุต่อลักษณะดังกล่าว คือ ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน (ได้แก่ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินวาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น) และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ (ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) ส่วนผลของลักษณะทางพุทธศาสนาได้วัดลักษณะทางจิตและพฤติกรรม 2 ด้านคือ ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม

ปัจจัยเชิงสาเหตุของลักษณะทางศาสนา

จากการศึกษาที่พบชัดเจนว่า การมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาบางส่วนหนึ่ง อาจเป็นผลจากการได้รับประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ พบว่าตัวแปรทั้ง 4 ตัว ร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนาได้สูงสุด

(ดูตาราง 11) คือทำนายได้ 25% ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนอายุมาก (ทำนายได้ 23%) กลุ่มนักเรียนหญิง (ทำนายได้ 22%) กลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาสูง (ทำนายได้ 14%) ตัวทำนายที่มีบทบาทสำคัญในการทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนา คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ จากตาราง 22 ตัวแปรประสพการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ร่วมกันทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนาได้สูงในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 และกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจสูง (ทำนายได้ 41% เท่ากัน) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาต่ำ (ทำนายได้ 35%) กลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาต่ำ (ทำนายได้ 30%) กลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาสูง (ทำนายได้ 25%) ตัวทำนายที่มีบทบาทสำคัญในการทำนายการปฏิบัติทางพุทธศาสนา คือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน

ปัจจัยเชิงผลของลักษณะทางศาสนา

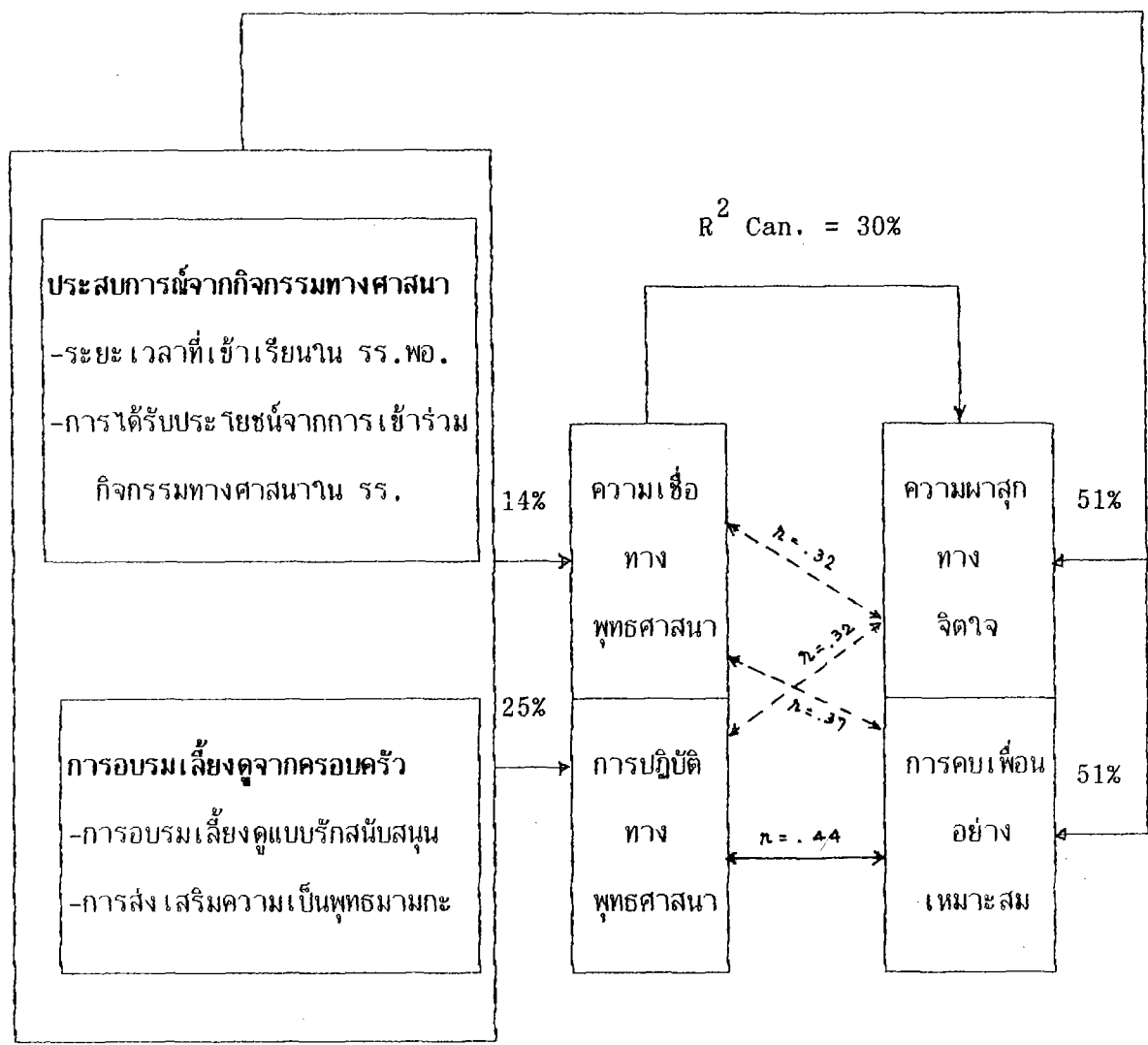
ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบแคนอนนิคอลล พบว่า ลักษณะทางศาสนา 2 ด้าน คือ ความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ร่วมกันสามารถทำนายลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้านพร้อม ๆ กันคือ ความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ได้มากที่สุดในกลุ่มนักเรียนที่เรียนจริงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ทำนายได้ 40%) รองลงมาคือกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจสูง (ทำนายได้ 36% เท่ากัน) (ดูตาราง 45) นอกจากนี้ยังพบว่า ความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพอใจทางจิตใจและการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมในระดับสูง (ตาราง 47) คือ ความเชื่อทางพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับความพอใจทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมในปริมาณสูงในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาสูง (ค่าอาร์ .32 และ .37 ตามลำดับ) และพบอีกว่าการปฏิบัติทางพุทธศาสนามีความสัมพันธ์สูงกับความพอใจทางจิตใจ ในกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐิกิจสูง (ค่าอาร์ .47) มีความสัมพันธ์กับการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมสูง ในกลุ่มนักเรียนอายุมาก และกลุ่มนักเรียนที่มารดาการศึกษาต่ำ (ค่าอาร์ .51 เท่ากัน)

อนึ่ง พบว่าประสพการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูจาก

ครอบครัว 2 แบบ ยังอาจเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของการมีลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้าน ซึ่งในที่นี้คือ ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมได้ด้วย โดยประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ร่วมกันทำนายความผาสุกทางจิตใจได้สูงสุดในกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับทางเศรษฐกิจสูง (ทำนายได้ 53%) รองลงมาคือกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาระดับสูง (ทำนายได้ 51% เท่ากัน) ตัวทำนายที่มีบทบาทสำคัญในการทำนายความผาสุกทางจิตใจคือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทน และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ตาราง 33) นอกจากนี้ ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้านและการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ยังร่วมกันทำนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมได้สูงสุดในกลุ่มนักเรียนที่บิดาการศึกษาระดับสูง (ทำนายได้ 51%) รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 (ทำนายได้ 47% และ 43% ตามลำดับ) ตัวทำนายสำคัญเด่นชัดที่เข้าทำนายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมคือ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทน

จากการพิจารณา การเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุและผลของลักษณะทางศาสนา 2 ด้าน ต่อลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้านของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏผลอย่างชัดเจนในกลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาระดับสูง (ดังภาพประกอบ 3)

จากภาพประกอบ 3 เป็นที่น่าสังเกตว่า ตัวแปรประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบร่วมกันสามารถทำนายลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ได้สูงกว่าที่ร่วมกันทำนายลักษณะทางศาสนา ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนและการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ (ได้แก่ ความผาสุกทางจิตใจและการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม) โดยตรงไม่ผ่านอิทธิพลของลักษณะทางศาสนา (ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธศาสนาและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา) แต่ลักษณะทางศาสนา 2 ด้าน กับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้าน มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

ภาพประกอบ 3 ตัวแปรเชิงสาเหตุและผลของความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา
ในกลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูง

ข้อดีและข้อจำกัดในการทวิวิจัย

การวิจัยเรื่อง " การเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ กับ ลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนวัยรุ่น" ได้ดำเนินหลังจากศึกษาทฤษฎีและการวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก และได้พยายามวางแผนการวิจัยให้ถูกต้องตามแบบแผนการวิจัยที่สุด อย่างไรก็ตาม การวิจัยย่อมมีข้อดีและข้อจำกัด ซึ่งข้อดีในการวิจัยนี้มีหลายประการคือ

ประการแรก การวิจัยนี้เป็นการศึกษาตัวแปรเชิงสาเหตุของลักษณะทางพุทธศาสนา และลักษณะทางจิตและพฤติกรรมในนักเรียนวัยรุ่น ซึ่งเป็นตัวแปรประเภทสหวิทยาการอย่างน้อย 3 สาขา คือจิตวิทยา สังคมวิทยาและการศึกษา ดังนั้นจึงทำให้การวิจัยนี้มีความกว้างขวาง สามารถนำไปตอบคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาทางพุทธศาสนา การพัฒนาทางจิตและพฤติกรรมที่น่าปรารถนาของนักเรียนวัยรุ่นไทยได้เป็นอย่างดี

ประการที่สอง การศึกษาที่ผู้วิจัยได้นำแบบวัดการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัวที่สร้างโดย งามตา วณิชทานนท์ (2536) ซึ่งแบบวัดนี้ได้ผ่านขั้นตอนการหาคุณภาพและได้นำไปใช้จริงในการศึกษา คุณลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธศาสนา โดยศึกษาบิดามารดาที่มีบุตรอายุ 8-15 ปี ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือดังกล่าวมาปรับปรุงด้านภาษา เพื่อใช้วัดการรับรู้ของนักเรียนวัยรุ่นเกี่ยวกับการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัว จึงถือเป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการวิจัยของ งามตา วณิชทานนท์ (2536) เพื่อศึกษาจากทางฝ่ายเยาวชนผู้เป็นบุตรด้วยว่า เยาวชนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากบิดามารดาในปริมาณต่างกัน จะมีลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ที่น่าปรารถนาบางประการในปริมาณต่างกันมากน้อยเพียงใด เมื่อนำผลการวิจัยไปเชื่อมต่อกับผลการวิจัยก่อนหน้านี้ ทำให้ได้ภาพรวมในเชิงสาเหตุและผลของการถ่ายทอดลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ที่น่าปรารถนาในหมู่เยาวชนวัยรุ่นในระดับหนึ่ง

ประการที่สาม การวิจัยครั้งนี้ได้มีการวิเคราะห์ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยหลายประเภทที่แบ่งตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวของนักเรียน ทำให้พบผลเด่นชัดยิ่งขึ้นในนักเรียนต่างประเภทกัน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน สามารถนำผลไปใช้วางแผนทางการพัฒนา

ลักษณะทางพุทธศาสนา ลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละประเภทชัดเจนและแตกต่างกันไป

สำหรับข้อจำกัดของการวิจัยนี้ มี 3 ประการคือ

ประการแรก การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาข้อมูลจากนักเรียนวัยรุ่น โดยศึกษาการรับรู้หรือความรู้สึกของนักเรียน เกี่ยวกับปริมาณการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนิบสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะที่ตนได้รับจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ตลอดจนการรายงานถึงปริมาณการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น และการรับรู้ประโยชน์ในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ผลการวิจัยนี้จึงขึ้นอยู่กับข้อมูลของนักเรียนเพียงฝ่ายเดียว

ประการที่สอง การวิจัยนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ไม่สามารถบอกได้ว่าตัวแปรใดเป็นสาเหตุ ตัวแปรใดเป็นผล หรือทั้งสองฝ่ายเป็นผลเนื่องมาจากสาเหตุอื่น ๆ เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องของตัวแปรที่ศึกษาเท่านั้น

ประการที่สาม ในการวิจัยนี้พบว่า เมื่อใช้ประสบการณ์ทางพุทธศาสนา 2 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ ร่วมกันทำนายความเชื่อทางพุทธศาสนา และการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏผลในกลุ่มย่อยบางประเภทว่า ตัวทำนายทั้ง 4 ตัว ปริมาณการทำนายลดลงจากเดิมซึ่งตัวทำนายชุดใดชุดหนึ่งได้ทำนายไว้สูงสุด (ตาราง 11,22) ซึ่งสาเหตุอาจเกิดจากการที่ตัวทำนายบางคู่มีความสัมพันธ์กันสูง (Multi collinearity)

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความรู้สึกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแต่ละด้าน พิจารณาตามการเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พบผลเด่นชัดเพียงกลุ่มเดียวว่า นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูงกว่าผู้ที่ไม่เข้าเรียน คือกลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาต่ำ (ตาราง 2) นอกจากนี้ก็เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์กับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว และปฏิสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์กับประโยชน์

ที่นักเรียนได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนานานโรงเรียน ที่มีผลต่อการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ดังนั้น แม้ว่าการเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิยมีบทบาทต่อการแปรเปลี่ยนของลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ที่ศึกษาครั้งนี้ แต่ก็ควรมีการศึกษาตัวแปรเพิ่มเติม เช่น ตัวแปรทางด้านกิจกรรมพิเศษในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิย การเป็นแบบอย่างของพระอาจารย์แตกต่างจากแบบอย่างของครูผู้สอนจริยศึกษานในโรงเรียนสามัญเพียงใด ตลอดจนการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครูและพระสงฆ์ เพื่อให้ได้ผลชัดเจนยิ่งขึ้นว่าโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิยมีบทบาทมากน้อยเพียงใดในการเสริมสร้างลักษณะที่น่าปรารถนานานเยาวชน

2. จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมแต่ละด้าน พิจารณาตามการรับรู้การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัว ปรากฏผลว่า นักเรียนที่รับรู้ว่าการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัวมาก มีความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่รับรู้ว่าการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อยจากครอบครัวอย่างเด่นชัด ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แยกย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังเกือบทุกกลุ่ม (ตาราง 5, 6, 16, 17, 27, 28, 38, 39) และยังพบอีกว่า นักเรียนชายและนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยงที่บิดามารดามีระดับการศึกษาสูง ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัวมาก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาและการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากกว่านักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาสูงหรือต่ำก็ตาม ซึ่งได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนน้อยและส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย (ตาราง 22, 43 ภาคผนวก ข) อาจกล่าวได้ว่า ปริมาณการรับรู้การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัวของนักเรียน มีบทบาทอย่างสำคัญต่อความแปรเปลี่ยนของลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ที่ศึกษาครั้งนี้ ทั้งโดยลำพังตัวแปรเดียว และโดยการปฏิสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระอื่น ๆ อีก 2 ตัวแปร

ในการวิจัยนี้ใช้แบบวัดการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ซึ่งเป็นแบบวัดที่สร้างขึ้นและใช้ศึกษากลุ่มบิดามารดา (ที่มีบุตรอายุ 8-15 ปี) (จามตา วินันทานนท์, 2536) และนำมาปรับแต่งภาษาให้เหมาะสมกับการถามเยาวชน แม้จะมีการหาคุณภาพของแบบวัดก่อนใช้จริง แต่บิดามารดาและเยาวชนดังกล่าวเป็นคนละกลุ่มกัน หากมีการนำแบบวัดนี้ไปใช้ศึกษากับบิดามารดาและบุตรจากครอบครัว

เดียวกัน จะทำให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วนทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายบิดามารดาผู้ให้การถ่ายทอด และจาก บุตรซึ่งเป็นผู้รับการถ่ายทอด และผลการวิจัยในลักษณะนี้ยังอาจให้หลักฐานในเชิงสาเหตุและผล ของการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะในครอบครัวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3. จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นชั้น พบว่า ตัวแปร อิสระ 4 ตัวแปร คือ ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบสามารถ ร่วมกันทำนายความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธมามกะได้ในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง เด่นชัดกว่าในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ (ตาราง 11, 22) กล่าวได้ว่า ยิ่งนักเรียนได้รับ ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบมากเท่า ใด ก็ยิ่งมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนามากเท่านั้น นอกจากนี้ ยังพบในการวิเคราะห์สห สัมพันธ์แบบแคนอนนิคอลอีกว่า นักเรียนที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง 2 ด้านในปริมาณ มากเท่าใด ก็ยังมีลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ที่น่าปรารถนา (ได้แก่ ความผาสุกทางจิตใจ และการ คบเพื่อนอย่างเหมาะสม) สูงเท่านั้น พบในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง เด่นชัดกว่าในกลุ่ม นักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ อาจกล่าวได้อีกหนึ่งว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุที่นำมาศึกษาครั้งนี้มี ความเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับปัจจัยเชิงผลด้านลักษณะทางพุทธศาสนา และปัจจัยเชิงผลด้านลักษณะ ทางพฤติกรรมศาสตร์ที่น่าปรารถนา ในกลุ่มนักเรียนที่อยู่ในสภาวะครอบครัวเสี่ยง เด่นชัดกว่านักเรียนใน สภาวะครอบครัวปกติ

ในการวิจัยนี้ นักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง มีความหมายครอบคลุมถึงกลุ่มนักเรียนที่ บิดามารดาหย่าร้างหรือแยกกันอยู่ และกลุ่มนักเรียนที่บิดามารดาอยู่ร่วมกันแต่ นักเรียนรับรู้ว่ามีสัมพันธภาพ ระหว่างบิดามารดาไม่ดี ซึ่งการศึกษาของดวงเดือน พันธุมนาวิน และคนอื่น ๆ (2536) พบว่านักเรียน ที่บิดามารดาอยู่ร่วมกันแต่สัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี (หรือเรียกว่าครอบครัวเครียด) เป็นกลุ่มที่ก่อ ให้เกิดผลเสียรุนแรงต่อลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของเยาวชนมากกว่ากลุ่มครอบครัวแตก ฉะนั้นใน การวิจัยครั้งต่อไป จึงควรแยกนักเรียนประเภทดังกล่าวออกจากกลุ่มนักเรียนที่บิดามารดาหย่าร้าง แยกทางกัน เพื่อจะได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นได้อย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

4. จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีถดถอยพหุคูณแบบเป็นชั้น พบว่า ประสบการณ์จาก กิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้าน และการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ รวม 4 ตัวแปร ร่วมกัน

ทานายความเชื่อทางพุทธศาสนาและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาแต่ละด้านได้ในปริมาณต่ำ ในกลุ่มนักเรียนบางประเภท เช่น กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติ กลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาสูง และกลุ่มนักเรียนที่ครอบครัวมีระดับทางเศรษฐกิจต่ำ เป็นต้น (ตาราง 11) และตัวทนายทั้ง 4 ตัวยังร่วมกันทานายการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมได้ในปริมาณต่ำ ในกลุ่มนักเรียนบางประเภท เช่น กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาค่ำ เป็นต้น (ตาราง 44) แสดงให้เห็นว่า ประสพการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่นักเรียนได้รับจากโรงเรียน 2 ด้าน การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนบสนุนและการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะจากครอบครัว มีความสำคัญแต่ไม่เพียงพอที่จะอธิบายความแปรปรวนของลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ ที่ศึกษาครั้งนี้ได้ในระดับสูงในกลุ่มนักเรียนประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จึงควรมีการค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อนำปัจจัยเชิงสาเหตุด้านอื่น ๆ เข้ามาร่วมวิจัยด้วย

ข้อเสนอแนะ เพื่อการปฏิบัติ

(1) ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การมีโอกาสร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น และรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมนั้น ๆ มาก อาจช่วยให้นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก ดังนั้น โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วไปจึงควรจัดกิจกรรมประเภทนี้ให้มาก ชักจูงให้นักเรียนเกิดความสนใจ และเสริมความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียนเกี่ยวกับประโยชน์หรือคุณค่าของกิจกรรมเหล่านั้นด้วย

(2) การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวทั้งสองแบบ คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนบสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ แต่ละแบบมีความสำคัญต่อความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียน ทั้งในกลุ่มตัวอย่างโดยรวมและกลุ่มนักเรียนประเภทต่างๆ หลายประเภท ยิ่งกว่านั้น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนบสนุนและการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ยังส่งผลเด่นชัดต่อการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเลี้ยง และกลุ่ม

นักเรียนชาย ถ้าให้การอบรมเลี้ยงดูทั้งสองแบบในปริมาณมาก จะทำให้มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา มาก และคบเพื่อนเหมาะสมมาก บิดามารดาและผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชนจึงควรตระหนักถึง ความสำคัญของวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตร 2 แบบดังกล่าว และนำไปใช้ในการอบรมเลี้ยงดูเพื่อปลูกฝัง ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมที่น่าบารารณาแก่เด็กและเยาวชนไทย อนึ่ง การอบรมเลี้ยงดู จากครอบครัว 2 แบบ ยังอาจช่วยปกป้องเยาวชนชาย และเยาวชนในครอบครัวเสี่ยง จากการมี พฤติกรรมไม่เหมาะสมได้ด้วย

(3) การวิจัยครั้งนี้พบว่า นักเรียนที่มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนา มาก เป็นนักเรียน จากสภาวะครอบครัวปกติที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ ได้รับการส่งเสริมความเป็น พุทธมามกะ ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนับสนุน และยังได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม ทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้นด้วย และพบอีกว่า นักเรียนที่มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก เป็น นักเรียนจากสภาวะครอบครัวปกติที่มีระดับทาง เศรษฐกิจต่ำ มีโอกาสได้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธ ศาสนาวนอาทิตย์ ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนสนับสนุนจากครอบครัวมาก และยังได้รับประโยชน์ จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้นด้วย ยิ่งกว่านั้นยังพบว่า นักเรียนที่มีความเชื่อและ การปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง เท่าใด ก็มีความผาสูกทางจิตใจและการคบเพื่อนอย่าง เหมาะสมมากเท่า นั้น พบผลเช่นนี้เด่นชัดที่สุดในกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์เมื่อเปรียบเทียบกับ ปริมาณการทำงานกับกลุ่มนักเรียนประเภทอื่น ๆ อีก 15 ประเภทที่วิจัยครั้งนี้ และผลลักษณะเดียวกัน นี้ยังปรากฏในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยงที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ เด่นชัดกว่ากลุ่มนักเรียนประเภทเดียวกันที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์อีกด้วย

ผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การมีโอกาสดำเนินการในโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ น่าจะมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้นักเรียนในสภาวะครอบครัวปกติ มีลักษณะทางพุทธศาสนาและ พฤติกรรมศาสตร์ที่น่าบารารณาได้ ขณะเดียวกัน การเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตย์ก็อาจ เป็นปัจจัยป้องกันมิให้นักเรียนจากสภาวะครอบครัวเสี่ยง (เนื่องจากสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ราบรื่น อันเป็นสภาพการณ์ที่ล่อแหลมต่อการเกิดลักษณะ และพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม) ให้คงลักษณะ และพฤติกรรม ที่เหมาะสมไว้ได้ เนื่องจากมีลักษณะ ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาในระดับสูง

ผลการวิจัยในส่วนนี้ ำให้การสนับสนุนแนวความคิดของพระเทพเวที (2533 : 4-6, 16-20,

77) ที่เห็นว่า คนในสังคมไทยควรเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพราะเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยและเป็นสภาพแวดล้อมที่แท้จริงของสังคม คนรุ่นใหม่ (หมายถึง เด็กและเยาวชน) ควรได้รับการศึกษาและปลูกฝังหลักธรรมทางพุทธศาสนา เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการทำงานและการดำเนินชีวิต ภายหน้า ยิ่งในสภาพความเจริญที่รออยู่ข้างหน้า อยู่ในวิถีทางของการพัฒนาไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ด้วยแล้ว ยิ่งมีความจำเป็นต้องเร่งรัดให้การฝึกอบรมในเรื่องจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนอย่างจริงจัง เพื่อรับกับสภาพความเจริญที่รุ่งเรืองไปด้วยปัญหาอย่างที่เกิดขึ้นในประเทศไทยหน้าทั้งหลาย

ดังนั้น ผู้มีหน้าที่ในการปลูกฝังอบรมเยาวชน เช่น บิดามารดา และครูอาจารย์ จึงควรเปิดโอกาส ส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนในความรับผิดชอบ ได้เข้าใกล้ชีวิตพุทธศาสนา เรียนรู้เข้าใจ และนำหลักธรรมในพุทธศาสนามาปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้น ทางหนึ่งก็คือ การส่งเสริมให้เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กิตติวรรณ สิทธิเวช. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเข้าใจ กับการปฏิบัติตนทาง พุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเขตกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534. อัดสำเนา.
- กรรณิการ์ กูประเสริฐ. อัตมโนทัศน์ของเยาวชนที่ศึกษาในโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518. อัดสำเนา.
- คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ โครงการศึกษาเพื่อเสนอหลักวิชาการตามแนวพุทธศาสตร์. จิตวิทยาตาม แนวพุทธศาสตร์ (เล่ม 1 ภาค 1 และภาค 2 ตอนต้น). สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2526.
- งามตา วณิชทานนท์. "ครอบครัวกับการปลูกฝังหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานทางพุทธศาสนาแก่เยาวชน," ใน ประมวลบทความและผลงานทางพฤติกรรมศาสตร์ เนื่องในวันครบรอบ 36 ปี. หน้า 48-61.
กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.
- _____ . ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู บุตร. รายงานการวิจัยฉบับที่ 50 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536.
- จิรวัดนา มั่นยืน. ประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนาและทางจิต ของ นิสิตในกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536. อัดสำเนา.
- จิรพันธ์ พิทักษ์. จริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เคยเรียนและไม่เคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.
- จางงัด อติวัฒน์สิทธิ์ และ เพ็ญศรี กาญจนมัย. "พุทธศาสนาเข้ากันได้หรือไม่กับความทันสมัย : การศึกษาทางสังคมวิทยาและจริยศาสตร์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของเยาวชนไทย," ใน วารสารเกษตรศาสตร์. 4 (2) กรกฎาคม-ธันวาคม, 2526.
- ฉกาจ ช่วยโต. การศึกษาผลของการฝึกอบรมตามโครงการจริยธรรม สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยครู สงขลา. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521. อัดสำเนา.

ฉกาจ ช่วยโต และดวงเดือน พันธุมนาวิณ. ลักษณะจิตสังคัมที่เกี่ยวกับการบวชในพุทธศาสนาของ
ชายไทยในภาคใต้. รายงานการวิจัยฉบับที่ 43 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.

ดวงเดือน พันธุมนาวิณ. ตำราจิตวิทยา : การพัฒนาจริยธรรม. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.

..... . พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 2 : จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

ดวงเดือน พันธุมนาวิณ และคนอื่น ๆ. ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต
การทำงาน และจริยธรรมของคนไทย. แผนโครงการวิจัย เสนอเพื่อขอทุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2533. เอกสารโรเนียว.

ดวงเดือน พันธุมนาวิณ และคนอื่น ๆ. ลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนที่อยู่ในสภาวะที่เสี่ยง
ทางครอบครัวและทางป้องกัน. สำนักงานส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, 2536.

ดวงเดือน พันธุมนาวิณ และ เพ็ญแข ประจวบจันทน์. จริยธรรมของเยาวชนไทย. รายงานการวิจัย
ฉบับที่ 21 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

..... . ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น. รายงาน
การวิจัยฉบับที่ 26 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2524.

นิยม คานวณมาสก. "สัทธิและความเชื่อถือบางอย่าง," อิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็ก.
รายงานการวิจัยฉบับที่ 12 สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก กรุงเทพฯ :
คุรุสภา, 2512. (น.300-335).

นพวรรณ โชติบัณฑิต. "พฤติกรรมเบี่ยงเบน : การวิเคราะห์และการป้องกัน," ใน เอกสารฉบับพิเศษ
วันครบรอบปีที่ 33 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531.

บุญกอบ วิสมิตะนันท์. ธรรมจริยาของครูไทยในภาคกลาง. รายงานการวิจัยฉบับที่ 30 สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร. "พัฒนาการวัยเด็ก," ใน เอกสารการสอนชุดวิชา พฤติกรรมวัยเด็ก.

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526.

ผ่องพรรณ แววิเศษ. ลักษณะจิตสังคมเพื่อการป้องกันพฤติกรรมทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น.

ปริญญาโท วท.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534. อัดสำเนา.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. สำนักทดสอบทางการศึกษา

และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.

พรพิมล วรุตติพิศพงศ์. "การอบรมขัดเกลาทางสังคม," ใน จิตวิทยาสังคมร่วมสมัย

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2528. (น.23-53).

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). พุทธธรรม : ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพฯ :

จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2532.

_____ . ทำไมคนไทยจึงเรียนพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม พิมพ์ครั้งที่ 2, 2533.

พระสุธรรมยานเถระ. "คาบฏญาณตนเพื่อเป็นพุทธมามกะ," ใน ธัมมวิโมกข์. 6 (57), 2528.

พระอาจารย์ภิรมย์ มีประดิษฐ์. "แปลงเพาะชาต้นกล้าของชาติ," ใน อนุสรณ์ พอ.มหาจุฬาฯ.

โรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2531.

พอ. มหาจุฬาฯ. อนุสรณ์ พอ.มหาจุฬาฯ. โรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ มหาจุฬาลงกรณ์ราช

วิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2530.

พุทธทาสภิกขุ. ใจความสำคัญแห่งคัมภีร์มุนุขย์. กรุงเทพฯ : หจก.ภาพพิมพ์ 2532.

เพ็ญแข ประจันปัจฉินัก. การพัฒนากับการถ่ายทอดทางศาสนา ; ความสำคัญและการสนับสนุนซึ่งกัน

และกัน. จุลสารฉบับที่ 5 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2528.

ภุมเรียง สายะวารานนท์. "เยาวชนกับการคบเพื่อน," ใน วารสารสุขภาพ. 15(3): 41-42;

มกราคม 2530.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525. อักษรเจริญทัศน์, 2525.

ลัดดาวลัย พรศรีสมุทร และ วิลาสลักษณ์ ชวัลลี. ครอบครัวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางจิตใจของ

ไทย. รายงานการวิจัยฉบับที่ 25 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2524.

- ลาดทองใบ ภูภิรมย์. บทบาทของครอบครัวชาวไทยในการป้องกันการติดยาเสพติด. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 37 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.
- วรรณะ บรรจง. ลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของเยาวชนไทยจากชุมชนแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองในภาคใต้. วิทยานิพนธ์ วท.ม กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2537. อัดสำเนา.
- วัฒนา ศรีสัตย์วาจา. ความสัมพันธ์ระหว่างความวิตกกังวลและคุณธรรมบางประการของนิสิตมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519. อัดสำเนา.
- ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, มหาวิทยาลัย. ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวอีสาน เอกสารการวิจัยฉบับที่ 6, 2518.
- สมนึก ชัชวาลย์. ความผูกพันที่มีต่อสังคมกับพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเยาวชน : ศึกษาเฉพาะนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ สม.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529. อัดสำเนา.
- สมพร สุทัศน์ย์, ม.ร.ว. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ศ. จิตวิทยา กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530. อัดสำเนา
- สันทัด สินธุ์ประทุม. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ความเชื่อและการปฏิบัติตามพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523. อัดสำเนา.
- สุกานดา นิมทองคำ. ตัวแปรเชิงจิตสังคมและชีวพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.
- สุรพงษ์ ชูเดช. ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์มหาวิทยาลัยกับจิตลักษณะที่สำคัญของนิสิต. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534. อัดสำเนา.

- สุริยะ พันธุ์ดี. ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาในโรงเรียนกับจิตลักษณะและพฤติกรรมก้าวร้าวในระดับมัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536. อัดสำเนา.
- สุวิมล เอกอรุ. สภาพและปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528. อัดสำเนา.
- เสริน บุญนิตานนท์. "การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาเสพติดให้โทษในประเทศไทย และปัญหาที่เกี่ยวข้องกัน," ใน วารสารวิจัยการศึกษา. 4 (13); กันยายน-ธันวาคม 2517.
- แสง มนวิฑูร. "พุทธศาสนากับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน," ใน เสียงธรรม. 31(5(2)):24-30; กันยายน-ตุลาคม 2531.
- สาราย วรเตชะคงคา. ผลของการฝึกอบรมทางศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจิตลักษณะของนักเรียนที่เข้าโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ที่วัดม่วง เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534. อัดสำเนา.
- โสภา ชูพิกุลชัย และคณะ. การศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับจริยธรรม ค่านิยม และประเพณีและวัฒนธรรมของครอบครัวไทยที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร : ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตกรุงเทพมหานคร. สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2531.
- อ้อมเดือน สดมณี และนงเล็ก สุขถิ่นไทย. บทบาทครูประถมศึกษาในการถ่ายทอดค่านิยมทางศาสนา. รายงานการวิจัย สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.
- อนันต์ รอดแจ่ม. "วัดกับโรงเรียน," ใน ประชาบาล. 4 : 6-7; พฤศจิกายน 2514.
- อนินชา จังจริง. ผลของการบวชชีพราหมณ์ต่อระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษาในจังหวัดภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.
- อุษา ศรีจินดารัตน์. พัฒนาการของเอกลักษณ์แห่งอิทธิบาทที่เกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าของการทำงานและการรับรู้คุณค่าของศาสนา ในวัยรุ่นภาคใต้. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. อัดสำเนา.

- Campbell, A. "Subjective Measures of Well-being," American Psychologist. February, 1976. p. 117-124.
- Cornwall, Marie. "The Determinants of Religious Behavior : A Theoretical Model and Empirical Test," Social Forces. 68(2):572-592; December, 1989.
- Davidson, James D. "Socio-Economic Status and Ten Dimensions of Religious Commitmen," Sociology and Social Research. 61(4) : 462-485; 1977.
- Erikson, E.H. "Identity and the Life Cycle," Psychological Issues 1(1): 1-171; 1959.
- Franz, C.E. and McClelland, D.C. "Childhood Antecedents of Coventional Social Accomplishment in Midlife Adults : A 36-year Pospective study," Journal of Personality and Social Psychology. 60(4) : 586-595; 1991.
- Gorsuch, R.L. "Psychology of Religion," Annual Review of Psychology. 39 : 201-221; 1985.
- Hamburg, A.D. and Takanishi, R. " Personality for Life : The Critical Transition of Adolescence," American Psychologist. 44(5) : 825-827; May, 1989.
- Harris, A.T. "A study of the religionship between stages of moral development and the religions factors of knowledge, belief and practices in Catholic high school adolescents," Dissertation Abstracts International. 42(2) : 638-A; August, 1981.
- Humphreys, C. A Popular Dictionary of Buddhism. New York, The Citatal Press, 1963.
- Lang, B.J. " Stress , coping and social adjustment among depressed Black women," Dissertation Abstracts International. 50 (12) : 4103-A; June, 1990.

Lawton, M.P. "The Varieties of Well-being," Experimental Aging Research.
9 : 65-72; 1983.

Lefferts, Jr.; H.L. Women, Men, and Merit : The Household in Rural Thai Buddhism. Thai National Research Council, 1977.

Manning, W.H. "The influence of the home and school on the religious socialization of Puertorican youth," Dissertation Abstracts International. 51 (11) : 3581-A; May, 1991.

McBroom, J.R. "Family and peer effects upon adolescent chemical use and abstinence," Dissertation Abstracts International. 50 (9): 3063-3064-A; March, 1990.

McCall, L. Edmund. "A study comparing scholastic achievement social adjustment and moral values of parochial and public school students at the ninth grade level on Guam," Dissertation Abstracts International. 48 (8) : 5304-A; February, 1974.

Ozorak, E. Weiss. "The development of religious beliefs and commitment in adolescence," Dissertation Abstracts International. 48 (11) : 3451-B; May 1988.

Pharand, G.R. "Depressive symptomatology in high school students : a multivariate analysis of stressful life events and adaptive resources," Dissertation Abstracts International. 50 (12): 3901-A; June, 1990.

Piedment, Ralph L. and the others. "Adjective Check List Scales and the Five-Factor Model," Journal of Personality and Social Psychology. 60 (4) : 630-637; 1991.

Quinn, Barbara A. "Religiousness and psychological well-being : an empirical investigation," Dissertation Abstracts International. 51(5) : 2675-B; November, 1991.

- Ryff, Carol D. "Happiness is Everything, or Is It ? Explorations on the Meaning of Psychological Well-being." Journal of Personality and Social Psychology 57 (6) : 1069-1081; 1989.
- Sharfman, B.Nathan. "Creative thinking and religious training in relation to moral judgment," Dissertation Abstracts International. Vol.34(12), June 1974. 7595-7596-A.
- Spilka, B. and the others. The Psychology of Religion : An Empirical Approach. Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey, 1985.
- Stanley, G.A. "The impact of peer, school, family, and religion factors upon adolescent drug use," Dissertation Abstracts International. 51(1) : 307-A; July, 1990.
- Stull, Donald E. "Conceptualization and Measurement of Well-being : Implications for Policy Evaluation," Critical Issue in Aging Policy. Sage Publications, Inc. C.A., 1987.
- Thornburg, E.E.B. "Characteristics of peers in groups in a middle school :an exploratory study," Dissertation Abstracts International. 51(7) : 2419-A; January, 1991.
- Vaus, David De and McAllister, Ian. "Gender Differences in Religion : A Test of the Structural Location Theory." American Psychological Review. 52 : 472-481; August, 1987.
- Wallin, G.Jane. "Learning disabilities , religious training and moral judgment of junior high school boys," Dissertation Abstracts International. 38 (12) : 7276-A; June, 1978.
- Walls, C.T. "The effects of religiosity and informal support in the black church on elderly well-being," Dissertation Abstracts International. 51(9) : 3240-A; March, 1991.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

สวัสดีค่ะ นักเรียนทุกคน

นักเรียนในห้องนี้ได้รับเกียรติให้เป็นตัวแทนของนักเรียนมัธยมในกรุงเทพมหานคร เพื่อร่วมในโครงการวิจัยเรื่อง "ลักษณะทางศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่น" ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความร่วมมือจากนักเรียนให้ข้อความจริงเกี่ยวกับตัวนักเรียนเอง ขอให้ตอบด้วยความตั้งใจ ตอบให้ตรงตามความเป็นจริง คำตอบของแต่ละคนจะเก็บรักษาไว้เป็นความลับ และจะนำไปใช้ร่วมกับคำตอบของคนอื่น ๆ เท่านั้น และขอให้อ่านข้อให้ครบถ้วนด้วย

ขอขอบคุณในความร่วมมือของนักเรียนทุกคน

ผู้วิจัย

ทรรษา เลาทเสรีกุล

ในโครงการวิจัย "ความเชื่อและการปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนา
ที่เกี่ยวกับสุขภาพจิต จริยธรรม การอบรมเลี้ยงดูบุตร และการ
ทำงานของคนไทย" สนับสนุนโดยสภาวิจัยแห่งชาติ ซึ่งมี
ศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน เป็นหัวหน้าโครงการ

ตอนที่ 1 ; เรื่องทั่วไปเกี่ยวกับนักเรียนและครอบครัว

คำถามตอนนี้เป็นแบบเติมคำ หรือขีดเครื่องหมาย ลงหน้าหัวข้อที่ตรงกับความเป็นจริง เกี่ยวกับตัวนักเรียนและครอบครัวของนักเรียน โปรดตั้งใจอ่านและตอบคำถามตามความเป็นจริง และกรุณาตอบให้ครบถ้วนด้วย จึงจะนำไปใช้ประโยชน์ได้

1. นักเรียนผู้ตอบ เพศ ชาย หญิง
อายุ .....ปี .....เดือน
โรงเรียน ..... ชั้น .....
- นักเรียนมีภูมิลำเนาอยู่ใน กรุงเทพฯ ต่างจังหวัด คือจังหวัด.....
- นักเรียนนับถือศาสนา พุทธ อื่น ๆ (ระบุ .....))

2. ครอบครัวของนักเรียนในปัจจุบัน ประกอบด้วย (ขีด เพียงแห่งเดียว)
- บิดาและมารดาแท้ ๆ ของนักเรียน
- บิดาเท่านั้น บิดากับมารดาเลี้ยง
- มารดาเท่านั้น มารดากับบิดาเลี้ยง
- ไม่มีบิดาและมารดาแท้ ๆ เลย
- นักเรียน อยู่กับครอบครัว แยกอยู่ต่างหาก
- ผู้ทำเลี้ยงครอบครัว คือ ..... และ .....
- ครอบครัวของนักเรียน มีรายได้รวมทั้งสิ้นประมาณเดือนละ ..... บาท
- รวมจำนวนคนในครอบครัวของนักเรียนที่อยู่ด้วยกันทั้งหมด ..... คน

3. บิดาของนักเรียนมีการศึกษาระดับ (ขีด แห่งเดียว)
- ไม่ได้เรียนเลย เรียนจบชั้น _____
- มารดาของนักเรียนมีการศึกษาระดับ (ขีด _____ แห่งเดียว)
- ไม่ได้เรียนเลย เรียนจบชั้น _____

ความเชื่อและการปฏิบัติของ เยาวชนไทย

คำถามชุดนี้เกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติของ เยาวชนไทย ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ขอให้นักเรียนอ่านข้อความแต่ละประโยคและพิจารณาว่าเป็นจริงหรือไม่สำหรับนักเรียนในปริมาณมากน้อยเพียงใด โดยขีดเครื่องหมาย ✓ ลงบนข้อความที่อยู่เหนือวลีนั้น ๆ (กรุณาตอบทุกข้อ)

1. ฉันเชื่อว่าการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจะทำให้ฉันมีความสุขอย่างแท้จริง

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

2. พระสงฆ์บางรูปได้ช่วยให้ฉันใกล้ชิดและศรัทธาในศาสนามากยิ่งขึ้น

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

3. ฉันเชื่อว่ามนุษย์เราเมื่อตายแล้วก็จบสิ้นเพียงแค่นั้น

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

4. ความเชื่อที่ว่า "ชีวิตเป็นทุกข์" เป็นการมองโลกในแง่ร้าย และเป็นเรื่องเหลวไหล

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

5. ฉันเชื่อว่าบุญกุศลเป็นสิ่งเดียวที่ฉันสามารถนำติดตัวไปได้ทุกที่ทุกชาติ

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

6. ฉันเชื่อว่านรกสวรรค์และภพภูมิต่าง ๆ เป็นเรื่องมงาย

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

7. พระพุทธเจ้ามีความสำคัญต่อชีวิตของฉัน

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

8. ฉันเป็นคนดีได้โดยไม่จำเป็นต้องสนใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

9. การพัฒนาตนเอง เพื่อเข้านิพพาน เป็นสิ่งที่เกินความพยายามของมนุษย์

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

10. ฉันซาบซึ้งในความเมตตาของพระพุทธเจ้าต่อมวลมนุษย์

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

11. ฉันพร้อมที่จะพูดบด ถ้าคำพูดนั้นจะช่วยทำให้ฉันได้รับประโยชน์

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

12. ฉันเห็นว่าการสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอน เป็นการกระทำที่ไร้สาระ

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

13. คงต้องรอให้ร่ำรวยกว่านี้ก่อน ฉันจึงจะทำบุญให้ทานแก่ผู้อื่น

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

14. ฉันดื่มสุรา และ/หรือ เบียร์ โดยไม่สนใจว่าจะผิดศีลหรือไม่,

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

15. ฉันไม่คิดว่าการทำสมาธิจะให้ประโยชน์อะไรแก่ฉันได้

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

16. การแอบเทียบของราคาเพียงเล็กน้อยจากร้านค้า ไม่น่าจะเป็นความผิด เพราะเจ้าของร้าน
ได้กำไรจากสินค้าอื่น ๆ มากอยู่แล้ว

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

17. ฉันชอบแนะนำให้คนอื่นอ่านหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนา

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

18. ฉันจะอาฆาตเคียดแค้นคนที่จงใจทำให้อันเจ็บช้ำน้ำใจ

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

19. การตกปลาเป็นเกมกีฬาที่น่าตื่นเต้น

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

20. ฉันจะคำนึงถึงเรื่องบาปบุญก่อนตัดสินใจกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเสมอ

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

(ยังมีต่อ)

การเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา

ขอให้นักเรียนตอบตามความเป็นจริงว่านักเรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา ร่วมกับทางโรงเรียนบ่อยครั้งเพียงใด และนักเรียนคิดว่าการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ มีประโยชน์ต่อตัวนักเรียนมากน้อยเพียงใด คำถามชุดนี้มี 10 ข้อ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

นักเรียนเคยเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติหรือไม่

... ไม่เคย   ... เคย (เรียนตั้งแต่เริ่มเรียนอยู่ชั้น _____)

ปัจจุบัน นักเรียน ... ไม่ได้เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์

... กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ โดยเริ่มมา
ตั้งแต่นักเรียนอยู่ชั้น _____

รวมเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ .... ปี .... เดือน

คำแนะนำในการตอบ "โรงเรียน" ในข้อความแต่ละประโยคหมายถึง โรงเรียนที่
ที่นักเรียน เรียนอยู่เป็นประจำ และสำหรับผู้ที่เคยเข้าเรียนหรือกำลังเรียนอยู่ในโรงเรียน
พุทธศาสนาวัดอาทิตย์ "โรงเรียน" จะหมายรวมทั้งโรงเรียนที่นักเรียนเรียนอยู่เป็นประจำ
และโรงเรียนพุทธศาสนาวัดอาทิตย์ด้วย

1. (ก) ฉันได้ฟังเทศน์ที่โรงเรียนในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา

วันเข้าพรรษา

_____

ทุกครั้ง   บ่อยครั้ง   น้อยครั้ง   ไม่เคยเลย

(ข) การได้ฟังเทศน์ที่โรงเรียนในวันสำคัญทางพุทธศาสนา กระตุ้นให้ฉันเร่งทำ

ความดีมากขึ้น

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง | ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

2. (ก) ฉันได้ทำบุญตักบาตรร่วมกับครูและเพื่อน ๆ ตามที่โรงเรียนจัดให้มีขึ้น

_____

ทุกครั้ง   บ่อยครั้ง   น้อยครั้ง   ไม่เคยเลย

(ข) การได้ทำบุญตักบาตร ทำให้ฉันรู้สึกปลื้มใจที่ได้ทำความดี

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง | ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

3. (ก) ครูยกตัวอย่างการกระทำของผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตและผลบุญที่เขาเหล่านั้นได้รับให้พวกเราฟัง

_____

ทุกครั้ง   บ่อยครั้ง   น้อยครั้ง   ไม่เคยเลย

(ข) การฟังเรื่องราวเกี่ยวกับผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ทำให้ฉันต้องการประพฤติตาม

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง | ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

(+)

4. (ก) ฉันสวดมนต์ไหว้พระกับครูและเพื่อน ๆ ที่โรงเรียน

_____

ทุกครั้ง   บ่อยครั้ง   น้อยครั้ง   ไม่เคยเลย

(ข) การสวดมนต์ไหว้พระกับครูและเพื่อน ๆ ที่โรงเรียนทำให้ฉันเชื่อหน่ายราคาญ

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง | ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

(-)

5. (ก) ฉันได้ฟังเทศน์ในวันธรรมสวนะที่โรงเรียน

_____

ทุกครั้ง   บ่อยครั้ง   น้อยครั้ง   ไม่เคยเลย

(ข) ยิ่งได้ฟังเทศน์บ่อยครั้ง ยิ่งทำให้ฉันอยากทำแต่ความดี

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง | ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

(+)

6. (ก) ฉันได้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนาร่วมกับเพื่อน ๆ ที่โรงเรียน

_____

ทุกครั้ง   บ่อยครั้ง   น้อยครั้ง   ไม่เคยเลย

(ข) การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนา ทำให้ฉันเกิดความเข้าใจในประวัติของ
พระพุทธเจ้ามากขึ้น

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง | ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

(+)

7.(ก) ครูพาพวกเราไปร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาที่วัด เช่น วันวิสาขบูชา

_____

ทุกครั้งที่   บ่อยครั้งที่   น้อยครั้งที่   ไม่เคยเลย

(ข) การไปร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาที่วัด ทำให้ฉันไม่ยากเข้าร่วมอีก

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

8.(ก) คุณครูให้พวกเราฝึกนั่งสมาธิ

_____

ทุกครั้งที่   บ่อยครั้งที่   น้อยครั้งที่   ไม่เคยเลย

(ข) การฝึกนั่งสมาธิทำให้ฉันรู้สึกว่าเป็นเรื่องไร้สาระ

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

9.(ก) ฉันได้เข้าร่วมพิธีประกาศตนเป็นพุทธมามกะตามที่โรงเรียนจัดขึ้น

_____

ทุกครั้งที่   บ่อยครั้งที่   น้อยครั้งที่   ไม่เคยเลย

(ข) การประกาศตนเป็นพุทธมามกะ ทำให้ฉันรู้สึกว่าถูกผูกมัดไม่เป็นตัวของตัวเอง

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

10.(ก) ที่โรงเรียนฉันได้รับการฝึกให้รู้จักสรวมทั้งทางกาย วาจา และใจ

_____

ทุกครั้งที่   บ่อยครั้งที่   น้อยครั้งที่   ไม่เคยเลย

(ข) การได้ฝึกสรวม ทำให้ฉันรู้สึกว่าสามารถควบคุมตนเองได้ดีขึ้น

_____

จริงที่สุด   จริง   ค่อนข้างจริง   ค่อนข้างไม่จริง   ไม่จริง   ไม่จริงเลย

(ยังมีต่อ)

ความผาสุกทางจิตใจ

คำถามชุดนี้เกี่ยวกับความรู้สึกเป็นสุขในการดำเนินชีวิตของนักเรียน ซึ่งอาจมีปริมาณแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ขอให้พิจารณาข้อความแต่ละประโยคอย่างรอบคอบ และตอบตามความคิด ความรู้สึกที่แท้จริงของนักเรียน คำถามในชุดนี้มี 12 ข้อ กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ

1. ปัจจุบันฉันมีความสุขเหมือนเมื่อตอนที่ฉันยังเป็นเด็กกว่านี้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2. ในปัจจุบันฉันมีความสุขมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3. ชีวิตของฉันในปัจจุบันมีแต่ความยุ่งยาก

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

4. เมื่อฉันมองย้อนกลับไปในอดีต ฉันไม่เคยได้รับความสมหวังตามต้องการเลย

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5. ฉันภูมิใจกับผลการเรียนของฉันในปัจจุบัน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6. ฉันรู้สึกเบื่อหน่ายที่สิ่งต่าง ๆ ไม่เป็นไปตามที่ฉันคาดหวังไว้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7. ในช่วง 2-3 เดือนมานี้ ฉันตั้งใจที่ได้พยายามทำงานบางอย่างจนบรรลุความสำเร็จ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8. ฉันมักปรึกษาครูหรือเพื่อน เพื่อขอคำแนะนำในการเรียนหรือการทำงาน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

9. ฉันชอบอยู่เฉย ๆ ไม่อยากรับรู้เรื่องใด ๆ ทั้งสิ้น

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10. ฉันรู้สึกว่ามีใครจริงใจกับฉันเลย

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

11. ฉันรู้สึกเสมอว่าตนเองอยู่ลำพัง โดดเดี่ยว

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

12. ฉันมีเพื่อนที่เข้าใจซึ่งกันและกันดี

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

(ยังมีต่อ)

เขาวงกตกับการปฏิบัติของพ่อแม่

ให้นักเรียนตอบคำถามแต่ละ ประโยคโดยนึกถึงผู้เลี้ยงดูที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด

(จะเป็นพ่อหรือแม่ หรือคนอื่นที่แทนพ่อแม่ก็ได้) และพิจารณาว่าข้อความแต่ละ ประโยคเป็นจริง

หรือไม่จริงมากน้อยเพียงใด คำถามชุดนี้มี 15 ข้อ (กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ)

1. แม่แสดงให้ฉันรู้ว่าท่านรักฉันมาก

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2. แม่ไม่เคยสนใจทุกข์สุขของฉัน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3. แม่แสดงให้ฉันรู้ว่าท่านภูมิใจมากที่มีลูกอย่างฉัน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

4. แม่ไม่ชอบที่จะให้ฉันปรึกษาหรือขอคำแนะนำจากท่าน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5. แม่สามารถช่วยให้ฉันหายกลัวใจและคลายทุกข์ได้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6. แม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของฉัน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7. แม่ทำตัวห่างเหินจากฉัน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8. ถ้าแม่อยู่บ้าน จะทำให้ฉันหายเหงาและไม่ว่าแหว่

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

9. แม่เป็นที่ปรึกษาที่ดีของฉัน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10. แม่อบรมสั่งสอนเพื่อต้องการให้ฉันเป็นคนดี

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

11. แม่ทำให้เวลาแก่ฉันน้อยเกินไป

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

12. แม่มีกอารมณ์เสียเมื่อฉันเข้าไปใกล้ชิดท่าน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

13. แม่จะเ้าให้กำลังใจ เมื่อฉันต้องทำสิ่งที่ยากหรือลำบาก

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

14. แม่ช่วยเหลือดูแลฉันอย่างเต็มที่

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

15. แม่รักและหวังดีต่อฉัน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

(ยังมีต่อ)

เขาวงกตกับประสบการณ์ที่บ้าน

คำถามชุดนี้เกี่ยวกับการปฏิบัติของพ่อหรือแม่ หรือผู้ปกครอง ต่อนักเรียนเอง ให้นักเรียนตอบคำถามแต่ละ ประโยคโดยนึกถึงผู้เลี้ยงดูที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด (จะเป็นพ่อหรือแม่ หรือคนอื่นที่แทนพ่อแม่ก็ได้) และพิจารณาว่าข้อความแต่ละ ประโยคเป็นจริงหรือไม่จริงมากน้อยเพียงใด คำถามชุดนี้มี 30 ข้อ (กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ)

1. แม่ไม่มีเวลาพาฉันไปหาบุญที่วัด

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2. พ่อแม่ใช้ฉันไปซื้อเบียร์หรือเหล้าให้ท่านบ่อยครั้ง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3. แม่ชักชวนให้ฉันชมรายการปฏิบัติธรรมทางโทรทัศน์ซึ่งมีเด็กๆ เข้าร่วมฝึกสมาธิด้วย

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

4. แม่เปิดเทปธรรมะให้ฉันฟังบ่อยครั้ง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5. แม่เรียกฉันให้มาร่ำวาลีบาตรพระสงฆ์ด้วยทุกครั้งที่มีโอกาส

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6. แม่ให้ฉันช่วยเหลือกิจและเตรียมสิ่งของใส่บาตรด้วยตนเอง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7. แม่บ้านรักาศิลทำข้ออย่าง เกรงครัดในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา เช่น
วันวิสาขบูชา

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8. แม่ไม่กล้าทำผิดศีล เพราะกลัวฉันจะ เลียนแบบ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

9. แม่ชวนฉันให้ลองฝึกนั่งภาวนาและสิ่ง เกิดลมหายใจเข้าออก

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10. แม่บ้านสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้านอนทุกคืน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

11. แม่สอนฉันไม่ให้ทำร้ายสัตว์ แม้แต่แมคหรือแมลง เล็ก ๆ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

12. แม่พูดให้ฉันเข้าใจว่าสิ่งของที่ใส่บาตรอาจถูกนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ของผู้ทำบุญ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

13. แม่ชี้แจงให้ฉันคลายความโกรธและให้อภัยเพื่อนที่เกร

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

14. แม่ชี้แจงให้ฉันเข้าใจถึงบาป(ผลของการทำชั่ว) จากการทำผิดศีลข้อห้ามต่าง ๆ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

15. แม่ไม่ทราบเรื่องการรักษาศีลดีพอที่จะอธิบายให้ฉันเข้าใจได้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

16. ครอบครัวของฉันไม่เคยพูดคุยกันเรื่องทาสสมาธิภาวนา

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

17. แม่คิดว่าฉันยังเด็กเกินกว่าจะเข้าใจเรื่องสมาธิภาวนา

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

18. แม่บอกให้ฉันเข้าใจถึงความหมายหลักของบทสวดมนต์

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

19. แม่พยายามหาหลักฐานจากการบรรยายธรรมของพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงหลายรูป

มาอธิบายให้ฉันเห็นความสำคัญของการสวดมนต์ทาสสมาธิ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

20. แม่เน้นย้ำกับฉันเสมอว่า "เด็กยังไม่มียาได้ จึงไม่ควรบริจาคเงินหรือสิ่งของแก่ผู้ใด"

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

21. แม่บอกฉันว่าท่านเกลียดชังคนที่พูดโกหกหลอกลวง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

22. แม่บอกฉันว่า การหัดทาสสมาธิจะทำให้ฉันเรียนหนังสือเก่ง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

23. แม่แนะนำให้ฉันสังเกตสีหน้าสบายใจและปลื้มปิติของบุคคลหลังจากการทักทายให้ท่าน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

24. แม่พูดให้ฉันเข้าใจว่าคนที่รักชาติเป็นพวกไม่ทันโลก

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

25. แม่ชมเชยฉันทุกครั้งที่ฉันแสดงความเอื้อเฟื้อ แบ่งปันสิ่งของให้พี่น้องหรือเด็กอื่น ๆ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

26. แม่ยกตัวอย่างบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเพราะดื่มสุราหรือเล่นการพนันให้ฉันฟัง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

27. แม่เคยชมเชยฉันที่สามารถพูดเป็นของตนเองจากการถูกครูลงโทษได้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

28. แม่ไม่สนับสนุนให้ฉันสวมมณฑลทาสมาธิ เพราะจะทำให้ฉันเสียเวลาทบทวนบทเรียนโดยไม่มีจำเป็น

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

29. แม่ชอบยกตัวอย่างบุคคลที่ปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดแล้วประสบความสำเร็จในชีวิตให้ฉันฟัง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

30. แม่แสดงความพอใจทุกครั้งที่คุณตั้งใจสมาธิ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย
(ยังมีต่อ)					

เขวาชนกับเพื่อน ๆ

คำถามตอนนี้เกี่ยวกับความรู้สึกที่นักเรียนมีต่อเพื่อนและคนอื่น ๆ โปรดอ่าน

ข้อความอย่างช้า ๆ และพิจารณาตอบข้อความแต่ละข้อตามความเป็นจริง

ส่วนนี้มี 15 ข้อ (กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ)

1. ฉันมักหาทางปฏิเสธถ้าเพื่อนชักชวนให้ทดลองสิ่งที่ไม่ดีที่เสี่ยงว่าอาจเป็นยาเสพติด

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2. ในด้านการเรียนฉันไม่เคยพึ่งพาอาศัยเพื่อนในทางที่ผิด เช่น ลอกการบ้าน หรือลอกเพื่อนขณะสอบ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3. ฉันมักตามเพื่อนไปเที่ยวหาความสนุกสนานตามย่านการค้าหรือฟังเพลงตามคิอที่ชอบ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

4. ถ้าเพื่อนชักชวนให้ฉันหลบหนีการเรียนไปเที่ยวเตร่ตามสถานที่ต่าง ๆ ฉันมักไม่กล้าขัดใจเขา

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5. ฉันมักพอใจคำแนะนำของเพื่อนมากกว่าของพ่อแม่หรือของครู

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6. เมื่อเพื่อนเอาหนังสือที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กมาคุยกัน ฉันก็อดที่จะเข้าไปร่วมดูด้วย

ไม่ได้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7. แม้ครูจะสั่งห้าม แต่ถ้าเพื่อนบอกว่าดี ฉันก็จะทำตามเพื่อน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8. ฉันจะเชื่อพ่อแม่มากกว่าเชื่อเพื่อน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

9. ฉันจะช่วยเพื่อนโดยยอมพูดเท็จหลอกคนอื่น

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10. ฉันยอมมาที่เพื่อนลอกการบ้าน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

11. ฉันมักชักชวนเพื่อนให้ทำสิ่งที่ผิดและถูกต้อง เช่น เข้าห้องเรียนให้ตรงเวลา

ดูหนังสือเตรียมสอบ หรือแต่งคำให้ถูกระเบียบ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

12. ฉันมักเลือกคบเพื่อนที่มีความประพฤติดี

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

13. ฉันมักตักเตือนเพื่อนไม่ให้ทำผิด

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

14. ฉันกลัวว่าเพื่อนจะเลิกคบจึงตามใจเพื่อน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

15. ถ้ามีโอกาสฉันจะขโมยเงินมาซื้อนมเลี้ยงเพื่อน

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

(ยังมีต่อ)

ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา

คำแนะนำ สำหรับนักเรียนที่พ่อและแม่ไม่ได้อยู่ร่วมกันในครอบครัว (หย่าร้างกัน)

ไม่ต้องตอบคำถามชุดนี้

ให้นักเรียนนึกถึงคนภายในครอบครัวของนักเรียนเอง ในส่วนนี้ให้เน้นที่แม่หรือพ่อ แล้วพิจารณาว่าคนผู้ที่มีลักษณะต่อไปนี้อย่างไร กรุณาตอบให้ครบทั้ง 10 ข้อ

1. แม่ของฉันมักเกิดความวิตกกังวลเพราะพ่อ (หรือคนอื่นในครอบครัวที่มีใจตัวฉัน) เป็นเหตุ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

2. พ่อแม่ของฉันรักใคร่กลมเกลียวกันดี

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

3. แม่ของฉันสามารถพึ่งพาพ่อได้

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

4. แม่ของฉันไม่ค่อยได้พบหน้าและพูดจากับพ่อของฉันมากนัก

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

5. แม่ของฉันหลบหลีกไม่ยอมกพบหน้าพ่อ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

6. แม่ของฉันมักจะให้กำลังใจแก่พ่อ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

7. แม่ของฉันมักมีเรื่องกลุ้มใจเนื่องจากพ่อเป็นเหตุ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

8. แม่ของฉันต้องร้องไห้เพราะพ่อบ่อยครั้ง

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

9. แม่ของฉันมีความสุขภายในครอบครัว

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

10. พ่อเอาใจใส่ทุกข์สุขของแม่อย่างสม่ำเสมอ

_____	_____	_____	_____	_____	_____
จริงที่สุด	จริง	ค่อนข้างจริง	ค่อนข้างไม่จริง	ไม่จริง	ไม่จริงเลย

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

ภาคผนวก ๗

๗

ตาราง 1 แสดงลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของนักเรียน จำแนกตามกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนและไม่เรียนในเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษฐ์

ลักษณะทางชีวสังคม และภูมิหลังของนักเรียน	ไม่เรียน รร.พุทธศาสนาวินาศิษฐ์		เรียน รร.พุทธศาสนาวินาศิษฐ์	
	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
เพศ ชาย	89	63.6	67	46.2
หญิง	51	36.4	78	53.8
รวม	140	100.0	145	100.0
ชั้นเรียน ม.1	39	27.9	48	33.1
ม.2	57	40.7	60	41.4
ม.3	44	31.4	37	25.5
รวม	140	100.0	145	100.0
นักเรียนอายุน้อย	68	48.6	84	57.9
อายุมาก	72	51.4	61	42.0
รวม	140	100.0	145	100.0
ระดับทางเศรษฐกิจต่ำ	71	50.7	91	62.8
เศรษฐกิจสูง	69	49.3	54	37.2
รวม	140	100.0	145	100.0
บิดาการศึกษาต่ำ	78	56.9	57	42.2
สูง	59	43.1	78	57.8
รวม	137	100.0	135	100.0
มารดาการศึกษาต่ำ	89	64.5	78	56.5
สูง	59	35.5	78	43.5
รวม	138	100.0	138	100.0
สภาวะครอบครัวปกติ	69	50.0	77	53.1
เสี่ยง	69	50.0	68	46.9
รวม	138	100.0	145	100.0

ตาราง 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันนิบาต และได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ของนักเรียนในกลุ่มรวม จำนวน 285 คน

ตัวแปรอิสระ	ประเภทนักเรียน	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเอสดี	ค่าที (t)
การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา	ไม่เรียน พอ.	138	70.51	31.28	-4.88***
	เรียน พอ.	145	87.18	25.75	
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันนิบาต	ไม่เรียน พอ.	110	70.85	13.70	-2.44*
	เรียน พอ.	144	74.83	11.68	
การส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ	ไม่เรียน พอ.	137	119.95	20.49	-3.10**
	เรียน พอ.	144	127.19	18.56	

ตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา พิจารณาตามการเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิยและได้รับการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มนักเรียนที่มาจากสภาวะครอบครัวปกติ

รร. พอ.	ประโยชน์จากกิจกรรม	รหัส	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	(11)	(21)	(22)	(12)
					41.90	44.35	45.65	47.21
ไม่เรียน	น้อย	(11)	41	41.90		2.45	3.75*	5.31*
เรียน	น้อย	(21)	23	44.35			1.30	2.86
เรียน	มาก	(22)	54	45.65				1.56
ไม่เรียน	มาก	(12)	28	47.21				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 4 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตามตัวแปรเพศ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกติกณ์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มที่ค่าเอฟ มีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่ม	เพศ		โรงเรียนพุทธศาสนาวินายกติกณ์		ประโยชน์จากกิจกรรมพุทธ	
	ชาย	หญิง	ไม่เรียน	เรียน	น้อย	มาก
กลุ่มรวม	-	-	-	-	42.53	45.63
					4.99	5.26
นักเรียนอายุน้อย	45.08	43.46	-	-	42.91	45.61
	5.53	4.57			4.50	5.44
นักเรียนอายุมาก	-	-	-	-	42.24	45.69
					5.35	4.99
ระดับเศรษฐกิจต่ำ	45.04	42.96	-	-	42.48	46.17
	5.49	5.0			5.08	4.95
ระดับเศรษฐกิจสูง	-	-	-	-	42.63	45.11
					4.87	5.54
สภาวะครอบครัวปกติ	45.40	43.78	-	-	42.78	46.18
	5.08	4.88			4.66	4.84
สภาวะครอบครัวเลี้ยง	-	-	-	-	-	-
บิดาการศึกษาต่ำ	-	-	42.52	45.53	42.49	45.52
			5.21	5.01	5.06	5.20
บิดาการศึกษาสูง	-	-	-	-	42.44	45.94
					4.72	5.44
มารดาการศึกษาต่ำ	-	-	-	-	42.51	45.35
					5.06	4.72
มารดาการศึกษาสูง	-	-	-	-	42.79	46.15
					4.66	5.72

ตาราง 5 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา พิจารณาตามสภาวะของครอบครัว การเข้าเรียน
โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มรวม

สภาวะ ครอบครัว	ร.ร.พอ.	ประโยชน์ จากกิจกรรม	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(212)	(111)	(211)	(221)	(121)	(122)	(222)	(112)
						41.69	41.90	42.24	42.53	44.35	45.65	45.72	47.20
เสียง	ไม่เรียน	มาก	(212)	13	41.69		0.21	0.55	0.84	2.66	3.96	4.03	5.59
ปกติ	ไม่เรียน	น้อย	(111)	41	41.90			0.34	0.63	2.45	3.75	3.82	5.38*
เสียง	ไม่เรียน	น้อย	(211)	54	42.24				0.29	2.11	3.41	3.48	5.04*
เสียง	เรียน	น้อย	(221)	32	42.53					1.82	3.12	3.19	4.75
ปกติ	เรียน	น้อย	(121)	23	44.35						0.30	1.37	2.95
ปกติ	เรียน	มาก	(122)	54	45.65							0.07	1.63
เสียง	เรียน	มาก	(222)	36	45.72								1.56
ปกติ	ไม่เรียน	มาก	(112)	29	47.28								

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 6 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา พิจารณาตามสภาวะของครอบครัว การเข้าเรียน
โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มนักเรียนชาย

สภาวะ ครอบครัว	ร.ร.พอ.	ประโยชน์ จากกิจกรรม	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(212)	(111)	(221)	(211)	(222)	(121)	(122)	(112)
						39.00	42.08	42.75	42.83	45.29	42.45	46.74	47.71
เสียง	ไม่เรียน	มาก	(212)	30	39.80		2.28	2.95	3.30	5.49	5.65	6.94	7.91*
ปกติ	ไม่เรียน	น้อย	(111)	25	42.08			0.67	0.75	3.21	3.37	4.66	5.63*
เสียง	เรียน	น้อย	(221)	17	42.75				0.08	2.54	2.70	3.99	4.96
เสียง	ไม่เรียน	น้อย	(211)	30	42.83					2.46	2.62	3.91	4.88
เสียง	เรียน	มาก	(222)	17	45.29						0.16	1.45	2.42
ปกติ	เรียน	น้อย	(121)	11	45.45							0.29	2.26
ปกติ	เรียน	มาก	(122)	23	46.74								0.97
ปกติ	ไม่เรียน	มาก	(112)	24	47.71								

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 7 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา พิจารณาตามสภาวะของครอบครัว การเข้าเรียน
โรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มนักเรียนอายุน้อย

สภาวะ ครอบครัว	ร.ร.พอ.	ประโยชน์ จากกิจกรรม	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(212)	(111)	(221)	(121)	(211)	(122)	(222)	(112)
						40.90	41.95	42.42	43.69	44.07	45.27	46.05	47.86
เสียง	ไม่เรียน	มาก	(212)	10	40.90		1.05	1.52	2.79	3.17	4.37	5.15	6.96
ปกติ	ไม่เรียน	น้อย	(111)	19	41.95			0.47	1.74	2.12	3.32	4.10	5.91*
เสียง	เรียน	น้อย	(221)	19	42.42				1.27	1.65	2.85	3.63	5.44
ปกติ	เรียน	น้อย	(121)	13	43.69					0.38	1.58	2.36	4.17
เสียง	ไม่เรียน	น้อย	(211)	15	44.07						1.20	1.98	3.79
ปกติ	เรียน	มาก	(122)	33	45.27							0.78	2.59
เสียง	เรียน	มาก	(222)	19	46.05								1.81
ปกติ	ไม่เรียน	มาก	(112)	22	47.86								

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 8 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา พิจารณาตามสภาวะของครอบครัว การเข้าเรียน
โรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มนักเรียนที่มารดา
ระดับการศึกษาสูง

สภาวะ ครอบครัว	ร.ร.พอ.	ประโยชน์ จากกิจกรรม	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(212)	(111)	(211)	(121)	(221)	(122)	(222)	(112)
						39.00	42.08	42.60	43.08	43.31	46.50	47.54	48.00
เสียง	ไม่เรียน	มาก	(212)	8	39.80		3.08	3.60	4.08	4.31	7.50	8.54*	9.00*
ปกติ	ไม่เรียน	น้อย	(111)	12	42.08			0.52	1.00	1.23	4.42	5.46	5.92
เสียง	ไม่เรียน	น้อย	(211)	10	42.60				0.48	0.71	3.90	4.94	5.40
ปกติ	เรียน	น้อย	(121)	12	43.08					0.23	3.42	4.46	4.92
เสียง	เรียน	น้อย	(221)	13	43.31						3.19	7.42	4.69
ปกติ	เรียน	มาก	(122)	22	46.50							1.04	1.50
เสียง	เรียน	มาก	(222)	13	47.54								0.46
ปกติ	ไม่เรียน	มาก	(112)	17	48.00								

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 9 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา พิจารณาตามสภาวะของครอบครัว และการเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิย ในกลุ่มนักเรียนที่มีระดับทางเศรษฐกิจสูง

สภาวะครอบครัว	ร.ร.พอ.	รหัส	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	(21)	(11)	(12)	(22)
					41.11	44.54	44.78	45.94
เสียงปกติ	ไม่เรียน	(21)	28	41.11		3.43	3.67	4.83*
ปกติ	ไม่เรียน	(11)	41	44.54			0.24	1.40
ปกติ	เรียน	(12)	37	44.78				1.16
เสียง	เรียน	(22)	17	45.94				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 10 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา พิจารณาตามสภาวะของครอบครัว และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มนักเรียนชาย

สภาวะครอบครัว	ประโยชน์จากกิจกรรม	รหัส	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	(21)	(22)	(11)	(12)
					42.80	43.26	43.27	47.20
เสียง	น้อย	(21)	46	42.80		0.46	0.47	4.40*
เสียง	มาก	(22)	27	43.26			0.01	3.94*
ปกติ	น้อย	(11)	37	43.27				4.07*
ปกติ	มาก	(12)	46	47.20				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 11 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตาม
 ตัวแปรระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักส้นับสนุน และการได้รับการส่งเสริม
 ความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มที่ค่าเอฟ มีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่ม	การศึกษาบิดามารดา		การอบรมเลี้ยงดูแบบรักส้นสนับสนุน		การส่งเสริมพุทธมามกะ	
	ต่ำ	สูง	น้อย	มาก	น้อย	มาก
กลุ่มรวม	43.70	44.18	42.68	44.91	42.34	45.64
	5.29	5.21	4.85	5.39	4.95	5.27
นักเรียนชาย	43.58	44.90	42.45	45.42	-	-
	5.49	5.54	4.76	5.64	-	-
นักเรียนหญิง	43.84	43.63	-	-	41.98	45.12
	5.06	4.91	-	-	4.74	5.08
นักเรียนอายุน้อย	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-
นักเรียนอายุมาก	43.54	43.86	-	-	42.11	45.72
	5.46	5.46	-	-	5.48	5.25
ระดับเศรษฐกิจต่ำ	43.73	44.22	42.68	44.99	42.62	45.72
	5.34	5.36	4.43	5.66	4.76	5.53
ระดับเศรษฐกิจสูง	43.63	44.14	-	-	41.83	45.57
	5.25	5.08	-	-	5.29	5.03
สภาวะครอบครัวปกติ	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-
สภาวะครอบครัวเสี่ยง	43.39	43.38	-	-	41.68	45.59
	5.09	5.66	-	-	4.88	5.85
เรียน รร.พอ.0 เดือน	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-
ระยะเรียน รร.พอ.	44.82	44.53	-	-	42.91	45.79
13-90 เดือน	5.92	4.86	-	-	5.35	4.68

ตาราง 12 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา ศึกษารวมตามสภาวะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มรวม

สภาวะครอบครัว	ระดับเศรษฐกิจ	ส่งเสริมพุทธมามกะ	รหัส	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	(221)	(211)	(111)	(121)	(212)	(122)	(112)	(222)
						40.35	42.46	42.80	43.91	44.86	45.00	46.53	46.95
เสียง	สูง	น้อย	(221)	26	40.35		2.11	2.45	3.56	4.51	4.65*	6.18*	6.60*
เสียง	ต่ำ	น้อย	(211)	56	42.46			0.34	1.45	2.40	2.54	4.07*	4.59
ปกติ	ต่ำ	น้อย	(111)	35	42.80				1.11	2.06	2.20	3.73	4.15
ปกติ	สูง	น้อย	(121)	23	43.91					0.95	1.09	2.63	3.04
เสียง	ต่ำ	มาก	(212)	35	44.86						0.14	1.67	2.09
ปกติ	สูง	มาก	(122)	52	45.00							1.53	1.95
ปกติ	ต่ำ	มาก	(112)	38	46.53								0.42
เสียง	สูง	มาก	(222)	19	46.95								

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 13 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา ศึกษารวมตามสภาวะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มนักเรียนอายุมาก

สภาวะครอบครัว	ระดับเศรษฐกิจ	ส่งเสริมพุทธมามกะ	รหัส	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	(221)	(211)	(111)	(121)	(212)	(122)	(112)	(222)
						40.28	41.90	42.67	44.38	44.88	45.25	45.36	50.10
เสียง	สูง	น้อย	(221)	18	40.28		1.62	2.39	4.10	4.60	4.97	5.08	9.89*
เสียง	ต่ำ	น้อย	(211)	31	41.90			0.77	2.48	2.98	3.35	3.46	8.27
ปกติ	ต่ำ	น้อย	(111)	18	42.67				1.71	2.21	2.58	2.69	7.50
ปกติ	สูง	น้อย	(121)	13	44.38					0.50	0.87	0.98	5.79
เสียง	ต่ำ	มาก	(212)	17	44.88						0.37	0.48	5.29
ปกติ	ต่ำ	มาก	(112)	16	45.25							0.11	4.92
ปกติ	สูง	มาก	(122)	14	45.36								4.81
เสียง	สูง	มาก	(222)	6	50.17								

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 13ก ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา ศึกษาดตามสภาวะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มนักเรียนที่มีมารดาการศึกษาต่ำ

สภาวะ	ระดับ	ส่งเสริม	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	(221)	(111)	(211)	(121)	(122)	(212)	(112)	(222)
ครอบครัว	เศรษฐกิจ	พุทธมามกะ		คน		39.83	42.72	42.85	43.54	44.04	45.47	46.39	49.75
เสียง	สูง	น้อย	(221)	18	39.83		2.89	3.02	3.71	4.21	5.64	6.56*	9.92
ปกติ	ต่ำ	น้อย	(111)	25	42.72			0.13	0.82	1.32	2.75	3.67	7.03
เสียง	ต่ำ	น้อย	(211)	42	42.85				0.69	1.19	2.62	3.54	5.90
ปกติ	สูง	น้อย	(121)	13	43.54					0.50	1.93	2.85	6.21
ปกติ	สูง	มาก	(122)	23	44.04						1.43	2.35	5.71
เสียง	ต่ำ	มาก	(212)	19	45.47							0.92	4.28
ปกติ	ต่ำ	มาก	(112)	23	46.39								3.36
เสียง	สูง	มาก	(222)	4	49.75								

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 13ข ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา ศึกษาดตามสภาวะของครอบครัว ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มนักเรียนชาย

สภาวะ	ระดับ	ส่งเสริม	รหัส	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	(221)	(211)	(121)	(111)	(212)	(122)	(222)	(112)
ครอบครัว	เศรษฐกิจ	พุทธมามกะ		คน		39.35	43.23	43.57	43.78	44.75	45.04	45.46	48.39
เสียง	สูง	น้อย	(221)	17	39.35		3.88	4.22	4.43	5.40	5.69	6.11	9.04*
เสียง	ต่ำ	น้อย	(211)	31	43.23			0.34	0.55	1.52	1.81	2.23	5.16
ปกติ	สูง	น้อย	(121)	14	43.57				0.21	1.18	1.47	1.87	4.82
ปกติ	ต่ำ	น้อย	(111)	18	43.78					0.97	1.26	1.68	4.61
เสียง	ต่ำ	มาก	(212)	12	44.75						0.29	0.71	3.64
ปกติ	สูง	มาก	(122)	28	45.04							0.42	3.35
เสียง	สูง	มาก	(222)	13	45.46								2.93
ปกติ	ต่ำ	มาก	(112)	23	48.39								

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 14 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา พิจารณาตามสภาวะของครอบครัว และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มนักเรียนหญิง

สภาวะครอบครัว	ส่งเสริมพุทธมามกะ	รหัส	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	(21) 41.71	(11) 42.69	(12) 44.46	(22) 46.00
เสียงปกติ	น้อย	(21)	34	41.71		0.98	2.75	4.29*
เสียงปกติ	น้อย	(11)	26	42.69			1.77	3.31
เสียงปกติ	มาก	(12)	39	44.46				1.54
เสียงผิดปกติ	มาก	(22)	29	46.00				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 15 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา พิจารณาตามการเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิทธิ์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวปกติ

ร.ร.พอ.	ประโยชน์กิจกรรม	รหัส	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	(11) 41.90	(21) 44.35	(22) 45.65	(12) 47.21
ไม่เรียน	น้อย	(11)	41	41.90		2.45	3.75*	5.21*
เรียน	น้อย	(21)	23	44.35			1.30	2.86
เรียน	มาก	(22)	54	45.65				1.56
ไม่เรียน	มาก	(12)	28	47.21				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 15ก แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความเชื่อทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตามตัวแปรสถานะของครอบครัว ระดับทางเศรษฐกิจ และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มที่ค่าเอฟ มีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่ม	สถานะของครอบครัว		ระดับเศรษฐกิจ		การส่งเสริมพุทธมามกะ	
	ปกติ	เลี้ยง	ต่ำ	สูง	น้อย	มาก
ภิกษุเณรชาย	45.49	42.99	45.04	43.56	42.62	46.12
	5.11	5.74	5.49	5.53	5.11	5.43
ภิกษุเณรอายุน้อย	-	-	-	-	42.67	45.60
	-	-	-	-	4.62	5.31
ภิกษุเณรอายุมาก	-	-	-	-	42.11	45.72
	-	-	-	-	5.19	5.25
วัดการศึกษาต่ำ	-	-	-	-	42.46	45.52
	-	-	-	-	4.89	5.42
วัดการศึกษาสูง	-	-	-	-	42.40	45.83
	-	-	-	-	5.00	5.28
วัดการศึกษาต่ำ	-	-	44.05	42.88	42.27	45.55
	-	-	5.03	5.23	4.80	4.96
วัดการศึกษาสูง	-	-	-	-	42.83	45.79
	-	-	-	-	5.25	5.49
วัดมารดา กศ.ต่ำ	-	-	-	-	42.28	45.73
	-	-	-	-	4.46	5.69
วัดมารดา กศ.สูง	45.38	43.10	-	-	42.75	45.68
	4.67	5.88	-	-	5.27	5.03
วัยน พอ.0 เดือน	-	-	-	-	41.44	45.41
	-	-	-	-	4.48	5.78
วัยน พอ.13-90 เดือน	-	-	-	-	42.91	45.79
	-	-	-	-	5.35	4.68

ตาราง 16 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา พิจารณาตามเพศ และการเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิทธิ์ ในกลุ่มนักเรียนอายุมาก

เพศ	ร.ร.พอ.	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(21) 42.97	(11) 43.21	(12) 44.18	(22) 48.00
หญิง	ไม่เรียน	(21)	33	42.97		0.24	1.21	5.03*
ชาย	ไม่เรียน	(11)	39	43.21			0.97	4.79*
ชาย	เรียน	(12)	28	44.18				3.82
หญิง	เรียน	(22)	33	48.00				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 17 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา พิจารณาตามสภาวะของครอบครัว การเข้าเรียน โรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิทธิ์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มนักเรียนชาย

สภาวะ ครอบครัว	ร.ร.พอ.	ประโยชน์ จากกิจกรรม	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(21) 41.38	(211) 42.77	(212) 43.80	(111) 43.88	(121) 45.00	(122) 47.43	(222) 48.12	(112) 49.46
เลี้ยง	เรียน	น้อย	(221)	16	41.38		1.39	2.42	2.50	3.62	6.05	6.74	8.08*
เลี้ยง	ไม่เรียน	น้อย	(211)	30	42.77			1.03	1.11	2.23	4.66	4.65	6.69*
เลี้ยง	ไม่เรียน	มาก	(212)	10	43.80				0.08	1.20	3.63	4.32	5.66
ปกติ	ไม่เรียน	น้อย	(111)	25	43.88					1.12	3.55	4.24	5.58
ปกติ	เรียน	น้อย	(121)	11	45.00						2.43	3.12	4.46
ปกติ	เรียน	มาก	(122)	23	47.43							0.69	2.03
เลี้ยง	เรียน	มาก	(222)	17	48.12								1.34
ปกติ	ไม่เรียน	มาก	(112)	24	49.46								

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 18 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตาม
ตัวแปรเพศ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ
ศาสนา ในกลุ่มที่ค่าเอฟ มีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่ม	เพศ		โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์		ประโยชน์จากกิจกรรมพุทธ	
	ชาย	หญิง	ไม่เรียน	เรียน	น้อย	มาก
กลุ่มรวม	-	-	-	-	43.61	48.12
	-	-	-	-	5.47	5.59
นักเรียนอายุน้อย	-	-	-	-	44.50	48.52
	-	-	-	-	5.03	5.47
นักเรียนอายุมาก	-	-	-	-	42.92	47.42
	-	-	-	-	5.73	5.78
ระดับเศรษฐกิจต่ำ	-	-	-	-	43.81	48.39
	-	-	-	-	5.29	6.31
ระดับเศรษฐกิจสูง	-	-	-	-	43.29	47.85
	-	-	-	-	5.79	4.80
สภาวะครอบครัวปกติ	-	-	-	-	45.14	48.73
	-	-	-	-	5.01	5.65
สภาวะครอบครัวเสี่ยง	-	-	-	-	42.49	47.08
	-	-	-	-	5.58	5.45
บิดาการศึกษาต่ำ	-	-	-	-	43.28	47.98
	-	-	-	-	5.71	5.10
บิดาการศึกษาสูง	-	-	-	-	44.02	48.36
	-	-	-	-	5.38	6.17
มารดาการศึกษาต่ำ	-	-	-	-	43.10	48.56
	-	-	-	-	5.52	5.12
มารดาการศึกษาสูง	-	-	-	-	45.00	47.83
	-	-	-	-	4.80	6.12

ตาราง 19 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา นิจารณาตามสภาวะของครอบครัว การเข้าเรียน
โรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มนักเรียนอายุมาก

สภาวะ ครอบครัว	ร.ร.พอ.	ประโยชน์ จากกิจกรรม	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(212)	(221)	(211)	(111)	(121)	(222)	(122)	(112)
						39.33	41.62	41.90	43.77	46.70	47.41	47.95	49.29
เสียง	ไม่เรียน	มาก	(212)	3	39.33		2.29	2.57	4.44	7.37	8.08	8.62	9.96
เสียง	เรียน	น้อย	(221)	13	41.62			0.28	2.15	5.08	5.79	6.33	7.67
เสียง	ไม่เรียน	น้อย	(211)	39	41.90				1.87	4.80	5.51	6.05*	7.39
ปกติ	ไม่เรียน	น้อย	(111)	22	43.77					2.93	3.64	4.18	5.52
ปกติ	เรียน	น้อย	(121)	10	46.70						0.71	1.25	2.59
เสียง	เรียน	มาก	(222)	17	47.41							0.54	1.88
ปกติ	เรียน	มาก	(122)	21	47.95								1.34
ปกติ	ไม่เรียน	มาก	(112)	7	49.29								

* มีนัยสำคัญระดับ .05

ตาราง 20 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา นิจารณาตามสภาวะของครอบครัว การเข้าเรียน
โรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาค่า

สภาวะ ครอบครัว	ร.ร.พอ.	ประโยชน์ จากกิจกรรม	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(221)	(211)	(111)	(212)	(121)	(222)	(122)	(112)
						41.39	41.88	44.31	45.00	47.36	48.00	48.81	50.25
เสียง	เรียน	น้อย	(221)	18	41.39		0.49	2.92	3.61	5.97	6.61*	7.42*	8.86*
เสียง	ไม่เรียน	น้อย	(211)	42	41.88			2.43	3.12	5.48	6.12*	6.93*	8.37*
ปกติ	ไม่เรียน	น้อย	(111)	29	44.31				0.69	3.05	3.69	4.50	5.94
เสียง	ไม่เรียน	มาก	(212)	5	45.03					2.36	3.00	3.81	5.25
ปกติ	เรียน	น้อย	(121)	11	47.36						0.64	1.45	2.89
เสียง	เรียน	มาก	(222)	18	48.00							0.81	0.25
ปกติ	เรียน	มาก	(122)	31	48.81								3.69
ปกติ	ไม่เรียน	มาก	(112)	12	50.25								

* มีนัยสำคัญระดับ .05

ตาราง 21 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตามตัวแปรสถานะของครอบครัว การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกติกณ์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มที่ค่าเอฟ มีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่ม	สถานะของครอบครัว		โรงเรียนพุทธศาสนาวินายกติกณ์		ประโยชน์จากกิจกรรมพุทธ	
	ปกติ	เสี่ยง	ไม่เรียน	เรียน	น้อย	มาก
กลุ่มรวม	47.16	44.17	-	-	43.61	48.12
	5.65	5.94	-	-	5.47	5.59
นักเรียนชาย	46.60	43.85	-	-	43.13	47.76
	6.33	5.86	-	-	5.12	6.49
นักเรียนหญิง	47.88	44.56	-	-	44.19	48.59
	4.58	6.07	-	-	5.85	4.19
นักเรียนอายุน้อย	-	-	-	-	44.50	48.52
	-	-	-	-	5.03	5.47
นักเรียนอายุมาก	46.37	43.07	-	-	42.92	47.42
	5.22	6.48	-	-	5.73	5.78
ระดับเศรษฐกิจต่ำ	47.20	44.60	-	-	43.81	48.39
	6.33	5.81	-	-	5.29	6.31
ระดับเศรษฐกิจสูง	47.12	43.30	-	-	43.29	47.85
	5.01	6.18	-	-	5.79	4.80
บิดาการศึกษาต่ำ	46.80	43.68	-	-	43.28	47.98
	5.00	6.48	-	-	5.71	5.10
บิดาการศึกษาสูง	-	-	-	-	44.02	48.36
	-	-	-	-	5.38	6.17
มารดาการศึกษาต่ำ	47.25	43.32	-	-	43.10	48.56
	5.23	6.09	-	-	5.52	5.12
มารดาการศึกษาสูง	-	-	-	-	45.00	47.83
	-	-	-	-	4.80	6.12

ตาราง 22 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา พิจารณาตามระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนิบสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มนักเรียนสภาวะครอบครัวเสี่ยง

กศ. บิดา มารดา	รัก สนิบสนุน	ส่งเสริม พุทธมามกะ	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(111)	(211)	(221)	(122)	(212)	(121)	(222)	(112)
						41.58	41.94	43.93	45.00	45.18	46.00	48.00	48.13
ต่ำ	น้อย	น้อย	(111)	31	41.58		0.36	2.35	3.42	3.60	4.47	6.42*	6.55
สูง	น้อย	น้อย	(211)	31	41.94			1.99	3.06	3.24	4.06	6.05*	6.29
สูง	มาก	น้อย	(221)	14	43.93				1.07	1.25	2.07	4.07	4.20
ต่ำ	มาก	มาก	(122)	6	45.00					0.18	1.00	3.00	3.13
สูง	น้อย	มาก	(212)	11	45.18						0.82	2.82	2.95
ต่ำ	มาก	น้อย	(121)	9	46.00							2.00	2.13
สูง	มาก	มาก	(222)	26	48.00								0.13
ต่ำ	น้อย	มาก	(112)	8	48.13								

* มีนัยสำคัญระดับ .05

ตาราง 23 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา พิจารณาตามการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนิบสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มนักเรียนที่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกวิทยาลัย

รัก สนิบสนุน	ส่งเสริม พุทธมามกะ	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(11)	(21)	(22)	(12)
					42.00	48.29	48.47	48.65
น้อย	น้อย	(11)	29	42.00		6.29*	6.47*	6.65*
มาก	น้อย	(21)	14	48.29			0.18	0.36
มาก	มาก	(22)	49	48.47				0.18
น้อย	มาก	(12)	20	48.65				

* มีนัยสำคัญระดับ .05

ตาราง 24 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตามตัวแปรระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนิบสนุน และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มที่ค่าเอฟ มีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่ม	การศึกษาบิดามารดา		การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนิบสนุน		การส่งเสริมพุทธมามกะ	
	ต่ำ	สูง	น้อย	มาก	น้อย	มาก
กลุ่มรวม	-	-	43.87	47.06	43.55	47.80
	-	-	5.80	5.73	5.87	5.25
นักเรียนชาย	-	-	42.55	46.64	43.10	47.57
	-	-	5.52	6.46	5.74	5.80
นักเรียนหญิง	-	-	-	-	44.15	48.06
	-	-	-	-	6.02	4.59
นักเรียนอายุน้อย	-	-	-	-	44.61	48.18
	-	-	-	-	5.20	5.44
นักเรียนอายุมาก	-	-	42.84	46.37	42.80	47.17
	-	-	6.10	5.34	6.22	4.90
ระดับเศรษฐกิจต่ำ	-	-	-	-	44.09	47.82
	-	-	-	-	5.84	6.28
ระดับเศรษฐกิจสูง	43.63	47.18	-	-	42.56	47.79
	6.48	4.80	-	-	6.22	4.02
สภาวะครอบครัวปกติ	-	-	-	-	45.11	48.35
	-	-	-	-	5.29	5.48
สภาวะครอบครัวเสี่ยง	-	-	-	-	42.50	46.89
	-	-	-	-	6.07	4.82
เรียน พอ. 0 เดือน	-	-	-	-	42.97	47.08
	-	-	-	-	5.01	4.40
เรียน พอ. 13-90 เดือน	-	-	44.27	48.45	44.11	48.54
	-	-	6.58	4.37	6.51	4.49

ตาราง 25 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา พิจารณาตามสภาวะของ
ครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มนักเรียนที่เรียนโรงเรียน
พุทธศาสนานานาชาติ

สภาวะ ครอบครัว	ส่งเสริม พุทธมามกะ	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(21) 42.58	(11) 46.47	(22) 47.96	(12) 48.90
เสียง ปกติ	น้อย	(21)	26	42.58		3.89	5.38*	6.32*
เสียง ปกติ	น้อย	(11)	19	46.47			1.49	2.43
เสียง ปกติ	มาก	(22)	26	47.96				0.94
เสียง ปกติ	มาก	(12)	41	48.90				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 26 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตาม
ตัวแปรสถานะของครอบครัว ระดับทางเศรษฐกิจของครอบครัว และการได้รับการส่งเสริมความ
เป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มที่ค่าเอฟ มีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่ม	สถานะของครอบครัว		ระดับทางเศรษฐกิจ		การส่งเสริมพุทธมามกะ	
	ปกติ	เสี่ยง	ต่ำ	สูง	น้อย	มาก
กลุ่มรวม	47.09	44.27	-	-	43.55	47.80
	5.95	5.62	-	-	5.87	5.25
นักเรียนชาย	-	-	-	-	43.10	47.57
	-	-	-	-	5.74	5.80
นักเรียนหญิง	47.88	44.65	-	-	44.15	48.06
	4.58	6.17	-	-	6.02	4.59
นักเรียนอายุน้อย	-	-	-	-	44.61	48.18
	-	-	-	-	5.20	5.44
นักเรียนอายุมาก	46.37	43.07	-	-	42.80	47.17
	6.22	4.90	-	-	6.22	4.90
บิดาการศึกษาต่ำ	46.80	43.70	46.27	43.79	43.54	47.80
	5.00	6.49	5.53	6.24	6.05	4.73
บิดาการศึกษาสูง	-	-	-	-	43.60	48.16
	-	-	-	-	5.73	5.75
มารดาการศึกษาต่ำ	47.25	43.48	45.82	44.49	43.43	48.06
	5.23	6.22	5.82	6.33	6.12	4.73
มารดาการศึกษาสูง	-	-	-	-	43.90	47.98
	-	-	-	-	5.56	5.58
บิดามารดา กศ.ต่ำ	46.77	43.73	46.12	43.83	43.47	47.98
	5.17	6.43	5.49	6.53	6.01	4.80
บิดามารดา กศ.สูง	-	-	-	-	43.90	48.11
	-	-	-	-	5.56	5.58
เรียน พอ. 0 เดือน	-	-	-	-	42.97	47.09
	-	-	-	-	5.01	4.40
เรียน พอ. 13-90 เดือน	48.13	45.20	-	-	44.11	48.54
	4.74	6.50	-	-	6.51	4.50

ตาราง 27 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการปฏิบัติทางพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาตาม
ตัวแปรการเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา
และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มที่ค่าเอมมีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่ม	ร.ร. พุทธศาสนาวันอาทิตย์		ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธ		การส่งเสริมพุทธมามกะ	
	ไม่เรียน	เรียน	น้อย	มาก	น้อย	มาก
กลุ่มรวม	-	-	43.25	48.14	43.55	47.80
	-	-	5.35	5.61	5.87	5.25
นักเรียนชาย	-	-	43.03	47.78	43.10	47.57
	-	-	4.86	6.53	5.74	5.80
นักเรียนหญิง	-	-	44.12	48.58	44.15	48.06
	-	-	5.87	4.19	6.02	4.59
เด็กเรียนอายุน้อย	-	-	44.33	48.55	44.61	48.18
	-	-	4.72	5.50	5.20	5.44
นักเรียนอายุมาก	-	-	42.92	47.72	42.80	47.17
	-	-	5.73	5.78	6.22	4.90
ระดับเศรษฐกิจต่ำ	-	-	43.75	48.39	44.09	47.82
	-	-	5.29	6.31	5.63	7.85
ระดับเศรษฐกิจสูง	-	-	43.13	47.88	42.56	47.79
	-	-	5.47	4.83	6.22	4.02
สภาวะครอบครัวปกติ	-	-	44.94	48.77	45.11	48.35
	-	-	4.78	5.68	5.29	5.48
สภาวะครอบครัวเลื่อม	-	-	42.48	47.08	42.50	46.89
	-	-	5.57	5.45	6.07	4.82
บิดาการศึกษาต่ำ	-	-	43.28	47.98	43.54	47.80
	-	-	5.69	5.10	6.06	4.73
บิดาการศึกษาสูง	-	-	43.80	48.40	43.60	48.16
	-	-	5.12	6.21	5.73	5.75
มารดาการศึกษาต่ำ	-	-	43.10	48.56	43.43	48.06
	-	-	5.51	5.12	6.12	4.73
มารดาการศึกษาสูง	-	-	44.72	47.86	44.14	47.64
	-	-	4.45	6.17	4.88	5.70

ตาราง 28 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจทางจิตใจ พิจารณาตามเพศ และการเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาลัย ในกลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาระดับสูง

เพศ	ร.ร.พอ.	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(21) 42.28	(12) 50.76	(22) 50.90	(11) 51.69
หญิง	ไม่เรียน	(21)	14	42.28		8.48*	8.62*	9.41*
ชาย	เรียน	(12)	29	50.76			0.14	0.93
หญิง	เรียน	(22)	31	50.90				0.79
ชาย	ไม่เรียน	(11)	35	51.69				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 29 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจทางจิตใจ พิจารณาตามสภาวะของครอบครัว การเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาลัย และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มนักเรียนชาย

สภาวะ ครอบครัว	ร.ร.พอ.	ประโยชน์ จากกิจกรรม	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(212) 45.40	(221) 46.25	(211) 46.93	(111) 49.42	(222) 50.12	(122) 53.22	(121) 54.64	(112) 55.17
เลี้ยง	ไม่เรียน	มาก	(212)	10	45.40		0.85	1.53	4.02	4.72	7.82	9.24	9.77
เลี้ยง	เรียน	น้อย	(221)	16	46.25			0.68	3.17	3.87	6.97	8.39	8.92
เลี้ยง	ไม่เรียน	น้อย	(211)	30	46.93				2.49	3.19	6.29	7.71	8.24*
ปกติ	ไม่เรียน	น้อย	(111)	24	49.42					0.70	3.80	5.22	5.75
เลี้ยง	เรียน	มาก	(222)	17	50.12						3.10	4.52	5.05
ปกติ	เรียน	มาก	(122)	23	53.22							5.94	1.95
ปกติ	เรียน	น้อย	(121)	11	54.64								0.53
ปกติ	ไม่เรียน	มาก	(112)	24	55.17								

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ภาพ 30 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความพึงพอใจ เมื่อพิจารณาตามตัวแปรเพศ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินายก และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในกลุ่มที่ค่าเอฟ มีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่ม	เพศ		โรงเรียนพุทธศาสนาวินายก		ประโยชน์จากกิจกรรมพุทธ	
	ชาย	หญิง	ไม่เรียน	เรียน	น้อย	มาก
รวม	50.25	47.53	-	-	46.94	51.36
	7.99	8.86	-	-	8.52	7.80
เรียนอายุน้อย	51.69	48.13	-	-	47.95	52.00
	7.79	8.63	-	-	8.05	8.12
เรียนอายุมาก	-	-	-	-	46.13	50.23
	-	-	-	-	8.83	7.29
ระดับเศรษฐกิจต่ำ	50.70	46.63	-	-	46.83	51.21
	6.90	8.90	-	-	8.01	7.85
ระดับเศรษฐกิจสูง	-	-	-	-	47.13	51.52
	-	-	-	-	9.40	7.91
วาระครบครันปกติ	-	-	-	-	49.67	53.59
	-	-	-	-	8.15	7.06
วาระครบครันเลียง	47.32	44.31	-	-	-	-
	7.37	8.86	-	-	-	-
การศึกษาค่ำ	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-
การศึกษาค่ำสูง	52.12	48.00	-	-	47.67	52.80
	8.06	8.79	-	-	8.76	7.73
ตาการศึกษาต่ำ	49.66	46.91	-	-	46.56	51.03
	7.80	8.41	-	-	8.42	7.10
ตาการศึกษาสูง	-	-	-	-	-	-
	-	-	-	-	-	-

ตาราง 31 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความพึงพอใจ เมื่อพิจารณาตามตัวแปรสถานะของครอบครัว การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินายก และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มที่ค่าเอฟ มีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่ม	สถานะของครอบครัว		โรงเรียนพุทธศาสนาวินายก		ประโยชน์จากกิจกรรมพุทธ	
	ปกติ	เสี่ยง	ไม่เรียน	เรียน	น้อย	มาก
กลุ่มรวม	51.88	45.93	-	-	46.94	51.36
	7.77	8.20	-	-	8.52	7.85
นักเรียนชาย	52.83	47.32	-	-	-	-
	7.69	7.36	-	-	-	-
นักเรียนหญิง	50.69	44.31	-	-	44.99	50.46
	7.77	8.87	-	-	9.02	7.75
นักเรียนอายุน้อย	52.92	46.53	-	-	47.95	52.00
	7.33	8.23	-	-	8.06	8.12
นักเรียนอายุมาก	50.37	45.39	-	-	-	-
	8.21	8.19	-	-	-	-
ระดับเศรษฐกิจต่ำ	52.06	46.11	-	-	46.83	51.21
	8.16	7.34	-	-	8.01	7.85
ระดับเศรษฐกิจสูง	51.72	45.57	-	-	-	-
	7.45	9.82	-	-	-	-
บิดาการศึกษาต่ำ	50.69	44.78	-	-	-	-
	7.65	8.42	-	-	-	-
บิดาการศึกษาสูง	53.07	46.77	-	-	47.67	52.80
	7.80	8.39	-	-	8.76	7.73
มารดาการศึกษาต่ำ	51.07	45.66	-	-	46.56	51.03
	7.68	7.82	-	-	8.41	7.09
มารดาการศึกษาสูง	53.02	45.89	-	-	-	-
	7.87	8.90	-	-	-	-

ตาราง 32 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความพึงพอใจ เมื่อพิจารณาตามตัวแปร ระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักส้นับสนุน และการได้รับการส่งเสริม ความเป็นพหุฆามกะ ในกลุ่มที่ค่าเอฟ มีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่ม	การศึกษาบิดามารดา		การอบรมเลี้ยงดูแบบรักส้นสนับสนุน		การส่งเสริมพหุฆามกะ	
	ต่ำ	สูง	น้อย	มาก	น้อย	มาก
กลุ่มรวม	-	-	44.46	52.02	45.39	52.51
	-	-	8.19	6.76	7.84	7.69
นักเรียนชาย	-	-	45.17	52.81	46.32	54.13
	-	-	7.39	5.50	7.26	6.49
นักเรียนหญิง	-	-	43.83	51.18	44.18	50.72
	-	-	8.86	7.83	8.44	8.54
นักเรียนอายุน้อย	-	-	45.43	52.51	45.71	53.26
	-	-	7.69	6.97	7.47	7.64
นักเรียนอายุมาก	-	-	43.75	51.48	45.15	51.25
	-	-	8.53	6.52	8.14	7.70
ระดับเศรษฐกิจต่ำ	-	-	45.33	51.80	46.20	52.06
	-	-	7.87	7.26	7.52	8.36
ระดับเศรษฐกิจสูง	45.20	51.04	42.82	52.31	43.83	52.96
	9.07	7.22	8.62	6.08	8.29	7.02
สภาวะครอบครัวปกติ	-	-	46.85	53.10	47.44	54.45
	-	-	8.18	6.02	7.49	6.58
สภาวะครอบครัวเสี่ยง	-	-	43.42	50.06	-	-
	-	-	8.08	7.60	-	-
เรียน พอ. 0 เดือน	-	-	42.76	50.23	43.93	52.70
	-	-	9.61	6.00	8.73	7.41
เรียน พอ.13-90 เดือน	-	-	45.87	53.65	-	-
	-	-	6.89	6.50	-	-

ตาราง 33 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจทางจิตใจ พิจารณาตามสภาวะของ
ครอบครัว และระดับเศรษฐกิจของครอบครัว ในกลุ่มนักเรียนที่มารดามีการศึกษาสูง

สภาวะ ครอบครัว	ระดับ เศรษฐกิจ	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(21) 43.44	(22) 49.00	(12) 52.80	(11) 53.43
เสียง	ต่ำ	(21)	25	43.44		5.56	9.36*	9.99*
เสียง	สูง	(22)	22	49.00			3.80	4.43
ปกติ	สูง	(12)	41	52.80				0.63
ปกติ	ต่ำ	(11)	21	53.43				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 34 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจทางจิตใจ พิจารณาตามสภาวะของ
ครอบครัว และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาต่ำ

สภาวะ ครอบครัว	ส่งเสริม พุทธมามกะ	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(21) 44.31	(22) 45.94	(11) 46.06	(12) 54.33
เสียง	น้อย	(21)	45	44.31		1.63	1.75	10.02*
เสียง	มาก	(22)	18	45.94			0.12	8.39*
ปกติ	น้อย	(11)	32	46.06				8.27*
ปกติ	มาก	(12)	39	54.33				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 35 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจในการพิจารณาตามสภาวะของครอบครัว และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มนักเรียนที่บิดามารดามีการศึกษาต่ำ

สภาวะครอบครัว	ส่งเสริมพุทธมามกะ	รหัส	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	(21)	(22)	(11)	(12)
					45.02	45.86	45.89	54.41
เสียง	น้อย	(21)	41	45.02		0.84	0.87	9.39*
เสียง	มาก	(22)	14	45.86			0.03	8.55*
ปกติ	น้อย	(11)	27	45.89				8.52*
ปกติ	มาก	(12)	34	54.41				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 36 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจในการพิจารณาตามระดับเศรษฐกิจของครอบครัว และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มนักเรียนอายุน้อย

ระดับเศรษฐกิจ	ส่งเสริมพุทธมามกะ	รหัส	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	(21)	(11)	(12)	(22)
					42.33	47.29	53.10	53.42
สูง	น้อย	(21)	18	42.33		4.96	10.77*	11.09*
ต่ำ	น้อย	(11)	41	47.29			5.81*	6.13*
ต่ำ	มาก	(12)	40	53.10				0.32
สูง	มาก	(22)	53	53.42				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 37 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความพึงพอใจทางจิตใจ เมื่อพิจารณาตามตัวแปรสถานะของครอบครัว ระดับทางเศรษฐกิจของครอบครัว และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพหุวัฒนธรรม ในกลุ่มที่ค่าเอพีนีมีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่ม	สถานะครอบครัว		ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว		การส่งเสริมพหุวัฒนธรรม	
	ปกติ	เสี่ยง	ต่ำ	สูง	น้อย	มาก
กลุ่มรวม	51.76	46.11	-	-	43.38	52.51
	7.72	8.46	-	-	7.84	7.40
เกเรียนชาย	52.62	47.42	50.70	49.60	46.32	54.13
	7.62	7.37	6.91	8.90	7.26	6.49
เกเรียนหญิง	50.69	44.62	-	-	44.18	50.72
	7.77	9.39	-	-	8.44	8.54
เกเรียนอายุน้อย	52.73	46.97	-	-	45.71	53.26
	7.25	8.80	-	-	7.47	7.64
เกเรียนอายุมาก	50.37	45.36	-	-	45.15	51.25
	8.21	8.14	-	-	8.14	7.70
บิดาการศึกษาต่ำ	50.69	44.77	-	-	44.97	51.89
	7.65	8.51	-	-	8.23	7.27
บิดาการศึกษาสูง	52.85	47.10	-	-	45.76	53.60
	7.73	8.82	-	-	7.47	8.04
มารดาการศึกษาต่ำ	51.07	45.99	49.20	47.21	45.83	52.23
	7.68	8.37	7.90	9.16	8.28	7.04
มารดาการศึกษาสูง	52.75	45.83	-	-	44.13	52.80
	7.78	8.81	-	-	6.81	8.40
บิดามารดา กศ.ต่ำ	50.64	45.24	49.47	45.41	45.36	51.92
	7.97	8.42	7.98	9.06	8.58	6.95
บิดามารดา กศ.สูง	52.64	46.39	-	-	45.37	53.45
	7.50	9.04	-	-	7.22	8.17
เรียน พอ. 0 เดือน	50.30	44.84	-	-	43.93	52.70
	9.03	8.80	-	-	8.73	7.41
เรียน พอ. 13-90 เดือน	53.22	47.29	-	-	47.09	52.73
	6.47	7.96	-	-	6.71	7.61

ตาราง 38 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อพิจารณาตาม
ตัวแปรเพศ การเข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินนาคติ และ การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทาง
พุทธศาสนา ในกลุ่มที่ค่าเอฟ มีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่ม	เพศ		โรงเรียนพุทธศาสนาวินนาคติ		ประโยชน์จากกิจกรรมพุทธ	
	ชาย	หญิง	ไม่เรียน	เรียน	น้อย	มาก
กลุ่มรวม	-	-	-	-	64.96	72.27
	-	-	-	-	9.03	9.13
นักเรียนอายุน้อย	-	-	-	-	65.29	73.73
	-	-	-	-	8.39	9.16
นักเรียนอายุมาก	-	-	-	-	64.71	69.60
	-	-	-	-	9.55	8.53
ระดับเศรษฐกิจต่ำ	-	-	-	-	64.36	72.64
	-	-	-	-	9.31	8.96
ระดับเศรษฐกิจสูง	-	-	-	-	65.98	71.83
	-	-	-	-	8.53	9.34
ครอบครัว ปกติ	-	-	-	-	66.89	73.43
	-	-	-	-	7.53	9.09
ครอบครัว เสี่ยง	-	-	-	-	63.67	70.10
	-	-	-	-	9.77	8.88
บิดาการศึกษาต่ำ	-	-	-	-	65.00	71.12
	-	-	-	-	9.20	8.68
บิดาการศึกษาสูง	-	-	-	-	64.32	73.51
	-	-	-	-	9.06	9.38
มารดาการศึกษาต่ำ	-	-	-	-	64.63	71.23
	-	-	-	-	8.91	9.33
มารดาการศึกษาสูง	-	-	-	-	65.51	73.56
	-	-	-	-	9.61	8.91

ตาราง 39 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พิจารณาตามสภาวะของครอบครัว การเข้าเรียนโรงเรียนทศศาสนาวินาศิษฐ์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางทศศาสนา ในกลุ่มนักเรียนชาย

สภาวะครอบครัว	ร.ร.พอ.	ประโยชน์จากกิจกรรม	รหัส	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	(221)	(211)	(111)	(212)	(121)	(222)	(122)	(112)
						61.25	63.80	65.40	66.98	70.64	71.06	72.22	76.50
เสียง	เรียน	น้อย	(221)	16	61.25		2.55	4.15	5.65	9.39	9.81	10.97	15.25*
เสียง	ไม่เรียน	น้อย	(211)	30	63.80			1.60	3.10	6.84	7.26	8.42	12.70*
ปกติ	ไม่เรียน	น้อย	(111)	25	65.40				1.50	5.24	5.66	6.82	11.10*
เสียง	ไม่เรียน	มาก	(212)	10	66.90					3.74	4.16	5.32	9.60
ปกติ	เรียน	น้อย	(121)	11	70.64						0.42	1.58	5.86
เสียง	เรียน	มาก	(222)	17	71.06							1.16	5.44
ปกติ	เรียน	มาก	(122)	23	72.22								4.28
ปกติ	ไม่เรียน	มาก	(112)	24	76.50								

* มีนัยสำคัญระดับ .05

ตาราง 40 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พิจารณาตามสภาวะของครอบครัว การเข้าเรียนโรงเรียนทศศาสนาวินาศิษฐ์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางทศศาสนา ในกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับทางเศรษฐกิจสูง

สภาวะครอบครัว	ร.ร.พอ.	ประโยชน์จากกิจกรรม	รหัส	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	(221)	(211)	(212)	(111)	(122)	(121)	(222)	(112)
						62.25	63.32	66.38	67.76	69.66	71.38	75.22	75.65
เสียง	เรียน	น้อย	(221)	8	62.25		1.07	4.13	5.51	7.41	9.13	12.97	13.40
เสียง	ไม่เรียน	น้อย	(211)	19	63.32			3.06	4.44	6.34	8.06	11.90	12.33*
เสียง	ไม่เรียน	มาก	(212)	8	66.38				1.38	3.28	5.00	8.84	9.23
ปกติ	ไม่เรียน	น้อย	(111)	21	67.76					1.90	3.62	7.46	7.89
ปกติ	เรียน	มาก	(122)	29	69.66						1.72	5.56	5.99
ปกติ	เรียน	น้อย	(121)	8	71.38							3.84	4.27
เสียง	เรียน	มาก	(222)	9	75.22								0.43
ปกติ	ไม่เรียน	มาก	(112)	20	75.65								

* มีนัยสำคัญระดับ .05

ตาราง 41 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พิจารณาตามสภาวะของครอบครัว การเข้าเรียน
โรงเรียนพุทธศาสนาวินยาศาสตร์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาการศึกษาระดับสูง

สภาวะ ครอบครัว	ร.ร.พอ.	ประโยชน์ จากกิจกรรม	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(221)	(211)	(111)	(212)	(121)	(222)	(122)	(112)
						60.89	62.60	65.08	69.83	70.07	70.38	73.76	77.11
เสียง	เรียน	น้อย	(221)	18	60.89		1.71	4.19	8.94	9.18	9.49	12.87*	16.22*
เสียง	ไม่เรียน	น้อย	(211)	20	62.60			2.48	7.23	7.47	7.78	11.16*	14.51*
ปกติ	ไม่เรียน	น้อย	(111)	13	65.08				4.75	4.99	5.30	8.68	12.03
เสียง	ไม่เรียน	มาก	(212)	6	69.83					0.24	0.55	3.93	7.28
ปกติ	เรียน	น้อย	(121)	15	70.07						0.31	3.69	7.04
เสียง	เรียน	มาก	(222)	16	70.38							3.38	6.73
ปกติ	เรียน	มาก	(122)	29	73.76								3.35
ปกติ	ไม่เรียน	มาก	(112)	18	77.11								

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 42 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พิจารณาตาม
ระดับการศึกษาของบิดามารดา และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนิบสนุน ในกลุ่มรวม

กศ. บิดา มารดา	รักสนิบสนุน	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(21)	(11)	(12)	(22)
					62.28	65.13	71.46	71.82
สูง	น้อย	(21)	50	62.28		2.85	0.18*	9.54*
ต่ำ	น้อย	(11)	70	65.13			6.33*	6.69*
ต่ำ	มาก	(12)	78	71.46				0.36
สูง	มาก	(22)	87	71.82				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 43 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พิจารณาตามระดับการศึกษาของบิดามารดา การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันนิษฐาน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มนักเรียนชาย

กศ. บิดา มารดา	รัก สันนิษฐาน	พุทธมามกะ	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(211)	(111)	(121)	(122)	(212)	(221)	(222)	(112)
						60.11	63.41	65.53	70.40	71.10	71.69	73.07	76.71
ส่ง : ต่ำ : ต่ำ : ต่ำ : ส่ง : ส่ง : ส่ง : ต่ำ	น้อย	น้อย	(211)	18	60.11		3.30	5.42	10.29	10.99	11.58	12.96*	16.60*
	น้อย	น้อย	(111)	34	63.41			2.12	6.99	7.69	8.28	9.66*	13.30*
	มาก	น้อย	(121)	17	65.53				4.87	5.57	6.16	7.54	11.18
	มาก	มาก	(122)	20	70.40					0.70	1.29	2.67	6.31
	น้อย	มาก	(212)	10	71.10						0.59	1.97	5.61
	มาก	น้อย	(221)	13	71.69							1.38	5.02
	มาก	มาก	(222)	27	73.07								3.64
	น้อย	มาก	(112)	17	76.71								

* มีนัยสำคัญระดับ .05

ตาราง 44 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พิจารณาตามระดับการศึกษาของบิดามารดา และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันนิษฐาน ในกลุ่มนักเรียนหญิง

กศ. บิดา มารดา	รักสันนิษฐาน	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(21)	(11)	(22)	(12)
					62.00	66.60	71.40	72.24
ส่ง : ต่ำ : ส่ง : ต่ำ	น้อย	(21)	29	62.00		4.60	9.40*	10.24*
	น้อย	(11)	30	66.60			4.80	5.64
	มาก	(22)	45	71.40				0.84
	มาก	(12)	25	72.24				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 45 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พิจารณาตามระดับการศึกษาของบิดามารดา และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับส่น ในกลุ่มนักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ

กศ. บิดา มารดา	รักสลับส่น	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(21)	(11)	(12)	(22)
					60.17	65.00	70.55	72.82
สูง	น้อย	(21)	30	60.17		4.83	10.38*	12.65*
ต่ำ	น้อย	(11)	36	65.00			5.55	7.82*
ต่ำ	มาก	(12)	40	70.55				2.27
สูง	มาก	(22)	34	72.82				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 46 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พิจารณาตามระดับการศึกษาของบิดามารดา และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับส่น ในกลุ่มนักเรียนจากสภาวะครอบครัวเลี้ยง

กศ. บิดา มารดา	รักสลับส่น	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(21)	(11)	(12)	(22)
					60.21	64.84	68.85	71.18
สูง	น้อย	(21)	34	60.21		4.63	8.64*	10.97*
ต่ำ	น้อย	(11)	43	64.84			4.01	6.34*
ต่ำ	มาก	(12)	20	68.85				2.33
สูง	มาก	(22)	40	71.18				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 47 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พิจารณาตามระดับการศึกษาของบิดามารดา และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุน ในกลุ่มนักเรียนที่ไม่เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษฐ์

กศ. บิดา มารดา	รักสลับสนุน	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(21) 62.15	(11) 65.44	(22) 68.69	(12) 71.00
สง ดา	น้อย	(21)	20	62.15		3.29	9.83	8.85*
	น้อย	(11)	48	65.44			3.25	5.56*
สง ดา	มาก	(22)	26	68.69				2.31
	มาก	(12)	46	71.00				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 48 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พิจารณาตามการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มนักเรียนหญิง

รัก สลับสนุน	พุทธมามกะ	รหัส	จำนวน คน	ค่าเฉลี่ย	(11) 63.45	(21) 65.67	(12) 67.26	(22) 73.88
น้อย	น้อย	(11)	40	63.45		2.22	3.81	10.43*
มาก	น้อย	(21)	21	65.67			1.59	8.21*
น้อย	มาก	(12)	19	67.26				6.62*
มาก	มาก	(22)	49	73.88				

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตาราง 49 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อพิจารณาตามตัวแปรระดับการศึกษาของบิดามารดา การได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ ในกลุ่มที่ค่าเอฟ มีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่ม	การศึกษาบิดามารดา		การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสับสนุน		การส่งเสริมพุทธมามกะ	
	ต่ำ	สูง	น้อย	มาก	น้อย	มาก
กลุ่มรวม	-	-	63.50	71.14	63.94	72.47
	-	-	9.21	9.08	9.66	8.04
นักเรียนชาย	-	-	62.40	70.78	63.77	72.97
	-	-	9.79	9.83	10.46	8.26
นักเรียนหญิง	-	-	64.50	71.53	64.17	71.91
	-	-	8.60	8.26	8.58	7.80
นักเรียนอายุน้อย	-	-	64.47	72.32	64.33	73.60
	-	-	9.26	9.37	10.06	7.86
นักเรียนอายุมาก	-	-	62.78	69.83	63.66	70.55
	-	-	9.17	8.63	9.40	8.03
ระดับเศรษฐกิจต่ำ	-	-	63.31	71.50	64.24	72.49
	-	-	9.22	9.36	9.77	8.58
ระดับเศรษฐกิจสูง	-	-	-	-	63.38	72.44
	-	-	-	-	9.51	7.52
สภาวะครอบครัวปกติ	-	-	65.29	71.45	65.95	73.30
	-	-	8.36	8.57	8.73	8.00
สภาวะครอบครัวเสี่ยง	-	-	62.84	70.58	62.70	70.96
	-	-	9.48	10.01	10.05	7.94
เรียน พอ. 0 เดือน	-	-	-	-	63.21	71.72
	-	-	-	-	9.60	7.78
เรียน พอ.13-90 เดือน	-	-	64.11	72.98	63.94	73.22
	-	-	9.97	8.56	10.66	8.02

ตาราง 50 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม เมื่อพิจารณาตาม
ตัวแปรสถานะของครอบครัว ระดับทางเศรษฐกิจของครอบครัว และการได้รับการส่งเสริมความเป็นพหุภาคมามกะ
ในกลุ่มที่ค่าเอพมีนัยสำคัญทางสถิติ

กลุ่ม	สถานะครอบครัว		ระดับเศรษฐกิจของครอบครัว		การส่งเสริมพหุภาคมามกะ	
	ปกติ	เสี่ยง	ต่ำ	สูง	น้อย	มาก
กลุ่มรวม	70.44	66.01	-	-	63.94	72.47
	9.01	10.09	-	-	9.66	8.04
นักเรียนชาย	70.85	65.25	-	-	63.77	72.97
	9.81	10.44	-	-	10.46	8.26
นักเรียนหญิง	-	-	-	-	64.17	71.91
	-	-	-	-	8.58	7.80
นักเรียนอายุน้อย	72.33	66.63	-	-	64.33	73.60
	9.00	10.07	-	-	10.00	7.86
นักเรียนอายุมาก	-	-	-	-	63.66	70.55
	-	-	-	-	9.40	8.03
บิดาการศึกษาต่ำ	-	-	-	-	64.36	72.00
	-	-	-	-	9.75	7.11
บิดาการศึกษาสูง	71.99	65.08	-	-	63.48	72.95
	9.34	10.32	-	-	9.72	8.94
มารดาการศึกษาต่ำ	-	-	-	-	63.88	72.04
	-	-	-	-	10.15	6.73
มารดาการศึกษาสูง	71.88	66.67	-	-	63.84	72.84
	9.63	9.92	-	-	8.86	9.28
บิดามารดา กศ.ต่ำ	-	-	-	-	63.87	71.85
	-	-	-	-	10.08	7.57
บิดามารดา กศ.สูง	71.88	65.29	-	-	63.94	73.01
	8.87	10.41	-	-	9.57	8.66
เรียน พอ. 0 เดือน	-	-	-	-	63.21	71.72
	-	-	-	-	9.60	7.77
เรียน พอ.13-90 เดือน	71.50	67.25	70.05	68.82	63.95	73.22
	10.15	9.84	10.28	10.12	10.66	8.02

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวพรรษา เลาทเสีร์กุล

เกิดวันที่ 14 กรกฎาคม 2499

สถานที่เกิด กรุงเทพมหานคร

ที่อยู่ปัจจุบัน 38/2 ถนนสุขสวัสดิ์ ซอย 2 เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร 10150

ประวัติการศึกษา พ.ศ.2517 จบมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนเทเวศร์ศึกษา กรุงเทพมหานคร
 พ.ศ.2525 จบปริญญาตรี วท.บ. วิชาเอกสถิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 พ.ศ.2536 จบปริญญาโท วท.ม. สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ประวัติการทำงาน พ.ศ.2528 รับราชการครู ในตำแหน่งอาจารย์ 1 ระดับ 3
 โรงเรียนมัธยมวัดบึงทองหลาง ถนนลาดพร้าว ซอย 101
 เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

ปัจจุบัน รับราชการครู ในตำแหน่งอาจารย์ 1 ระดับ 4
 โรงเรียนมัธยมวัดบึงทองหลาง

การเรียนในโรง เรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์กับลักษณะ ทางศาสนาและ
พฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนวัยรุ่น

บทคัดย่อ

ของ

พรรษา เลาทเสีกุล

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อ เป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต วิชา เอกการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

มีนาคม 2537

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยทางโรงเรียนและครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนที่เข้าเรียน และไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยมีจุดมุ่งหมาย 3 ประการคือ ประการแรก เพื่อศึกษาว่าประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา (ได้แก่ ระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น) การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว (ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทน และการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ) และลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางศาสนาของนักเรียนอย่างไร ประการที่สอง เพื่อศึกษาว่าประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว และภูมิหลังทางครอบครัวของนักเรียนเกี่ยวข้องกับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนอย่างไร ประการที่สี่ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางศาสนากับลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2535 เป็นนักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 145 คน และเพื่อนร่วมโรงเรียนและร่วมระดับชั้นเรียนเดียวกันแต่ไม่ได้เรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อีก 140 คน รวมทั้งสิ้น 285 คน นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างมีความเท่าเทียมกันในด้าน เพศ อายุ ระดับทางเศรษฐกิจ สภาพทางครอบครัว และระดับการศึกษาของบิดาและมารดา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาภาคสนาม เก็บข้อมูลโดยใช้แบบวัดชุดต่าง ๆ และแบบสอบถามตัวแปรที่ศึกษาแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มคือ 1) ประสบการณ์จากกิจกรรมทางศาสนา 2 ด้าน วัดโดยแบบสอบถามระยะเวลาที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และแบบวัดการเข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น 2) การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบ วัดโดยแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทน และแบบวัดการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะ 3) ลักษณะทางศาสนา วัดโดยแบบวัดความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา 4) ลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ 2 ด้าน วัดโดยแบบวัดความผาสุกทางจิตใจ และแบบวัดการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม 5) ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง 6 ตัวแปร วัดโดยแบบสอบถามภูมิหลัง และแบบวัดสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา ซึ่งผู้วิจัยใช้คะแนนจากแบบวัดนี้เป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มสภาวะครอบครัวปกติและสภาวะครอบครัวเสี่ยง

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง (Three-way analysis of variance) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Multiple regression analysis, stepwise) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบแคนอนนิคอล (Canonical correlation coefficient) และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Pearson product-moment correlation coefficient) การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดนี้ กระทำในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยที่แบ่งตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังทางครอบครัวของนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ผลละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น การวิจัยครั้งนี้พบผลเด่นชัด 4 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง พบว่า การเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์มีส่วนเกี่ยวข้องกับลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนบางประการ ดังต่อไปนี้ (1) นักเรียนที่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูง พบในกลุ่มนักเรียนที่บิดาระดับการศึกษาค่ำ และกลุ่มนักเรียนจากครอบครัวระดับเศรษฐกิจสูงแต่เป็นครอบครัวสภาวะเสี่ยง (2) นักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง พบในนักเรียนหญิงอายุมาก (3) นักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์มีความพอใจทางจิตใจมาก พบในกลุ่มนักเรียนหญิง โดยเฉพาะนักเรียนหญิงที่มารดามีการศึกษาสูง แต่การเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินาศิษย์ไม่เกี่ยวข้องกับการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม

ประการที่สอง พบว่า กลุ่มนักเรียนที่บิดามารดาการศึกษาค่ำ จะมีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูง มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก ถ้าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสнисับสนุนมาก และได้รับประโยชน์มากจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น และกลุ่มนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวสภาวะเสี่ยง จะมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง ถ้าได้รับการส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากจากครอบครัว

ประการที่สาม พบว่า นักเรียนที่ได้รับประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนา 2 ด้านในปริมาณสูง และได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว 2 แบบในปริมาณมาก เป็นผู้ที่มีความเชื่อทางพุทธศาสนาสูง (ทำนายได้ 25% ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) เป็นผู้มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาสูง (ทำนายได้ 41% ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และในกลุ่มนักเรียนที่ครอบครัวมีระดับทางเศรษฐกิจสูง) เป็นผู้มีความพอใจทางจิตใจมาก (ทำนายได้ 53% ในกลุ่มนักเรียนที่ครอบครัวมีระดับ

ทาง เศรษฐกิจสูง) และ เป็นผู้ที่มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมาก (ทำนายได้ 51% ในกลุ่มนักเรียนที่ บิดามีการศึกษาสูง) การได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียนและการส่งเสริมความ เป็นพุทธมามกะในครอบครัว เป็นตัวแปรที่มีบทบาทสำคัญในการทำนายลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรม- ศาสตร์ เป็นอันดับแรก ๆ

ประการที่สี่ ในการวิจัยนี้พบหลักฐานชัดเจนว่า นักเรียนที่มีความเชื่อและการปฏิบัติทาง พุทธศาสนาสูง ก็จะมีความผาสุกทางจิตใจและการคบเพื่อนอย่างเหมาะสมมากด้วย (ปริมาณการทำนาย ได้สูงสุด 40% ในกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย) และ เมื่อเปรียบเทียบกลุ่ม นักเรียนที่เข้าเรียนและไม่เข้าเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตยต่างกัน ปรากฏว่า ความเชื่อ และการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของนักเรียน เกี่ยวข้องกับความผาสุกทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่าง เหมาะสม ในกลุ่มนักเรียนที่เข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย เด่นชัดกว่ากลุ่มนักเรียนที่ไม่เข้า เรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตยในกลุ่มย่อย 5 กลุ่ม คือ กลุ่มนักเรียนอายุมาก (ทำนายได้ 38% และ 17%) กลุ่มนักเรียนที่บิดามีการศึกษาต่ำ (ทำนายได้ 39% และ 22%) กลุ่มนักเรียนจากสภาวะ ครอบครัวย่ำแย่ (ทำนายได้ 38% และ 23%) กลุ่มนักเรียนที่มารดาไม่มีการศึกษา (ทำนายได้ 41% และ 28%) และกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ทำนายได้ 31% และ 11%)

การวิจัยนี้มีประโยชน์คือ ชี้ให้เห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว และ ประสบการณ์จากกิจกรรมทางพุทธศาสนาในโรงเรียน ที่มีต่อลักษณะทางศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ที่น่า บรรณบางประการในนักเรียนวัยรุ่น ได้แก่ ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา ความผาสุก ทางจิตใจ และการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ การวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นถึงประ เภทของนักเรียน ที่ได้รับประโยชน์จากการเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย ปัจจุบันปกป้องในกลุ่มนักเรียน จากสภาวะครอบครัวย่ำแย่ และปัจจัยส่งเสริมในกลุ่มนักเรียนที่บิดามารดาไม่ระดับการศึกษาต่ำ และมี ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยบางประการคือ (1) ในกลุ่มนักเรียนที่บิดามารดาไม่มีการศึกษาต่ำและอยู่ใน ครอบครัวย่ำแย่ทาง เศรษฐกิจต่ำ ถ้าบิดามารดาเฝ้าระวังบุตรของตน สามารถให้ความรักความอบอุ่นแก่ บุตร เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตแบบชาวพุทธ และส่งเสริมให้บุตรได้ เข้าร่วมและ เห็นคุณค่า ของกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น บุตรก็จะมีลักษณะและพฤติกรรมที่น่าปรารถนาได้ (2) สำหรับกลุ่มนักเรียนในสภาวะครอบครัวย่ำแย่ แม้จะเป็นกลุ่มที่ล่อแหลมต่อการเกิดลักษณะและ

พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ด้วยเหตุที่ขาดความอบอุ่นในครอบครัว หรือบิดามารดาไม่สามารถเป็นแบบอย่างแก่บุตรได้ แต่ถ้าโรงเรียน ครู หรือผู้ใกล้ชิด จะมีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนแทนบิดามารดา สนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสศึกษาปฏิบัติศาสนา เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น คอยชี้แนะให้เห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของกิจกรรมนั้น ๆ ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสเข้าเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยอย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้เด็กนักเรียนมีลักษณะและพฤติกรรมที่น่าปรารถนาเช่นกัน

CORRELATES OF BUDDHIST AND BEHAVIORAL SCIENCE
CHARACTERISTICS OF ADOLESCENTS IN SUNDAY SCHOOL

AN ABSTRACT

BY

HUNSA LAOHASAREEKUL

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Science degree in Applied Behavioral Science Research
at Srinakharinwirot University

March 1994

This study aimed at investigating of the antecedents of the Buddhist and behavioral science characteristics of adolescent students who had attended and never attended Sunday schools. There were three main objectives. Firstly, to examine the relationship among religious participation experiences at schools, child-rearing perception, bio-social and family backgrounds and the Buddhist characteristics. Secondly, to examine the relationship among religious participation experiences at schools, child-rearing perception, bio-social and family backgrounds and the behavioral science aspects. Finally, to investigate the relationship between the Buddhist characteristics and the behavioral science aspects.

The sample consisted of two hundreds and eighty-five students of MuthayomSuksa one, two, and three who enrolled in the 2535 B.C. academic year. There were one hundred and forty-five of the total subjects who had attended the Buddhist Sunday schools. The rest were their friends of the same classes and school who never attended. Both groups were matched in gender, age, family economic level, level of parents' education, and family status (intact or at-risk family status).

In this field study, the data were gathered by questionnaires. There were 5 groups of variables being assessed. The first group of variables consisted of two aspects of religious participation experiences (attendance a Sunday school and benefit of the Buddhist participation at school). The second group consisted of two patterns of child-rearing practices (love-oriented and the Buddhist child-rearing practice). The third group was two aspects of Buddhist

characteristics (the Buddhist beliefs and the Buddhist practices). The fourth group contents two variables of behavioral science (psychological well-beings and appropriated peer relation). The last group of variables were six bio-social and family backgrounds. Most of variables were interval variables. Analysis of Variance, Stepwise Multiple Regression, Canonical Correlation Coefficients, and the Pearson Product-Moment Correlation Coefficients were performed on data analysis in the total group of respondents and the sub-groups divided by bio-social and family background variables.

There were four major findings as follows :

The first, it was found that the adolescents who had attended Sunday schools possessed higher psychological and behavioral characteristics than those who never attended. These findings were obvious in the following groups of adolescents : a) those who possessed high on the Buddhist beliefs were the group with lower level of parents' education and the group in higher family economic-level but at-risk family status, b) those who possessed high on psychological well-beings were the females with higher level of the mother's education; and c) those who performed more of the Buddhist practices were mainly the older females.

The second finding was that the adolescents who possessed high on both the Buddhist beliefs and appropriated peer relation were those of lower level of parents' education, who perceived more love-oriented practices and gained more benefit of the Buddhist participation at school. Further more, it was founded that the adolescents who possessed

high on both the Buddhist beliefs and the Buddhist practices were those who perceived more of the family's Buddhist child-rearing practices.

The third finding was that two aspects of religious participation experiences (attendance at Sunday school and benefit of the Buddhist participation at school) and two types of child-rearing practices (love-oriented and the Buddhist child-rearing) altogether were strong predictors of the Buddhist practices, psychological well-beings, and appropriated peer relation, but were moderate predictors of the Buddhist beliefs. The four predictors showed highest predictive power of the Buddhist beliefs and practices in the Muthayom Suksa 3 group, (the predictive value was 25% and 41% correspondingly), highest predictive power of psychological well-beings in higher family economic-level group (the predictive value was 53%), and highest predictive power of appropriated peer relation in higher level of the father's education. The results of Stepwise analysis indicated that among the four predictive factors, benefit of the Buddhist participation at school and the Buddhist child-rearing practice were prominent predictive factors of the four criterion variables.

The fourth finding was that the two aspects of the Buddhist characteristics (beliefs and practices in Buddhism) altogether could highly predict all two aspects of behavioral science variables. The highest predictive value was 40% obviously evident in the adolescents who attended Sunday schools. As comparison the above relationship between adolescents who attended and never attended Sunday schools

whose bio-social and family backgrounds were similar, the results showed significantly stronger prediction of the attended group than the non-attended group in five types of adolescents (the older, those of at-risk family status, those of lower level of the father's and the mother's education and the Muthayom Suksa 2 students).

Since findings of the study revealed that religious participation experiences at school and child-rearing perception were important factors relating to socialization of the Buddhist and favorable behavioral science characteristics in various groups of adolescents. It was recommended that the Buddhist participation at school, the Buddhist child-rearing practice and love-oriented practice at home were enhanced among adolescents especially the adolescents with lower education parents and those of at-risk family status (which included broken home and stressful intact-family types). Teachers and older relatives could be likewise good supporters in at-risk family condition. The Buddhist Sunday school seemed to be another important socialization agent to promote favorable psychological and behavioral aspects of adolescents.